

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

8

ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ

Γ'

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ Ν - Ω)

1. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ
2. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
3. ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΚΙΩΝ
4. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΡΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ
5. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΖΥΜΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἐπὶ τὸν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Διδάκτορα Θεολογίας

Ἐπόπτης

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητὴς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν παρόντα τόμο συνεχίζεται καὶ ολοκληρώνεται ἡ ἔκδοσις τῶν *Ἱερῶν Παραλλήλων* ὑπὸ τὰ Στοιχεῖα Ν ἕως καὶ Ω.

Πιστεύομε ὅτι ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη, τόσο ἀπὸ ἀπόψεως καθαρὰ ἐπιστημονικῆς, ὅσο καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοπαιδαγωγικῆς, καὶ μὲ τὸν τρόπο πού ἐκδίδεται στοὺς τρεῖς αὐτοὺς τόμους εἴμαστε ἀπόλυτα βέβαιοι ὅτι θὰ βοηθήσει τὰ μέγιστα ὅλους ἐκείνους πού θὰ θελήσουν νὰ ἐντρυφήσουν μὲ πολλή προσοχή σ' αὐτό, ὥστε σὰν ἄλλες μέλισσες ν' ἀπορρίψουν ὅ,τι κακὸ ἐπισημαίνεται σ' αὐτό, καὶ νὰ συλλέξουν καὶ νὰ κάνουν καθημερινή τους τροφή ὅλα τὰ ἀγαθὰ στοιχεῖα πού μὲ τόση ἀφθονία ἐκτίθενται σ' αὐτό, πρὸς ὠφέλεια τόσο τοῦ ἑαυτοῦ τους, ὅσο καὶ τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῶν ὁποίων ἔρχονται καθημερινὰ σὲ ἐπικοινωνία. Διότι μέσα ἀπὸ αὐτὰ θὰ γνωρίσουν τὰ λαμπρὰ χαρίσματα τῶν δικαίων, καθὼς καὶ τὶς τιμωρίες πού ἐπισηνίζονται ἐναντίον ἐκείνων πού παρεκκλίνουν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ τὰ πνευματικὰ αὐτὰ λόγια διαβάζονται πολὺ εὐχάριστα καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά, ἃς μὴ παραλείψουν οἱ γονεῖς νὰ κατευθύνουν τὰ βήματά τους πρὸς αὐτά, ὥστε νὰ γνωρίσουν αὐτὰ καὶ νὰ νοιώσουν τὴ πραγματικὴ γλυκύτητα πού ἀπορρέει ἀπὸ αὐτὰ καὶ πού εἶναι ἡ μόνη πού ἀγιάζει, αὐξάνει καὶ τρέφει τὶς ψυχές.

Ἐπίσης στὸν τόμο αὐτὸ ἐκδίδονται καὶ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς Δαμασκηνοῦ α) *Περὶ τῶν ἁγίων νηστειῶν*, β) *Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων*, γ) *Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν*, δ) *Ἐπιστολὴ περὶ ἐξομολογήσεως* καὶ ε) τὸ δοκίμιο *Περὶ τῶν ἀξύμων*, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος στὶς σελίδες 449-453.

Τὸ κείμενο ὅλων τῶν ἔργων λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, στὸ ὁποῖο ἔχουν γίνεαι πάρα πολλὲς διορθώσεις.

ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ

Γ'

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ Ν - Ω)

ΠΙΝΑΞ ΑΡΙΣΤΟΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ ΤΑΥΤΗΣ
(ΣΤΟΙΧΕΙΑ Ν-Ω)

Στοιχείον Ν

Α':	Περὶ νεότητος καὶ τῆς νέας ἡλικίας, καὶ ὅσα ἔπεται αὐτοῖς.	30
Β':	Περὶ νοσούντων καὶ ἀσθενούντων καὶ ὅτι χρὴ ἐπισκέπτεσθαι αὐτούς.	32
Γ':	Περὶ τοῦ νῆφειν καὶ φροντίζειν ἡμᾶς τῆς ἰδίας σωτηρίας.	36
Δ':	Περὶ νεογάμων.	38
Ε':	Περὶ νηστείας καὶ νηστευόντων.	42

Στοιχείον Ξ

Α':	Περὶ ξένων πραγμάτων καὶ τῶν σπανίως ἐν τισιν εὐρεθέντων.	60
Β':	Περὶ ξένων κολάσεων ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων δικαίως ἐπενεχθεισῶν.	64
Γ':	Περὶ ξενιτείας, καὶ ὅτι ἀπαρρησίαστος ὁ ξένος πάντη.	66

Στοιχείον Ο

Α':	Περὶ ὄρκου, καὶ ὅτι τοῖς ἐπὶ κακῶ καὶ ἀτόπῳ δεδομένοις ὄρκοις οὐ χρὴ ἐμμένειν.	68
Β':	Περὶ ὀρφανῶν καὶ πτωχῶν καὶ χηρῶν καὶ ὅτι δεῖ τούτους οἰκτεῖρειν.	70
Γ':	Περὶ ὀρίων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ αὐτὰ μετὰγειν ἢ σαλεύειν.	70

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΙΣΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
(ΣΤΟΙΧΕΙΑ Ν' - Ω')

Στοιχείο Νι

1. Για τη νεότητα και τη νεαρά ηλικία και όλα τα συνακόλουθά τους. 31
2. Για τους ασθενείς και ότι πρέπει να τους επισκεπτόμαστε. 33
3. Για τό ότι πρέπει να είμαστε νηφάλιοι και να φροντίζουμε για τη σωτηρία μας. 37
4. Για τους νεόνυμφους. 39
5. Για τη νηστεία και αυτούς που νηστεύουν. 43

Στοιχείο Ξι

1. Για τα παράδοξα πράγματα και για εκείνα που συνέβηκαν σπάνια σε μερικούς. 61
2. Για τις παράδοξες τιμωρίες που δίκαια επιβλήθηκαν από τον Θεό και τους ανθρώπους. 65
3. Για την ξενιτειά, και ότι ο ξένος δεν μπορεί να μιλάει ελεύθερα. 67

Στοιχείο Όμικρον

1. Για τον δρκο, και ότι δεν πρέπει να επμμένουμε στους δρκους που δώσαμε για κακό και χωρίς λόγο. 69
2. Για τα όρφανά τους φτωχούς και τις χήρες, και ότι πρέπει να τους λυπόμαστε. 71
3. Για τα σύνορα, και ότι δεν πρέπει κανείς να τα μετακινηεί. 73

<i>Δ'</i> : Περὶ ὁδοῦ ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς, καὶ ὅτι οὐ χρὴ τὰ σκολιὰ πράγματα καὶ τὰς σκολιάς ὁδοὺς ἐκκλίνειν, καὶ τῇ εὐθείᾳ πορεύεσθαι καὶ ἀγαθῇ καὶ δικαίᾳ ὁδῷ.	74
<i>Ε'</i> : Περὶ ὀνόματος χρηστοῦ καὶ κακοῦ.	78
<i>Σ'</i> : Περὶ οἰήσεως καὶ δοκίσεως, καὶ ὅτι κρεῖττον τὸ εἶναι τοῦ δοκεῖν· ἐμπόδιον γὰρ τοῦτο πρὸς ἀρετὴν.	80
<i>Ζ'</i> : Περὶ οἴνου καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ.	82
<i>Η'</i> : Περὶ ὀφθαλμῶν.	84
<i>Θ'</i> : Περὶ ὀνειδισμού, καὶ ὅτι οὐ δεῖ συμφορὰν ὀνειδίζειν.	86
<i>Γ'</i> : Περὶ ὀλιγοβίων καὶ ὀλιγοχρονίων.	88
<i>ΙΑ'</i> : Περὶ τῶν τοὺς ὄρκους στεργόντων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ὀμνύειν.	88
<i>ΙΒ'</i> : Περὶ τῶν τοὺς ὄρκους ἀθετούντων καὶ ἐπιορκούντων.	90

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ ὀλιγοδρίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ τῆς ΚΣ', οὗ ἡ ἀρχή.
Περὶ ἀκτημοσύνης.

Περὶ οἰωνισμού· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ τῆς ΚΖ', οὗ ἡ ἀρχή.
Περὶ παρατηρήσεως.

Περὶ ὀργίλων καὶ ὄξυχόλων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ τῆς ΙΕ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ προπετοῦς.

Περὶ ὀλιγοψυχούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ τῆς ΙΓ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τῶν μὴ ὑπομενόντων.

Στοιχεῖον Β

<i>Α'</i> : Περὶ πίστεως καὶ εὐσεβείας εἰς Θεόν.	94
<i>Β'</i> : Περὶ προκοπῆς πνευματικῆς.	102
<i>Γ'</i> : Περὶ προσκαίρων καὶ αἰωνίων, καὶ ὅτι τὰ μέγιστα πλημμελοῦσιν οἱ τὰ παρόντα τῶν μελλόντων προτιμῶντες.	104
<i>Δ'</i> : Περὶ προνοίας Θεοῦ, καὶ ὅτι προνοεῖται ἡμῶν ὁ Θεός.	110

4. Για τὸν καλὸ καὶ κακὸ δρόμο, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρεκκλί-
νουμε πρὸς τὰ λοξὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς δρόμους
καὶ νὰ βαδίζουμε στὸν εὐθὺ καὶ ἐνάρετο καὶ δίκαιο δρόμο.	75
5. Για τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ ὄνομα.	79
6. Για τὴν οἴηση καὶ τὴν ἔπαρση, καὶ ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ εἶ-
ναι κανεὶς κάτι, παρὰ νὰ νομίζει ὅτι εἶναι· διότι αὐτὸ ἀποτελεῖ
ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀρετὴ.	81
7. Για τὸ κρασί καὶ τὴ χρῆση του.	83
8. Για τὰ μάτια.	85
9. Για τὴν κακολογία, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ χλευάζουμε τὴ συμ-
φορὰ.	87
10. Για ἐκείνους ποὺ ἔχουν σύντομο βίον καὶ ὀλιγοχρόνιον.	89
11. Για ἐκείνους ποὺ συναινοῦν στοὺς ὄρκους, καὶ ὅτι δὲν πρέπει
νὰ ὀρκιζόμεσθε.	89
12. Για ἐκείνους ποὺ ἀθετοῦν τοὺς ὄρκους τοὺς καὶ γίνονται ἐπίορ-
κοι.	91

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπὲς τῶν τίτλων:

Γιὰ τὴν ὀλιγάρκεια· βρίσκεται ἐδῶ, 26ος στὸ γράμμα Α, καὶ ἀρχί-
ζει· Γιὰ τὴν ἀκτημοσύνη.

Γιὰ τὴν παρατήρηση τῶν οἰωνῶν· βρίσκεται ἐδῶ, 27ος στὸ γράμμα
Π, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὴν παρατήρηση.

Γιὰ τοὺς ὀργισμένους καὶ εὐερέθιστους· βρίσκεται ἐδῶ, 27ος στὸ
γράμμα Π, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὸν ἀπερίσκεπτο.

Γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶναι ὀλιγόψυχοι· βρίσκεται ἐδῶ, 13ος στὸ γράμ-
μα Υ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν ὑπομονή.

Στοιχεῖο Πι

1. Γιὰ τὴν πίστη καὶ εὐσέβεια στὸν Θεό.	95
2. Γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο.	103
3. Γιὰ τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ αἰώνια, καὶ ὅτι ἀμαρτάνουν πάρα
πολὺ ἐκεῖνοι ποὺ προτιμοῦν τὰ παρόντα ἀπὸ τὰ μέλλοντα.	105
4. Γιὰ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς φροντίζει καὶ προνο-
εῖ γιὰ μας.	111

<i>Ε'</i> : Περὶ προσπαθείας καὶ μερίμνης, καὶ ὅτι χρὴ ἀπροσπαθῶς δια- κεῖσθαι περὶ τὰ πράγματα.	114
<i>Σ'</i> : Περὶ τῶν προφητῶν ἀνδροφονησάντων καὶ εὐαρεστησάντων Θεῶ.	116
<i>Ζ'</i> : Περὶ προγνώσεως Θεοῦ, καὶ ὅτι τὰ κρύφια καὶ ἀδηλα τῶν πρα- γμάτων τῷ Θεῷ χρὴ καταλιμπάνειν.	118
<i>Η'</i> : Περὶ προφητῶν ἐπιτιμησάντων βασιλεῦσι μετὰ παρρησίας.	120
<i>Θ'</i> : Περὶ προαιρέσεως καὶ διαθέσεως, καὶ ὅτι τὴν προαίρεσιν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ κακῷ ἐξετάζει ὁ Θεὸς διὰ τε τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν.	122
<i>Γ'</i> : Περὶ παρθενίας καὶ σωφροσύνης καὶ γάμου σεμνοῦ.	124
<i>ΙΑ'</i> : Περὶ πορνείας καὶ μοιχείας καὶ ἀρσενοκοιτίας.	134
<i>ΙΒ'</i> : Περὶ πείρας καὶ ἀπειρίας.	154
<i>ΙΓ'</i> : Περὶ πραότητος καὶ εὐλαβείας.	156
<i>ΙΔ'</i> : Περὶ πταιόντων καὶ βλασφημούντων ἐξ ἀνοίας εἰς Θεόν.	158
<i>ΙΕ'</i> : Περὶ προπετοῦς καὶ ἀναιδοῦς καὶ ὀργίλου καὶ θυμώδους καὶ ὀξυ- χόλου.	160
<i>ΙΣ'</i> : Περὶ παρρησίας καὶ ἐξουσίας, καὶ πόθεν ἡμῖν περιγίνεται ἡ τού- των κτήσις.	172
<i>ΙΖ'</i> : Περὶ πολιτείας σεμνῆς καὶ καταστάσεως καὶ τρόπων χρηστῶν καὶ ὑπακοῆς, καὶ ὅτι εὐσχημόνως ἡμῶν βιούντων ὁ Θεὸς δοξά- ζεται καὶ θεραπεύεται.	172
<i>ΙΗ'</i> : Περὶ πολιτείας ψεκτῆς, καὶ ἀνηκόων, ἀνυποτάκτων καὶ πανούρ- γων καὶ τῶν ἀπόβλητον ἦθος ἐχόντων.	182
<i>ΙΘ'</i> : Περὶ παραμονῆς καὶ παραμενόντων, καὶ ὅτι δεῖ αὐτοὺς πιστὴν καὶ εὐνοίαν σώζειν πρὸς τοὺς προσλαβόντας.	188
<i>Κ'</i> : Περὶ προΐσταμένων· ὅτι χρὴ αὐτοὺς σπουδαίως προΐστασθαι.	188
<i>ΚΑ'</i> : Περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ τοὺς πένητας ἐκκλί- νειν καὶ ἐξουθενεῖν ἢ ἀποστρέφασθαι.	190
<i>ΚΒ'</i> : Περὶ παίδων· ὅτι χρὴ αὐτοὺς φοβεῖσθαι τοὺς γονεῖς καὶ τιμᾶν καὶ μηδὲλως τούτους κακολογεῖν.	198

5. Για την προσπάθεια και τη μέριμνα, και ότι δεν πρέπει να δείχνουμε ύπερβολική προσήλωση στα υλικά πράγματα. 115
6. Για τους προφήτες που σκότωσαν άνδρες και έγιναν άρεστοί στον Θεό. 117
7. Για την πρόγνωση του Θεού, και ότι πρέπει να αναθέτουμε στον Θεό τα κρυφά και αφανέρωτα πράγματα. 119
8. Για τους προφήτες που έπιτίμησαν βασιλείς με θάρρος. 121
9. Για την προαίρεση και τη διάθεση, και ότι ο Θεός εξετάζει την προαίρεση και για το καλό και για το κακό. 123
10. Για την παρθενία, τη σωφροσύνη και τον σεμνό γάμο. 125
11. Για την πορνεία, τη μοιχεία και την παιδεραστία. 135
12. Για την πείρα και την άπειρία. 155
13. Για την πραότητα και την εύλαβεια. 157
14. Για εκείνους που άμαρτάνουν και βλασφημοϋν από άνοησία τον Θεό. 159
15. Για τον προπετή, τον αναιδή, τον όργιλο, τον θυμώδη και τον όξύθυμο. 161
16. Για την παρρησία και την έξουσία, και πώς πετυχαίνεται ή άπόκτησή τους. 173
17. Για τη σεμνή ζωή και διαγωγή, καθώς και τους καλούς τρόπους και την ύπακοή· και ότι όταν ζοϋμε κόσμια δοξάζεται και τιμάται ο Θεός. 173
18. Για την άξιοκατάκριτη ζωή και τους άνυπάκουους, τους άνυπότακτους και τους πανούργους, και εκείνους που έχουν ήθος άπαράδεκτο. 183
19. Για την παραμονή και εκείνους που παραμένουν, και ότι πρέπει να δείχνουν έμπιστοσύνη και συμπάθεια σ' εκείνους που τους προσλαμβάνουν. 189
20. Για τους προϊσταμένους, και ότι πρέπει αυτοί να προϊστανται έμπνέοντας σεβασμό. 189
21. Για τους φτωχούς και στερημένους, και ότι δεν πρέπει ν' άποφεύγουμε και να τεπεινώνουμε και να άποστρεφόμεστε τους φτωχούς. 191
22. Για τα παιδιά· ότι πρέπει να σέβονται και να τιμοϋν τους γονεΐς τους και να μη τους κακολογοϋν καθόλου. 199

ΚΓ'. <i>Περὶ πατραλοίων καὶ μητραλοίων καὶ ὅσα ἔψεται κατὰ τοῖς ἀτιμάζουσι καὶ ἀπειθοῦσι τοῖς ἑαυτῶν γονεῦσι.</i>	202
ΚΔ'. <i>Περὶ τοῦ παιδεύειν τοὺς γονεῖς τὰ ἴδια τέκνα καὶ σωφρονίζειν· εἰ γὰρ τοῦτο μὴ πράξωσι, τῆς ἐκείνων γινομένης ἀμαρτίας καὶ αὐτοὶ μεθέξουσιν.</i>	204
ΚΕ'. <i>Περὶ πείρας πρὸς Θεὸν γινομένης, καὶ ὅτι οὐ δεῖ πειράζειν τὸν Θεόν.</i>	208
ΚΣ'. <i>Περὶ πλήθους καὶ δήμου πόλεως.</i>	208
ΚΖ'. <i>Περὶ παρατηρήσεως καὶ οἰωνισμοῦ, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς καιροῦς ἢ ἀνθρώπους παρατηρεῖσθαι.</i>	210
ΚΗ'. <i>Περὶ παραθήκης, καὶ ὅτι χρὴ πιστῶς ποιεῖσθαι τὴν ταύτην φυλακὴν καὶ μηδαμῶς δόλον ἢ ἀποστέρησιν τοῦ παραθεμένου μηχανᾶσθαι.</i>	212
ΚΘ'. <i>Περὶ πρεσβυτέρων.</i>	214
Λ'. <i>Περὶ προσφυγίου καὶ τῶν προσφυγόντων ἐν ἱεροῖς τόποις, καὶ ὅτι χρὴ τοῖς μὲν ἀνευθύνους βοηθεῖν, τοὺς δὲ ὑπαιτίους ἀποπέμπεσθαι καὶ ἐκδιώκειν.</i>	220
ΛΑ'. <i>Περὶ πόλεως ἀσεβείας πεπληρωμένης καὶ κακίας.</i>	224
ΛΒ'. <i>Περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας.</i>	230
ΛΓ'. <i>Περὶ παιδείας Θεοῦ καὶ τῶν εὐγενῶς φερόντων τὰ ἐπερχόμενα καὶ μακροθύμως.</i>	230
ΛΔ'. <i>Περὶ παιδείας Θεοῦ καὶ τῶν μὴ δεχομένων αὐτήν, καὶ ὅτι οἱ μὴ σωφρονιζόμενοι ἐνταῦθα τῇ αἰωνία κολάσει παραπέμπονται.</i>	242
ΛΕ'. <i>Περὶ παιδείας Θεοῦ κατὰ δοκιμὴν καὶ πείραν γινομένης.</i>	246
ΛΣ'. <i>Περὶ παραμονῆς, καὶ ὅτι ἡ παραμονὴ ἔργον ἀνύει.</i>	248
ΛΖ'. <i>Περὶ πιστοῦ, καὶ ὅτι σπάνιον τὸ εὐρεῖν ἄνδρα πιστόν.</i>	250
ΛΗ'. <i>Περὶ τῶν πεποισθότων εἰς κενὰ καὶ μάταια καὶ εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων προστασίας καὶ μὴ εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἐχόντων</i>	

23. Για τούς πατροκτόνους και τούς μητροκτόνους, και για τὰ κακὰ πού βρίσκουν ἐκείνους πού ντροπιάζουν και δὲν πειθαρχοῦν στοὺς γονεῖς τους. 203
24. Για τὸ ὅτι πρέπει οἱ γονεῖς νὰ παιδεύουν τὰ παιδιά τους και νὰ τὰ συνετίζουν διότι, ἐὰν δὲν τὸ κάνουν αὐτό, τότε γίνονται ἐνοχοὶ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν παιδιῶν τους. 205
25. Για τὴ δοκιμασία πού γίνεται πρὸς τὸν Θεό, και ὅτι δὲν πρέπει νὰ δοκιμάζουμε τὸν Θεό. 209
26. Για τὸ πλῆθος και τὸ λαὸ τῆς πόλεως. 209
27. Για τὴν προσεκτικὴ παρατήρηση και τὴν οἰωνοσκοπία, και ὅτι δὲν πρέπει ἐμεῖς νὰ ἐξετάζουμε τοὺς καιροὺς και τοὺς ἀνθρώπους. 211
28. Για τὴν παρακαταθήκη, και ὅτι πρέπει νὰ τὴ φυλάμε πιστὰ και νὰ μὴ ἐπινοοῦμε κατὰ κανένα τρόπο δόλο ἢ ν' ἀποστεροῦμε ἐκεῖνο πού μᾶς ἐμπιστεύθηκαν. 213
29. Για τοὺς πρεσβυτέρους. 215
30. Για τὸ καταφύγιο (ἄσυλο) και γιὰ ἐκείνους πού καταφεύγουν στοὺς ἱερούς τόπους· και ὅτι πρέπει ἐκείνους πού εἶναι ἀθῶοι νὰ τοὺς βοηθοῦμε, ἐνῶ τοὺς ἐνόχους νὰ τοὺς ἀπομακρύνουμε και νὰ τοὺς διώχνουμε. 221
31. Για τὴν πόλη πού εἶναι γεμάτη ἀσέβεια και κακία. 225
32. Για τὴν πώληση και τὴν ἀγορά. 231
33. Για τὴν παιδεία τοῦ Θεοῦ, και γιὰ ἐκείνους πού ὑπομένουν μὲ εὐγένεια και μακροθυμία ἐκεῖνα πού τοὺς βρίσκουν. 231
34. Για τὴν παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ και ἐκείνους πού δὲν τὴ δέχονται, και ὅτι ὅσοι δὲν συνετίζονται ἐδῶ, παραπέμπονται στὴν αἰώνια κόλαση. 243
35. Για τὴν παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ, πού γίνεται γιὰ νὰ δοκιμασθοῦμε. 247
36. Για τὴν ἐπιμονή, και ὅτι ἡ ἐπιμονή φέρνει εἰς πέρας τὸ ἔργο. 249
37. Για τὸν πιστό, και ὅτι εἶναι σπάνιο νὰ βρεῖ κανεὶς πιστὸν ἄνθρωπο. 251
38. Για ἐκείνους πού πιστεύουν σὲ ἄσκοπα και μάταια πράγματα και στὴν προστασία τῶν ἀνθρώπων, και δὲν στηρίζουν τὴν

καὶ τὴν πεποιθήσιν, καὶ ὅτι χρὴ αὐτῷ ἀνακεῖσθαι διὰ παντὸς
 ὄλον δι' ὄλης ψυχῆς τε καὶ καρδίας.

250

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ παρανόμων καὶ ἀνόμων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ τῆς
 IB', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀσεβῶν.

Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτῷ καὶ μὴ περιεργάζεσθαι τὰ ἀλλότρια κακά·
 κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ τῆς B', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ «γνώθι σεαυτόν».

Περὶ παλαιῶν ἀνδρῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ τῆς Δ', οὗ ἡ
 ἀρχή, Περὶ γερόντων.

Περὶ πλεονεκτούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ τῆς O', οὗ ἡ
 ἀρχή, Περὶ τῶν ἐλεημοσύνην μὴ ποιούντων.

Περὶ προσφορᾶς ἐξ ἀδικιῶν γινομένης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοι-
 χείῳ τῆς IE', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ εὐεργεσίας.

Περὶ παιδείας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ τῆς IH', οὗ ἡ ἀρχή,
 Περὶ σοφίας.

Περὶ περισπωμένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ τῆς IΘ', οὗ ἡ
 ἀρχή, Περὶ συνοχῆς πραγμάτων.

Περὶ πτωχῶν τῷ πνεύματι· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείῳ τῆς E', οὗ
 ἡ ἀρχή, Περὶ ταπεινοφρονούντων.

Περὶ πλαστῆς εὐλαβείας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ τῆς Δ', οὗ ἡ
 ἀρχή, Περὶ ὑποκρίσεως.

Περὶ πενθούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείῳ τῆς Z', οὗ ἡ ἀρχή,
 Περὶ θανόντων.

Περὶ παρασίτων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ τῆς Δ', οὗ ἡ ἀρχή,
 Περὶ κολάκων.

Στοιχεῖον P

A'. Περὶ ρεμβομένων τῇ διανοίᾳ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς.

256

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ ραθυμούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ μ στοιχείῳ τῆς S', οὗ ἡ ἀρχή,
 Περὶ μισέργων.

ἐλπίδα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τους στὸν Θεό· καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀφιερωνόμαστε σ' αὐτὸν γιὰ πάντα, ὁλόκληροι μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά μας.

251

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπές τῶν τίτλων:

Γιὰ τοὺς παράνομους καὶ τοὺς ἄνομους· βρίσκεται ἐδῶ, 12ος στὸ γράμμα Α, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τοὺς ἀσεβεῖς.

Γιὰ νὰ προσέχουμε τὸν ἑαυτό μας καὶ νὰ μὴ ἀσχολούμαστε μὲ τὰ ξένα κακὰ· βρίσκεται ἐδῶ, 2ος στὸ στοιχεῖο Γ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὸ «Γνώθι σαυτόν».

Γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους ἄνδρες· βρίσκεται ἐδῶ, 4ος στὸ γράμμα Γ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τοὺς γέροντες.

Γιὰ τοὺς πλεονέκτες· βρίσκεται ἐδῶ, 9ος στὸ γράμμα Ε, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ ἐκείνους ποὺ δὲν κάνουν ἐλεημοσύνη.

Γιὰ προσφορά ποὺ ἔγινε ἀπὸ ἀδικίες· βρίσκεται ἐδῶ, 15ος στὸ γράμμα Ε, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὴν εὐεργεσία.

Γιὰ τὴν παιδεία· βρίσκεται ἐδῶ, 18ος στὸ γράμμα Σ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὴ σοφία.

Γι' αὐτοὺς ποὺ ἀποκόπτονται· βρίσκεται ἐδῶ, 19ος στὸ γράμμα Σ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὴ συνοχὴ τῶν πραγμάτων.

Γιὰ τοὺς πνευματικὰ φτωχοὺς· βρίσκεται ἐδῶ, 5ος στὸ γράμμα Τ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τοὺς ταπεινόφρονες.

Γιὰ τὴν ὑποκριτικὴ εὐλάβεια· βρίσκεται ἐδῶ, 4ος στὸ γράμμα Υ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὴν ὑποκρισία.

Γιὰ τοὺς πενθοῦντες· βρίσκεται ἐδῶ, 7ος στὸ γράμμα Θ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τοὺς πεθαμένους.

Γιὰ τὰ παράσιτα· βρίσκεται ἐδῶ, 4ος στὸ γράμμα Κ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τοὺς κόλακες.

Στοιχεῖο Ρὸ

1. Γιὰ ἐκείνους ποὺ ρεμβάζουν μὲ τὴ σκέψη καὶ τὰ μάτια.

257

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπές τῶν τίτλων:

Γιὰ τοὺς ράθυμους· βρίσκεται ἐδῶ, 6ος στὸ γράμμα Μ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ ἐκείνους ποὺ μισοῦν τὴν ἐργασία.

Στοιχείον Σ

A':	Περὶ συμπαθείας καὶ εὐσπλαγχνίας καὶ ἐλεημοσύνης.	258
B':	Περὶ συμμετρου καταστάσεως καὶ τοῦ μηδένα λυπεῖν.	258
Γ':	Περὶ σοφῶν καὶ συνετῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι χρὴ αὐτοὺς ἐτοιμοὺς εἶ- ναι εἰς ὠφέλειαν πάντοτε.	262
Δ':	Περὶ συνηθείας.	264
Ε':	Περὶ τῶν συμβουλήν δεχομένων.	266
Σ':	Περὶ τῶν συμβουλήν μὴ δεχομένων καὶ μισούντων ἐλέγχους.	270
Ζ':	Περὶ σωφρονισμοῦ, καὶ ὅτι χρὴ ἡμᾶς διὰ τῶν ἀλλοτρίων κακῶν σωφρονίζεσθαι.	272
Η':	Περὶ σπουδῆς· ὅτι ἀνόητος πᾶσα σπουδὴ μὴ βουλομένου Θεοῦ.	274
Θ':	Περὶ σοφίας κοσμικῆς.	276
Ι':	Περὶ σκανδάλων, καὶ ὅτι χρὴ φεύγειν τὰ σκάνδαλα.	282
ΙΑ':	Περὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων.	284
ΙΒ':	Περὶ σπάνεως καὶ ἀφορίας χρηστῶν ἀνδρῶν.	288
ΙΓ':	Περὶ συνεδρίου, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ἐν συνεδρίῳ ἀκροάσεως γινομέ- νης διαλέγεσθαι.	290
ΙΔ':	Περὶ τῶν συμβαινόντων καὶ ἐμπιπτόντων ἐκ παραλόγου.	290
ΙΕ':	Περὶ στρατιωτῶν.	290
ΙΣ':	Περὶ συνδιαγωγῆς χρηστῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι χρὴ ἀρίστοις ἀνδρά- σι κολλᾶσθαι, καὶ μὴ πονηροῖς· ἕξομοιοῦται γὰρ τοῖς ἐκείνοις μεθ' ὧν τὰς διατριβὰς ποιεῖται.	292
ΙΖ':	Περὶ συνδιαγωγῆς κακῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι χρὴ φεύγειν τὰς τῶν μοχθηρῶν ἑταιρίας ὡς ὄλεθρον προξενούσας.	296
ΙΗ':	Περὶ σοφίας καὶ παιδείας καὶ συνέσεως καὶ φρονήσεως.	304
ΙΘ':	Περὶ συνοχῆς πραγμάτων καὶ περισπασμοῦ.	310
Κ':	Περὶ τῶν συχνάζόντων ἐν ἀλλοτρίοις οἴκοις.	314
ΚΑ':	Περὶ συμβουλῆς καὶ εἰσηγήσεως ἀγαθῆς.	314
ΚΒ':	Περὶ συμβουλῆς καὶ εἰσηγήσεως πονηρᾶς.	316
ΚΓ':	Περὶ τοῦ συμπεριφέρεσθαι.	320

Στοιχείο Σίγμα

1. Για τὴ συμπάθεια, τὴν εὐσπλαγχνία καὶ τὴν ἐλεημοσύνη.	259
2. Για τὴ μετρημένη κατάσταση καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ λυποῦμε κανέναν.	259
3. Για τοὺς σοφοὺς καὶ συνετοὺς ἄνδρες, καὶ ὅτι πρέπει αὐτοὶ νὰ εἶναι ἔτοιμοι πάντοτε γιὰ ὠφέλεια.	263
4. Για τὴ συνήθεια.	265
5. Για ἐκείνους ποὺ δέχονται συμβουλή.	267
6. Για ἐκείνους ποὺ δὲν δέχονται συμβουλή καὶ μισοῦν τοὺς ἐλέγχους.	271
7. Για τὸν σωφρονισμό, καὶ ὅτι πρέπει ἡμεῖς νὰ παραδειγματισθῶμαστέ ἀπὸ τὰ κακὰ τῶν ἄλλων.	273
8. Για τὴ βιασύνη, καὶ ὅτι εἶναι ἀνόητη κάθε βιασύνη ἐὰν δὲν θέλει ὁ Θεός.	275
9. Για τὴν κοσμικὴ σοφία.	277
10. Για τὰ σκάνδαλα, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὰ σκάνδαλα.	283
11. Για τοὺς σαρκικοὺς ἀνθρώπους.	285
12. Για τὸ ὅτι εἶναι σπάνιοι καὶ λείπουν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες.	289
13. Για τὸ συνέδριο, καὶ ὅτι δὲν πρέπει σὲ συνέδριο, ὅταν γίνεται ἀκρόαση, νὰ συζητοῦμε.	291
14. Για ὅσα συμβαίνουν καὶ γίνονται μὲ παράλογο τρόπο.	291
15. Για τοὺς στρατιῶτες.	291
16. Για τὶς συναθροίσεις ἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ συναναστρέφωμαστε ἐνάρετους ἀνθρώπους καὶ ὄχι κακοῦς. Διότι ἔξομοιώνεται κανεὶς μ' ἐκείνους ποὺ συναναστρέφεται.	293
17. Για τὴ συναναστροφή μὲ ἀνθρώπους κακοῦς, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὶς φιλικὲς σχέσεις μὲ μοχθηροῦς, ἐπειδὴ εἶναι ὀλέθριες.	297
18. Για τὴ σοφία, τὴν παιδεία, τὴ σύνεση καὶ τὴ φρόνηση.	305
19. Για τὴ συνοχὴ τῶν πραγμάτων καὶ τὸν περισπασμό.	311
20. Για ἐκείνους ποὺ συχνάζουν σὲ ξένα σπίτια.	315
21. Για τὴν καλὴ συμβουλή καὶ εἰσήγηση.	315
22. Για τὴν κακὴ συμβουλή καὶ εἰσήγηση.	317
23. Για τὸ πῶς πρέπει νὰ συμπεριφερόμαστε.	321

Κδ': *Περὶ τοῦ ἁγίου σταυροῦ.*

322

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ σταθμῶν δικαίων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ζ στοιχείῳ τῆς Γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ζυγῶν δικαίων.

Περὶ σταθμῶν ἀδίκων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ζ στοιχείῳ τῆς Δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ζυγῶν ἀδίκων.

Περὶ σωφροσύνης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ τῆς Γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ παρθενίας.

Περὶ συντάξεων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ τῆς Γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑποσχέσεων.

Περὶ σοβαρῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ τῆς ΙΑ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑπερηφάνων.

Περὶ σπουδαίων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ φ στοιχείῳ τῆς Ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ φιλέργων.

Περὶ συκοφαντίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ψ στοιχείῳ τῆς Α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ψεύδους.

Στοιχεῖον Τ

Α': *Περὶ τιμῆς, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν ἀλλήλους τιμῶν.* 326

Β': *Περὶ τελωνῶν.* 326

Γ': *Περὶ παραχοποιῶν καὶ τὰ σκάνδαλα ἐμποιοῦντων.* 326

Δ': *Περὶ τάξεως καὶ καταστάσεως καὶ ἀκολουθίας, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν ταύ-
τας πανταχοῦ φυλάττεσθαι.* 328

Ε': *Περὶ ταπεινοφρονοῦντων καὶ πτωχῶν τῷ πνεύματι.* 328

Σ': *Περὶ τεχνῶν καὶ τίνες τέχνας ἐξεῦρον.* 330

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ τόκων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείῳ τῆς Θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ δανείζοντος.

Περὶ τιμῆς· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείῳ τῆς ΙΖ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πολιτείας σεμνῆς.

Περὶ τρόπων χρηστῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ τῆς ΙΖ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πολιτείας σεμνῆς.

Περὶ τρυγητοῦ· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείῳ τῆς ΙΒ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ θερισμοῦ.

24. Για τὸν ἅγιο Σταυρό. 323

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπές τῶν τίτλων:

Γιὰ τὰ δίκαια σταθμά· βρίσκεται ἐδῶ 3ος στὸ γράμμα Ζ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ τὶς δίκαιες ζυγαριές.

Γιὰ τὰ ἄδικα σταθμά· βρίσκεται ἐδῶ 4ος στὸ γράμμα Ζ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ τὶς ἄδικες ζυγαριές.

Γιὰ τὴ σωφροσύνη· βρίσκεται ἐδῶ 10ος στὸ γράμμα Π, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ τὴν παρθενία.

Γιὰ τὶς συμφωνίες· βρίσκεται ἐδῶ 11ος στὸ γράμμα Υ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ τοὺς ὑπερήφανους.

Γιὰ τοὺς πρόθυμους· βρίσκεται ἐδῶ 5ος στὸ γράμμα Φ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἐργασία.

Γιὰ τὴ συκοφαντία· βρίσκεται ἐδῶ 1ος στὸ γράμμα Ψ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ τὸ ψέμα.

Στοιχεῖο Ταῦ

1. Γιὰ τὴν τιμὴ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τιμᾶμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο.	327
2. Γιὰ τοὺς τελῶνες.	327
3. Γιὰ τοὺς ταραχοποιούς καὶ ἐκείνους ποὺ προκαλοῦν τὰ σκάν-
δαλα.	327
4. Γιὰ τὴν τάξη, τὴν εὐπρέπεια καὶ τὴ σειρά, καὶ ὅτι πρέπει αὐτὲς
νὰ τὶς τηροῦνται παντοῦ.	329
5. Γιὰ τοὺς ταπεινόφρονες καὶ τοὺς πνευματικὰ φτωχοὺς.	329
6. Γιὰ τὶς τέχνες, καὶ ποιοὶ ἐπινόησαν τὶς τέχνες.	331

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπές τῶν τίτλων:

Γιὰ τοὺς τόκους· βρίσκεται ἐδῶ 9ος στὸ γράμμα Δ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ ἐκεῖνον ποὺ δανεῖζει.

Γιὰ τὴν τιμὴ· βρίσκεται ἐδῶ 17ος στὸ γράμμα Δ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ τὴ σεμνὴ διαγωγή.

Γιὰ τοὺς καλοὺς τρόπους· βρίσκεται ἐδῶ 17ος στὸ γράμμα Π, καὶ
ἀρχίζει·
Γιὰ τὴ σεμνὴ διαγωγή.

Γιὰ τὸν τρύγο· βρίσκεται ἐδῶ 12ος στὸ γράμμα Θ, καὶ ἀρχίζει·
Γιὰ τὸν θερισμό.

Στοιχείον Υ

A':	Περὶ ὕβριστοῦ.	332
B':	Περὶ ὕδροποτούντων.	332
Γ':	Περὶ ὕπνου καὶ ἀϋπνίας.	334
Δ':	Περὶ ὑποκρίσεως καὶ εἰρωνείας καὶ πλαστῆς εὐλαβείας, καὶ τῶν ταῦτα νοσούντων.	336
E':	Περὶ υἱοῦ σοφοῦ.	340
S':	Περὶ υἱοῦ ἀφρονος καὶ πονηροῦ καὶ ἀπαιδεύτου.	340
Z':	Περὶ ὑετοῦ καὶ βροχῆς, καὶ ὅτι ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὰ ὕδατα ἀνά γονται.	342
H':	Περὶ ὑγείας, καὶ ὅτι πάντων διαφέρει.	342
Θ':	Περὶ ὑπονοίας, καὶ ὅτι χρῆ φεύγειν τὰς ἀφορμὰς τὰς τικτούσας ὑπονοίας κακὰς.	344
I':	Περὶ ὑποσχέσεων καὶ συντάξεων, καὶ ὅτι δεῖ πληροῦν αὐτὰς ὡς χρῆ μετὰ ἀληθείας.	344
IA':	Περὶ ὑπερηφάνων καὶ σοβαρῶν καὶ ἀλαζόνων καὶ κενοδόξων.	346
IB':	Περὶ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας.	348
IG':	Πεὶ τῶν μὴ ὑπομενόντων, ἀλλ' ὀλιγοψυχούντων.	354

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ ὑπακοῆς· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ τῆς IZ', οὗ ἡ ἀρχή.
Περὶ πολιτείας σεμνῆς.

Στοιχείον Φ

A':	Περὶ φιλοξενίας καὶ φιланθρωπίας καὶ ἐλεημοσύνης.	358
B':	Περὶ φιλανθρωπίας Θεοῦ καὶ ἀγαθότητος καὶ μακροθυμίας, καὶ ὅτι κρεῖττον ἐμπεσεῖν εἰς χεῖραν Θεοῦ, ἢ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.	364
Γ':	Περὶ φυσικῶν.	372
Δ':	Περὶ φήμης, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐκάστῳ πιστεύειν.	376
E':	Περὶ φιλέργων καὶ σπουδαίων, καὶ ὅτι χρῆ πονεῖν ὠφέλειαν γὰρ παρέχει.	376

Στοιχείο Ύψιλον

1. Για τὸν ὕβριστή.	333
2. Για ἐκείνους ποὺ πίνουν μόνο νερό.	333
3. Για τὸν ὕπνο καὶ τὴν ἀϋπνία.	335
4. Για τὴν ὑποκρισία, τὴν εἰρωνεία, τὴν ὑποκριτικὴ εὐλάβεια, καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ πάσχουν ἀπὸ αὐτά.	337
5. Για τὸν συνετὸ γιό.	341
6. Για τὸν γιό ποὺ εἶναι ἄμυαλος, πονηρὸς καὶ ἀπαίδευτος.	341
7. Για τὴ βροχὴ γενικά, καὶ ὅτι τὰ νερὰ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό.	343
8. Για τὴν ὑγεία, καὶ ὅτι διαφέρει ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.	343
9. Για τὶς ὑποψίες, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὶς ἀφορμὲς ποὺ γεννοῦν κακὲς ὑποψίες.	345
10. Για τὶς ὑποσχέσεις καὶ τὰ συμβόλια, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἐκπληρώνουμε ὅπωςδὴποτε.	345
11. Για τοὺς ὑπερήφανους, τοὺς σοβαροὺς, τοὺς ἀλαζόνες καὶ τοὺς κενόδοξους.	347
12. Για τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴ μακροθυμία.	349
13. Για ἐκείνους ποὺ δὲν δείχνουν ὑπομονή, ἀλλὰ ὀλιγοψυχοῦν.	355

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπὲς τῶν τίτλων:

Για τὴν ὑπακοή· βρίσκεται ἐδῶ 17ος στὸ γράμμα Π, καὶ ἀρχίζει·
Για τὴ σεμνὴ διαγωγὴ.

Στοιχείο Φι

1. Για τὴ φιλοξενία, τὴ φιlanθρωπία καὶ τὴν ἐλημοσύνη.	359
2. Για τὴ φιlanθρωπία, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι εἶναι προτιμότερο πέσει κανεὶς στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, παρὰ στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων.	365
3. Για τὰ πράγματα ποὺ εἶναι τέτοια ἀπὸ τὴ φύση τους.	373
4. Για τὴ φήμη, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ πιστεύουμε τὸν καθένα.	377
5. Για ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἐργασία καὶ εἶναι δραστήριοι, καὶ ὅτι πρέπει νὰ κοπιᾶζουμε, διότι ἡ ἐργασία παρέχει ὠφέλεια.	377

S':	Περὶ φιλαρχίας, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ἀπροόπτως ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς καὶ τιμῆς καὶ δόξης ὀρέγεσθαι.	382
Z':	Περὶ φίλων χρηστῶν.	382
H':	Περὶ φίλων τραπέζης καὶ μοχθηρῶν.	388
Θ':	Περὶ φιλοτιμυμένων καὶ μεταδοτικῶν, καὶ ὅτι φιλοτιμία σωτηρίαν προξενεῖ.	392
Γ':	Περὶ φειδωλῶν καὶ ἀμεταδότων, καὶ ὅτι οἱ φειδωλίαν νοσοῦντες κινδύνοις περιπίπτουσιν.	394
ΙΑ':	Περὶ φιλαιτίου καὶ φιλεγκλήμονος.	398
ΙΒ':	Περὶ φθόνου καὶ ζήλου.	398
ΙΓ':	Περὶ φιλαυτίας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἑαυτὸν δικαιοῦν ἢ ἐπαινεῖν.	408

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ φιλονεικούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ μ στοιχείῳ τῆς Ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ μίσους.

Περὶ φρονήσεως· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ τῆς Γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σοφίας.

Περὶ φημιζόντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ τῆς Θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κομπαζόντων.

Περὶ φροντιζόντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείῳ τῆς Ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ θλιβομένων.

Στοιχεῖον X

A':	Περὶ χαρισμάτων καὶ δωρημάτων. Θεοῦ, καὶ ὅτι βίῳ σεμνῷ ἀντιδίδονται παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὥς ἀσύγνωστα πταίουσιν οἱ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δώροισι καὶ χρήμασι κτᾶσθαι νομίζοντες.	412
B':	Περὶ χαιρεκακίας καὶ τῶν ἀποδεχομένων τὰ πονηρὰ καὶ ἀτιμαζόντων τὸν δίκαιον.	414
Γ':	Περὶ χαλεπῶν καὶ ἀνοσίων πράξεων.	418
Δ':	Περὶ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίας.	422
Ε':	Ὅτι χρὴ μᾶλλον φοβεῖσθαι Θεόν, ἢ ἀνθρώπους.	426

6. Για τὴ φιλαρχία, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀρῶμε αἰφνιδιαστικά στις ἐξουσίες, καὶ νὰ ἐπιθυμοῦμε τιμὴ καὶ δόξα.	383
7. Για τοὺς καλοὺς φίλους.	383
8. Για τοὺς φίλους τοῦ τραπεζιοῦ καὶ τοὺς μοχθηροὺς.	389
9. Για τοὺς γενναιοδωροὺς καὶ ἐκείνους ποὺ δίνουν στοὺς ἄλλους· καὶ ὅτι ἡ γενναιοδωρία παρέχει σωτηρία.	393
10. Για τοὺς τσιγγούνιδες καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν δίνουν, καὶ ὅτι ἐκείνοι ποὺ πάσχουν ἀπὸ τσιγγουνιά πέφτουν σὲ κινδύνους.	395
11. Για τὸν φιλοκατήγορο καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἀρέσκεται μὲ τις δίκες.	399
12. Για τὸ φθόνο καὶ τὴ ζήλεια.	399
13. Για τὸν ἐγωϊσμό, καὶ ὅτι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ δικαιῶναι ἢ νὰ ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτό του.	409

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπὲς τῶν τίτλων:

Για ἐκείνους ποὺ φιλονεικοῦν· βρίσκεται ἐδῶ 7ος στὸ γράμμα Μ, καὶ ἀρχίζει· Για τὸ μῖσος.

Για τὴ σύνεση· βρίσκεται ἐδῶ 18ος στὸ γράμμα Σ, καὶ ἀρχίζει· Για τὴ σοφία.

Για τοὺς αὐτοδιαφημιζόμενους· βρίσκεται ἐδῶ 9ος στὸ γράμμα Κ, καὶ ἀρχίζει· Για αὐτοὺς ποὺ κομπάζουν.

Για ἐκείνους ποὺ φροντίζουν· βρίσκεται ἐδῶ 5ος στὸ γράμμα Θ, καὶ ἀρχίζει· Για ἐκείνους ποὺ θλίβονται.

Στοιχεῖο Χι

1. Για τὰ χαρίσματα καὶ τὶς δωρεὲς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι χορηγοῦνται ὡς ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σ' ὅποιον ἔχει νὰ ἐπιδείξει ζωὴ σεμνή, καὶ ἀκόμη ὅτι πέφτουν σὲ ἀσυγχώρητο ἀμάρτημα ὅσοι νομίζουν ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾶται μὲ δῶρα καὶ χρήματα.	413
2. Για τὴ χαιρεκακία καὶ ἐκείνους ποὺ δέχονται τὰ κακὰ καὶ ντροπιάζουν τὸν δίκαιο.	415
3. Για τὶς φοβερὲς καὶ ἀνόσιες πράξεις.	419
4. Για τὸν Χριστιανισμό καὶ τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία.	423
5. Για τὸ ὅτι πρέπει νὰ φοβόμαστε τὸν Θεὸ μᾶλλον, παρά τοὺς ἀνθρώπους.	427

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ χηρῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο' στοιχείῳ τῆς Β', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ὄρφανῶν.

Στοιχεῖον Ψ

Α': Περὶ ψεύδους καὶ συκοφαντίας. 430

Β': Περὶ ψιθυριστῶν. 436

Στοιχεῖον Ω

Περὶ ὥρας καὶ ἡμέρας θανάτου καὶ τῆς ἐξόδου ἡμῶν, καὶ διὰ τὴν ἡμᾶς εὐτρεπίζεσθαι πρὸς αὐτὴν καὶ ἐν ᾧ λαμβάνειν τὴν μετάστασιν. 438

Ἔως ὧδε ὁ κώδηξ τῶν τῆδε τῆ βίβλω ἐντεταγμένων· ἐπελευσώμεθα λοιπὸν ἐπὶ τὰς ἐκάστου τούτων κατὰ στροφὴν καὶ συντάξεις, πλατύνοντες, καὶ διατρανοῦντες ταῦτα, ὡς οἶόν τε, ἐκ τῶν διὰ Πνεύματος ἀγίου ἐμφορομένων ἐν ἱεροῖς προφητῶν, καὶ ἀποστόλων, καὶ εὐαγγελιστῶν, κασι διδασκάλων δέλτοις, προαγούσης, καὶ προλαμπούσης πάντων τῆς περὶ τὴν τρισπόστατον μίαν, καὶ ἀσύγχυτον, καὶ ὁμοούσιον θεότητα θεολογίας· ὅτι ἐξ αὐτῆς ἡ θεία, καὶ σωτήριος, καὶ ζωοποιὸς ἐχαρίσθη ἡμῖν πίστις καὶ ὁμολογία, ἡ δὲ κατὰ φύσιν καὶ εἶδος αὐτῆς ἰδρυσίς ἐπ' αὐτῆς εἴσεται μόνη τῇ ἀγίᾳ καὶ προσκυνητῇ Τριάδι, κατὰ τὸ εἰρημένον, οὐδεὶς γινώσκει «τίς ἐστὶν ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱός. Καί, τὰ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐρευνῶν τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ». Ὡς πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ μονογενεῖ καὶ συνάρχῳ Υἱῷ, νῦν τε, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους καὶ ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐδῶ παρατίθενται οἱ παραπομπές τῶν τίτλων:

Γιὰ τὶς χῆρες· βρίσκεται ἐδῶ 2ος στὸ γράμμα Σ, καὶ ἀρχίζει· Γιὰ τὰ ὄρφανά.

Στοιχεῖο Ψι

1. Γιὰ τὸ ψέμα καὶ τὴ συκοφαντία.	431
2. Γιὰ τοὺς ψιθυριστὲς (κακολόγους).	437

Στοιχεῖο Ὠμέγα

Γιὰ τὴν ὥρα καὶ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου καὶ γιὰ τὴν ἐξοδό μας ἀπὸ τὴ ζωὴ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ προετοιμαζόμεστε γι' αὐτήν, καὶ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ μετὰστασή μας στοὺς οὐρανοὺς.

439

Μέχρι ἐδῶ τελειώνει ἡ συλλογὴ τῶν περιεχομένων σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον. Θὰ προχωρήσουμε λοιπὸν στὸν κάθε τίτλο ἀπὸ αὐτὰ κατὰ ὀμάδα καὶ ἐνότητα, ἀναπτύσσοντας καὶ περιγράφοντας, ὅσο εἶναι δυνατόν, αὐτὰ ποὺ μὲ τὴν ἔμπνευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος περιλαμβάνονται στὰ ἱερὰ βιβλία τῶν προφητῶν, ἀποστόλων, εὐαγγελιστῶν καὶ διδασκάλων, μὲ ὁδηγὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας γιὰ τὴν τρισυπόστατη, ἀσύγχυτη καὶ ὁμοῦσια θεότητα. Διότι ἀπὸ αὐτὴν μᾶς χαρίστηκε ἡ θεία καὶ σωτήρια καὶ ζωοποιὸς πίστη καὶ ὁμολογία, ἐνῶ ἡ κατὰ φύσιν σύσταση καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς εἶναι γνωστὴ μόνο στὴν ἁγία καὶ προσκυνητὴ Τριάδα, σύμφωνα μὰ αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ, ὅτι κανένας δὲν γνωρίζει «ποίος εἶναι ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας· οὔτε τὸν Πατέρα γνωρίζει κανένας, παρὰ μόνο ὁ Υἱός»¹, καὶ, «τὰ τοῦ Θεοῦ δὲν τὰ γνωρίζει κανεὶς, παρὰ μόνο τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»². Σ' αὐτὸ (τὸ Πνεῦμα) πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, μαζὶ μὲ τὸν ἄναρχο Πατέρα καὶ τὸν μονογενῆ καὶ συνάναρχο Υἱό, καὶ τώρα καὶ στοὺς ἀτελείωτους καὶ ἀπέραντους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. *Ματθ.* 11, 27.

2. *Α' Κορ.* 2, 10.

ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ

Τίτλος α'.— Περὶ νεότητος καὶ τῆς νέας ἡλικίας καὶ ὅσα ἔπεται αὐτοῖς.

Ψαλμ. 118,9: «Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; Ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου».

5 Παροιμ. 20, 11: «Νεανίσκος μετὰ ὀσίων, καὶ εὐθεῖα ἡ ὁδὸς αὐτοῦ».

Ἐκκλ. 4,13: «Ἄγαθὸς παῖς πένης καὶ σοφός, ὑπὲρ βασιλέα πρεσβύτερον καὶ ἄφρονα».

Ἐκκλ. 11,9: «Εὐφραίνου, νεανίσκε, ἐν ἡμέραις νεότητός σου, καὶ ἀγαθυνάτω σε ἡ καρδιά σου, καὶ περιπάτει ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος».

Σοφ. Σειρ. 32,7: «Λάλησον, νεανίσκε, εἰ χρεία σοι, μόλις δέ, ἐὰν μὴ ἐπερωτηθῆς».

Α' Τιμ. 5,14: «Βούλομαι τὰς νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν. Ἦδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ».

Μ. Βασιλείου: Φύσει ἀρρώστημα τοῦτο νέοις, κουφότητι γνώμης ἔχειν ἤδη νομίζειν τὰ ἐλπισθέντα. Ὅταν γάρ ποτε ἡρεμίας λάβωνται ἢ ἡσυχίας νυκτερινῆς, ἀναπλάττουσιν ἑαυτοῖς 20 φαντάσματα ἀνυπόστατα, τῇ εὐκολίᾳ τῆς διανοίας ἐπὶ πάντα φερόμενοι. Ὑποτιθέμενοι περιφανείας βίου, γάμους λαμπροῦς, εὐ-

ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΟ Ν

Τίτλος 1.— Για τη νεότητα και τη νεαρή ηλικία
και όσα ακολουθούν αυτή.

Ψαλμός 118, 9: «Με ποιόν τρόπο θα επιτύχει στη ζωή του ο νέος; Με την τήρηση τῶν λόγων σου».

Παροιμ. 20, 11: «Ἡ ζωή τοῦ νεαροῦ, ποῦ ἀκολουθεῖ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν δασίων, θὰ εἶναι ἐνάρετη».

Ἐκκλ. 4, 13: «Ἔνας φτωχὸς ἀλλὰ συνετὸς νέος, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ βασιλιὰ ἡλικιωμένον ἀλλὰ ἀνόητον».

Ἐκκλ. 11, 9: «Νὰ χαίρεσαι, νέε μου, τὴ νεότητά σου καὶ νὰ εὐφραίνεται ἡ καρδιά σου, νὰ βαδίζεις ὅμως τοὺς δρόμους ποῦ σοῦ ὑπαγορεύει ἡ καρδιά σου χωρὶς ἐκτροπές».

Σοφ. Σειρ. 32,7: «Νὰ μιλάς, νέε, ὅταν εἶναι ἀνάγκη, ἀλλὰ ἐφόσον ἐρωτηθεῖς δύο φορές»¹.

Α'. Τιμ. 5, 14: «Θέλω οἱ νεώτερες χῆρες νὰ παντρεῦνται, νὰ γεννοῦν παιδιά, νὰ διοικοῦν τὸ σπίτι τους καὶ νὰ μὴ δίνουν στὸν ἐχθρὸ ἀφορμὴ νὰ τὶς κατηγορεῖ. Διότι ἤδη μερικὲς ἀκουλούθησαν τὸν Σατανᾶ».

Μ. Βασιλείου: Εἶναι φυσικὸ ἐλάττωμα αὐτὸ στοὺς νέους, ἀπὸ ἀδυναμία κρίσεως, νὰ νομίζουν ὅτι ἔχουν αὐτὰ ποῦ ἐλπίζουν νὰ ἀποκτήσουν. Διότι, ὅταν κάποια στιγμή ἡρεμήσουν ἢ ἡσυχάσουν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας, φαντάζονται γιὰ τὸν ἑαυτό τους πράγματα ἀνύπαρκτα, παρασυρόμενοι μὲ τὴν εὐκολία τοῦ νοῦ τους σὲ ὅλα. Φαντάζονται ἐνδοξη ζωὴ, λαμπροὺς γάμους, καλὴ

1. Τὸ κείμενο στοὺς Ο' ἀντὶ «μόλις δέ, ἐὰν μὴ ἐπερωτηθεῖς», ἔχει «μόλις δις ἐπερωτηθεῖς», ποῦ εἶναι ὀρθότερο.

Σοφ. Σειρ. 7,35: «Μὴ ὀκνεῖ ἐπισκέπτεσθαι ἀρρώστους· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἀγαπηθήσῃ».

Σοφ. Σειρ. 38,9: «Τέκνον, ἐν ἀρρωστίαις σου μὴ περιβλέπου, ἀλλ' εὐξαι Κυρίῳ, καὶ αὐτὸς ἰάσεται σε».

5 Σοφ. Σειρ. 30,17: «Κρείσσων θάνατος ὑπὲρ ζωὴν πικράν, ἢ ἀρρώστημα ἐμμένον».

Ματθ. 25,36: «Ἥσθῆνησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με».

Ἰακ. 5,14: «Ἄσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσωθσαν ἐπ' αὐτόν, 10 ἀλείψαντες ἐλαίῳ ἐν ὀνόματι Κυρίου, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ».

Γαλ. 6, 2: «Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ».

Ἐβρ. 13, 3: «Μιμνήσκεσθε τῶν ἀσθενούντων, ὡς καὶ αὐ- 15 τοὶ ὄντες ἐν σώματι».

Γρηγορίου Θεολόγου: Κρείσσων εὐημερίας ἀχαλινώτου, νόσος φιλόσοφος.

Τοῦ ἰδίου: Κἂν μηδὲν ἔχῃς εἰσενεγκεῖν τῷ κάμνοντι διὰ τὴν 20 πενίαν, σεαυτὸν εἰσάγαγε, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ρημάτων αὐτῷ πα-
ράκλησιν προσένεγκε. «Ἄσθενής εἰμι, καὶ ἐπεσκέψασθέ με». Οὐκ ἔχεις χρήματα; Ἄλλὰ πόδας ἔχεις καὶ στόμα καὶ ῥήματα. Εἴσελθε, παρακάλεσον, διόρθωσον τὴν ἀθυμίαν, εὐθυμώτερον ποίησον καὶ καρτερικώτερον.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Μὴ ἐπαισχυνθῆς, ἄνθρωπε, τοὺς σοὺς 25 ἀδελφούς. Μὴ αἰ γὰρ τοιαῦται ἐπισκέψεις καὶ παραδείσων καὶ λειμώνων καὶ πάσης ἐστιάσεως ἡδίους εἰσίν; Ἄπὸ μὲν γὰρ τῶν λειμώνων καὶ τῶν παραδείσων οὐδὲν οἴκαδε φέρομεν ἀγαθόν, ἀπὸ συμποσίων δὲ μέθην καὶ παραφροσύνην καὶ μυρία κακά. Ἄπὸ δὲ τῶν τοιούτων ἐπισκέψεων χρηστὰς ἐλπίδας, τὴν πρὸς 30 Θεὸν ἐννοίαν, τὴν ἄνωθεν παρρησίαν, τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιείκειαν,

Σοφ. Σειρ. 7, 35: «Νὰ μὴ τεμπελιάζεις νὰ ἐπισκέπτεσαι ἀρρώστους· διότι ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἀγαπηθεῖς».

Σοφ. Σειρ. 38, 9: «Παιδί μου, ὅταν ἀρρωσταίνεις νὰ μὴ ἀδιαφορεῖς, ἀλλὰ νὰ προσεύχεσαι στὸν Κύριο, καὶ αὐτὸς θὰ σὲ θεραπεύσει».

Σοφ. Σειρ. 30, 17: «Εἶναι προτιμότερος ὁ θάνατος ἀπὸ μία ζωὴ πικραμένη, ἢ ἀπὸ μιὰ ἐπίμονη ἀρρώστια».

Ματθ. 25, 36: «Ἀρρώστησα καὶ μ' ἐπισκεφθήκατε».

Ἰακ. 5, 14: «Εἶναι ἀνάμεσά σας κάποιος ἀρρωστος; Ἐὰν προσκαλέσει τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἂς προσευχηθοῦν ἐπάνω του, ἀφοῦ τὸν ἀλείψουν μὲ λάδι· στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ προσευχὴ ποὺ γίνεται μὲ πίστη θὰ σώσει τὸν ἀσθενῆ καὶ θὰ τὸν κάνει νὰ σηκωθεῖ».

Γαλ. 6, 2: «Ὁ καθένας νὰ σηκώνει τὰ βάρη τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ ἐκπληρώσετε τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ».

Ἐβρ. 13, 3: «Νὰ θυμώσατε τοὺς ἀρρώστους, διότι καὶ σεῖς ἔχετε σῶμα».

Γρηγορίου Θεολόγου: Ἀπὸ μιὰ ἀχαλίνωτη εὐημερία, εἶναι προτιμότερη μιὰ ὑποφερτὴ ἀρρώστια.

Τοῦ ἰδίου: Καὶ ἂν ἀκόμα δὲν μπορεῖς νὰ προσφέρεις τίποτε στὸν ἀρρωστο ἕξαιτίας τῆς φτώχειας σου, πῆγαινε ὁ ἴδιος καὶ πρόσφερε του παρηγοριὰ μὲ τὰ λόγια. «Ἦμουν ἀρρωστος καὶ μὲ ἐπισκεφθήκατε»². Δὲν ἔχεις χρήματα; Ἐχεις ὅμως πόδια καὶ στόμα καὶ λόγια. Πῆγαινε, παρηγόρησέ τον, διόρθωσε τὴ λιποψυχία του, κάνε τον πιὸ εὐθύμο καὶ ὑπομονετικόν.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Νὰ μὴ ἐντραπεῖς, ἀνθρωπέ μου, τοὺς ἀδελφούς σου. Μήπως οἱ ἐπισκέψεις αὐτοῦ τοῦ εἵδους εἶναι πιὸ εὐχάριστες ἀπὸ τοὺς κήπους καὶ τὰ λειβάδια καὶ ἀπὸ κάθε συμπόσιο; Διότι ἀπὸ τὰ λειβάδια καὶ τοὺς κήπους δὲν φέρνουμε τίποτε τὸ καλὸ στὸ σπιτί, ἀπὸ δὲ τὰ συμπόσια φέρνουμε μέθη καὶ τρέλλα καὶ μύρια ὅσα κακά. Ἐνῶ ἀπὸ αὐτὲς τίς ἐπισκέψεις θὰ κερδίσουμε καλὲς ἐλπίδες, τὴν ἰδέα τοῦ Θεοῦ, τὴν παρηγορία τῶν οὐρανῶν, τὴν ἐπιείκεια τῆς ψυχῆς, τὸ νὰ μὴ ταραζόμαστε ἀπὸ τὴ λύπη γιὰ τίπο-

2. Ματθ. 25,36.

τὸ μηδενὶ τῶν συμπιπτόντων ἀλύειν, τὸ ραδίως ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρωπίνοις φιλοσοφεῖν κερδανούμεν.

Ἴω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς Κεντυρίωνα: Πολλοὶ τῶν πλουσίων παρὰ τῶν ὑγιαίνοντων ἀπαιτοῦσι τὰς ὑπηρεσίας, καὶ ἀπαιτοῦσι δίχα συγγνώμης, νοσοῦντων δὲ οὐδεμίαν φροντίδα τιθέασιν, ἀλλὰ, προσπεσοῦσης νόσου, κεῖται μὲν ἀνεπίσκεπτος ἢ παιδίσκη, χαμαὶ ἐρριμμένη. Οὐ προσέχει δεσπότης, οὐκ ἐπισκέπτεται δέσποινα. Κἂν ποτε δέῃ τὴν δέσποιναν παραβαλεῖν πρὸς τὴν δούλην, οὐκ ἐπισκέπτεται ὡς ὁμογενῆς, ἀλλὰ βλοσυρῶ
10 προσέχει τῷ βλέμματι, αὐστηρῶ προσδιαλέγεται ῥήματι, δι' ὄγκον ὑπερηφανίας τὸ συγγενὲς ἀρνούμενης τῆς φύσεως. Οὐκ ἀναγινώσχετε τὰς Γραφάς; οὐκ οἴδατε τί φησιν ὁ ἅγιος Δαβίδ; «Ἴδὸν ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ
15 ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν». Δυσωποῦ μὲν τὴν εἰκόνα· φοβήθητι τὰ γεγραμμένα· ἐπίκουρος τῆς ἀσθενούσης κατάστηθι. Ὁ Σωτὴρ τὴν ἀρχὴν οὐκ ἀνθρωπος ἐγεννήθη, ἀλλὰ Θεὸς ἦν Μονογενῆς, ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀνθρωπος ἠνέσχετο γενέσθαι· σὺ δέ, ἀνθρωπος ὢν, παραιτῆ τὸ ὁμόφυλον ὡς οὐ ἰσότη-
20 μον; παραιτῆ συμπαθεῖν περὶ τὴν ὁμογενῆ φύσιν; Καὶ ὅτε μὲν ἄλογον ζῶον χωλεύοι, ἐπιμελῆ διὰ χρεῖαν, ὅτε δὲ τὸ λογικὸν ζῶον, ὁ σὸς οἰκέτης, ἀρρωστεῖ, περιορᾷς, καὶ οὐ προνοεῖς ὅτι λογικός ἐστι;

Τίτλος γ'.— Περὶ τοῦ νῆφειν καὶ φροντίζειν ἡμᾶς τῆς
25 ἰδίας σωτηρίας.

Παροιμ. 6, 4-5: «Μὴ δοῦς ὕπνον τοῖς σοῖς ὄμμασι, μηδὲ ἐπινυστάξης σοῖς βλεφάροις, ἵνα σώζῃ ὡσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὡσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος».

τε ἀπὸ αὐτὰ πού μᾶς βρίσκουν, καὶ τὸ νὰ ὑπομένουμε εὐκολὰ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς Κεντυρίωνα: Πολλοὶ πλούσιοι ἀπαιτοῦν ἀπὸ τοὺς ὑγιεῖς τὶς ὑπηρεσίες τους καὶ τὶς ἀπαιτοῦν χωρὶς ἐπιείκεια, γιὰ τοὺς ἀρρώστους ὅμως δὲ δείχνουν καμμιά φροντίδα. Ἀντίθετα, ὅταν συμβεῖ κάποια ἀρρώστια, ἡ ὑπηρετρία κείτεται πεταμένη κάτω χωρὶς ἐπίσκεψη. Δὲν τὴν προσέχει ὁ οἰκοδεσπότης, δὲν τὴν ἐπισκέπτεται ἡ οἰκοδέσποινα. Καὶ ἂν κάποτε χρειαστεῖ νὰ πλησιάσει ἡ οἰκοδέσποινα τῇ δούλῃ, δὲν τὴν ἐπισκέπτεται σὰν ὅμοια, ἀλλὰ τὴν κοιτάζει μὲ βλοσυρὸ βλέμμα, τῆς μιλάει μὲ αὐστηρὰ λόγια, ἀρνούμενη τῇ φυσικῇ συγγένειᾳ ἀπὸ ὑπερβολικῇ ὑπερηφάνειᾳ. Δὲν διαβάσατε τὶς Γραφές; Δὲ γνωρίζετε τί λέει ὁ ἅγιος Δαβὶδ; «Νά, ὅπως τὰ μάτια τῶν δούλων εἶναι προσηλωμένα στὰ χέρια τῶν κυρίων τους, καὶ τὰ μάτια τῆς δούλης στὰ χέρια τῆς κυρίας τῆς, ἔτσι καὶ τὰ δικά μας μάτια εἶναι στραμμένα πρὸς τὸν Κύριο καὶ Θεό μας»³. Νὰ λυπᾶσαι λοιπὸν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, νὰ φοβᾶσαι αὐτὰ πού εἶναι γραμμένα· γίνε βοηθὸς τῆς ἀρρωστης. Ὁ Σωτῆρας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἦταν Θεὸς μονογενῆς, καὶ γιὰ χάρι τῶν ἀνθρώπων καταδέχθηκε νὰ γίνε ἄνθρωπος· καὶ σύ, ἂν καὶ εἶσαι ἄνθρωπος, ἐγκαταλείπεις τὸ ὁμόφυλο σὰν νὰ μὴ εἶναι ἰσότιμο; Ἀρνεῖσαι νὰ δείξεις συμπάθεια στὴν ὁμογενῆ ὑπαρξῆ; Καὶ ὅταν βέβαια κουτσαίνεται ἓνα ἄλογο ζῶο, τὸ φροντίζεις ἐπειδὴ τὸ ἔχεις ἀνάγκη, ἐνῶ ὅταν ἀρρωσταίνει τὸ λογικὸ ζῶο, ὁ ὑπηρετῆς σου, τὸν περιφρονεῖς καὶ δὲν τὸν φροντίζεις πιά, ἂν καὶ εἶναι λογικὸ.

Τίτλος 3.— Γιὰ τὸ ὅτι πρέπει νὰ εἴμαστε νηφάλιοι καὶ νὰ φροντίζουμε γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Παροιμ. 6,4-5: «Νὰ μὴ δώσεις ὕπνο στὰ μάτια σου, οὔτε νὰ ἀφήσεις τὰ βλέφαρά σου νὰ νυστάξουν, γιὰ νὰ γλυτώνεις, ὅπως τὸ ζαρκάδι, ἀπὸ τὶς ἐνέδρες, καὶ ὅπως τὸ πουλὶ ἀπὸ τὴν παγίδα».

3. Ψαλμ. 122, 2.

Ἐκκλ. 9,12: «Ὡς οἱ ἰχθύες οἱ θηρεύομενοι ἐν ἀμφιβλήστρω, καὶ ὡς ὄρνεα θηρεύομενα παγίδι, ὡσαύτως παγιδεύονται υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν καιρῷ πονηρῷ, ὅταν ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ἄφνω».

5 Σοφ. Σειρ. 13,13. 8: «Συντήρησον καιρόν, καὶ πρόσεχε σφοδρῶς, ὅτι μετὰ τῆς πτώσεώς σου περιπατεῖς. Πρόσεχε μὴ ἀποπλανηθῆς τῇ διανοίᾳ σου. Γρηγόρησον πάσῃ ζωῇ σου. Ἄγαπα Κύριον, καὶ ἐπικαλοῦ αὐτὸν εἰς σωτηρίαν σου».

Σοφ. Σειρ. 29,20: «Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐμπέσης»

10 Α' Κορ. 10,12: «Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ».

Α' Κορ. 9,26–27: «Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδῆλως· οὕτω πωκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρω, ἀλλ' ὑποπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως, ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι».

15 Α' Πέτρ. 5,8–9: «Νήψατε, γρηγορήσατε· ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ ζητῶν τινα καταπή, ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει».

Β' Τιμ. 4,5: «Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον· ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ· τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον».

20 Γρηγορίου Θεολόγου: Τῶν κρυπτῶν παγίδων διὰ παντὸς ὑπεράνω βάδιζε, μὴ νυστάζοντι πικρὸν σπόρον συμμίξῃ ζιζανίων ὁ σπορεὺς τῶν κακῶν καὶ φθονερὸς ἐχθρός.

Τοῦ αὐτοῦ, τετράστιχον 59:

Μὴ κλαπῆς περισκόπει.

25 Ἄει δίωκε λαθραίοις παλαίσμασιν,
μήπως δεθηθῆς ἐπ' ἐσχάτων καθαρσίω.

Τίτλος δ'.— Περὶ νεογάμων.

Λευτ. 24,5: «Ἐὰν λάβῃ τις γυναῖκα προσφάτως, οὐκ ἐξελεύσεται εἰς τὸν πόλεμον, καὶ οὐκ ἐπιβληθήσεται οὐδὲν πρᾶγμα

Ἐκκλ. 9, 12: «Ὅπως τὰ ψάρια πού πιάνονται στό δίχτυ, καί τὰ πουλιά πού πιάνονται στήν παγίδα, ἔτσι καί οἱ ἄνθρωποι παγιδεύονται σέ κάποια κακιά στιγμή, πού τοὺς βρίσκει ξαφνικά».

Σοφ. Σειρ. 13, 13.8: «Νά προσέχεις τίς περιστάσεις καί νά φυλάγεις πολύ, διότι στό δρόμο τῆς ζωῆς πορεύεσαι μαζί μέ τήν πτώση σου. Πρόσεχε νά μὴ παραπλανηθεῖς μέ τή διάνοιά σου. Νά εἶσαι σέ διαρκῆ ἐγρήγορη σ' ὅλη τῆ ζωή σου. Νά ἀγαπᾶς τὸν Κύριο καί νά τὸν ἐπικαλεῖσαι γιὰ νά σωθεῖς».

Σοφ. Σειρ. 19, 20: «Νά προσέχεις τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νά μὴ πέσεις».

Α' Κορ. 10, 12: «Ὅποιος νομίζει ὅτι στέκεται, νά προσέχει μήπως πέσει».

Α' Κορ. 9, 26-27: «Ἐγὼ λοιπὸν δὲν τρέχω ἄσκοπα· πυγμαχῶ ὄχι σὰν νά κτυπῶ τὸν ἀέρα, ἀλλὰ σκληραγωγῶ τὸ σῶμα μου καί τὸ μεταχειρίζομαι σὰν δοῦλο, ἀπὸ φόβο μήπως, ἐνῶ κήρυξα σέ ἄλλους, ἀποδειχθεῖ ὅτι ἐγὼ ἀπέτυχα».

Α' Πέτρ. 5, 8-9: «Νά εἶστε νηφάλιοι καί ἄγρυπνοι, διότι ὁ ἀντίδικός σας διάβολος, σὰν λιοντάρι πού ὠρύεται, τριγυρνᾷ ζητώντας κάποιον νά τὸν καταπιεῖ· ἀντισταθεῖτε λοιπὸν σ' αὐτόν, μένοντας σταθεροὶ στήν πίστη».

Β'. Τιμ. 4, 5: «Σὺ ὅμως νά εἶσαι νηφάλιος σέ ὅλα· κακοπάθησε· κάνε ἔργο εὐαγγελιστῆ· κάμε γνωστὸ τὸ ἔργο πού ἐπιτελεῖς».

Νά βαδίζεις πάντοτε πάνω ἀπὸ τίς κρυφές παγίδες, γιὰ νά μὴ σέ βρεῖ νυσταγμένον ὁ σπορέας τῶν κακῶν καί φθονερός ἐχθρὸς καί ἀνακατέψει κακὸ σπόρο ζιζανίων.

Γρηγορίου Θεολόγου, Τετράστιχο 59:

Πρόσεχε τριγύρω σου, μὴ παραπλανηθεῖς

Διῶχνε πάντοτε τὰ ὑπουλα τεχνάσματα τοῦ ἐχθροῦ,

ἀπὸ φόβο μήπως στό τέλος χρειαστεῖς καθάρσια θυσία.

Τίτλος 4.— Γιὰ τοὺς νεόνυμφους

Δευτ. 24, 5-6: «Ἐὰν κάποιος εἶναι πρόσφατα παντρεμένος, δὲ θὰ πηγαίνει σέ πόλεμο καί δὲν θὰ τοῦ ἐπιβάλλεται καμμιά ποινή

ἐπ' αὐτῷ. Ἄθῶος ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ καθίσει ἐνιαυτὸν ἓνα, καὶ εὐφρανεῖ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἣν ἔλαβεν».

Σοφ. Σειρ. 36,24: «Ὁ κτώμενος γυναῖκα, ἐνάρχεται κτήσεως».

5 Γρηγορίου Θεολόγου: Ὡ τέκνον ἐμόν, τοῦτό σοι προπεμπτήριον παρέχω. Ἐντρέπου πρῶτον τὸν Θεόν, μετὰ ταῦτα δὲ τὸν ἄνδρα, τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ βίου καὶ τῆς σῆς κύριον βουλής καὶ γνώμης· τοῦτον μόνον ἀγάπα καὶ πόθησον, καὶ τούτῳ μόνῳ ψυχὴν εὐφραине, ἐάν σε πόθοις τελειότεροις ἀγαπήσῃ. Μὴ ἔχε θάρ-

10 σος τοσοῦτον, ὅσον καὶ ὁ πόθος τοῦ ἀνδρὸς παρέχει σοι, ἀλλ' ὅσον ὑπάρχει πρέπον, ἐπειδὴ κόρος ἐστὶν ἀπάντων. Πάντων μὲν κόρος ἐστὶν ἀληθῶς, ἀγάπη δὲ ἀκόρεστος· μηδέποτε γυνὴ ὑπάρχουσα, εἰς ἀνδρὸς παρρησίαν σπούδαζε. Μὴ τὸ γένος σου προσενέγκῃς, μὴ τοῖς χρήμασι τὴν ὀφρὺν ἀνασπάσῃς, μὴ τῇ σοφίᾳ. Σο-

15 φία γὰρ τοῖς τοῦ γάμου νόμοις ὑποχωρεῖν καὶ πείθεσθαι. Ὑποχώρει μὲν τῷ ἀνδρὶ ὀργιζομένῳ, κάμνοντι βοήθει λόγοις ἀπαλοῖς καὶ συμβουλαῖς χρησταῖς. Οὐ θηροτρόφος τοῦ λέοντος τὴν ὀργὴν κατέπαυσεν ἰσχυῖ, πνεύμασι βρυχητικοῖς ἀντοργιζόμενος, ἀλλ' ὑποτάσσει ταῖς χερσὶ παρατρίβων καὶ κολακευτικοῖς ῥήμα-

20 σιν. Μηδὲ ζημίαν τινὰ ὄνειδίσῃς τῷ ἀνδρὶ, καίπερ πάνυ ὀργιζομένη, μήτε δὲ ἐπαινέσῃς τὸ οὐκ ὄντα φίλον τῷ ἀνδρὶ τῷ σῶ, ἐν παραβολαῖς λόγων ὄνειδίζουσα δολίως. Κοινὰς δεῖ τὰς εὐφροσύνας καὶ τὰς λύπας ποιήσασθαι, κοινὰς δὲ πάλιν τὰς φροντίδας· ἐπειδὴ τοῦτο τὸν οἶκον αὐξάνει. Λυπούμενῳ μὲν ὀλίγον τι συλ-

25 λυποῦ. Τῷ γὰρ ἀνδρὶ λυπούμενῳ λιμὴν εὐδιδος ἢ γυνή. Ἡ δὲ κερκὶς ἐν φροντίδι σοι ἔστω καὶ τὰ ἔρια, καὶ φροντίς ἐν τοῖς θείοις λόγοις. Μὴ σπουδάσῃς ἐκ τῶν θυρῶν ἐξενεγκεῖν σου τὸν πόδα, μηδὲ ἐπὶ τέρψιν τινὰ πολιτικὴν· αὕτη γὰρ τὴν ἐλευθερίαν ἀφαι-

γι' αυτό. Θά είναι ἄθῳς· θά μένει στό σπίτι του ἐπί ἓνα χρόνο, γιά νά εὐχαριστήσῃ τή γυναίκα πού πήρε».

Σοφ. Σειρ. 36, 24: «Ὅποιος ἀποκτᾷ γυναίκα, ἀρχίζει νά ἔχει κτῆμα».

Γρηγορίου Θεολόγου, Ποίημα εἰς Ὀλυμπιάδα.: Παιδί μου, ὡς ξεπροβόδισμα σοῦ δίνω τίς ἐξῆς συμβουλές. Πρῶτα νά σέβῃσαι τόν Θεό καί ἔπειτα τόν ἄνδρα σου, τά μάτια τῆς ζωῆς σου καί κύριο τῆς θέλησης καί τῆς γνώμης σου. Αὐτόν μόνο νά ἀγαπᾷς καί νά ποθεῖς, καί μόνο γι' αὐτόν νά εἶσαι χαρούμενη καί καλόκαρδη, ἔαν σέ ἀγαπήσῃ με πόθο τελειότερο. Νά μὴ ἔχεις θάρρος τόσο πολύ, ὅσο σοῦ δίνει ὁ πόθος τοῦ ἄνδρα σου, ἀλλά μόνο ὅσο πρέπει. Διότι ὅλα ἔχουν κορεσμό. Εἶναι πράγματι ἀλήθεια ὅτι ὅλα ἔχουν κορεσμό, ἢ ἀγάπη ὅμως εἶναι ἀκόρεστη· νά μὴ προσπαθήσῃς ποτέ νά γίνεις γυναίκα πού νά ἀποθρασύνεται ἀπέναντι στόν ἄνδρα της. Νά μὴ προβάλλῃς τήν καταγωγή σου, νά μὴ ὑπερηφανεύῃσαι γιά τὰ χρήματά σου, οὔτε γιά τή σοφία σου. Διότι ἀληθινή σοφία εἶναι νά ὑποχωρεῖς καί νά πειθαρχεῖς στοὺς νόμους τοῦ γάμου. Ὅταν ὁ ἄνδρας ὀργίζεται νά ὑποχωρεῖς· ὅταν κουράζεται νά τόν βοηθεῖς με λόγια τρυφερά καί καλές συμβουλές. Ποτέ θηριοδαμιστής δέν καταπράυνε τήν ὀργή τοῦ λιονταριοῦ με τή δύναμη, θυμώνοντας κι αὐτός καί οὐρλιάζοντας, ἀλλά τὸ ὑποτάσσει χαϊδεύοντάς το με τὰ χέρια του καί καλοπιάνοντάς το με λόγια. Οὔτε νά κατηγορήσῃς ποτέ τόν ἄνδρα σου γιά κάποια ζημιὰ πού ἔκανε, ἂν καί πολὺ θυμωμένη, οὔτε νά ἐπαινεῖς ἐκεῖνον πού δέν εἶναι φίλος τοῦ ἄνδρα σου, κατηγορώντας τον δόλια με λόγια παραβολικά. Πρέπει νά μοιράζεστε τίς χαρὲς καί τίς λύπες, καθὼς ἐπίσης καί τίς φροντίδες, διότι αὐτὸ κάνει τὸ σπίτι νά προκόβῃ. Ὅταν λοιπὸν εἶναι λυπημένος, νά λυπᾶσαι μαζί του λίγο. Διότι, ὅταν ὁ ἄνδρας ἔχει στενοχώριες, ἢ γυναίκα γίνεται γι' αὐτόν ἀπάνεμο λιμάνι. Νά ἀσχολεῖσαι ἐπίσης με τὸ μαλλὶ καί τὴν σαῖτα τοῦ ἀργαλειοῦ, καθὼς ἐπίσης καί με τὰ θεϊκὰ λόγια. Νά μὴ ἐπιθυμήσῃς νά βγάλῃς τὸ πόδι σου ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, οὔτε νά πᾶς σὲ κάποια δημόσια ἀπόλαυση· διότι αὐτὴ ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθερία. Οὔτε νά συναναστρέφῃσαι με γυναῖκες πού ἔχουν μεγάλη ἰδέα γιά τὸν ἑαυτό τους καί

ρεῖ. Μηδὲ γυναιξὶ συμμίγναι, ὅσαι ὑπερήφανον ἔχουσι τράχηλον, καὶ δημόσιον πρόσωπον, μηδὲ ἀνθρώποις, ὅσοις ὁ ἀνὴρ ἀπαρέσκεται. Δίδου δ' ὀρόωσιν ἔρευθος, ὀφθαλμοὺς ἔχουσα τυφλοῦς, καὶ εἰς γῆν νεύοντας ὀφρύας.

5 **Τίτλος ε'.**— **Περὶ νηστείας καὶ νηστευόντων.**

Ἦσ. 58,7: «Εἰ εἰς κρίσιν καὶ μάχας νηστεύετε καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινόν, ἵνα τί μοι νηστεύετε; Οὐχὶ τοιαύτην νηστείαν ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος· ἀλλὰ λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας· διάλυσον στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων. Ἀπόστειλε τε-
10 θραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα. Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐὰν ἴδῃς γυμνόν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει».

Ματθ. 6,16-18: «Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς ὑποκρι-
15 ται σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων, ἀλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. Καὶ ὁ Πατὴρ
20 σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερωῷ».

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία 1η περὶ νηστείας: Νηστεία ἀληθῆς ἢ τῶν κακῶν ἀλλοτριώσεις.— Κόρος μὲν γὰρ εἰς γαστέρα τὴν χάριν ἴστησιν, νηστεία δὲ πρὸς ψυχὴν ἀναβιβάζει τὸ κέρδος. Εὐθύμησον, ὅτι σοι δέδοται παρὰ τοῦ ἰατροῦ φάρμακον ἀμαρτίας ἀναι-
25 ρητικόν. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῶν παίδων ζωογονοῦμενοι σκώληκες φαρμάκοις τισὶ δριμυτάτοις ἐξαφανίζονται, οὕτως ἀμαρτίαν ἀποικουροῦσαν ἐν τῷ βάθει, τῇ ψυχῇ ἐπεισελθοῦσα ἐναποκτείνει νηστεία. Μὴ ἀφανίσῃς τὸ πρόσωπόν σου ὡσπερ οἱ ὑποκριταί. Οἷός εἰ, τοιοῦτος φαῖνον, μὴ κατασχηματί-

ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπό τους, οὔτε μὲ ἀνθρώπους, πού δὲν ἀρέσουν στὸν ἄνδρα σου. Νὰ κοκκινίζεις σ' αὐτούς πού σὲ βλέπουν, ἔχοντας κλειστὰ τὰ μάτια σου, καὶ τὰ φρύδια σου νὰ εἶναι στραμμένα πρὸς τὴ γῆ.

Τίτλος 5.— Γιά τὴ νηστεία καὶ αὐτούς πού νηστεύουν.

Ἦσ. 58, 4-7: «Ἐὰν νηστεύετε γιὰ νὰ κατακρίνετε καὶ νὰ φιλονικεῖτε, καὶ γρονθοκοπᾶτε τοὺς ταπεινοὺς, γιατί νηστεύετε γιὰ μένα; Ἐγὼ δὲν προτιμῶ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴ νηστεία, λέει ὁ Κύριος· ἀλλὰ κόψε κάθε δεσμὸ μὲ τὴν ἀδικία· διάλυσε τὶς διεστραμμένες συναλλαγές πού διαίως ἔχεις κάνει. Ἐλευθέρωσε αὐτούς πού εἶναι συντετριμμένοι ἀπὸ τὸν πόνο, καὶ σχίσε κάθε ἀδικο συμβόλαιο. Μοιρᾶσου τὸ ψωμί σου μ' αὐτὸν πού πεινάει, καὶ βάλε τοὺς ἄστεγους φτωχοὺς στὸ σπίτι σου. Ἐὰν δεῖς γυμνὸν ντύσε τον, καὶ νὰ μὴ δείχνεις περιφρόνηση ἀπέναντι στοὺς συγγενεῖς σου».

Ματθ. 6, 16-18: «Ὅταν νηστεύετε νὰ μὴ γίνεσθε σκυθρωποὶ ὅπως οἱ ὑποκριτές, οἱ ὁποῖοι παραμορφώνουν τὰ πρόσωπά τους, γιὰ νὰ δείξουν στοὺς ἀνθρώπους ὅτι νηστεύουν. Σὰς βεβαιώνω, ὅτι ἔχουν λάβει τὴν ἀνταμοιβή τους. Ἐσὺ ὅμως ὅταν νηστεύεις, ἄλειψε τὸ κεφάλι σου καὶ πλύνε τὸ πρόσωπό σου, γιὰ νὰ μὴ δοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅτι νηστεύεις, ἀλλὰ στὸν Πατέρα σου πού βλέπει τὶς κρυφές πράξεις, καὶ ὁ Πατέρας σου πού βλέπει τί κάνεις κρυφά, θὰ σὲ ἀνταμείψει φανερά».

Μ. Βασιλείου, Περὶ νηστείας, Ὁμιλ. 1: Ἀληθινὴ νηστεία εἶναι ἡ ἀποξένωση ἀπὸ τὰ κακά. Διότι ὁ χορτασμὸς εὐχαριστεῖ τὴν κοιλιὰ, ἐνῶ ἡ νηστεία ἀνεβάζει τὸ κέρδος στὴν ψυχὴ. Εὐθύμησε, διότι σὲ σένα δόθηκε ἀπὸ τὸν γιατρὸ φάρμακο πού καταργεῖ τὴν ἁμαρτία. Ὅπως δηλαδὴ τὰ σκουλήκια, πού ζωντανεύουν μέσα στὰ βάθη τῶν παιδιῶν, ἐξαφανίζονται μὲ κάποια ἰσχυρὰ φάρμακα, ἔτσι καὶ τὴν ἁμαρτία πού κατοικεῖ στὸ βάθος τῆς ψυχῆς, μπαίνοντας ἢ νηστεία τὴν σκοτώνει. Μὴ παραμορφώνεις λοιπὸν τὸ πρόσωπό σου, ὅπως κάνουν οἱ ὑποκριτές. Νὰ φαίνεσαι αὐτὸς πού εἶσαι, χωρὶς νὰ μεταμορφώνεις τὸν ἑαυτὸ σου σὲ σκυθρωπὸν, ἐπι-

ζων σεαυτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπόν, τὴν ἐκ τοῦ δοκεῖν ἐγκρατῆς
 εἶναι δόξαν θηρώμενος. Οὔτε εὐποίας σαλπίζομένης ὄφελος,
 καὶ νηστείας δημοσιευομένης κέρδος οὐδέν. Τὰ γὰρ ἐπιδεικτι-
 κῶς γινόμενα, οὐ πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα τὸν καρπὸν
 5 ἐκτείνει, ἀλλ' εἰς τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καταστρέφει.
 Πρόσδραμε τοίνυν φαιδρῶς τῇ δωρεᾷ τῆς νηστείας. Ἀρχαῖον
 δῶρον ἡ νηστεία, οὐ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἀλλ' ἀνανεού-
 μενον αἰεὶ καὶ εἰς ἀκμὴν ἐπανθοῦν. Οὐ νεώτερον τὸ ἐφεύρημα·
 πατέρων ἐστὶ τὸ κειμήλιον. Πᾶν τὸ ἀρχαιότητι διαφέρον αἰδέσι-
 10 μον. Δυσωπήθητι τὴν πολιὰν τῆς νηστείας. Ἡλικιώτης ἐστὶ τῇ
 ἀνθρωπότητι. Νηστεία ἐν τῷ παραδείσῳ ἐνομοθετήθη. Τὴν
 πρώτην ἐντολὴν ἔλαβεν ὁ Ἀδάμ· «ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν
 καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε». Τὸ δέ, «οὐ φάγεσθε», νηστείας
 ἐστὶ καὶ ἐγκρατείας νομοθεσία. Εἰ ἐνήστευσεν ἀπὸ τοῦ ξύλου ἡ
 15 Εὐᾶ, οὐκ ἂν ταύτης ἐδεόμεθα νῦν τῆς νηστείας. «Οὐ γὰρ χρεῖαν
 ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες». Ἐκακώ-
 θημεν διὰ τῆς ἀμαρτίας. Ἰαθῶμεν διὰ τῆς μετανοίας. Μετάνοια
 δὲ χωρὶς νηστείας, ἀργή. «Ἐπικατάρατος ἡ γῆ· ἀκάνθας καὶ τρι-
 βόλους ἀνατελεῖ σοι». Στυγνάζειν προσετάχθης (μὴ γὰρ τρυφᾶν)
 20 διὰ νηστείας ἀπολόγησαι τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῷ παραδείσῳ
 διαγωγή, νηστείας ἐστὶν εἰκὼν. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐνηστεύσαμεν,
 ἐξεπέσαμεν τοῦ παραδείσου. Νηστεύσωμεν τοίνυν, ἵνα πρὸς αὐ-
 τὸν ἐπανέλθωμεν. Οὐχ ὄρᾳς τὸν Λάζαρον, πῶς διὰ νηστείας εἰσ-
 ῆλθεν εἰς τὸν παράδεισον; Μὴ μιμήση τῆς Εὐᾶς τὴν παρακοῆν·
 25 μὴ πάλιν σύμβουλον παραδέξῃ τὸν ὄφιν, φειδοῖ τῆς σαρκὸς τὴν
 βρωσὶν ὑποτιθέμενον· μὴ προφασίζου ἀρρωστίαν σώματος καὶ
 ἀδυναμίαν. Οὐ γὰρ ἐμοὶ τὰς προφάσεις, ἀλλὰ τῷ εἰδότι λέγεις.
 Νηστεύειν οὐ δύνασαι; Κορένυσθαι δέ, εἶπέ μοι, καὶ συντριβεῖν
 τὸ σῶμα τῷ βάρει τῶν ἐσθιομένων δύνασαι; Καὶ μὴν τοῖς ἀσθε-
 30 νοῦσιν, οὐ βρωμάτων ποικιλίαν, ἀλλὰ ἀσιτίαν καὶ ἔνδειαν οἶδα
 τοὺς ἰατροὺς ἐπιτάσσοντας. Πῶς οὖν ταῦτα δυνάμενος, ἐκεῖνα

διώκοντας τὴ δόξα μὲ τὸ νὰ φαίνεσαι ὅτι εἶσαι ἐγκρατής. Διότι ἀπὸ εὐεργεσία πού διατυπαμπανίζεται δὲν προκύπτει κανένα ὄφελος, οὔτε ἀπὸ τὴ νηστεία πού δημοσιοποιεῖται κανένα κέρδος. Διότι αὐτὰ πού γίνονται ἐπιδεικτικὰ δὲν προεκτείνουν τὸν καρπὸ τους στὴ μέλλουσα ζωὴ, ἀλλὰ τὸν καταστρέφουν μὲ τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων. Τρέξε λοιπὸν μὲ χαρὰ στὴ δωρεὰ τῆς νηστείας. Ἡ νηστεία εἶναι δῶρο παλιό, πού δὲν παλιώνει οὔτε γηράσκει, ἀλλὰ πάντοτε ἀνανεώνεται καὶ ἀκμάζει. Δὲν εἶναι νεώτερη ἐφεύρεση· εἶναι συνομήλικη μὲ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ νηστεία νομοθετήθηκε στὸν Παράδεισο. Τὴν πρώτη ἐντολὴ γι' αὐτὴν τὴν ἔλαβε ὁ Ἄδάμ: «ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲ θὰ φάτε»⁴. Αὐτὸ τὸ «δὲν θὰ φάτε» ἀποτελεῖ νομοθεσία νηστείας καὶ ἐγκράτειας. Ἐὰν ἡ Εὐὰ νήστευε ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ δένδρου, δὲν θὰ εἶχαμε τώρα ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὴ τὴ νηστεία· διότι «δὲν ἔχουν ἀνάγκη γιαιτροῦ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοι»⁵. Δεχθήκαμε κακώσεις ἀπὸ τὴν ἁμαρτία· ἄς θεραπευθοῦμε μὲ τὴν μετάνοια. Μετάνοια ὅμως χωρὶς νηστεία εἶναι ἀργή. «Νὰ εἶναι καταραμένη ἡ γῆ· νὰ σοῦ βλαστάνει ἀγκάθια καὶ τριβόλια»⁶. Διατάχθηκες νὰ ἀναστενάζεις (καὶ ὄχι φυσικὰ νὰ ἐπιδίδεσαι σὲ ἀπολαύσεις)· ἔξομολογήσου στὸν Θεὸ μὲ τὴ νηστεία. Ἄλλὰ καὶ ἡ ζωὴ στὸν Παράδεισο εἶναι εἰκόνα τῆς νηστείας. Ἐπειδὴ δὲν νηστεύσαμε, ξεπέσαμε ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Ἄς νηστεύουμε λοιπὸν, γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε σ' αὐτόν. Δὲν βλέπεις τὸν Λάζαρο ὅτι μὲ τὴ νηστεία μπῆκε στὸν Παράδεισο; Νὰ μὴ μιμηθεῖς τὴν παρακαοὴ τῆς Εὐὰς· νὰ μὴ δεχθεῖς πάλι τὸ φίδι ὡς σύμβουλον, πού προτείνει τὴ βρώση τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ φροντίζοντας γιὰ τὸ σῶμα. Νὰ μὴ προφασίζεσαι τὴ σωματικὴ ἀρρώστια καὶ ἀδυναμία. Διότι τίς δικαιολογίες δὲν τίς λὲς σέ μένα, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνον πού γνωρίζει. Δὲν μπορεῖς νὰ νηστεύεις; Καὶ μπορεῖς, πές μου, νὰ χορταίνεις καὶ νὰ καταπονεῖς τὸ σῶμα σου μὲ τὸ βάρος τῶν φαγητῶν; Καὶ βέβαια γνωρίζω ὅτι στοὺς ἀρρώστους οἱ γιαιτροὶ δὲν ἐπιβάλλουν ποικιλία τροφίμων, ἀλλὰ ἀσιτία καὶ δίαιτα. Πῶς λοιπὸν μπορώντας αὐτὰ, προφασίζεσαι ὅτι δὲν

4. Γέν. 2, 17.

5. Λουκᾶ 5, 31, Ματθ. 9, 12.

6. Γέν. 3, 17.

προφασίζη μὴ δύνασθαι; Τί εὐκοπώτερον τῆ γαστρί, λιτότητι διαίτης παρενεγκεῖν τὴν νύκτα, ἢ δαψιλεία βρωμάτων βεβαρημένην κείσθαι, μᾶλλον δὲ μηδὲ κείσθαι, ἀλλὰ πυκνὰ μεταστρέφεται διαρρηγνυμένην καὶ στένουσαν;

5 Μωσέα διὰ νηστείας ἔγνωμεν προσβάλλοντα τῷ ὄρει· οὐ γὰρ ἂν κατετόλμησεν, καπνιζομένης τῆς κορυφῆς, οὐδ' ἂν ἐθάρρησεν εἰσελθεῖν εἰς τὸν γνόφον, εἰ μὴ νηστεία καθώπλιστο. Διὰ νηστείας τὴν ἐντολὴν ὑπεδέξατο δακτύλῳ Θεοῦ γραφεῖσαν ἐν ταῖς πλαξί. Νηστεία προφήτας γεννᾷ, δυνατοὺς ρώννουσι. Νη-
10 στεία νομοθέτας σοφίζει, ψυχῆς ἀγαθὸν φυλακτήριον, σώματι σύνοικος ἀσφαλῆς, ὄπλον ἀριστεύουσιν, ἀθληταῖς γυμνάσιον. Τοῦτο πειρασμοὺς ἀποκρούεται, τοῦτο ἀλείφει πρὸς εὐσέβειαν. Νήψεως σύνοικος, σωφροσύνης δημιουργός· ἐν πολέμοις ἀνδραγαθεῖ, ἐν εἰρήνῃ ἡσυχίαν ἄγει. Τὸν Ναζιραῖον ἀγιάζει, ἱερέας
15 τελειοῖ. Οὐ γὰρ δυνατόν ἄνευ νηστείας ἱερουργίας κατατολμῆσαι, οὐ μόνον ἐν τῇ μυστικῇ καὶ νῦν καὶ ἀληθινῇ λατρείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τυπικῇ τῇ κατὰ τὸν νόμον προσαγομένη. Αὕτη θεατὴν ἐποίησε τοῦ μεγάλου θαύματος τὸν Ἥλιαν. Τεσσαράκοντα γὰρ ἡμέραις νηστεία τὴν ψυχὴν ἀποκαθάρας, οὕτως ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ
20 ἐν Χωρῆβ ἰδεῖν κατηξιώθη, ὡς δυνατόν ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἰδεῖν, τὸν Κύριον.

Μ. Βασιλείου, ὅπ. π. 1, 7-9: Νηστεία προσευχὴν εἰς οὐρανὸν ἀναπέμπει, οἰονεῖ πτερὸν αὐτῇ γινομένη πρὸς τὴν ἄνω πορείαν. Νηστεία οἴκων αὐξήσις, υἰείας μήτηρ, νεότητος παιδαγωγός, κόσμος πρεσβύταις, ἀγαθὴ συνέμπορος ὁδοιπόροις, ἀσφαλῆς ὁμόσκηνος τοῖς συνοίκοις. Οὐχ ὑποπτεῦει γάμων ἐπιβουλήν ὁ ἀνὴρ, νηστείας ὁρῶν τὴν γυναῖκα συζῶσαν. Οὐ τήκεται ζηλοτυπίαις γυνή, τὸν ἄνδρα βλέπουσα νηστείαν καταδεχόμενον. Τίς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ἡλάττωσε νηστεία; Ἀρίθμησον σήμερον τὰ ἐν-

μπορείς εκείνα; Τί είναι πιό εύκολο για την κοιλιά; να περάσει τη νύχτα με τη διαίτα, ή να είναι ξαπλωμένη βαρεια από την ποικιλία των φαγητών; ή καλύτερα, ούτε καν να είναι ξαπλωμένη, αλλά να στριφογυρίζει έτοιμη να σκάσει και στενοχωρημένη;

Γνωρίζουμε βέβαια ότι και ο Μωυσής ύστερα από νηστεία πλησίασε το βουνό· διότι δεν θα αποτολμούσε να πλησιάσει την κορυφή που κάπνιζε, ούτε θα έπαιρνε το θάρρος να μπει μέσα στην όμιχλη, αν δεν είχε όπλισθει με τη νηστεία. Μέ τη νηστεία δέχθηκε τις έντολες που γράφτηκαν με το δάκτυλο του Θεού στις πλάκες. 'Η νηστεία γεννάει προφήτες, δυναμώνει τους δυνατούς· ή νηστεία κάνει σοφούς τους νομοθέτες, είναι καλό φυλακτήριο της ψυχής, ασφαλής συγκάτοικος στο σώμα, όπλο στους άνδρείους, γυμναστήριο στους άθλητές. Αυτή αποκρούει τους πειρασμούς· αυτή προετοιμάζει για την ευσέβεια· είναι συγκάτοικος της νηφαλιότητας και δημιουργός της σωφροσύνης. Στους πολέμους κάνει άνδραγαθήματα, στον καιρό ειρήνης άσκει ήσυχία. 'Αγιάζει τον Ναζιραίο', και ταλειοποιεί τον ιερέα, διότι δεν είναι δυνατό να τολμήσει χωρίς νηστεία να ίερουργήσει, όχι μόνο τώρα στη μυστική και άληθινή λατρεία, αλλά και στην τυπική που γινόταν σύμφωνα με τον νόμο. Αυτή έκανε τον 'Ηλία θεατή του μεγάλου θαύματος. Διότι, άφου επί σαράντα μέρες καθάρισε την ψυχή του με νηστεία, έτσι καταξιώθηκε να δει στο σπήλαιο Χωρήθ τον Κύριο⁸, όσο είναι δυνατό στον άνθρωπο να δει τον Κύριο.

Μ. Βασιλείου, 'Οπ. π. 1, 7-9: 'Η νηστεία άνεβάζει την προσευχή στον ουρανό, με το γίνεται γι' αυτήν φτερό στην πορεία της προς τα άνω. 'Η νηστεία είναι προκοπή των σπιτιών, μητέρα της υγείας, παιδαγωγός της νεολαίας, στολίδι για τους ήλικιωμένους, καλή συνοδοιπόρος για τους όδοιπόρους, ασφαλής συγκάτοικος για τους συνοίκους. 'Ο άνδρας δεν υποψιάζεται ότι ό γάμος του κινδυνεύει, όταν βλέπει τη γυναίκα του να ζει μαζί με τη νηστεία. 'Η γυναίκα δεν λειώνει από τη ζήλεια όταν βλέπει τον άνδρα της να νηστεύει. Ποιός ζημίωσε το σπίτι του με τη νηστεία; Μέτρησε

7. Οί Ναζιραίοι, ήταν 'Ιουδαίοι άφιερωμένοι στον Θεό, που άπειχαν για όρισμένο διάστημα από οίνοπνευματώδη ποτά και όρισμένα φαγητά, και έφεραν μακριά μαλλιά. Στον Χριστιανισμό Ναζιραίοι όνομάζονται οί μοναχοί.

8. Γ. Βασιλ. 19, 8-13.

δον, καὶ ἀρίθμησον μετὰ ταῦτα· οὐδὲν διὰ νηστείαν λείπει τῶν ἐν
 τῷ οἴκῳ, οὐδὲ ἐν ζώων ὀδύρεται θάνατον· οὐδαμοῦ αἷμα, οὐδα-
 μοῦ ἀπόφασις παρὰ τῆς ἀπαραιτήτου γαστρὸς ἐκφερομένη κατὰ
 τῶν ζώων· πέπανται μαγείρων μάχαιρα· ἢ τράπεζα ἀρκεῖται
 5 τοῖς αὐτομάτοις. Τὸ Σάββατον ἐδόθη τοῖς Ἰουδαίοις «ἵνα ἀνα-
 παύσῃται», φησί, «τὸ ὑποζύγιόν σου καὶ ὁ παῖς σου». Γενέσθω ἡ
 νηστεία ἀνάπαυσις ἐκ τῶν συνεχῶν πόνων τοῖς διὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ
 παντὸς ὑπηρετοῦσιν οἰκέταις. Ἀνάπαυσόν σου τὸν μάγειρον· δὸς
 ἀργίαν τῷ τραπεζοποιῷ· στήσον τὴν χεῖρα τῷ οἰνοχόῳ· ἡσυχά-
 10 σάτω ποτὲ καὶ ὁ οἶκος ἀπὸ τῶν μυρίων θορύβων, καὶ τοῦ κα-
 πνοῦ, καὶ τῆς κνίσσης, καὶ τῶν ἄνω καὶ κάτω τρεχόντων, καὶ
 ὡς ἀπαραιτήτω δεσποίνῃ τῇ γαστρὶ λειτουργούντων. Νηστεία
 δανείου φύσιν οὐκ οἶδεν. Οὐκ ὄζει τόκον ἢ τράπεζα τοῦ νηστευ-
 τοῦ· οὐκ ἔχουσιν ὄρφανὸν τοῦ νηστευτοῦ παῖδα τόκοι πατρῶοι,
 15 περιπλεκόμενοι ὡς ὄφεις. Νηστεύοντος σεμνὸν τὸ χρῶμα, οὐκ
 εἰς ἐρύθημα ἀναιδὲς ἐξανθοῦν, ἀλλ' ὠχρότητι σώφρονι κεκο-
 σμημένον· ὀφθαλμὸς πραῦς, κατεσταλμένον βάδισμα, πρόσω-
 πον σύννου, ἀκολάστῳ γέλωτι μὴ καθυβριζόμενον, συμμετρία
 λόγου, καθαρότης καρδίας. Νηστεία πόλεως εὐσχημοσύνη, ἀγο-
 20 ρᾶς εὐστάθεια, οἴκων εἰρήνη, σωτηρία τῶν ὑπαρχόντων. Βούλει
 αὐτῆς ἰδεῖν τὴν σεμνότητα; Σύγκρινόν μοι τὴν σήμερον ἐσπέραν
 πρὸς τὴν αἰριον, καὶ ὄψει τὴν πόλιν ἐκ ταραχῆς εἰς γαλήνην βα-
 θεῖαν μεταβαλοῦσαν.

Μ. Βασιλείου, ὄπ. π., 10: Νηστεία ἀληθής, ἢ τῶν κακῶν
 25 ἀλλοτριώσεις. Λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας. Ἄφες τῷ πλησίον
 τὴν λύπην· ἄφες αὐτῷ τὰ ὀφειλήματα. Μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας
 νηστεύετε· κρεῶν οὐκ ἐσθίεις, ἀλλ' ἐσθίεις τὸν ἀδελφόν· οἴνου
 ἀπέχη, ἀλλ' ὕβρειων οὐ κρατεῖς· τὴν ἐσπέραν ἀναμένεις εἰς μετά-
 ληψιν, ἀλλὰ δαπανᾷς τὴν ἡμέραν εἰς δικαστήρια. Τί ὄφελος νη-

σήμερα τὰ πράγματα πὺν βρίσκονται μέσα στὸ σπίτι, καὶ μέτρησέ τα καὶ μετὰ. Δὲν θὰ λείπει τίποτε ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν μέσα στὸ σπίτι ἔξαιτίας τῆς νηστείας. Κανένα ζῶο δὲ θγάξει κραυγὲς θανάτου· πουθενὰ δὲν ὑπάρχει αἷμα, πουθενὰ ἀπόφαση πὺν νὰ ὑπαγορευεταὶ ἀπὸ τὴν ἀμείλικτη κοιλιά ἐναντίον τῶν ζῶων. Σταμάτησε τὸ μαχαίρι τῶν μαγείρων· τὸ τραπέζι ἀρκεῖται στὰ πρόχειρα. Τὸ Σάββατο δόθηκε στους Ἰουδαίους γιὰ νὰ ξεκουράζεται, λείει, τὸ ὑποζύγιο καὶ ὁ δοῦλος σου⁹. Ἄς γίνει ἡ νηστεία ἀνάπαυση ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς κόπους στους ὑπηρέτες πὺν ὑπηρετοῦν ὀλόκληρο τὸν χρόνο. Ξεκούρασε τὸν μάγειρό σου· δῶσε ἄδεια στὸν τραπεζοκόμο· σταμάτησε τὸ χέρι αὐτοῦ πὺν κερναίει. Ἄς ἡσυχάσει κάποτε καὶ τὸ σπίτι ἀπὸ τοὺς μύριους βορύβους καὶ τὸν καπνὸ καὶ τὴν τσίκνα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πὺν τρέχουν ἐπάνω κάτω καὶ ὑπηρετοῦν τὴν κοιλιά, σὰν νὰ εἶναι καμμιὰ ἀμείλικτη κυρία. Ἡ νηστεία δὲ γνωρίζει τὴ φύση τοῦ δανείου. Δὲ γνωρίζει ἀπὸ τόκους τὸ τραπέζι ἐκείνου πὺν νηστεύει. Οἱ πατρικοὶ τόκοι δὲν τυλίγουν σὰν φίδια τὸ ὄρφανὸ παιδί ἐκείνου πὺν νηστεύει. Τὸ χρῶμα αὐτοῦ πὺν νηστεύει εἶναι σεμνόν, δὲν κοκκινίζει ἀδιάντροπα, ἀλλὰ εἶναι στολισμένος μὲ τὴ συνετὴ χλωμάδα. Τὸ μάτι του εἶναι πρᾶο, τὸ βάδισμά του σεμνόν, τὸ πρόσωπό του περίσκεπτο, πὺν δὲ καταντροπιάζεται μὲ ἀκόλαστα γέλια, τὰ λόγια του μετρημένα, καὶ ἡ καρδιά του καθαρὴ. Ἡ νηστεία εἶναι ἡ κοσμιότητα τῆς πόλεως, ἡ σταθερότητα τῆς ἀγορᾶς, ἡ εἰρήνη τῶν σπιτιῶν, ἡ σωτηρία τῶν ὑπαρχόντων μας. Θέλεις νὰ δεῖς τὴ σεμνότητά της; Σύγκρινε τὸ σημερινὸ βράδυ μὲ τὸ αὐριανόν, καὶ θὰ δεῖς τὴν πόλη ἀπὸ τὸ θόρυβο καὶ τὴν ταραχὴ νὰ μεταπίπτει σὲ βαθεῖα γαλήνη.

Μ. Βασιλείου, Ὅπ. π. 10: Ἐληθινὴ νηστεία εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ κακά. «Λύσε τὰ δεσμὰ τῆς ἀδικίας»¹⁰. Συγχώρησε τὸν πλησίον σου γιὰ τὴ λύπη πὺν σοῦ προξένησε· συγχώρησέ του γιὰ τὰ χρέη του ἀπέναντί σου. «Νὰ μὴ νηστεύετε γιὰ νὰ κατακρίνετε καὶ νὰ φιλονεικεῖτε»¹¹. Δὲν τρῶς κρέατα, ἀλλὰ τρῶς τὸν ἀδελφό σου. Δὲν πίνεις κρασί, ἀλλὰ δὲν συγκρατεῖς τίς βρῆσιές σου. Περιμένεις τὸ βράδυ γιὰ νὰ μεταλάβεις, ἀλλὰ ξοδεύεις τὴν ἡμέρα στὰ δικα-

9. Ἐξ. 20, 10 καὶ 23, 12.

10. Ἦσ. 63, 6.

11. Ἦσ. 63, 4.

στεύειν τῷ σώματι, τὴν δὲ ψυχὴν μυρίων κακῶν ἐμπλησθῆ-
ναι;

Μ. Βασιλείου, ὄπ. π., 2, 1-2: Ἐλαιον μὲν παιίνει τὸν ἀθλη-
τὴν, νηστεία δὲ τὸν ἀσκητὴν τῆς εὐσεβείας κρατύνει. Ὡστε ὅσον
5 ὑφαιρεῖς τῆς σαρκός, τοσοῦτω ποιήσης τῆς πνευματικῆς εὐεξίας
τὴν ψυχὴν ἀποστίλβειν. Οὐ γὰρ σωματικοῖς πόνοις, ἀλλὰ καρτε-
ρία ψυχῆς καὶ τῇ πρὸς τὰς θλίψεις ὑπομονῇ, τὸ πρὸς τοὺς ἀορά-
τους ἐχθροὺς περιγίνεται κράτος. Ἐτι μὲν οὖν πάντα τὸν χρόνον
ἢ νηστεία ὠφέλιμος τοῖς αἰρουμένοις αὐτήν. Οὔτε γὰρ ἐπήρεια
10 δαιμόνων κατατολμᾷ τοῦ νηστεύοντος, ἀλλὰ καὶ οἱ φύλακες τῆς
ζωῆς ἡμῶν ἄγγελοι φιλοπονώτερον παραμένουσι τοῖς διὰ νη-
στείας κεκαθαρμένοις.

Τοῦ ἰδίου, ὄπ. π.: Ἄγγελοι εἰσιν οἱ καθ' ἐκάστην Ἐκκλη-
σίαν ἀπογραφόμενοι τοὺς νηστεύοντας. Ὅρα μὴ διὰ μικρὰν ἡδο-
15 νὴν βρωμάτων ζημιωθῆς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἀγγέλου, ὑπόδικον
δὲ σαυτὸν λιποταξίου γραφῆς τῷ στρατολογήσαντι καταστήσης.

Τοῦ ἰδίου, ὄπ. π.: Πλούσιος εἶ; Μὴ καθυβρίσης τὴν
νηστείαν, ἀπαξιώσας λαβεῖν αὐτήν ὁμοτράπεζον, μηδὲ τῆς οἰ-
κίας ἑαυτοῦ ἄτιμον ὑποπέμψης, παρευημερηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἡδο-
20 νῆς, μήποτε σου καταγγείλῃ ἐπὶ τοῦ νομοθέτου τῶν νηστειωῶν,
καὶ πολλαπλασιονά σοι ἀπὸ καταδίκης ἐπαγάγῃ τὴν ἔνδειαν, ἢ
ἐξ ἀρρωστίας σώματος, ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς σκυθρωπῆς περιστά-
σεως. Ὁ πένης μὴ εἰρωνευέσθω πρὸς τὴν νηστείαν, πάλαι σύν-
οικον καὶ ὁμοδίαιτον ἔχων. Γυναιξὶ δέ, ὡσπερ τὸ ἀναπνεῖν, οὐ-
25 τω καὶ τὸ νηστεύειν οἰκειὸν ἐστὶ κατὰ φύσιν. Οἱ παῖδες, ὡσπερ
τὰ εὐθαλῆ τῶν φυτῶν τῷ τῆς νηστείας ὕδατι καταρδευέσθωσαν.
Τοῖς πρεσβυτέροις κοῦφον ποιεῖ τὸν πόνον ἢ ἐκ παλαιοῦ πρὸς
αὐτὸν οἰκειώσις. Πόνοι γὰρ ἐκ μακρᾶς συνηθείας μελετηθέντες,
ἀλυπότερον προσπίπτουσι τοῖς ἐγγεγυμνασμένοις. Τοῖς ὁδοιπό-
30 ροις εὐσταλῆς συνέμπορος ἢ νηστεία. Ὡσπερ γὰρ ἢ τρυφῇ
ἀχθοφορεῖν αὐτοὺς ἀναγκάζει, τὰς ἀπολαύσεις περικομίζοντας,
οὕτω καὶ κούφους αὐτοὺς καὶ εὐζώνους ἢ νηστεία παρασκευά-
ζει. Μέλλων τοίνυν νηστεύειν, μὴ σκυθρωπάσης ἰουδαϊκῶς.

στήρια. Ποιό τὸ ὄφελος νὰ νηστεύεις μὲ τὸ σῶμα, καὶ νὰ ἔχεις τὴν ψυχὴ γεμάτη μύρια κακὰ;

Μ. Βασιλείου, Ὁπ. π. 2, 1-2: Τὸ λάδι παχαίνει τὸν ἀθλητὴ, ἐνῶ ἡ νηστεία δυναμώνει τὸν ἀσκητὴ τῆς εὐσέβειας. Ὡστε, ὅσο ἀφαιρεῖς ἀπὸ τὴ σάρκα, τόσο κάνεις τὴν ψυχὴ νὰ ἀστράφτει ἀπὸ πνευματικὴ εὐεξία. Διότι ἡ κυριαρχία πρὸς τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς δὲν ἐπιβάλλεται μὲ σωματικούς κόπους, ἀλλὰ μὲ τὴν καρτερίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑπομονὴν στίς θλίψεις. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ἡ νηστεία εἶναι ὠφέλιμη ὅλο τὸν χρόνον γι' αὐτοὺς πού τὴν προτιμοῦν. Διότι οὔτε ἡ ἐπήρεια τῶν δαιμόνων ἀποθραύσνεται ἐναντίον αὐτοῦ πού νηστεύει, ἀλλὰ καὶ οἱ φύλακες ἄγγελοι τῆς ζωῆς μας μὲ περισσότερη φιλοπονία παραμένουν σ' ἐκείνους πού ἔχουν καθαριστεῖ μὲ τὴν νηστεία.

Τοῦ ἰδίου, Ὁπ. π.: Ἄγγελοι εἶναι αὐτοὶ πού σὲ κάθε ἐκκλησία κάνουν τὴν ἀπογραφὴν αὐτῶν πού νηστεύουν. Πρόσεχε λοιπὸν μὴπως ἐξαιτίας μικρῆς εὐχαριστήσεως φαγητῶν χάσεις τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἀγγέλου καὶ κάνεις τὸν ἑαυτὸ σου ὑπόδικον στὸν στρατολόγον ὡς ἔνοχος λιποταξίας.

Τοῦ ἰδίου, Ὁπ. π.: Εἶσαι πλούσιος; Μὴ βρίζεις τὴν νηστεία, ἀπαξιῶνοντας νὰ τὴν κάνεις ὁμοτράπεζή σου, οὔτε νὰ τὴν διώξεις ἀπὸ τὸ σπίτι σου ἀτιμασμένη ἀπὸ τὴν ἡδονή, γιὰ νὰ μὴ σὲ καταγγείλει κάποτε σ' αὐτὸν πού νομοθέτησε τίς νηστείες καὶ σοῦ στείλει, πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν καταδίκη ἢ σωματικὴ ἀσθένεια ἢ κάποια ἄλλη θλιβερὴ περίστασις, τὴν στέρησι. Ὁ φτωχὸς νὰ μὴ εἰρωνεύεται τὴν νηστεία, ἐπειδὴ τὴν ἔχει ἀπὸ παλιὰ συγκάτοικον καὶ ὁμοτράπεζον. Στίς γυναῖκες πάλι ἡ νηστεία εἶναι τόσο οἰκεία καὶ φυσιολογική, ὅσο καὶ ἡ ἀναπνοή. Τὰ παιδιὰ νὰ ποτίζονται μὲ τὸ νερὸ τῆς νηστείας, ὅπως τὰ θαλαρᾶ φυτὰ. Στους ἡλικιωμένους ἢ ἀπὸ παλιὰ ἐξοικείωση πρὸς αὐτὴν κάνει πιὸ ἐλαφρὸν τὸν κόπον. Διότι οἱ κόποι πού ἔχουν ἀσκηθεῖ ὕστερα ἀπὸ μακρὰ συνήθεια, προκαλοῦν λιγότερον πόνον στους γυμνασμένους. Στους ὁδοιπόρους ἡ νηστεία εἶναι καλὸς συνοδοιπόρος. Διότι, ὅπως ἡ ἀπόλαυσις τοὺς ἀναγκάζει νὰ σηκώνουν βάρη, μὲ τὸ νὰ κουβαλοῦν μαζί τους τίς ἀπολαύσεις, ἔτσι ἡ νηστεία τοὺς κάνει ἐλαφροὺς καὶ εὐκίνητους. Ὅταν λοιπὸν πρόκειται νὰ νηστεύεις, νὰ μὴ γίνεσαι σκυθρωπός, ὅπως

Εὐαγγελικῶς τὴν ψυχὴν καταφαίδρυνον, μὴ πενθῶν τῆς γαστρὸς τὴν ἔνδειαν, ἀλλ' ἐνηδόμενος τῇ ψυχῇ τῶν πνευματικῶν ἀπολαύσεων. Οἶδας ὅτι ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἀντίκεινται ἀλλή-
 5 λους, ὑφέλωμεν τῆς σαρκὸς τὴν εὐπάθειαν, αὐξήσωμεν δὲ τῆς
 ψυχῆς τὴν ἰσχύον, ἵνα διὰ τῆς νηστείας, κατὰ τῶν παθῶν λαβόν-
 τες τὰ νικητήρια, τοὺς τῆς ἐγκρατείας στεφάνους ἀναδησώμεθα.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία περὶ νηστείας: Νηστεύων μὴ
 στύγναζε. Διὰ τοῦτο νηστεύεις ἀπὸ βρωμάτων, ἵνα τραφῆς διὰ
 10 τοῦ πνεύματος· καὶ διὰ τοῦτο ἀπέχη τῶν σωματικῶν ἐδεσμά-
 των, ἵνα ἐμπλησθῆς τῶν πνευματικῶν ἀναθημάτων. Φάρμακόν
 ἐστὶν ἀναιρετικὸν τῆς ἀμαρτίας ἡ νηστεία, καὶ κατάπλασμα ψυ-
 χῆς μαλακτικόν, ἀπαλύνουσα πρὸς εὐσέβειαν. Καὶ ὡσπερ τὰ
 χρόνια πάθη δριμυτάτοις τισὶ καὶ στυπτικωτάτοις καταπασσό-
 15 μενα, τὸ μὲν σηπτικὸν τοῦ σώματος ἀπορρίπτει, τὸ δὲ συνουλω-
 τικὸν τῆς σαρκὸς ἐπισυνάγει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν ἔνδον
 ὑποσμύχουσαν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ψυχὴν νεμομένην, στυπτικωτά-
 τη ὑπεισελθοῦσα ἀμαρτίᾳ νηστεία, ἀναξηραίνει αὐτὴν κατ' ὀλί-
 γον λεπτύνουσα. Διὰ τοῦτο, εἰ καὶ ἐπίπονος ἡ νηστεία, ἀλλ' ὠφέ-
 20 λμος καὶ εὐπρόσιτος. Μὴ τοίνυν λυπούμενος νηστεύσης, ἵνα μὴ
 τὸν κάματον ἀπολέσης. Ὅσῳ γὰρ νηστεία ὑποστύφει τὸ σῶμα,
 τοσοῦτον ἐκ τῆς νηστείας ὠφελῆ. Ἀνάδραμε ἐπὶ τὰς τῶν δι-
 καιῶν πολιτείας, καὶ εὐρήσεις αὐτοὺς τὸ πλεον διὰ νηστείας εὐ-
 δοκιμήσαντας. Πρῶτον Μωσῆς νηστεύσας ἐπὶ τὸν γνόφον εἰσε-
 25 λήλυθεν, καὶ συνόμιλος τῷ Θεῷ διὰ νηστείας γέγονεν, τεσσαρά-
 κοντα ἡμέρας τὴν νηστείαν ἐπισυνάψας. Νομοθέτης διὰ νη-
 στείας ἐχρημάτισεν, καὶ οὔτε ἄρτον ἔφαγεν, οὔτε ὕδωρ ἔπιεν.

Τοῦ ἰδίου: Νηστεύοντες τῆς εὐποιίας φροντίζετε. Ὁ γὰρ
 νηστεύων καὶ μὴ μεταδιδὸς ἄρτον τῷ πένητι, ματαία ἡ νηστεία
 30 αὐτοῦ ἔσται. Πολλοὶ οὖν εἰσι νηστεύοντες μετὰ σάκκου καὶ σπο-
 δοῦ καὶ πολλῶν δακρῶν, καὶ τῷ πεινῶντι μὴ μεταδιδόντες

κάνουν οί Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ νὰ κάνεις χαρούμενη τὴν ψυχὴ σου, ὅπως λέει τὸ Εὐαγγέλιο¹²: δηλαδή νὰ μὴ πενθεῖς γιὰ τὴ στέρηση τῆς κοιλιᾶς, ἀλλὰ νὰ χαιρέσαι ψυχικὰ γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀπολαύσεις. Γνωρίζεις ὅτι «ἡ σὰρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴ σὰρκα»¹³. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους, ἅς ἀφαιρέσουμε τὴν εὐπάθεια τῆς σάρκα καὶ ἅς αὐξήσουμε τὴ δύναμη τῶν ψυχῶν, γιὰ νὰ φορέσουμε τὰ στεφάνια τῆς ἐγκράτειας, ἀφοῦ μὲ τὴ νηστεία νικήσαμε τὰ πάθη.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία περὶ νηστείας¹⁴: Ὅταν νηστεύεις νὰ μὴ γίνεσαι σκυθρωπός. Γι' αὐτὸ νηστεύεις ἀπὸ τὶς τροφές, γιὰ νὰ τραφεῖς μὲ τὸ πνεῦμα· καὶ γι' αὐτὸ ἀπέχεις ἀπὸ τὶς ὑλικὲς τροφές, γιὰ νὰ γεμίσεις μὲ τὰ πνευματικὰ κοσμήματα. Ἡ νηστεία εἶναι φάρμακο πού καταργεῖ τὴν ἁμαρτία, καὶ κατάπλασμα πού μαλακώνει τὴν ψυχὴ κάνοντάς τὴν ἀπαλὴ πρὸς τὴν εὐσέβεια. Καὶ ὅπως τὰ χρόνια νοσήματα, ὅταν πασπαλίζονται μὲ δυνατὰ καὶ πολὺ στυπτικὰ φάρμακα, τὸ μὲν σάπιο μέρος τοῦ σώματος τὸ ἀπορρίπτουν, ἐνῶ τὸ μέρος τῆς σάρκα πού εἶναι ἐπουλωτικὸ τὸ συγκεντρώνουν, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ νηστεία, καθαρίζοντας τὴν ἁμαρτία πού ὑπάρχει μέσα μας καὶ κατατρῶγει τὴν ψυχὴ, μπαίνει κρυφὰ στὴν ἁμαρτία σὰν στυπτικὸ φάρμακο, τὴν ξηραίνει, καὶ σιγὰ σιγὰ τὴν λεπτύνει. Γι' αὐτὸ, ἂν καὶ ἡ νηστεία εἶναι ἐπίπονη, ὅμως εἶναι ὠφέλιμη καὶ εὐπρόσδεκτη. Νὰ μὴ λυπᾶσαι λοιπὸν ὅταν νηστεύεις, γιὰ νὰ μὴ πάει χαμένος ὁ κόπος σου. Διότι, ὅσο πιὸ πολὺ ἡ νηστεία συρρικνώνει τὸ σῶμα, τόσο πιὸ πολὺ ὠφελεῖσαι ἀπὸ αὐτήν. Τρέξε μὲ τὴ σκέπη σου πίσω στὴ ζωὴ τῶν δικαίων, καὶ θὰ βρεῖς ὅτι αὐτοὶ διακρίθηκαν περισσότερο μὲ τὴ νηστεία. Ὁ Μωυσῆς πρῶτα νήστεψε κι ἔπειτα μπήκε μέσα στὸν γνόφο, καὶ ἔγινε συνομιλητὴς μὲ τὸν Θεὸ μὲ τὴ νηστεία, νηστεύοντας σαράντα συνεχεῖς ἡμέρες. Ἐγινε νομοθέτης μὲ τὴν νηστεία, καὶ οὔτε ψωμί ἔφαγε οὔτε νερὸ ἤπια.

Τοῦ ἰδίου: Ὅταν νηστεύετε νὰ κάνετε ἀγαθοεργίες. Διότι αὐτὸς πού νηστεύει καὶ δὲν δίνει ψωμί στὸν φτωχό, ἡ νηστεία πηγαίνει χαμένη. Ὡστόσο ὑπάρχουν πολλοὶ πού νηστεύουν φορῶντας σάκκο καὶ ρίχνοντας σιτάχτη στὸ κεφάλι τους καὶ χύνοντας

14. Συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν νόθων ἔργων τοῦ Χρυσοστόμου.

ὀβολὸν ἓνα, ἄμισθον ποιοῦντες τὴν νηστείαν αὐτῶν, ἣν ὁ Θεὸς οὐ προσδέχεται. Ἐκουσον οὖν τί λέγει ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ· «οὐδ' ἂν κάμψῃς ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃ, οὐδὲ οὕτω κληθήσεται νηστεία. Ἄλλὰ λύε
 5 πάντα σύνδεσμον ἀδικίας καὶ δὸς πεινῶντι ἄρτον ἐκ ψυχῆς σου. Ἄποστελλε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει· διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων· διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου». Ταύτην τὴν νηστείαν ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Τὰ γὰρ τρίχυνα καὶ ἡ σποδὸς οὐδὲν σε
 10 ὠφελήσει νηστεύοντός σου. Χόρτασον πένητα, ἵνα σε εὐλογῆσῃ, καὶ εὐρήσεις αὐτὸ πρὸ προσώπου σου ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς ψυχῆς σου. Εἰ τὰ δάκρυα τοῦ πένητος βλέπων οὐκ ἐλεεῖς, ὁ Θεὸς πῶς σε ἐλεήσει; Νηστεία καθαρὰ, ὅταν, σοῦ νηστεύοντος, ὁ πένης χορτάζεται ἐκ τῶν σῶν. Πολλὴν εὐεργεσίαν ἀπολαύομεν ἐκ τῆς
 15 νηστείας· νοῦν ἀτάραχον, λογισμῶν γαληνότητα, καρδίαν πραεῖαν, κεφαλὴν ἀνάληγον, πόδας ὀρθοὺς. Θλίβῃ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ σου οὐκ εἰσι τεθολωμένοι, οὐδὲ αἱματώδεις, καὶ ἡ γλῶσσά σου οὐ ψελλίζει, καὶ ὅτι οἱ πόδες σου ὀρθῶς περιπατοῦσιν; Μεγάλη ἡ νηστεία καὶ δι' αὐτῆς πολλοὶ ὑπερέβησαν τὰ ἀνθρώπινα καὶ
 20 μετὰ ἀγγέλων ἔχουσι τὴν διαγωγὴν. Δανιήλ, οὐχὶ διὰ νηστείαν τὴν τῶν λεόντων ἀγριότητα εἰς προβάτων ἡμερότητα μετέβαλε; Νηστεύσας γὰρ ἑπτὰ ἡμέρας ἐν λάκκῳ, τοὺς ὑπερμεγέθεις λέοντας ὡς περιστερὰς κατενόει. Καὶ βλέπε μοι αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν, ὅτι καὶ τοὺς λέοντας νηστεύειν ἐδίδαξεν. Εἰς ἄριστον τῶν λεόντων ἐβλήθη ὁ ἅγιος ἐν τῷ λάκκῳ, καὶ εὐρέθη αὐτὸς ἀριστῶν,
 ἐπικομισαμένου τοῦ Ἀββακοῦμ διὰ προστάγματος Κυρίου, καὶ οἱ λέοντες μετὰ πολλῆς φιλοσοφίας ἐκαθίζοντο. Ὡς νηστείας ὑπερβολή! Τοὺς λέοντας ἐφίμωσε, τὸν δράκοντα διέρρηξε,

πολλά δάκρυα, οἱ ὅποιοι δὲν δίνουν σ' ἐκεῖνον πού πεινάει ἕναν ὀβολό, κάνοντας ἔτσι τὴ νηστεία τους χωρὶς ἀξία, ἀφοῦ ὁ Θεὸς δὲν τὴν δέχεται. Ἔκουσε λοιπὸν τί λέει στὸν προφήτη Ἡσαΐα: «οὔτε ἔαν λυγίσεις σὰν κρῖκο τὸν λαίμῳ σου καὶ φορέσεις σάκκο καὶ ρίξεις στάχτη στὸ κεφάλι, οὔτε ἔτσι θὰ ὀνομαστῆ νηστεία. Ἄλλὰ κόψε κάθε δεσμὸ μὲ τὴν ἀδικία καὶ δῶσε σ' ἐκεῖνον πού πεινάει ψωμί μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ σου. Ἐλευθέρωσε αὐτοὺς πού ἔχουν συντριβεῖ ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴ συμφορὰ· σχίσε κάθε συμβόλαιο ἀδικησ συνλλαγῆς· μοίρασε τὸ ψωμί σου σ' ἐκείνους πού πεινοῦν καὶ βάλε τοὺς ἄστεγους φτωχοὺς στὸ σπῖτι σου»¹⁵. Αὐτὴ τὴ νηστεία ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Διότι τὰ τρίχίνα ροῦχα καὶ ἡ στάχτη δὲν θὰ σέ ὠφελήσουν καθόλου ὅταν νηστεύεις. Χόρτασε τὸν φτωχὸ γιὰ νὰ σέ εὐλογῆσει καὶ νὰ βρεῖς τὴν πράξη σου αὐτὴ μπροστά σου, ὅταν θὰ θγαίνει ἡ ψυχὴ σου. Ἐὰν βιλέποντας τὰ δάκρυα τοῦ φτωχοῦ δὲν τὸν ἔλεεις, πῶς θὰ σέ ἐλεήσει ὁ Θεός; Νηστεία σωστὴ εἶναι ἐκείνη πού, ἐνῶ σὺ νηστεύεις, χορταίνει ὁ φτωχὸς ἀπὸ τὰ δικὰ σου. Πολλὲς ἐπεργασίεις ἔχουμε ἀπὸ τὴ νηστεία: ἀτάραχο νοῦ, γαλήνιες σκέψεις, καρδιά ἤπια, κεφάλι πού δὲν πονάει, πόδια ὀρθια. Λυπᾶσαι πού τὰ μάτια σου δὲν εἶναι ἤρεμα οὔτε ζωντανά, καὶ ἡ γλώσσα σου δὲν μπορεῖ νὰ ἀρθρώσει λέξη, καὶ τὰ πόδια σου δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν ὀρθια; Εἶναι μεγάλη ἡ νηστεία, καὶ μέσω αὐτῆς πολλοὶ μπόρεσαν νὰ ξεπεράσουν τὰ ἀνθρώπινα, καὶ νὰ ζοῦν μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους. Ὁ Δανιήλ δὲν μετέβαλε ἕξαιτίας τῆς νηστείας τὴν ἀγριότητα τῶν λιονταριῶν σὲ πραότητα προβάτων; Διότι νηστεύοντας ἕφτά μέρες μέσα σὲ λάκκο, ἀντιμετώπιζε τὰ ὑπερμεγέθη λιοντάρια σὰν περιστέρια. Καὶ πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν ἀρετὴ του, ὅτι δίδαξε καὶ τὰ λιοντάρια νὰ νηστεύουν. Ὁ ἅγιος ρίχτηκε στὸ λάκκο γιὰ νὰ γίνε τροφή τῶν λιονταριῶν, καὶ βρέθηκε νὰ τρώει ὁ ἴδιος, διότι τοῦ ἔφερε ὁ Ἀβδακούμ μὲ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ λιοντάρια κάθονταν μὲ πολλὴ φροντίδα. Ὡ, ὑπερβολικὴ δύναμη τῆς νηστείας! Φίμωσε τὰ λιοντάρια, ἔσχισε τὸν δράκο, κατέστρεψε τὸν Βῆλ¹⁶

16. Ὁ ἐπισημότερος Θεὸς τῶν Βαβυλωνίων ἀντίστοιχος πρὸς τὸν Βάαλ τῶν Φοινίκων, τῶν Χαναναίων καὶ τῶν Τυρίων. Ἡ λατρεία του εἰσήχθη ἀπὸ τὴν Ἰεζάβελ καὶ στοὺς Ἰσραηλίτες, ἰδιαίτερα στὴ Σαμάρεια. Μὲ τὸ ὄνομα Βῆλ ἡ Βάαλ πιστεύεται ὅτι λατρευόταν ὁ Ἥλιος.

τὸν Βῆλ κατέστρεψεν, καὶ τὴν Σωσάνναν διέσωσεν. Οἱ τρεῖς παῖδες νηστεύοντες, τὴν κάμινον ὡς πηλὸν κατεπάτου, καὶ τὴν φλόγα ὡς δροσοειδῆ παράδεισον κατανοοῦντες, ἄκαυστοι διέλωσαν. Διὰ νηστείας ὁ μέγας ἐν προφήταις Μωσῆς τὸν νόμον ἐδέξαστο. Νηστεύσας γὰρ ἡμέρας τεσσαράκοντα, τὴν ὄργην τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ κατέπαυσεν. Νηστεύσαντες Νινευῖται ἐν ἡμέραις τρισὶ τὴν πολυπληθῆ πόλιν διέσωσαν. Νηστεία ἀγγέλων μίμημα· νηστεία τοὺς ἀνθρώπους εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγε καὶ μετ' ἀγγέλων πολιτεύεσθαι παρεσκεύασε καὶ μετὰ μαρτύρων τὴν ἀνάπαυ-
10 σιν ἐδωρήσατο.

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία περὶ νηστείας: Μὴ μυσταγωγείτωσε ἐπὶ νηστείαν ἡ μέθη. Οὐκ ἔστι διὰ μέθης εἴσοδος εἰς νηστείαν· οὐ γὰρ διὰ πλεονεξίας εἰς δικαιοσύνην, οὐδὲ δι' ἀκολασίας εἰς σωφροσύνην, οὐδέ, συλλήβδην εἰπεῖν, διὰ κακίας εἰς ἀρετήν.
15 Ἄλλη θύρα ἐπὶ νηστείαν. Ἡ μέθη εἰς ἀκολασίαν εἰσάγει, ἐπὶ δὲ νηστείαν αὐτάρκεια· ἀθλῶν προγυμνάζεται, ὁ νηστεύων προεγκρατεύεται. Μὴ ὡς ἀμνόμενος τὸν νομοθέτην τῶν πέντε ἡμερῶν τὴν κραιπάλην προαπετίθεσο. Καὶ γὰρ ἀνόνητα πονεῖς, τὸ μὲν σῶμα συντριβῶν, μὴ παραμυθούμενος δὲ τὴν ἔνδειαν. Ἄπι-
20 στὸν ἔστι τὸ ταμεῖον· εἰς τετρημένον πίθον ἀντλεῖς.

Τοῦ ἰδίου, Περὶ νηστείας, 2,4: Οὐδεὶς γυναῖκα σεμνὴν νόμοις γαμικοῖς ἐπάγεσθαι μέλλων, παλλακίδας προσλαβῶν καὶ ἐταῖρας εἰσοικίζει. Οὐ γὰρ ἀνέχεται ἡ νομίμη γυνὴ μετὰ τῶν διεφθαρμένων συνοικῆσαι. Μὴ τοίνυν καὶ σὺ, προσδοκωμένης
25 νηστείας, προεισαγάγῃς τὴν μέθην, τὴν πάνδημον πόρνην, τὴν ἀναισχυντίας μητέρα, τὴν φιλόγελων, τὴν μαινάδα, τὴν πρὸς πᾶσαν ἀσχημοσύνην εὐκολον. Οὐ γὰρ μὴ εἰσέλθῃ νηστεία καὶ δέησις εἰς ψυχὴν ρυπωθεῖσαν ὑπὸ τῆς μέθης.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ἀμφιβαλλομένη: Νηστεία καὶ
30 δέησις ἐκ θανάτου ρύεται, δικαιοσύνη δὲ ὑπὲρ ἀμφοτέρα. Οἶδε νηστεία πλούσιον τὸν πένητα ἀπεργάσασθαι. Οὐ γὰρ ἀκαίρως συγχωρεῖ δαπανᾶν τοῦ μέτρου, τὴν αὐτάρκειαν παρεχομένη.

καὶ διέσωσε τὴν Σωσάννα. Οἱ τρεῖς παῖδες νηστεύοντας πατοῦσαν τὸ καμίνι σὰν πηλὸ καὶ ἀντιμετώπιζαν τὴ φλόγα τοῦ σὰν δροσερὸ παράδεισο, ἔμειναν ἄκαυστοι καὶ διέλυσαν τὶς ἀπειλὲς τοῦ βασιλιᾶ σὰν ἰσὸ τῆς ἀράχνης. Μὲ τὴ νηστεία ὁ μεγάλος μεταξὺ τῶν προφητῶν Μωυσῆς δέχθηκε τὸν νόμο. Διότι, ἀφοῦ νήστευε σαράντα μέρες, σταμάτησε τὴν ἐναντίον τοῦ λαοῦ ὀργή. Οἱ Νινευῖτες νηστεύοντας τρεῖς μέρες ἔσωσαν τὴν πολυάνθρωπη πόλη. Ἡ νηστεία εἶναι μίμηση τῶν ἀγγέλων. Ἡ νηστεία ἀνέδρασε τοὺς ἀνθρώπους στοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ζοῦν μὲ τοὺς ἀγγέλους, καὶ τοὺς δώρισε τὴν ἀνάπαυση μαζί μὲ τοὺς μάρτυρες.

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία περὶ νηστείας 1, 10: Νὰ μὴ σὲ ὀδηγεῖ στὴ νηστεία ἢ μέθη. Δὲν ὑπάρχει εἴσοδος στὴ νηστεία μέσω τῆς μέθης. Οὔτε βέβαια ὀδηγεῖται κανεὶς στὴ δικαιοσύνη μέσω τῆς πλεονεξίας, οὔτε διὰ τῆς ἀκολασίας στὴν ἐγκράτεια, οὔτε γενικῶς διὰ τῆς κακίας στὴν ἀρετή. * Ἄλλη πόρτα ὀδηγεῖ στὴ νηστεία. Ἡ μέθη ὀδηγεῖ στὴν ἀκολασία, ἐνῶ στὴν νηστεία ἢ αὐτάρκεια. Αὐτὸς ποὺ ἀθλεῖται προγυμνάζεται, καὶ αὐτὸς ποὺ νηστεύει προεγκρατεύεται. Μὴ, σὰν νὰ ἐκδικεῖσαι τὸν νομοθέτη, μεταφέρεις τὴν κραιπάλη στὶς πέντε προηγούμενες μέρες. Διότι κοπιᾶζεις ἀνώφελα μὲ τὸ νὰ καταπονεῖς βέβαια τὸ σῶμα σου, ἀλλὰ νὰ μὴ παρηγορεῖσαι γιὰ τὴ στέρηση. Ἡ ἀποθήκη εἶναι ἀναξιόπιστη. Γεμίζεις τρυπημένο πιθάρι.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία 2 περὶ νηστείας, 4: Κανεὶς, ὅταν πρόκειται νὰ συνάψει γάμο μὲ σεμνὴ γυναίκα σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους, δὲν βάζει προηγουμένως στὸ σπῆτι τοῦ παλλακίδες καὶ πόρνες, διότι ἡ νόμιμη γυναίκα δὲν ἀνέχεται νὰ συγκατοικήσει μὲ τὶς διεφθαρμένες. Μὴ λοιπὸν καὶ σύ, ἐνῶ ἀναμένεται ἡ νηστεία, ὀδηγήσεις μέσα σου προηγουμένως τὴ μέθη, τὴ δημόσια πόρνη, τὴ μητέρα τῆς ἀδιαντροπιᾶς, τὴ φίλη τοῦ γέλιου, τὴν μανιακὴ, τὴν εὐκολὴ σὲ κάθε ἀσχημοσύνη. Διότι μέσα σὲ ψυχὴ ποὺ ἔχει λερωθεῖ ἀπὸ τὴ μέθη δὲν μπαίνει νηστεία καὶ προσευχή.

Ἰω. Χρυσόστομος, Ὁμιλία ἀμφιβαλλόμενη: Ἡ νηστεία καὶ ἡ δέηση σώζει ἀπὸ τὸν θάνατο, ἡ δικαιοσύνη ὅμως εἶναι ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὰ δύο. Ἡ νηστεία γνωρίζει νὰ κάνει τὸν φτωχὸ πλούσιον, διότι δὲν ἐπιτρέπει νὰ ξοδεύουμε περισσότερα ἀπὸ τὸ μέτρο χωρὶς

Οἶδε καὶ τὸν πλούσιον οἰκονόμον τῶν ἰδίων χρημάτων κατασκευάζειν.

Τοῦ ἰδίου: Οὐκ ἀποχὴ βρωμάτων, ἀλλὰ ἀποχὴ πλημμελημάτων ἐργάζεται νηστείαν.— Φιλήσωμεν τὴν νηστείαν, ὅτι μήτηρ
5 σωφροσύνης ἐστὶ καὶ πηγὴ φιλοσοφίας ἀπάσης.

Τοῦ ἰδίου: Τὸ μετὰ νηστείας εἶναι εὐχήν, δυνατωτέραν ποιεῖ τὴν εὐχήν. Νῦν σωφροσύνη λογισμῶν πολλὴ πάρεστι· νῦν δὲ ἐγήγερται ἡ διάνοια καὶ τὰ ἄνω περισκοπεῖ ἡ ψυχὴ· διὰ τοῦτο τῇ νηστείᾳ τὴν προσευχὴν συνέζευξεν ἡ Γραφή. Τότε γὰρ τερ-
10 πνοτέρα καὶ δοκιμωτέρα ἀπὸ τῆς λύρας ἀναπέμπεται ἡ μελωδία, ὅτι οὐκ εἰσι διάβροχοι αἱ νευραὶ τῇ πλεονεξίᾳ τῆς μέθης, ἀλλ' εὐτονος ὁ λογισμὸς καὶ διεγερμένος ὁ νοῦς. Νήφουσα ἡ ψυχὴ οὕτω προσιέναι τῷ Θεῷ, καὶ διαλέγεσθαι μόνον πρὸς μό-
νον.

λόγο, συνιστώντας τὴν αὐτάρκεια. Γνωρίζει καὶ τὸν πλούσιο νὰ τὸν κάνει διαχειριστὴ τῶν χρημάτων του.

Τοῦ ἰδίου: Τὴ νηστεία δὲν τὴν κάνει ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὶς τροφές, ἀλλὰ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες. Νὰ ἀγαπᾶμε τὴ νηστεία, διότι εἶναι μητέρα τῆς σωφροσύνης καὶ πηγὴ κάθε εὐσέβειας.

Τοῦ ἰδίου: Τὸ νὰ γίνεται ἡ προσευχὴ μαζί μὲ νηστεία κάνει τὴν προσευχὴ πῶς δυνατὴ. Τότε ὑπάρχει μεγάλη σωφροσύνη στοὺς λογισμούς· τότε ἡ διάνοια βρῖσκεται σὲ ἐγρήγορη καὶ ἡ ψυχὴ κατοπτεῦει τὰ οὐράνια· γι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφὴ συνέζευξε τὴν προσευχὴ μὲ τὴ νηστεία. Καθόσον τότε ἡ μελωδία ἀπὸ τὴ λύρα ἀναπέμπεται πῶς εὐχάριστη καὶ γρήσια, διότι δὲν εἶναι βρεγμένες οἱ χορδές τῆς μὲ τὴν πλεονεξία τῆς μέθης, ἀλλὰ δυνατὸς ὁ λογισμὸς καὶ νηφάλιος ὁ νοῦς. Ἔτσι νηφάλια ἡ ψυχὴ προσέρχεται στὸν Θεὸ καὶ συζητεῖ μαζί του πρόσωπο πρὸς πρόσωπο.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ Ξ

Τίτλος α'. — Περὶ ξένων πραγμάτων καὶ τῶν σπανίως ἐν τισιν εὐρεθέντων.

Κριτ. 3,15. 31: «Ἐκραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον, καὶ ἤγειρεν αὐτοῖς Κύριος σωτῆρα τὸν Ἀώδ, ἄνδρα ἀμφοτεροδέξιον. 5 Μετὰ Ἀώδ ἀνέστη Σαμεγάρ καὶ ἐπάταξε τοὺς ἀλλοφύλους ἑξακοσίους ἄνδρας ἐν τῷ ἀποτρόποδι τῶν βοῶν, καὶ ἔσωσε τὸν Ἰσραὴλ».

Κριτ. 14,5-6: «Κατέβη Σαμψὼν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς Θαμναθὰ καὶ ἦλθον ἕως τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ 10 ἰδοὺ σκύμνος λέοντος εἰς συνάντησιν. Καὶ ἤλατο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου καὶ διέσπασεν αὐτὸν ὡς ἔριφον αἰγῶν, καὶ οὐδὲν ἦν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Καὶ οὐ ἀπήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ ὃ ἐποίησεν».

Κριτ. 15,4-5: «Ἐπορεύθη Σαμψὼν καὶ συνέλαβε τριακο- 15 σίους ἀλώπεκας καὶ ἔλαβε λαμπάδας καὶ ἔστρεψε κέρκον πρὸς κέρκον, καὶ ἔθηκε λαμπάδα μίαν ἀναμέσον τῶν δύο κέρκων ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἔδησεν. Καὶ ἐνεπύρισεν τοὺς στάχτας τῶν ἀλλοφύλων ἀπὸ ἄλωνος ἕως σταχυῶν ὀρθῶν, καὶ ἕως ἀμπελῶνος καὶ ἐλαίας».

20 Κριτ. 15,16-19: «Ἐἶπε Σαμψὼν· Ἐν σιαγόνι ὄνου ἐξαλείφω ἐξήλειψα αὐτούς, ὅτι ἐν σιαγόνι ὄνου ἐπάταξα χιλίους ἄνδρας. Καὶ ἐδίψησε σφόδρα καὶ ἐβόησε πρὸς Κύριον· Σὺ εὐώδωσας ἐν χειρὶ τοῦ δούλου σου τὴν σωτηρίαν τὴν μεγάλην ταύτην· καὶ νῦν ἀποθνήσκω ἐν δίψει καὶ ἐμπεσοῦμαι εἰς χεῖρας τῶν ἀπε- 25 ριτμητῶν. Καὶ ἠνοιξεν ὁ Θεὸς τὸ τραῦμα τὸ ἐν τῇ σιαγόνι, καὶ

ΣΤΟΙΧΕΙΟ Ε

Τίτλος 1.— Για τὰ παράδοξα πράγματα καὶ ἐκεῖνα πού συνέβηκαν σπάνια σέ κάποιους.

Κριτ. 3, 15, 31: «Παρακάλεσαν οἱ Ἰσραηλίτες τὸν Κύριο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς τους, καὶ ὁ Κύριος τοὺς ἀνέδειξε σωτήρα τοὺς τὸν Ἀῶδ, ἄνδρα πού μπορούσε νὰ χρησιμοποιεῖ τόσο τὸ δεξιὸ ὅσο καὶ τὸ ἀριστερὸ του χέρι. Μετὰ τὸν Ἀῶδ ἐμφανίστηκε ὡς κριτῆς ὁ Σαμεγάρ, ὁ ὁποῖος σκότωσε ἑξακόσιους ἀλλόφυλους ἄνδρες μὲ τὴ βουκέντρα καὶ ἔσωσε τοὺς Ἰσραηλίτες».

Κριτ. 14, 5-6: «Κατέβηκαν ὁ Σαμψὼν, ὁ πατέρας του καὶ ἡ μητέρα του στὴ Θαμναθὰ καὶ φτάνοντας στὸ ἀμπέλι τῆς συνάντησαν ἓνα νεαρὸ λιοντάρι. Τότε ὁ Σαμψὼν κατελήφθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ σκότωσε σὰν νὰ ἦταν κασιόκι, μολονότι δὲν εἶχε τίποτε στὰ χέρια του, καὶ δὲν ἀνέφερε στὸν πατέρα του καὶ στὴν μητέρα του αὐτὸ πού ἔκανε».

Κριτ. 15, 4-5: «Πῆγε ὁ Σαμψὼν καὶ ἔπιασε τριακόσιες ἀλεπούδες, ἔπειτα πῆρε λαμπάδες, ἔστρεψε τὶς ἀλεπούδες ἀνὰ δύο, ὥστε νὰ ἔχουν τὶς οὐρὲς τους ἀντικρουστά, τοποθέτησε μιὰ λαμπάδα ἀνάμεσα στὶς δύο οὐρὲς καὶ τὶς ἔδεσε. Ἐπειτα ἄναψε τὶς λαμπάδες καὶ ἔκαψε τὰ στάχυα τῶν ἀλλοφύλων τόσο ἐκεῖνα πού βρισκόνταν στὰ ἀλώνια, ὅσο καὶ ἐκεῖνα πού ἦταν ἀκόμα ἀθήριστα, καθὼς καὶ τὰ ἀμπέλια καὶ τὶς ἐλιές».

Κριτ. 15, 16-19: «Εἶπε ὁ Σαμψὼν· Μὲ ἓνα σαγόνι γαϊδάρου τοὺς ἐξολόθρευσα· διότι μὲ ἓνα σαγόνι γαϊδάρου σκότωσα χίλιους ἄντρες. Ἀλλὰ δίψασε πολὺ καὶ φώναξε πρὸς τὸν Κύριο· Ἐσὺ ὁδηγήσες σὲ αἴσιο τέλος, μὲ τὸ χέρι ἐμοῦ τοῦ δούλου σου, αὐτὴ τὴ μεγάλη σωτηρία· τώρα ὅμως πεθαίνω ἀπὸ τὴ δίψα καὶ θὰ πέσω στὰ χέρια αὐτῶν τῶν ἀπερίτμητων. Τότε ὁ Θεὸς ἄνοιξε ἓνα λάκκο

ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ ὕδατα, καὶ ἔπιδε καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἔζησεν».

Κριτ. 16,1-3: «Καὶ εἶδεν ἐκεῖ γυναῖκα πόρνην, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν καὶ ἀπηγγέλη τοῖς Γαζαίοις, λέγοντες· Ἦκει Σαμψὼν ὧδε. Καὶ ἐκύκλωσαν καὶ ἐνήδρευσαν αὐτὸν ὅλην τὴν νύκτα ἐν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως. Καὶ ἐκώφευσαν ὅλην τὴν νύκτα λέγοντες· Ὡς διαφαύσει ὁ ὄρθρος φονεύσομεν αὐτόν. Καὶ ἐκοιμήθη Σαμψὼν ἕως μεσονυκτίου. Καὶ ἀνέστη ἐν ἡμίσει τῆς νυκτός, καὶ ἐπελάβετο τῶν θυρῶν τῆς πύλης τῆς πόλεως, σὺν τοῖς δυσὶ 10 σταθμοῖς, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὰ σὺν τῷ μοχλῷ, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοὺς ὤμους, καὶ ἀπήνεγκεν αὐτὰ ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ ἔθηκεν ἐκεῖ».

Κριτ. 20,15-16: «Ἐπτακόσιοι ἄνδρες, ἐκλεκτοὶ ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ ἀμφοτεροδέξιοι πάντες οὗτοι, σφενδονῆται ἐν λίθῳ 15 πρὸς τρίχα, καὶ οὐκ ἐξαμαρτάνοντες».

Β' Βασ. 2,18: «Ἀσαήλ κοῦφος τοῖς ποσίν, ὡσεὶ μία δορκὰς ἐν ἀγρῷ».

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς Ἐξαήμερον, 1,7: Πάντα ἐν πᾶσι μέμικται· καὶ ἐν τῇ γῆ εὐρήσεις ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ· εἶτα ἐκ 20 λίθων μὲν πῦρ ἐξάλλεται, ἐκ σιδήρου δέ, ὃ καὶ αὐτὸ ἔχει ἀπὸ γῆς τὴν γένεσιν, πῦρ ἄφθονον ἐν ταῖς παροτρίψεσιν πέφυκεν ἀπολάμπειν. Ὁ καὶ θαυμάσαι ἄξιον, πῶς ἐν μὲν τοῖς σώμασιν ὑπάρχον τὸ πῦρ ἀβλαβῶς ἐμφωλεύει, προσκληθὲν δὲ ἐπὶ τὰ ἔξω, δαπανητικὸν ἐστὶ τῶν φυλασσόντων.

25 Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π., 7,6: Εἶποις δ' ἂν περὶ θαλάσσης αὐτῆς, πῶς εἰς ἅλας τὸ ὕδωρ πῆγνυται; Πῶς ὁ πολυτίμητος λίθος τὸ κοράλλιον, χλόη μὲν ἐστὶ τῆς θαλάσσης, ἐπειδὴν δὲ εἰς τὸν ἀέρα ἐξενεχθῆ πρὸς λίθου στερρότητα μεταπήγνυται; Πόθεν τῷ εὐτελεστάτῳ ζῳῷ τῷ ὀστρέῳ τὸν βαρυτίμον μαργαρίτην ἢ φύσις 30 ἐνέθηκεν; Ἡ γὰρ ἐπιθυμοῦσι θησαυροὶ βασιλέων, ταῦτα περὶ

πού βρισκόταν στην τοποθεσία «Σιαγών», από τὸν ὁποῖο ἀνέβλυσαν νερά, ἤπιε καὶ συνήλθε καὶ ἔζησε».

Κριτ. 16, 1-3: «Καὶ εἶδε ἐκεῖ¹⁷ μιὰ γυναίκα πόρνη καὶ μπῆκε στὸ σπίτι της. Διαδόθηκε τότε στοὺς κατοίκους τῆς Γάζας ὅτι ὁ Σαμφὼν ἔχει ἔρθει ἐδῶ. Ἐκεῖνοι τὸν περικύκλωσαν καὶ τοῦ ἔστησαν ἐνέδρα ὅλη τὴ νύχτα στὴν πύλη τῆς πόλεως. Τηροῦσαν δὲ οἰγὴ ὅλη τὴ νύχτα λέγοντας· Μόλις φέξει τὸ πρωὶ θὰ τὸν σκοτώσουμε. Ὁ Σαμφὼν κοιμήθηκε μέχρι τὰ μεσάνυχτα, καὶ σηκώθηκε στὴ μέση τῆς νύχτας, πῆρε τὶς πόρτες τῆς πύλης τῆς πόλεως μαζί μὲ τοὺς ὀρθοστάτες καὶ τὴν ἀμπάρα, τὰ ἔβαλε στοὺς ὤμους του καὶ τὰ μετέφερε στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, καὶ τὰ τοποθέτησε ἐκεῖ».

Κριτ. 20, 15-16: «Ἐφτακόσιοι ἄνδρες ἐκλεκτοὶ μεταξὺ ὅλου τοῦ λαοῦ, οἱ ὁποῖοι μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ ἀριστερὸ χέρι τους ὅπως καὶ τὸ δεξιό, χειρίζονταν ὅλοι αὐτοὶ τὴ σφενδόνα τόσο καλά, ὥστε ἡ πέτρα πού ἔρριχναν νὰ βρῖσκει ἀκόμα καὶ τὴν τρίχα, καὶ δὲν ἀστοχοῦσαν ποτέ».

Βασιλ Β'. 2, 18: «Ὁ Ἀσαήλ ἦταν τόσο γρήγορος στὰ πόδια, ὅσο ἓνα ζαρκάδι στοὺς ἀγροὺς».

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὴν Ἑξαήμερον 1, 7: «Ὅλα εἶναι ἀνακατωμένα μὲ ὅλα· καὶ μέσα στὴ γῆ θὰ βρεῖς νερὸ καὶ ἀέρα καὶ φωτιά, ἀφοῦ ἀπὸ τὶς πέτρες θγαίνει φωτιά. Καὶ ἀπὸ τὸ σίδηρο, πού καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴ γῆ θγαίνει, μὲ τὴν τριβὴ θγαίνει συνήθως ἀφθονὴ φωτιά. Τὸ ἄξιο δὲ θαυμασμοῦ εἶναι ὅτι, ὅταν ἡ φωτιά βρῖσκεται μέσα στὰ σώματα, φωλιάζει χωρὶς νὰ βλάπτει, ὅταν ὁμως προκληθεῖ νὰ θγεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ σώματα, τότε κατατρώει αὐτὰ μέσα στὰ ὁποῖα φυλασσόταν.

Τοῦ ἰδίου, Ἑξαήμερος 7, 6: Θὰ μποροῦσες νὰ πεῖς γιὰ τὴ θάλασσα τὴν ἴδια, πῶς τὸ νερὸ πῆζει καὶ γίνεται ἄλατι; Πῶς τὸ πολύτιμο πετράδι, τὸ κοράλλι, ἐνῶ μέσα στὴ θάλασσα εἶναι χλόη, ὅταν θγεῖ στὸν ἀέρα ἀποκτᾷ τὴ στερεότητα τῆς πέτρας; Ἀπὸ ποῦ ἡ φύση ἔβαλε μέσα στὸ πιὸ εὐτελὲς ζῶο, τὸ στρεῖδι, τὸ πολύτιμο μαργαριτάρι: Διότι αὐτὰ πού ἐπιθυμοῦν τὰ θησαυροφυλάκια τῶν βασιλέων, αὐτὰ εἶναι πεταμένα σὶς παραλίες, σὶς ἀκτὲς καὶ στὰ

17. Πρόκειται γιὰ τὴν Γάζα, ὅπου εἶχε μεταβεῖ ὁ Σαμφὼν (Κριτ. 16, 1).

αἰγιαλούς καὶ ἀκτὰς καὶ τραχείας πέτρας διέρριπται, τοῖς τῶν ὀστρέων σώμασιν ἐγκείμενα. Πόθεν τὸ χρυσοῦν ἔριον αἱ πίνναι τρέφουσιν, ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἀνθοβαφῶν μέχρι νῦν ἐμιμήσατο; Πόθεν αἱ κόχλαι τοῖς βασιλεῦσι τὴν ἀλουργίδα χαρίζονται, αἱ καὶ
5 τὰ ἄνθη τῶν λειμώνων τῇ εὐχροίᾳ παρέδραμον;

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα· οὐκ ἐπειδὴ καρίδος καὶ μαινίδος μείζονα, διὰ τοῦτο μεγάλα εἶρηται, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς μεγίστοις ὄρεσι τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος παρεϊκάζονται, ἃ γε καὶ νήσων πολλάκις φαντασίαν παρέχεται. Ἐὰν
10 δὲ ἀκούσης, ὅτι τὰ μέγιστα τῶν πλοίων ἠπλωμένοις ἰστίοις ἐξουρίας φερόμενα, τὸ μικρὸν ἰχθύδιον, ἢ ἐνεχηῖς, οὕτω ραδίως ἴστησιν, ὥστε ἀκίνητον ἐπὶ πλεῖστον φυλάττειν, ὥσπερ καταρριζωθὲν ἐν αὐτῷ τῷ πελάγει, τότε θαυμάσεις τοῦ δημιουργοῦ τὴν ἰσχύν.

15 Συνεσίου: Τοὺς πιθήκους, φασίν, ἐπειδὴν τέκωσιν, ὥσπερ ἀγάλασιν ἐνατενίζειν τοῖς βρέφεσιν, ἀγαμένας τοῦ κάλλους· οὕτως ἐστὶν ἡ φύσις φιλότεκνος.

Τίτλος β'. — Περὶ ξένων κολάσεων ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπενεχθεισῶν.

20 Κριτ. 9,45: «Κατέλαβον τὴν πόλιν, καὶ τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῇ ἀπέκτειναν, καὶ καθεῖλαν τὴν πόλιν καὶ ἔσπειραν εἰς ἅλας».

Κριτ. 1,6-7: «Κατέδραμον ὀπίσω Ἀδωνιβεζέκ, καὶ κατέλαβον αὐτόν, καὶ ἀπέκοψαν τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτοῦ καὶ
25 τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν Ἀδωνιβεζέκ· Ἐβδομήκοντα βασιλεῖς, τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἀποκεκομμένοι, ἦσαν συλλέγοντες τὰ ὑποκάτω τῆς τραπέζης μου· καθὼς οὖν ἐποίησα, οὕτως ἀνταπέδωκέ μοι ὁ Θεός».

Α' Παραλ. 20,1-3: «Ἐπάταξε τὴν Ραββὰ καὶ κατέσκαψεν

18. Στρεΐδια μὲ δύο ἐπιμήκη ἔλυτρα καὶ μεταξωτὸ γένιο, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιοῖται ἀντὶ γὰ μετὰξι (Αἰλιανοῦ 3,29).

ἄγρια βράχια, κολλημένα μέσα στὰ σώματα τῶν στρειδιῶν. Ἐκ τοῦ οἴ πίννες¹⁸ τρέμουν τὸ χρυσὸ μαλλί, τὸ ὁποῖο κανέναν ἀπὸ τοὺς βαφεῖς δὲν μπόρεσε μέχρι τώρα νὰ μιμηθεῖ; Ἐκ τοῦ τὰ θαλασσινὰ σαλιγκάρια χαρίζουν στοὺς βασιλεῖς τὴν ἄλουργίδα, ἡ ὁποία ξεπερνᾷ στὴ ὁμορφιά τοῦ χρώματός της καὶ τὰ ἄνθη τῶν λειβαδιῶν;

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: «Δημιούργησε ὁ Θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα»¹⁹. Λέγονται μεγάλα ὄχι ἐπειδὴ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὴ γαρίδα καὶ τὴ μαινίδα²⁰, ἀλλ' ἐπειδὴ στὸν ὄγκο τοῦ σώματός τους εἶναι ἴσα μὲ τὰ πιὸ μεγάλα θουνά, καὶ πολλὰς φορὲς δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι νησιά. Ἐάν ὁμως ἀκούσεις ὅτι τὰ πιὸ μεγάλα πλοῖα, ὅταν τρέχουν μὲ ἀπλωμένα πανιά ὠθούμενα ἀπὸ οὐριό ἄνεμο, ἕνα μικρὸ ψαράκι, ἡ ἔχηνίδα, τὰ σταματᾷ τόσο εὐκόλα, ὥστε νὰ τὰ κρατεῖ ἀκίνητα γιὰ πολὺ χρόνον, ἂν νὰ ρίζωσε τὸ πλοῖο στὸ πέλαγος, τότε θὰ θαυμάσεις τὴ δύναμη τοῦ Δημιουργοῦ.

Συνεσίον: Λένε ὅτι οἱ πίθηκοι ὅταν γεννήσουν, ἀτενίζουν τὰ βρέφη τους ὡς ἀγάλματα, θαυμάζοντας τὴν ὁμορφιά τους· τόσο πολὺ φιλότεκνη εἶναι ἡ φύση.

Τίτλος 2.— Γιὰ τὶς παράδοξες τιμωρίες ποὺ δίκαια ἐπιβλήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους.

Κριτ. 9, 45: «Κυρίεψαν τὴν πόλη καὶ σκότωσαν τὸν λαὸ ποὺ ὑπῆρχε μέσα σ' αὐτήν, κατέσκαψαν τὴν πόλη καὶ τὴν ἔσπειραν ἄλατι».

Κριτ. 1, 6-7: «Καταδίωξαν τὸν Ἀδωνιβεζέκ καὶ τὸν συνέλαβαν καὶ τοῦ ἔκοψαν τὰ ἄκρα τῶν ποδιῶν του καὶ τῶν χειρῶν του. Καὶ ὁ Ἀδωνιβεζέκ εἶπε: Ἐβδομήντη βασιλεῖς μὲ κομμένα τὰ ἄκρα τῶν ποδιῶν καὶ τῶν χειρῶν τους μάζευαν τὰ ψίχουλα κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι μου. Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ ἔκανα ἐγώ, αὐτὰ μοῦ ἀνταπέδωσε ὁ Θεός».

Παραλ. Α' 20, 1-3: «Κατέλαβε τὴν Ραββὰ ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν

19. Γέν. 1, 21.

20. Εἶδος ψαριῦ (Αἴλιανου, *Περὶ ζώων* 12, 28).

αὐτὴν Δαβὶδ, καὶ σκύλα πολλὰ τῆς πόλεως ἐξήνεγκε σφόδρα, καὶ τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῇ ἐξήγαγε, καὶ διέπρισεν ἐν πρίοσι καὶ σκεπάρνοις σιδηροῖς. Οὕτως ἐποίησε Δαβὶδ ταῖς πόλεσιν υἱῶν Ἀμμών».

5 Ἱερ. 52,10-11: Ἔσφαξεν ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος τοὺς υἱοὺς Σεδεκίου κατ' ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας Ἰούδα ἔσφαξεν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Σεδεκίου ἐξετύφλωσε, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν πέδαις καὶ ἤγαγεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, καὶ ἔδησεν αὐτὸν εἰς οἶκον μυλῶνος ἕως ἡμέρας ἧς ἀπέ-
10 θανεν».

**Τίτλος γ'.— Περὶ ξενιτείας, καὶ ὅτι ἀπαρρησίαστος ὁ
ξένος πάντη.**

Γεν. 19,9: «Εἶπον οἱ ἄνδρες Σοδόμων πρὸς Λώτ· Εἰσῆλθεσ παροικεῖν, μὴ καὶ κρίσιν κρίνεις;».

15 Παροιμ. 27,8: Ὡσπερ ὄρνεον ὅταν καταπετασθῇ ἀπὸ τῆς ἰδίας νοσσιᾶς, οὕτως ὁ ἄνθρωπος δουλοῦται, ὅταν ἀποξενωθῇ ἐκ τῶν ἰδίων τόπων».

Σοφ. Σειρ. 34,9-11: «Ἀνὴρ ξενιτεύσας ἔγνω πολλά. Καὶ πάλιν· Ὁ πεπλανημένος πληθύνει πανουργίαν. Πολλὰ ἐώρακα
20 ἐν τῇ ἀποπλανήσει μου, καὶ πλείω τὰ τῶν λόγων μου σύνεσις μου».

κατέσκαψε, πήρε πάρα πολλά λάφυρα ἀπὸ τὴν πόλη, ἔβγαλε ἔξω τὸν λαὸ πὺν βρισκόταν σ' αὐτὴν καὶ τοὺς πριόνισε μὲ πριόνια καὶ σιδερένια σκεπάρνια. Αὐτὰ ἔκανε ὁ Δαβὶδ στὶς πόλεις τῶν Ἀμμωνιτῶν».

Ἱερ. 52, 10-11: «Ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας ἔσφαξε τοὺς γιούς τοῦ Σεδεκία μπροστὰ στὰ μάτια του, ἔσφαξε ἐπίσης καὶ ὅλους τοὺς ἄρχοντες τοῦ Ἰούδα, ἔβγαλε τὰ μάτια τοῦ Σεδεκία τυφλώνοντάς του, τὸν ἔδεσε μὲ χειροπέδες καὶ τὸν ὠδήγησε ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας σ' ἓνα μῦλο καὶ τὸν ἔδεσε ἐκεῖ μέχρι τὴν ἡμέρα πὺν πέθανε».

**Τίτλος 3.— Γιὰ τὴν ξενιτεία, καὶ ὅτι ὁ ξένος δὲν μπορεῖ
νὰ μιλάει ἐλεύθερα.**

Γέν. 19, 9: «Εἶπαν οἱ ἄνδρες τῶν Σοδόμων στὸν Λώτ: ἹΗρθεσ ἐδῶ νὰ κατοικήσεις, ὄχι καὶ νὰ μᾶς κρίνεις».

Παροιμ. 27, 8: «Ὅπως τὸ πουλὶ πὺν πέφτει κάτω ἀπὸ τὴ φωλιά του, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος γίνεται δούλος ὅταν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν τόπο του».

Σοφ. Σειρ. 34, 9-11: «Ὁ ἄνθρωπος πὺν ξενιτεύτηκε ἔμαθε πολλά. Καὶ πάλι ὁ περιπλανώμενος ἄνθρωπος αὐξάνει τὴν πονηριά του. Εἶδα πολλά κατὰ τὶς περιπλανήσεις μου, ἀλλὰ ἡ σοφία μου εἶναι περισσότερη ἀπὸ τὰ λόγια μου».

ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ Ο

Τίτλος α'.— *Περὶ ὄρκου, καὶ ὅτι τοῖς ἐπὶ κακῷ καὶ ἀτόπῳ δεδομένοις ὄρκοις οὐ χρῆ ἐμμένειν.*

Α' Βασ. 14,43—45: *Εἶπε Σαούλ πρὸς Ἰωνάθαν· Ἀπάγγειλόν μοι τί ἐποίησας. Καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν· Γενυσάμενος ἐγενυσάμην ἐπ' ἄκρου τοῦ σκήπτρου τοῦ ἐν τῇ χειρὶ μου βραχὺ μέλι, καὶ ἰδοὺ ἀποθνήσκω; Καὶ εἶπεν αὐτῷ Σαούλ· Τάδε ποιῆσαι μοι ὁ Θεός, καὶ τάδε προσθεῖη, ὅτι θανάτῳ ἀποθανῆ σήμερον. Καὶ εἶπεν ὁ λαὸς πρὸς Σαούλ· Εἰ σήμερον θανατωθήσεται ὁ ποιήσας τὴν σωτηρίαν τὴν μεγίστην ταύτην ἐν Ἰσραήλ; ὅτι ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐποίησε τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Καὶ προσηύξατο ὁ λαὸς περὶ Ἰωνάθαν, καὶ οὐκ ἀπέθανεν».*

Ἱερ. 45(Μασ. 38), 19. 20: *«Εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἱερεμίᾳ· Ἐγὼ λόγον ἔχω τῶν Ἰουδαίων τῶν πεφενγότων πρὸς τοὺς Χαλδαίους, μὴ δώσῃς με εἰς χεῖρας αὐτῶν καὶ καταμωκῆσονται 15 μου. Καὶ εἶπεν Ἱερεμίας· Οὐ μὴ παραδώσωσί σε. Ἦκουσον τὸν λόγον Κυρίου, ὃν ἐγὼ λέγω, καὶ βέλτιον ἔσται σοι, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ σου».*

Ματθ. 14,6—8: *«Γενεσίων ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος, καὶ ἤρесе τῷ Ἡρώδῃ· 20 ὅθεν μεθ' ὄρκου ὤμοσε δοῦναι αὐτῇ ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ δέδωκεν αὐτῇ».*

Σχόλιον: Ἰαμεινον ἦν τῷ Ἡρώδῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δοθέντα ὄρκον παραβῆναι, ἢ τὸν προφήτην κατατομῆσαι.

ΣΤΟΙΧΕΙΟ Ο

Τίτλος 1.— Για τὸν ὄρκο, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένουμε στοὺς ὄρκους πὺ δώσαμε γιὰ κακὸ καὶ χωρὶς λόγο.

Βασ. 14, 43-45: «Εἶπε ὁ Σαοὺλ στὸν Ἰωνάθαν Πές μου νί ἔκανες. Καὶ ὁ Ἰωνάθαν τοῦ εἶπε: Γεύθηκα λίγο μέλι μὲ τὴν ἀκρη τοῦ ραβδιοῦ πὺ ἔχω στὸ χέρι μου, καὶ τώρα θὰ πεθάνω; Καὶ ὁ Σαοὺλ τοῦ εἶπε: Ἄς μοῦ ἐπιβάλει ὁ Θεὸς αὐτὴν τὴν τιμωρία καὶ ἄς προσθέσει καὶ ἄλλην, ἂν δὲν πεθάνεις σήμερα. Ἄλλὰ ὁ λαὸς εἶπε στὸν Σαοὺλ: Θὰ πεθάνει πράγματι αὐτὸς πὺ εἶναι ὁ αἷτιος τῆς μεγάλης αὐτῆς νίκης τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐπειδὴ ἔξετέλεσε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ αὐτῇ τὴν ἡμέρα; Καὶ προσευχήθηκε ὁ λαὸς γιὰ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ δὲν πέθανε».

Ἰερ. 45 (Μασ. 38), 19. 20: «Εἶπε ὁ βασιλιάς στὸν Ἰερεμία: Ἔχω λόγο νὰ φοβᾶμαι τοὺς Ἰουδαίους πὺ ἔχουν καταφύγει στοὺς Χαλδαίους, μήπως μὲ παραδώσουν στὰ χέρια αὐτῶν καὶ μὲ περιπαίξουν. Καὶ ὁ Ἰερεμίας τοῦ εἶπε: Δέ θὰ σέ παραδώσουν. Ἄκουσε τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, αὐτὸν πὺ ἐγὼ σοῦ λέω, καὶ θὰ εἶναι πολὺ καλύτερα γιὰ σένα καὶ θὰ σώσεις τὴ ζωὴ σου».

Ματθ. 14, 6-8: «Ὅταν γιορτάζονταν τὰ γενέθλια τοῦ Ἡρώδη, χόρευε ἡ θυγατέρα τῆς Ἡρωδιάδας καὶ ἄρесе στὸν Ἡρώδη: ἔτσι ὑποσχέθηκε μὲ ὄρκο νὰ τῆς δώσει ὅ,τι θὰ ζητοῦσε. Καὶ ἐκείνη καθοδηγημένη ἀπὸ τὴ μητέρα τῆς εἶπε: Δώσε μου σ' ἓνα πιάτο τὸ κεφάλι τοῦ Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστῆ, καὶ τὸ ἔδωσε σ' αὐτήν».

Σχόλιο. Ἦταν προτιμώτερο γιὰ τὸν Ἡρώδη νὰ παραβεῖ τὸν ὄρκο πὺ εἶχε δώσει ὁ ἴδιος, παρὰ νὰ ἀποκεφαλίσαι τὸν προφήτη.

Τίτλος β'.— *Περὶ ὀρφανῶν καὶ πτωχῶν καὶ χειρῶν,
καὶ ὅτι δεῖ τοὺς οἰκτεῖρειν.*

Ἐξ. 22,22–23: «Πᾶσαν χήραν καὶ ὀρφανὸν οὐ κακώσετε. Ἐὰν δὲ κακίᾳ κακώσητε αὐτοὺς καὶ κράξαντες καταβοήσωσι πρὸς με, ἀκοῇ ἀκούσομαι τῆς βοῆς αὐτῶν καὶ ὀργισθήσομαι θυμῷ, καὶ ἀποκτενῶ ὑμᾶς ἐν μαχαίρᾳ, καὶ ἔσονται αἱ γυναῖκες ὑμῶν χῆραι, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ὀρφανά».

Ἰωβ 29,13. 12: Στόμα χήρας εὐλόγησέ με. Ὁρφανῷ, ᾧ οὐκ ἦν βοηθός, ἐβοήθησα».

10 Δευτ. 24,17: «Οὐκ ἐνεχυριάσεις ἱμάτιον χήρας».

Ψαλμ. 67,6: «Ὁ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν».

Παροιμ. 23,10: «Εἰς κτῆμα ὀρφανῶν μὴ εἰσέλθῃς. Ὁ γὰρ λυτρούμενος αὐτοὺς Κύριος, κραταιὸς ἐστί, καὶ κρινεῖ τὴν κρίσιν αὐτοῦ μετὰ σοῦ».

Παρμ. 1,32: «Ἄνθ' ὧν ἠδίκουν νηπίους, φονευθήσονται».

Ζαχ. 7,10: «Χήραν καὶ ὀρφανὸν καὶ προσήλυτον καὶ πένθητα μὴ καταδυναστεύετε».

20 Σοφ. Σειρ. 4,10: «Γίνου ὀρφανοῖς ὡς πατὴρ, καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῆ μητρὶ αὐτῶν, καὶ ἔση ὡς υἱὸς Ὑψίστου».

Σοφ. Σειρ. 35,13–15: Δέησιν ἀδικουμένου εἰσακούσεται. Οὐ μὴ παρίδη ἱκεσίαν ὀρφανοῦ καὶ χήρας, ἐὰν ἐκχέῃ λαλιάν. Οὐχὶ δάκρυα χήρας ἐπὶ σιαγόνα καταβήσεται, καὶ ἡ καταβόησις ἐπὶ τῷ κατάγοντι αὐτά;».

25 Α' Τιμ. 5,3–7: «Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. Εἰ δέ τις χήρα ἢ τέκνα ἢ ἔγγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἢ λυπικὴ ἐπὶ Θεὸν καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἢ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν· ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ᾦσιν».

Α' Τιμ. 5,11–13: «Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. Ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα,

Τίτλος 2.— Για τὰ ὀρφανά, τοὺς φτωχοὺς καὶ τὶς χήρες
καὶ ὅτι πρέπει νὰ τοὺς λυπόμαστε.

Ἐξ. 22, 22-23: «Κάθε χήρα καὶ ὀρφανὸ νὰ μὴ τοὺς κακοποιή-
σετε. Ἐὰν τοὺς κακοποιήσετε καὶ φωνάξουν ἐναντίον σας σὲ μένα
θὰ ἀκούσω τὴ φωνή τους καὶ θὰ σᾶς σκοτώσω μὲ μαχαίρι, καὶ θὰ
γίνουν οἱ γυναῖκες σας χήρες καὶ τὰ παιδιά σας ὀρφανά».

Ἰωβ 29, 13, 12: «Τὸ στόμα τῆς χήρας μὲ εὐλογοῦσε. Τὸ ὀρφανὸ
πού δὲν εἶχε βοηθό, τὸ βοήθησα».

Δευτ. 24, 17: «Νὰ μὴ δεχθεῖς ὡς ἐνέχυρο τὸ ἔνδυμα τῆς χήρας».

Ψαλμ. 67, 6: «Ὁ πατέρας τῶν ὀρφανῶν καὶ συνήγορος τῶν
χήρῶν».

Παροιμ. 23, 10-11: «Σὲ κτῆμα ὀρφανῶν νὰ μὴ μπτεῖς. Διότι ὁ
Κύριος πού τοὺς προστατεύει εἶναι δυνατὸς καὶ θὰ δικάσει τὸ
δίκαιο ἐκείνων καὶ σένα».

Παροιμ. 1, 32: «Ἐπειδὴ ἀδικοῦσαν ἀγαθούς, θὰ πεθάνουν».

Ζαχ. 7, 10: «Νὰ μὴ καταδυναστεύετε τὴ χήρα, τὸν ὀρφανό, τὸν
προσῆλυτο καὶ τὸν φτωχό».

Σοφ. Σειρ. 4, 10: «Γίνε στὰ ὀρφανά σὰν πατέρας τους καὶ σὰν
σύζυγος στὴ μητέρα τους, καὶ θὰ εἶσαι ἔτσι γιὸς τοῦ Ὑψίστου».

Σοφ. Σειρ. 35, 13-15: «Θὰ ἀκούσει τὴν προσευχὴ αὐτοῦ πού ἀ-
δικεῖται. Δὲν θὰ παραβλέπει τὴ δέηση τοῦ ὀρφανοῦ καὶ τῆς χήρας,
ὅταν ἀφήσουν νὰ χυθεῖ πρὸς αὐτὸν ὁ πόνος τους. Τὰ δάκρυα τῆς
χήρας δὲν κυλοῦν στὸ πρόσωπό της καὶ ἡ κατακραυγὴ της δὲν
στρέφεται ἐναντίον ἐκείνου πού τὰ προξενεῖ;

Α' Τιμ. 5, 3-7: «Νὰ τιμᾶς τὶς χήρες πού εἶναι πραγματικὰ χή-
ρες. Ἐὰν δὲ κάποια χήρα ἔχει παιδιά ἢ ἐγγόνια, ἃς μάθουν πρῶτα
νὰ ἐφαρμόζουν τὴν εὐσέβεια στὸ σπίτι τους καὶ νὰ ἀνταποδίδουν
τὶς ὀφειλὲς στοὺς προγόνους τους· διότι αὐτὸ εἶναι εὐπρόσδεκτο
μπροστὰ στὸν Θεό. Ἐκείνη πού εἶναι πραγματικὰ χήρα καὶ μόνη
στὸν κόσμο, ἔχει ἀναθέσει τὶς ἐλπίδες της στὸν Θεὸ καὶ ἐμμένει στὶς
δεήσεις καὶ τὶς προσευχὰς νύχτα καὶ μέρα· ἐνῶ ἐκείνη πού ζεῖ ζωὴ
σπάταλη, μολονότι ζεῖ, ἔχει ἤδη πεθάνει. Αὐτὰ νὰ παραγγέλλεις
νὰ κάνουν, γιὰ νὰ εἶναι ἀμεμπτες».

Α' Τιμ. 5, 11-13: «Νὰ ἀποφεύγεις νὰ δέχεσαι νεώτερες χήρες.
Διότι, ὅταν οἱ ἐπιθυμίες τους νικῆσουν τὸν πόθο τους γιὰ τὸν

ἵνα τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. Ἔτι δὲ καὶ ἀργαί μανθάνουσι, περιερχόμενοι τὰς οἰκίας, οὐ μόνον ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα».

Ἰακ. 1,27; «Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν· ἐπισκέπτεσθαι χήρας καὶ ὀρφανούς ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν».

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς Ἐξαήμερον 8,7: Τὴν τρυγὸνα, φασί, διαζευχθεῖσάν ποτε τοῦ ὁμοζύγου, μηκέτι τὴν πρὸς ἕτερον καταδέχεσθαι κοινωνίαν, ἀλλὰ μένειν ἀσυνδύαστον, μνήμη τοῦ ποτε συζευχθέντος τὴν πρὸς ἕτερον κοινωνίαν ἀπαρνούμενην. Ἀκουέτωσαν αἱ γυναῖκες, ὅπως τὸ σεμνὸν τῆς χηρείας καὶ παρὰ τοῖς ἀλόγοις τοῦ ἐν πολυγαμίαις ἀπρεποῦς προτιμότερον.

Τίτλος γ'.— *Περὶ ὀρίων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ αὐτὰ μετὰγειν ἢ σαλεύειν.*

15 Δευτ. 19,14: «Οὐ μετακινήσεις ὄρια τοῦ πλησίον σου, ἃ ἔστησαν οἱ πατέρες σου».

Δευτ. 27,19: «Ἐπικατάρατος ὁ μετατιθεὶς ὄρια τοῦ πλησίον, καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός, Γένοιτο».

Ἰὼβ 24,2: «Ἀσεβεῖς ὄριον ὑπερέβησαν».

20 Παροιμ. 22,28: «Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου».

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς Ἐξαήμερον 7,3: Ἔστι τινὰ τῶν ἰχθύων, ἃ καὶ μιμεῖσθαι ἄξιον· Πῶς τὰ γένη αὐτῶν ἕκαστα τὴν ἐπιτηδείαν αὐτοῖς διανεμώμενα χώραν, οὐκ ἐπιβαίνει ἀλλήλοις ἀλλὰ τοῖς οἰκείοις ὄροις ἐνδιατρίβει. Οὐδεὶς γεωμέτρης παρ' αὐτοῖς κατένευε τὰς οἰκήσεις· οὐ τεῖχη περιγέγραπται· οὐχ ὀροθε-

Χριστό, θέλουν νά παντρευτοῦν, καὶ εἶναι ἀξιοκατάκριτες, διότι παρέβησαν τὴν πρώτη ὑπόσχεσή τους. Ἐπίσης μὲ τὸ νὰ περιέρχονται τὰ σπίτια μαθαίνουν νὰ εἶναι ἀργές, καὶ ὄχι μόνον ἀργές ἀλλὰ καὶ φλύαρες καὶ περιεργές, καὶ νὰ μιλοῦν γιὰ πράγματα ποῦ δὲν πρέπει».

Ἰακ. 1,27: «Θρησκεία καθαρὴ καὶ ἀμόλυντη μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα εἶναι ἡ ἐξῆς: Νὰ ἐπισκέπτεσαι τὶς χῆρες καὶ τὰ ὄρφανὰ στὴ θλίψη τους».

Μ. Βασιλείου, Ἑξαήμερος 8, 7: Λένε ὅτι ἡ τρυγὸνα, ὅταν κάποτε χωρίσει ἀπὸ τὸ ταῖρι της, δὲν καταδέχεται νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφή μὲ ἄλλον, ἀλλὰ μένει ἀζευγάρωτη, ἀρνούμενη, στὴ μνήμη ἐκείνου ποῦ κάποτε εἶχε συζευχθεῖ, νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφή μὲ ἄλλον. Ἄς ἀκούσουν οἱ γυναῖκες, ὅτι ἡ σεμνότητα τῆς χηρείας εἶναι προτιμώτερη ἀπὸ τὴν ἀπρέπεια τῆς πολυγαμίας ἀκόμα καὶ στὰ ἀλογα ὄντα.

**Τίτλος 3.— Γιὰ τὰ σύνορα, καὶ ὅτι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ
τὰ μετακινεῖ.**

Δευτ. 19, 14: «Νὰ μὴ μετακινεῖς τὰ σύνορα τοῦ πλησίον σου, αὐτὰ ποῦ τοποθέτησαν οἱ πατέρες σου».

Δευτ. 27, 17: «Νὰ εἶναι καταραμένος ὁποῖος μετακινεῖ τὰ σύνορα τοῦ πλησίον καὶ ὅλος ὁ λαὸς νὰ λέει: Γένοιτο».

Ἰώβ 24, 2: «Οἱ ἀσεβεῖς ὑπερβαίνουν τὰ σύνορα».

Παροιμ. 22, 28: «Νὰ μὴ μετακινεῖς τὰ αἰώνια ὄρια ποῦ τοποθέτησαν οἱ πατέρες σου».

Μ. Βασιλείου, Ἑξαήμερος 7, 3: Ὑπάρχουν μερικὰ ἀπὸ τὰ ψάρια, ποῦ εἶναι ἄξια μιμήσεως· πῶς τὰ γένη αὐτῶν μοιράστηκαν τὸ καθένα τὸν κατάλληλο γι' αὐτὰ χῶρο, καὶ δὲν εἰσβάλλουν τὸ ἓνα στὸ χῶρο τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ ζοῦν μέσα στὰ δικά τους ὄρια; Κανένας γεωμέτρης²¹ δὲν τοὺς μοίρασε τὸν χῶρο κατοικήσεώς των· οὔτε εἶναι φραγμένοι μὲ τείχη, οὔτε ὀρίζονται μὲ ὁρόσημα· καὶ ὅμως ἀπὸ μόνος του ἔχει καθοριστεῖ γιὰ τὸ καθένα ὁ χῶρος ποῦ τοῦ χρειάζε-

21. Ὁ ὄρος γεωμέτρης ἐδῶ ἐκλαμβάνεται μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασίαν καὶ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸν σημερινὸ τοπογράφον.

σίοις διώριστα. Οὗτος μὲν γὰρ ὁ κόλπος τάδε τὰ γένη τῶν ἰχθύων βόσκει, κάκεινος ἕτερα· καὶ τὰ ὧδε πληθύνοντα, ἄπορα παρ' ἑτέροις. Οὐδὲν ὄρος ὄξειαις κορυφαῖς ἀνατεταμένον διίστησιν· οὐ ποταμὸς τὴν διάβασιν ἀποτέμενεται, ἀλλὰ νόμος τίς ἐστι φύσεως ἴσως καὶ δικαίως κατὰ τὸ τοῦ ἐκάστου χρεῖῳδες, τὴν δίαιταν πᾶσιν ἀποκληρῶν. Ἄλλ' οὐχ ἡμεῖς τοιοῦτοι, ὅποτε μεταίρομεν ὄρια αἰῶνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες ἡμῶν. Παρατέμνομεν γῆν, συνάπτομεν οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφελώμεθά τι. Οἶδε τὰ κήτη τὴν ἀφωρισμένην παρὰ τῆς φύσεως δίαιταν, τὴν 10 ἔξω τῶν οἰκουμένων ὄρων κατειληφθαι θάλασσαν, τοῖς μεγίστοις τῶν ὄρέων κατὰ τὸ μέγεθος ἐοικότα, ὡς οἱ τεθεαμένοι φασίν, καὶ μένουσιν ἐν τοῖς οἰκείοις ὄροις, μήτε ταῖς νήσοις, μήτε ταῖς παραλίαις χώραις λυμαινόμενα. Οὕτω μὲν οὖν ἕκαστον γένος, ὡσπερ πόλεσιν ἢ κώμαις τισὶν ἢ πατρίσιν ἀρχαίαις, τοῖς 15 ἀποτεταγμένοις αὐτοῖς τῆς θαλάσσης μέρεσιν ἀυλίζεται.

Τίτλος δ'.— Περὶ ὁδοῦ ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς, καὶ ὅτι χρῆ τὰ σκολιὰ πράγματα καὶ τὰς σκολιὰς ὁδοὺς ἐκκλί-
νειν, καὶ τῇ εὐθείᾳ πορεύεσθαι καὶ ἀγαθῇ καὶ δικαίᾳ ὁδῷ.

20 **Ἰωβ 11,14:** «Ἐὰν ἀνομὸν τί ἐστὶν ἐν τῇ χειρὶ σου, πόρρω ποίησον αὐτὸν ἀπὸ σοῦ. Οὕτως ἀναλάμψει σου τὸ πρόσωπον, ὡσπερ ὕδωρ καθαρόν».

Ἰωβ 28,4: «Οἱ ἐπιλανθανόμενοι ὁδὸν δικαίαν, ἠσθένησαν ἐκ βροτῶν».

25 **Παροιμ. 16,7:** «Ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς ποιεῖν τὰ δίκαια. Δεκτὰ δὲ παρὰ Θεῷ μᾶλλον, ἢ θυσιῶν αἵμα».

Παροιμ. 4,27: «Ὀδοὺς τὰς ἐκ δεξιῶν οἶδεν ὁ Κύριος· διεστραμμένοι δὲ εἰσὶν αἱ ἐξ ἀριστερῶν».

ται. Αὐτός δηλαδή ὁ κόλπος εἶναι γιὰ νὰ βόσκουν τὰ τάδε γένη τῶν ψαριῶν, καὶ ἐκεῖνος γιὰ τὰ ἄλλα· καὶ αὐτὰ πού ἐδῶ εἶναι παρὰ πολλά, ἄλλοῦ δὲν τὰ θρῖσκεις καθόλου. Δὲν τὰ χωρίζει κανένα βουνὸ μὲ τις ψηλὲς κορυφές του, οὔτε κανένα ποτάμι τοὺς κόβει τὸ πέρασμα, ἀλλὰ ὑπάρχει κάποιος νόμος τῆς φύσεως πού δίνει στὸ καθένα σὰν κληρο τὸν χώρο τῆς διαβίωσής του ἀνάλογα μὲ τις ἀνάγκες του, μὲ ἰσότητα καὶ δικαιοσύνη. Ἐμεῖς ὅμως δὲν εἴμαστε τέτοιοι. Πῶς νὰ εἴμαστε, ἀφοῦ μετακινούμε τὰ αἰώνια ὄρια πού ἔβαλαν οἱ πατέρες μας;²² Κόβουμε καὶ παίρνουμε λωρίδες τῆς γῆς, κτίζουμε τὸ σπίτι κολλητὰ μὲ τὸ σπίτι τοῦ ἄλλου, γιὰ νὰ ἀφαιρέσουμε κάτι ἀπὸ τὸν διπλανὸ μας. Τὰ κήτη γνωρίζουν τὸν χώρο διαβίωσης πού τοὺς καθόρισε ἡ φύση, καὶ κατέλαβαν τὴ θάλασσα πού εἶναι ἔξω ἀπὸ τοὺς κατοικημένους τόπους· τὰ κήτη αὐτὰ μοιάζουν τὰ πολὺ μεγάλα βουνὰ στὸν ὄγκο, ὅπως λένε αὐτοὶ πού τὰ εἶδαν, καὶ μένουν μέσα στὰ σύνορά τους, χωρὶς νὰ βλάπτουν οὔτε τὰ νησιά, οὔτε τις παραλιακὲς χώρες. Ἔτσι λοιπὸν τὸ κάθε γένος κατοικεῖ στὰ μέρη τῆς θάλασσας πού τοῦ δόθηκαν, σὰν νὰ εἶναι πόλεις ἢ κωμοπόλεις, ἢ ἀρχαῖες πατρίδες.

Τίτλος 4.— Γιὰ τὸν καλὸ καὶ κακὸ δρόμο, καὶ ὅτι πρέπει νὰ παρεκκλίνουμε ἀπὸ τὰ λοξὰ πράγματα καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς δρόμους, καὶ νὰ βαδίζουμε στὸν εὐθὺ καὶ ἐνάρετο καὶ δίκαιο δρόμο.

Ἰωβ 11, 14: «Ἐὰν ὑπάρχει κάτι παράνομο στὸ χέρι σου, ἀπομάκρυνέ το ἀπὸ σένα. Ἔτσι θὰ λάμπει τὸ πρόσωπό σου σὰν τὸ γάργαρο νερό».

Ἰωβ 28, 4: «Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους λησμονοῦν τὸν δίκαιο τρόπο ζωῆς, ἀσθενοῦν».

Παροιμ. 16, 7: «Ἀρχὴ τῆς ἐνάρετης ζωῆς εἶναι τὸ νὰ κάνει ὁ ἄνθρωπος τὸ δίκαιο. Τὰ δίκαια ἔργα εἶναι δεκτὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ περισσότερο ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν θυσιῶν».

Παροιμ. 4, 27: «Ὁ Κύριος γνωρίζει τοὺς δεξιούς δρόμους, ἐνῶ οἱ ἀριστεροὶ εἶναι διεστραμμένοι».

22. Παροιμ. 22, 28.

Παροιμ. 14,2: «Ὁ σκολιάζων τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, ἀτιμασθήσεται».

Παροιμ. 21,8: «Πρὸς τοὺς σκολιοὺς σκολιάς ὁδοὺς ἀποστελεῖ ὁ Θεός».

5 Παροιμ. 22,5: «Τρίβολοι καὶ παγίδες ἐν ὁδοῖς σκολιαῖς, ὁ δὲ φυλάσσων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἀφέξεται ἀπ' αὐτῶν».

Παροιμ. 28,18: «Ὁ πορευόμενος δικαίως, βοηθηθήσεται».

Παροιμ. 4,18: «Αἱ ὁδοὶ τῶν δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσιν, προπορεύονται καὶ φωτίζουν εἰς κατορθώση ἢ ἡμέ-
10 ρα».

Παροιμ. 16,25: «Ἔστιν ὁδὸς ἣ δοκεῖ ὀρθὴ εἶναι παρὰ ἀνθρώποις, τὰ δὲ τελευταία αὐτῆς ἔρχεται εἰς πυθμένα ἄδου».

Παροιμ. 2,20: «Εἰ ἐπορεύοντο τρίβους ἀγαθὰς, εὔροσαν ἂν τρίβους τὰς τῶν δικαίων λείους».

15 Παροιμ. 16,17: «Τρίβοι ζωῆς ἐκκλίνουσιν ἀπὸ κακῶν».

Παροιμ. 4,26: «Ὅρθὰς τροχιάς ποιεῖ σοῖς ποσίν· μὴ ἐκκλίνης εἰς τὰ δεξιὰ, μηδὲ εἰς τὰ ἀριστερά».

Ἱερ. 6,16: «Τάδε λέγει Κύριος· Στήτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς, καὶ ἴδετε καὶ ἐρωτήσατε ὁδοὺς Κυρίου, καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἣ
20 ἀγαθὴ, καὶ βαδίσετε ἐν αὐτῇ. Ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἣ ἀγαθὴ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν».

Σοφ. Σολ. 1,12: «Μὴ ἐπισπᾶσθε ὄλεθρον ἐν ἔργοις χειρῶν ὑμῶν».

Σοφ. Σειρ. 5,9: «Μὴ λίκμα ἐν παντὶ ἀνέμῳ, καὶ μὴ πορεύ-
25 ου ἐν πάσῃ ἀτραπῷ».

Σοφ. Σειρ. 38,10: «Ἀπόστησον ἀπὸ πλημμελείας σου, καὶ εὐθνον χεῖρας, καὶ ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας καθάρισον χεῖρά σου».

Β' Πητρ. 2,15: «Κατάραις τέκνα ἐπλανήθησαν ἀπὸ ὁδοῦ ἀληθείας, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαάμ».

30 Α' Θεσσ. 5,21: «Πάντα δοκιμάσαντες, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε».

Παροιμ. 14, 2: «Ἐκεῖνος ποὺ βαδίζει δρόμους διεστραμμένους θὰ κατεξευτελισεῖ».

Παροιμ. 21, 8: «Στοὺς διεστραμμένους ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ ἀκολουθοῦν δρόμους διεστραμμένους».

Παροιμ. 22, 5: «Τριβόλια καὶ παγίδες ὑπάρχουν στοὺς διεστραμμένους δρόμους· ἐκεῖνος ὅμως ποὺ προφυλάσσει τὴν ψυχὴ του, φεύγει μακριὰ ἀπὸ τοὺς δρόμους αὐτοὺς».

Παροιμ. 28, 18: «Ὅποιος ἀκολουθεῖ δρόμο δίκαιο θὰ βοηθηθεῖ».

Παροιμ. 4, 18: «Ἡ συμπεριφορὰ τῶν δικαίων λάμπει σὰν τὸ φῶς. Οἱ δίκαιοι βαδίζουν μπροστά καὶ φωτίζουν μέχρι νὰ φτάσει ἡ ἡμέρα».

Παροιμ. 16, 25: «Ὑπάρχουν δρόμοι ποὺ θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἴσοι, οἱ ὁποῖοι ὅμως στὸ τέλος ὀδηγοῦν στὸν πυθμένα τοῦ ἄδη».

Παροιμ. 2, 20: «Ἄν δάδιζαν σὲ δρόμους καλοὺς, θὰ εὔρισκαν τοὺς δρόμους τῶν δικαίων ἴσιους».

Παροιμ. 16, 17: «Οἱ δρόμοι τῆς ἐνάρετης ζωῆς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰ κακά».

Παροιμ. 4, 26: «Κάνε ἴσιους τοὺς δρόμους γιὰ τὰ πόδια σου· νὰ μὴ ἐκτρέπῃς δεξιὰ οὔτε ἀριστερά».

Ἰερ. 6, 16: «Αὐτὰ λέει ὁ Κύριος: Σταθεῖτε στοὺς δρόμους καὶ δεῖτε καὶ ρωτήσετε γιὰ τοὺς δρόμους τοῦ Κυρίου. Μάθετε ποιὸς εἶναι ὁ καλὸς δρόμος καὶ βαδίσετε σ' αὐτόν. Δεῖτε ποιὸς δρόμος εἶναι καλὸς καὶ θὰ βρεῖτε ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν σας».

Σοφ. Σολ. 1, 12: «Μὴν ἐπισύρετε ἐπάνω σας τὴν καταστροφὴ μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα σας».

Σοφ. Σολ. 5, 9: «Μὴ λιχνίζεις μὲ κάθε ἄνεμο, καὶ μὴ βαδίζεις σὲ κάθε μονοπάτι».

Σοφ. Σολ. 38, 10: «Ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες σου· ἔχε καθαρὰ τὰ χέρια σου καὶ καθάρισέ τα ἀπὸ κάθε ἁμαρτία».

Β'. Πέτρ. 2, 15: «Τὰ καταραμένα παιδιά ἄφησαν τὸν ἴσιο δρόμο καὶ ἀκολούθησαν τὸν δρόμο τοῦ Βαλαάμ»

Α'. Θεσσ. 5, 21. «Ὅλα νὰ τὰ δοκιμάσετε καὶ νὰ κρατᾶτε ὅ,τι εἶναι καλό. Νὰ μένετε μακριὰ ἀπὸ κάθε εἶδος κακοῦ».

Μ. Βασιλείου: Οἱ τὸ κακὸν φεύγοντες, οὐκ εἰάν ἄπαξ ἢ δευτέρον ἐκκλίνωσι τὴν ἀμαρτίαν, ἐπαινετοί, ἀλλ' εἰάν δυνηθῶσι τοῦ κακοῦ τὴν πείραν εἰς τὸ παντελὲς διαδρᾶναι. Ἀρχὴ γὰρ πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῶν καλῶν, ἢ ἀναχώρησις τῶν κακῶν. «Ἐκκλιον» γάρ, φησίν, «ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν», σοφῶς καὶ ἐντέχνως εἰσάγων εἰς ἀρετὴν, ἀναχώρησιν τῆς κακίας ἀρχὴν ποιούμενος τῶν καλῶν.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχον 13:

Σπινθήρ ἀνάπτει καὶ βραχὺς πολλὴν φλόγα.

10 Σπαραγμὸς ἐχίδνης πολλακίς διώλεσεν.

Τοῦτο οὖν ὄρων, ἔκκλινον καὶ μικρὸν βλάβος.

Μικρὸν μὲν ἔστιν, εἰς δὲ μεῖζον ἔρχεται.

Πηγὴ κακῶν, μὴ βλύζε, μή, ματαία φρήν.

Ἢ δ' οὖν σύ, γλῶσσα, μὴ δέχου τὸν βόρβορον·

15 ἢ δ' οὖν σύ, χεὶρ γε, μὴ γράφε τὰ χεῖρονα·

οὕτως ἂν ἡμῖν εἰκῶν ἄφθαρτος μένοι.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ἐπιγνώμεν τὰς παγίδας, καὶ πόρρωθεν αὐτῶν βαδίζωμεν. Ἐπιγνώμεν τοὺς κρημνοὺς, καὶ μηδὲ ἐγγὺς γενώμεθα. Τοῦτο ἀσφαλείας ἡμῖν ἔσται μεγίστης ὑπόθεσις, τὸ 20 μὴ ἀμαρτήματα φεύγειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀδιάφορα μὲν εἶναι δοκοῦντα, πρὸς δὲ τὴν ἀμαρτίαν ἡμᾶς σκελίζοντα.

Ἁγίου Κλήμεντος: Ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ, σωτηρίας ἀρχή.

Τίτλος ε'.— *Περὶ ὀνόματος χρηστοῦ καὶ κακοῦ.*

25 *Παροιμ. 22,1:* «Αἰρετώτερον ὄνομα καλόν, ἢ πλοῦτος πολὺς· ὑπὲρ δὲ ἀργύριον καὶ χρυσίον χάρις ἀγαθή».

Ἐκκλ. 7,1: «Ἀγαθὸν ὄνομα ὑπὲρ ἔλαιον ἀγαθόν».

Μ. Βασιλείου. Ὅσοι ἀποφεύγουν τὸ κακὸν, ἐὰν μία ἢ δύο φορές παρεκκλίνουν πρὸς τὴν ἁμαρτία δὲν εἶναι ἐπαινετοί, παρὰ μόνον ἐὰν μπορέσουν νὰ ἀποβάλουν τὴν πείρα τοῦ κακοῦ τελείως. Διότι ἀρχὴ γιὰ τὴν ἀνάληψη τῶν καλῶν εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὰ κακά. Διότι λέει· «ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὸ κακὸν καὶ κάνε τὸ καλόν»²³, εἰσάγοντας ἔτσι μὲ σοφία καὶ ἔντεχνα στὴν ἀρετὴν, θέτοντας ὡς προϋπόθεση τῶν καλῶν, τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν κακία.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστ. 13:

Ἄνάθει μιά σπίθα καὶ σὲ λίγο ξεπηθᾷ μεγάλη φλόγα.
Ὁ σπαραγμὸς τῆς ὀχιᾶς πολλὰς φορές καταστρέφει.
Βλέποντας λοιπὸν αὐτὸ, φύγε καὶ ἀπὸ τὸ μικρὸ κακόν.
Διότι εἶναι μικρόν, ἀλλὰ ἐξελίσσεται σὲ μεγάλο.

Πηγὴ κακῶν, μὴ ἀναβλύξεις, μὴ, ἀσεβὲς λογικό.

Καὶ σύ, γλώσσα, μὴ δέχεσαι τὸν βόρβορον.

Ἐσὺ πάλι, χέρι, μὴ γράφεις ὅσα εἶναι κακά.

Ἐτσι μόνον μπορεῖ νὰ μείνει σὲ μᾶς ἄφθαρτη ἡ εἰκόνα.

Ἰω. Χρυσοστόμου. Νὰ γνωρίσουμε καλὰ τὶς παγίδες καὶ νὰ βαδίζουμε μακριὰ ἀπὸ αὐτές. Νὰ μάθουμε καλὰ τοὺς κρημνοὺς καὶ νὰ μὴ πηγαίνουμε οὔτε κοντὰ τους. Αὐτὸ νὰ εἶναι γιὰ μᾶς προσπάθεια πολὺ μεγάλης ἀσφάλειας, τὸ νὰ μὴ ἀποφεύγουμε μόνον τὶς ἁμαρτίες, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς φαίνονται μὲν ἀδιάφορα, ἀλλὰ μᾶς ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἁμαρτία.

Ἁγίου Κλήμεντος. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ κακά εἶναι ἀρχὴ τῆς σωτηρίας.

Τίτλος 5.— Γιὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν ὄνομα.

Παροιμ. 22, 1: «Εἶναι προτιμώτερον τὸ καλὸν ὄνομα, παρὰ ὁ πολὺς πλοῦτος. Ἀνώτερον δὲ ἀπὸ τὸ ἀσήμι καὶ τὸ χρυσάφι εἶναι ἡ ἀγαθὴ διάθεση».

Ἐκκλ. 7, 1: «Τὸ καλὸν ὄνομα εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ καλὸν μύρον».

23. Ψαλμ. 36, 27.

Σοφ. Σειρ. 41,12: «Φρόντισον περὶ ὀνόματος. Αὐτὸ γάρ σοι παραμένει, ἢ χίλιοι μέταλλοι θησαυροῦ».

Σοφ. Σειρ. 40,17: «Χάρις ὡς παράδεισος ἐν εὐλογίαις».

Σοφ. Σειρ. 41,13: «Ἀγαθῆς ζωῆς ἀριθμοὶ ἡμερῶν, καὶ
5 ἀγαθὸν ὄνομα εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει».

Σοφ. Σειρ. 6,1: Ὅνομα πονηρὸν αἰσχύνῃ καὶ ὄνειδος κληρονομῆσει».

Σοφ. Σειρ. 20,19: «Ἄνθρωπος ἀχαρις, μῦθος ἀκαιρος».

**Τίτλος ς'.— Περὶ οἰήσεως καὶ δοκῆσεως, καὶ ὅτι
10 κρεῖττον τὸ εἶναι τοῦ δοκεῖν. Ἐμπόδιον γὰρ τοῦτο πρὸς
ἀρετήν.**

Ἐκκλ. 7,15: «Εἶδον δίκαιον ἀπολλύμενον ἐν τῷ δικαίω-
ματι αὐτοῦ, καὶ γε τοῦτο ματαιότης».

Α' Κορ. 3,18–21: «Εἰ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι παρ' ὑμῖν ἐν τῷ
15 αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Ἡ γὰρ σοφία
τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ Θεοῦ ἐστὶ. Γέγραπται γάρ· Ὁ
δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν'. Καὶ πάλιν·
'Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ
μάταιοι'. Ὡστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις».

20 Α' Κορ. 4,6–7: «Εἰς ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ
ἐτέρου. Τίς γὰρ σε διακρίνει; Τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ καὶ
ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβόν;».

Γαλ. 6,3–4: «Εἰ τις δοκεῖ εἶναι τι, μηδὲν ὄν, φρεναπατᾶ
ἑαυτόν. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς
25 ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον».

Γρηγορίου Θεολόγου, Ποίημα εἰς τὰ ἐξάμετρα 1: Βέλτιον
καλὸν ὄντα νομίζειν κακόν, εἴπερ κάκιστον, δόξαν ἔχοντα ἀγα-

Σοφ. Σειρ. 41, 12: «Φρόντισε γὰρ τὸ καλὸ ὄνομά σου· διότι αὐτὸ θὰ σοῦ μείνει, παρὰ χίλιοι μεταλλικοὶ θησαυροί».

Σοφ. Σειρ. 40, 17: «Ἡ φιλανθρωπία εἶναι σάν παράδεισος εὐλογημένος».

Σοφ. Σειρ. 41, 13: «Τῆς καλῆς ζωῆς οἱ ἡμέρες εἶναι μετρημένες, ἐνῶ τὸ καλὸ ὄνομα μένει αἰώνια».

Σοφ. Σειρ. 6, 1: «Τὸ κακὸ ὄνομα κληροδοτεῖ ντροπὴ καὶ ὄνειδος».

Σοφ. Σειρ. 20, 19: «Ὁ ἄχαρος ἄνθρωπος μοιάζει μὲ μῦθο πού λέγεται σὲ ἀκατάλληλο καιρὸ».

Τίτλος 6.— Γὰρ τὴν οἴση καὶ τὴν ἔπαρση, καὶ ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ εἶναι κανεὶς κάτι, παρὰ νὰ νομίζει ὅτι εἶναι. Διότι αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐμπόδιο γὰρ τὴν ἀρετῇ.

Ἐκκλ. 7, 15: «Εἶδα δίκαιον νὰ καταστρέφεται, ἂν καὶ ἕξα-κολουθοῦσε νὰ εἶναι δίκαιος· καὶ φυσικὰ αὐτὸ εἶναι ματαιότης».

Α'. Κορ. 3, 18-21: «Ἐὰν κανεὶς μεταξὺ σας φαντάζεται ὅτι εἶναι σοφὸς στὸν κόσμον αὐτὸν, ἅς γίνῃ μωρός, γὰρ νὰ γίνῃ σοφός. Διότι ἡ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ εἶναι μωρία μπροστὰ στὸν Θεό. Καθόσον εἶναι γραμμένον· Ἀὐτὸς πιάνει τοὺς σοφοὺς στὴν πανουργία τους· καὶ πάλι· ὁ Κύριος γνωρίζει ὅτι οἱ σκέψεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι κούφιας. Ὡστε κανένας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων νὰ μὴ καυχῆται».

Α'. Κορ. 4, 6-7: «Νὰ μὴ ὑπερηφανεύεσθε ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς καὶ κατὰ τοῦ ἄλλου. Διότι ποιὸς σὲ κάνει νὰ διακρίνεσαι; Τί ἔχεις πού νὰ μὴ τὸ ἔλαβες; Καὶ ἐφόσον τὸ ἔχεις λάβει, γιὰτί καυχῆσαι σάν νὰ μὴ τὸ ἔλαβες»

Γαλ. 6, 3-4: «Ἐὰν κανεὶς νομίζει ὅτι εἶναι κάτι, ἐνῶ δὲν εἶναι τίποτε, ἀπατᾷ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του. Ὁ καθένας λοιπὸν ἅς ἐξετάζει τὸ ἔργο του καὶ τότε νὰ κρατᾷ τὴν καύχησιν μόνο γὰρ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὄχι γὰρ τὸν ἄλλον».

Γρηγορίου Θεολόγου, Ποίημα εἰς τὰ ἑξάμετρα 1: Εἶναι καλύτερο, ἐνῶ κάποιος εἶναι καλὸς νὰ νομίζει ὅτι εἶναι κακός, παρὰ νὰ

θοῦ· ὡς τάφος πλαστός τοῖς ἀνθρώποις φαινόμενος καὶ ὑπάρχων, ὅστις σεσηπόσι νεκροῖς ἔσωθεν ὑπερόζων, ἔξωθεν δὲ λάμπει ἀσβέτῳ ζωγραφίαις τερπναῖς.

Τοῦ ἰδίου, τετράστιχον 24:

5 Δόξαν πόθησον μήτε πᾶσαν, μήτε πάνυ.

Βέλτιον γὰρ τὸ εἶναι τοῦ νομίζειν.

Εἰ δὲ ἄπληστος εἶ περὶ τούτου, μὴ τὴν ματαίαν ἄγρευε,

μηδὲ τὴν νεαρὰν ἢ τὴν κεχρωσμένην.

Τίς γὰρ τῷ πιθήκῳ ὠφέλεια ἐν τοῦ ἀκούειν καὶ καλεῖσθαι

10 λέων;

Τοῦ ἰδίου; Εἴ σοι πίθηκον μετασχηματίσας εἰς λέοντα σπουδὴν προσήνεγκαν, ἄρα οὐκ ἂν ἠσχύνηθης θεασάμενος; Τί δὲ εἰ σοι ὁ κύκνος εἰς τέρψιν ἐθεάτριζεν, τί σοι ἐδόκει; Ὁ πάντων ἀτιμότερος τῶν ὀρνέων κόραξ, περιχρώσας ἑαυτὸν τῷ λευκῷ

15 σχήματι, οὐκ καταγελαστότερος πολλῶ πλέον;

Τοῦ ἰδίου, Λόγος Ἀπολογητικός: Ρᾶστον ἑαυτὸν ἀπατᾶν καὶ οἶεσθαι εἶναι τι οὐδὲν ὄντα, ὑπὸ τῆς κενῆς δόξης φουσώμενον.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Οἴησις, ὡς ὁ τῶν ἀρχαίων λόγος, ἔστιν ἐκκοπὴ προκοπῆς. Ὁ γὰρ κατοιόμενος, βελτίωσιν οὐκ

20 ἀνέχεται.

Οἴησις, ἀκάθαρτον φύσει ἐστίν.

Τίτλος ζ'.— Περὶ οἴνου καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ.

Ψαλμ. 103,15: «Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου».

Παροιμ. 20,1: «Ἀκόλαστον οἶνος, καὶ ὑβριστικὸν μέθη·

25 πᾶς δὲ ἄφρων τοιοῦτος συμπλέκεται».

Παροιμ. 24 (Μασ. 31),6-7: «Δότε οἶνον τοῖς ἐν λύπαις καὶ τοῖς ἐν ὀδύναις οὖσιν, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς πενίας καὶ τῶν πόνων μὴ μνησθῶσιν ἔτι».

Σοφ. Σειρ. 19,2: «Οἶνος καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι συνε-

30 τούς».

εἶναι πολὺ κακὸς καὶ νὰ νομίζει ὅτι εἶναι καλὸς· εἶναι καὶ φαίνεται στοὺς ἀνθρώπους σὰν τάφος ἀπατηλός, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ μέσα μυρίζει ἀπὸ τοὺς σάπιους νεκρούς, ἀπὸ ἔξω λάμπει μὲ τὶς εὐχάριστες ζωγραφιὰς τοῦ ἀσβέστη.

Τοῦ ἰδίου, Τετράστιχο 24.

Τὴ δόξα νὰ μὴ τὴν ποθεῖς οὔτε ὅλην, οὔτε πολὺ.

Διότι εἶναι καλύτερο νὰ εἶσαι παρὰ νὰ νομίζεις ὅτι εἶσαι.

Ἐὰν ὅμως εἶσαι ἀχόρταγος γι' αὐτό, νὰ μὴ ἐπιδιώκεις τὴν ἄσκοπη δόξα, οὔτε τῆς νεότητος, ἢ τὴν ἐπιτηδευμένη.

Διότι τί ὠφελεῖται ὁ πίθηκος ἀκούοντας νὰ τὸν λένε λιοντάρι;

Τοῦ ἰδίου: Ἐὰν σοῦ ἔφερναν βιαστικὰ ἓνα πίθηκο μεταμορφωμένον σὲ λιοντάρι, δὲν θὰ σιχαινόσουν βλέποντάς τον, Καὶ πῶς θὰ σοῦ φαινόταν ἐὰν ὁ κύκνος ἔπαιζε θέατρο γιὰ νὰ σὲ διασκεδάσει; Ὁ κόρακας, τὸ πιὸ ἄτιμο ἀπὸ τὰ ὄρνια, ἐὰν βαφόταν μὲ ἄσπρο χρῶμα, δὲν θὰ γινόταν πολὺ πιὸ καταγέλαστος;

Τοῦ ἰδίου, Λόγος Β', Ἀπολογητικός: Εἶναι πολὺ πιὸ εὐκολο νὰ ἐξαπατήσεις τὸν ἑαυτὸ σου καὶ νὰ νομίζεις ὅτι εἶσαι κάτι, ἐνῶ δὲν εἶσαι τίποτε, φουσκώνοντας ἀπὸ τὴ μάταιη δόξα.

Ἁγίου Κυρίλλου. Ἡ οἴηση, μὲ τὴν ἀρχαία σημασία, εἶναι ἀνακοπὴ τῆς προόδου· διότι, ἐκεῖνος πού εἶναι φαντασμένος, δὲν ἐπιδέχεται βελτίωση.

Ἡ οἴηση ἀπὸ τὴ φύση τῆς εἶναι ἀκάθαρτο πρᾶγμα.

Τίτλος 7.— Γιὰ τὸ κρασί καὶ τὴ χρῆση του.

Ψαλμ. 103, 15: «Τὸ κρασί εὐφραίνει τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου.

Παροιμ. 20,1: «Τὸ κρασί ὁδηγεῖ στὴν ἀκολασία καὶ ἡ μέθη στὶς βρυσίδες· κάθε ἀνόητος περιπλέκεται μ' αὐτά».

Παροιμ. 24(Μασ. 31), 6-7: «Δώστε κρασί σ' ἐκείνους πού βρίσκονται σὲ κατάσταση θλίψεως, καὶ σ' αὐτοὺς πού πονοῦν, γιὰ νὰ ξεχάσουν τὴ φτώχεια τους καὶ νὰ μὴ θυμοῦνται τοὺς πόνους τους».

Σοφ. Σειρ. 19, 2: «Τὸ κρασί καὶ οἱ γυναῖκες ἀπομακρύνουν τοὺς συνετοὺς ἀπὸ τὸν Θεό».

Σοφ. Σειρ. 31,25. 27. 28: «Ἐν οἴνω μὴ ἀνδρίζου. Πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν ὁ οἴνος. Οἴνος εἰς εὐφροσύνην καὶ οὐκ εἰς μέθην ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς. Ἀγαλλίαμα καρδίας καὶ εὐφροσύνη ψυχῆς οἴνος πινόμενος».

5 Ἐφ. 5,18.: «Μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ᾧ ἔστιν ἀσωτία».

Α' Τιμ. 5,23: «Μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνω ὀλίγῳ χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας».

Μ. Βασιλείου, Κατὰ μεθύνοντων 1: Οἴνος τὸ παρὰ Θεοῦ δῶρον, εἰς παραμυθίαν τῆς ἀσθενείας δεδομένον τοῖς σωφρο-
10 νοῦσι.

Τοῦ ἰδίου: Μέτρον ἀριστον τῆς τοῦ οἴνου χρήσεως ἢ χρεία τοῦ σώματος.

Εὐαγρίου: Ρώννυσι μὲν γὰρ οἴνος σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν λό-
γος Θεοῦ.

15 Ἀγίου Νείλου: Οἴνου μεταληφθέντος, λύπαι οἰχθήσονται, φυγαδευθεῖσαι καθάπερ ὑπὸ λαίλαπος γνόφος.

Τίτλος η':— Περὶ ὀφθαλμῶν.

Παροιμ. 15,30: «Θεωρῶν ὀφθαλμὸς καλὰ, εὐφραίνει καρδίαν».

20 Παροιμ. 4,25: «Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, τὰ δὲ βλέφαρά σου νεπέτω δίκαια».

Σοφ. Σειρ. 31,13: «Πονηρότερον ὀφθαλμοῦ τί ἐκτισται; Διὰ τοῦτο ἀπὸ παντὸς προσώπου δακρύσει».

Σοφ. Σειρ. 14,10: «Ὄφθαλμὸς πονηρός, φθονερός ἐπ' ἄρτω καὶ ἐλλιπὴς ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ».

Σοφ. Σειρ. 23,4: «Κύριε Πάτερ, καὶ Θεὸς ζωῆς μου, μετεω-
ρισμὸν ὀφθαλμῶν μὴ δῶς μοι».

Σοφ. Σειρ. 31,13: «Φύλαξον, μνήσθητι, ὅτι κακὸν ὀφθαλ-
μὸς πονηρός».

30 Ματθ. 6,22-23: «Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλ-
μός. Ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ἦ, ὅλον τὸ σῶμά σου

Σοφ. Σειρ. 31, 25. 27. 28: «Μὴ κάνεις τὸ παληκάρι στὸ κρασί· γιατί τὸ κρασί κατέστρεψε πολλούς. Τὸ κρασί ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γιὰ νὰ εὐφραίνει τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι γιὰ νὰ μεθοῦν. Τὸ κρασί πὺ πίνεται εἶναι ἀγαλλίαση τῆς καρδιάς καὶ εὐφροσύνη τῆς ψυχῆς».

Ἐφεσ. 5, 18: «Μὴ μεθάτε μὲ κρασί, πρᾶγμα πὺ εἶναι ἀσωτία».

Α'. Τιμ. 5, 23: «Μὴ πίνεις πιά νερό, ἀλλὰ πίνε λίγο κρασί, ἔξαιτίας τοῦ στομαχοῦ σου καὶ τῶν συχνῶν σου ἀσθενειῶν».

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία Κατὰ μεθυόντων 1: Τὸ κρασί εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ πὺ δόθηκε στοὺς ἐγκρατεῖς γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ἀρρώστιας τους.

Τοῦ ἰδίου: Ἄριστο μέτρο γιὰ τὴ χρῆση τοῦ κρασιοῦ εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος.

Εὐαγγρίου: Τὸ σῶμα τὸ δυναμώνει τὸ κρασί, ἐνῶ τὴν ψυχὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

— Ἄγιου Νείλου: Μὲ τὸ κρασί ἐξαφανίζονται οἱ λύπες, ἀπομακρυνόμενες ὅπως ἡ ὀμίχλη ἀπὸ τὸν ἄνεμο.

Τίτλος 8.— Γιὰ τὰ μάτια.

Παροιμ. 15, 30: «Τὸ μάτι πὺ βλέπει τὰ καλὰ εὐφραίνει τὴν καρδιά».

Παροιμ. 4, 25: «Τὰ μάτια σου νὰ βλέπουν τὰ σωστά, καὶ τὰ βλέφαρά σου νὰ συγκατανεύουν στὰ δίκαια».

Σοφ. Σειρ. 31, 13: «Τί ὑπάρχει πὺ πονηρὸ ἀπὸ τὸ μάτι; Γι' αὐτὸ καὶ μιλάει σὲ κάθε πρόσωπο».

Σοφ. Σειρ. 14, 10: «Τὸ πονηρὸ μάτι λυπᾶται ἀκόμα καὶ τὸ ψωμί, καὶ γι' αὐτὸ παρατίθεται λιγιστὸ στὸ τραπέζι του».

Σοφ. Σειρ. 23, 4: «Κύριε, Πατέρα καὶ Θεὲ τῆς ζωῆς μου, μὴ μου δώσεις μάτια ὑπερήφανα».

Σοφ. Σειρ. 31, 14: «Νὰ φυλάγῃσαι καὶ νὰ θυμᾶσαι ὅτι τὸ πονηρὸ μάτι εἶναι κακό».

Ματθ. 6, 22-23: «Τὸ λυχνάρι τοῦ σώματος εἶναι τὸ μάτι. Ἐὰν λοιπὸν τὸ μάτι σου εἶναι ὑγιές, ὅλο τὸ σῶμα σου θα εἶναι φωτεινό.

φωτεινόν ἔσται. Ἐὰν δὲ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾦ, ὄλον τὸ σῶμα σκοτεινὸν ἔσται».

Τίτλος θ'.— *Περὶ ὄνειδισμού, καὶ ὅτι οὐ δεῖ συμφορὰν
ὄνειδίζειν.*

5 *Παροιμ. 27,11:* «Ἀπόστρεψον ἀπὸ σοῦ ἐπονειδίστους λόγους».

Ἦσ. 51,7-8: «Μὴ φοβεῖσθε ὄνειδισμόν ἀνθρώπων, καὶ τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν μὴ ἠττάσθε· ὡσπερ γὰρ ἱμάτιον βρωθήσεται ἀπὸ χρόνου, καὶ ὡς ἔρια βρωθήσεται ἀπὸ σητός».

10 *Ἦσ. 54,4:* Μὴ φοβοῦ ὅτι κατησχύνθης, μηδὲ ἐντραπῆς ὅτι ὠνειδίσθης, ὅτι αἰσχύνῃν αἰώνιον ἐπιλήση καὶ ὄνειδος τῆς χηρείας σου οὐ μὴ μνησθῆς ἔτι».

Σοφ. Σειρ. 11,2: «Μὴ βδελύξῃς ἀνθρώπον, καὶ μὴ ὄνειδίσῃς αὐτὸν ἐν ὀράσει αὐτοῦ».

15 *Σοφ. Σειρ. 22,20:* «Ὁ ὄνειδίζων φίλον, διαλύσει φιλίαν».

Σοφ. Σειρ. 8,5: «Μὴ ὄνειδίσῃς ἀνθρώπον ἀποστρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας. Μνήσθητι ὅτι πάντες ἐσμέν ἐν ἐπιτιμίοις».

Σοφ. Σειρ. 3,11: «Ἦ ὄνειδος τέκνων, μήτηρ ἐν ἀδοξίᾳ».

Σοφ. Σειρ. 7,11: «Μὴ καταγελάσῃς ἀνθρώπου ὄντος ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ. Ἔστι γὰρ ὁ ταπεινῶν καὶ ὑψῶν».

Σοφ. Σειρ. 29,28: «Βαρεῖα ταῦτα ἀνθρώπῳ ἔχοντι φρόνησιν, ἐπιτίμησις οἰκίας καὶ ὄνειδισμὸς δανειστοῦ».

Γρηγορίου Θεολόγου, Τετράστιχον 27:

Μία ἀσφάλεια, μὴ ὄνειδίζειν τύχας.

25 *Κοινὴ γὰρ ἡ τύχη, καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον.*

Ἐὰν ὅμως τὸ μάτι σου ἀσθενεῖ, τότε ὅλο τὸ σῶμα σου θὰ εἶναι σκοτεινό.

Τίτλος 9.— Γιά τὴν κακολογία, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ χλευάζουμε τὴ συμφορὰ.

Παροιμ. 27, 11: «Γύρισε τὸ πρόσωπό σου καὶ διώξε μακριὰ ἀπὸ σένα τὰ ὑβριστικὰ λόγια».

Ἦσ. 51, 7-8: «Νὰ μὴ φοβᾶστε τὰ κακόλογα τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴ καταβάλλετε ἀπὸ τὸν ἔξευτελισμὸ πού σᾶς κάνουν διότι θὰ ἐξολοθρευθοῦν ὅπως τὸ ροῦχο κατατρῶγεται ἀπὸ τὸν χρόνον, καὶ τὰ μαλλιά τῶν προβάτων τρώγονται ἀπὸ τὸν σκῶρον».

Ἦσ. 54, 4: «Νὰ μὴ φοβᾶσαι ἐπειδὴ εἶχες κατατροπιασθεῖ, οὔτε νὰ ντραπεῖς ἐπειδὴ εἶχες βρισθεῖ, διότι θὰ λησμονήσεις τὴν μακροχρόνια ντροπὴ σου, καὶ τὸ ὄνειδος τῆς χηρείας σου δὲ θὰ τὸ θυμηθεῖς πιά».

Σοφ. Σειρ. 11, 2: «Νὰ μὴ σιχαθεῖς κανένα ἄνθρωπο καὶ νὰ μὴ τὸν ἔξευτελίσεις γιὰ τὸ πρόσωπό του».

Σοφ. Σειρ. 22, 20: «Ἐκεῖνος πού κακολογεῖ τὸν φίλο του θὰ διαλύσει τὴ φιλία του μ' αὐτόν».

Σοφ. Σειρ. 8, 5: «Νὰ μὴ ἔξευτελίσεις κάποιον ἄνθρωπο πού ἐπιστρέφει ἀπὸ ἁμαρτία· νὰ θυμᾶσαι ὅτι ὅλοι βρισκόμαστε κάτω ἀπὸ ἐπιτίμα».

Σοφ. Σειρ. 3, 11: «Ἡ ἀνυποληψία τῆς μητέρας εἶναι ντροπὴ γιὰ τὰ παιδιὰ».

Σοφ. Σειρ. 7, 11: «Νὰ μὴ περιγελάσεις ἄνθρωπο πού βρίσκεται σὲ ψυχικὴ στενοχώρια. Διότι ὑπάρχει ἐκεῖνος πού ταπεινώνει καὶ ἀνυψώνει».

Σοφ. Σειρ. 29, 28: «Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι βαρειά γιὰ ἕναν ἄνθρωπο πού ἔχει φιλότιμο, δηλαδή ἢ ἐπιτίμησή του γιὰ τὸ σπίτι καὶ ὁ ἔξευτελισμὸς του γιὰ ὀφειλῆ χρημάτων πού δεν εἰστήκε».

Γρηγορίου Θεολόγου, Τετράστιχο 27:

Μία ἀσφάλεια εἶναι, νὰ μὴ περιγελᾶς τις τύχες τῶν ἄλλων· διότι ἡ τύχη ὅλων εἶναι ἴδια καὶ τὸ μέλλον ἀόρατο.

Ἁγίου Εἰρηναίου; Εὐ⁷ μὲν λέγοντες ἀεὶ τοὺς ἀζίους, κακῶς δὲ οὐδέποτε τοὺς ἀναζίους, τευξόμεθα καὶ ἡμεῖς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ βασιλείας.

Εὐαγγρίου: Ψέγειν τὸν ἀνεπίληπτον, εἰς Θεὸν ἀμαρτία.

5 Φίλωνος: Μηδενὶ συμφορὰν ὄνειδίσσης· κοινὴ γὰρ ἡ φύσις καὶ τὰ ἐπιόντα ἄδηλα· μήποτε, τοῖς αὐτοῖς ἀλούς, αὐτοκατάκριτος ἐν τῷ συνειδῶτι εὐρεθῆς.

Διδύμου: Οὔτε ἔπαινος ἀγαθὸν ποιεῖ, οὔτε ψόγος κακόν.

Τίτλος ι'.— *Περὶ ὀλιγοβίων καὶ ὀλιγοχρονίων.*

10 Ἰωβ 14,1: «Εὐλογημένος γεννητὸς γυναικός, ὀλιγόβιος».

Σοφ. Σολ. 4,11-14: «Ἐρπάγη, ἵνα μὴ κακία ἀλλάξῃ συνέσιν αὐτοῦ ἢ δοῦλος ἀπαιτήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς· ἀρεστὴ γὰρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας».

15 **Τίτλος ια'.**— *Περὶ τῶν τοὺς ὄρκους στεργόντων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ὀμνύειν.*

Ἐξ. 20,7: «Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.
20 Οὐ γὰρ μὴ καθάρισῃ Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ».

20 Λευϊτ. 19,12: «Οὐκ ὀμειῖσθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ».

Ἔσση 4,15: «Μὴ ὀμνύετε ζῶντα Κύριον».

Σοφ. Σειρ. 23,9-10: «Ἦ ὄρκῳ μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου καὶ
25 ὀνομασίᾳ τοῦ Ἁγίου μὴ συνεθισθῆς. Ὡσπερ γὰρ οἰκέτης ἐξεταζόμενος ἀπὸ μώλωπος οὐκ ἐλαττωθήσεται, οὕτω καὶ ὁ ὀμνύων

Ἁγίου Εἰρηναίου: Ἐὰν πάντοτε ἐπαινοῦμε τοὺς ἄξιους καὶ δὲν κακολογοῦμε ποτὲ τοὺς ἀνάξιους, θὰ κερδίσουμε καὶ ἑμεῖς τὴ δόξα καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Εὐαγγρίου: Τὸ νὰ κατηγορεῖ κανεὶς αὐτὸν ποὺ εἶναι ἄψυγος, ἀποτελεῖ ἁμαρτία στὸν Θεό.

Φίλωνος: Νὰ μὴ περιγελάσεις κανέναν γιὰ τὴ συμφορὰ του διότι ἡ φύση ὅλων εἶναι ἴδια καὶ αὐτὰ ποὺ θὰ ἔρθουν εἶναι ἄγνωστα· ὑπάρχει φόβος νὰ περιπέσεις καὶ σὺ στὰ ἴδια καὶ νὰ βρεθεῖς αὐτοκατάκριτος στὴ συνείδησή σου.

Διδύμου: Οὔτε ὁ ἔπαινος κάνει καλό, οὔτε ἡ κατηγορία κακό.

Τίτλος 10.— Γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν σύντομο καὶ ὀλιγο- χρόνιο βίον.

Ἰωβ 14,1: Ἐκείνους ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ γυναίκα, εἶναι εὐλογημένος αὐτὸς ποὺ ζεῖ λίγα χρόνια».

Σοφ. Σόλ. 4, 11-14: «Ἀρπάχτηκε, γιὰ νὰ μὴ τοῦ ἀλλάξει ἡ κακία τὴ σύνεσή του, ἢ ἡ δολιότητα ἐξαπατήσῃ τὴν ψυχὴ του. Ὁ δίκαιος τελειοποιήθηκε σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα καὶ εἶναι σὰν νὰ συμπλήρωσε πολλὰ χρόνια ἐνάρετης ζωῆς· ἐπειδὴ ἦταν ἀρεστή ἡ ψυχὴ του στὸν Κύριον, γι' αὐτὸ ἔσπευσε νὰ φύγει μέσα ἀπὸ τὴν πονηριά».

Τίτλος 11.— Γιὰ ἐκείνους ποὺ συναινοῦν στοὺς ὄρκους, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀρκίζομαστε.

Ἐξοδ. 20, 7: «Νὰ μὴ προφέρεις τὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σου γιὰ πράγματα ἄσκοπα, διότι ὁ Κύριος δὲν θεωρεῖ καθαρὸν αὐτὸν ποὺ προφέρει τὸ ὄνομά του χωρὶς λόγο».

Λευϊτ. 19, 12: «Νὰ μὴ ὀρκίζεσθε στὸ ὄνομά μου ἄδικα».

ᾠσηὲ 4, 15: «Νὰ μὴ ὀρκίζεσθε στὸν ζωντανὸ Θεό».

Σοφ. Σειρ. 23, 9-10: «Νὰ μὴ συνηθίσῃς τὸ στόμα σου στοὺς ὄρκους, οὔτε νὰ προφέρῃς τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου. Διότι ὅπως ἕνας ὑπῆρέτης ποὺ βρῖσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ κυρίου του, δὲν ἀποφεύγει τοὺς ραβδισμούς, ἔτσι καὶ ὅποιος ὀρκίζεται καὶ

καὶ ὀνομάζων τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου οὐκ ἐλαττωθήσεται ἀπὸ ἁμαρτίας».

Ματθ. 5,33–37: «Λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν 5 ἐστὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου Βασιλέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναί, ναί· οὐ, οὐ. Τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν».

10 Ματθ. 23,20–22: «Ὁ ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτόν. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ».

15 Ἰακ. 5,12–13: «Πρὸ πάντων, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανόν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον. Ἔστω δὲ ὑμῶν τό, ναί, ναί καὶ τὸ οὐ, οὐ, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε».

Ἄγιου Νείλου: Οὐκ ἔστιν ὠφέλιμον τὸ ὀμνύειν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βλαβερὸν καὶ ἐπάρατον καὶ ἐβδελυγμένον. Πέπαυσο 20 λοιπὸν τοῦ ὀμνύειν· μὴ βούλου τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν πρὸς τοὺς ὄρκους ἐθίζειν.

Τίτλος ιβ'.— *Περὶ τῶν τοὺς ὄρκους ἀθετοῦντων καὶ ἐπιορκούντων.*

Ζαχ. 5,2–4: «Εἶπε Κύριος πρὸς με· Τί ὄρας; Καὶ εἶπα· 25 Ὅρῳ δρέπανον πετόμενον, μῆκος πηχῶν εἴκοσι καὶ πλάτος πηχῶν δέκα. Καὶ εἶπε πρὸς με· Τοῦτο εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὀμνύοντος ἐν τῷ ὀνόματί μου ἐν ψεύδει, καὶ καταλύσει καὶ συντελέσει αὐτόν»

Ζαχ. 8,17: «Τάδε λέγει Κύριος· Ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶ- 30 τε, διότι ταῦτα πάντα ἐμίσησα, λέγει Κύριος».

Μαλαχ. 3,5: «Προσάξω πρὸς ὑμᾶς ἐν κρίσει, καὶ ἔσομαι μάρτυς ταχὺς ἐπὶ τοὺς ὀμνύοντας τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει».

προφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, δὲν θὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν εὐθύνη τῆς ἁμαρτίας αὐτῆς».

Ματθ. 5, 34-37: «Σᾶς λέω νὰ μὴ ὀρκίζεσθε καθόλου· οὔτε στὸν οὐρανό, διότι εἶναι θρόνος τοῦ Θεοῦ, οὔτε στὴ γῆ, διότι εἶναι ὑπόπδιο τῶν ποδιῶν του, οὔτε στὰ Ἱεροσόλυμα, διότι εἶναι πόλη τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ, οὔτε στὸ κεφάλι σου νὰ ὀρκίζεσαι, διότι δὲν μπορεῖς νὰ κάνεις μία τρίχα ἄσπρη ἢ μαύρη. Ὁ λόγος σας νὰ εἶναι ναί, ναί, καὶ ὄχι, ὄχι. Τὸ ἐπὶ πλέον ἀπὸ αὐτὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν πονηρό».

Ματθ. 23, 20-22: «Αὐτὸς ποὺ ὀρκίζεται στὸ θυσιαστήριο, ὀρκίζεται σ' αὐτὸ καὶ σὲ ὅλα ὅσα εἶναι πάνω σ' αὐτό. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὀρκίζεται στὸν ναό, ὀρκίζεται σ' αὐτὸν καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ κατοικεῖ μέσα σ' αὐτόν. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὀρκίζεται στὸν οὐρανό, ὀρκίζεται στὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ καὶ σ' αὐτόν ποὺ κάθεται ἐπάνω του».

Ἰακ. 5, 12-13: «Πρὸ πάντων, ἀδελφοί μου, μὴ ὀρκίζεσθε οὔτε στὸν οὐρανό, οὔτε στὴ γῆ, οὔτε μὲ κανένα ἄλλον ὄρκο. Ἄς εἶναι δικὸς σας τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ ὄχι, ὄχι, γιὰ νὰ μὴ πέσετε σὲ καταδίκη».

Ἁγίου Νείλου: «Δὲν εἶναι ὠφέλιμο νὰ ὀρκίζεσαι, ἀντίθετα εἶναι πολὺ βλαβερὸ καὶ καταραμένο καὶ σιχαμερό. Πάψε λοιπὸν νὰ ὀρκίζεσαι· μὴ θελήσεις νὰ συνηθίσεις τὴ γλώσσα σου στοὺς ὄρκους».

Τίτλος 12.— Γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀθετοῦν τοὺς ὄρκους τοὺς καὶ γίνονται ἐπίορκοι.

Ζαχ. 5, 2, 4: «Ὁ Κύριος μοῦ εἶπε· Τί βλέπεις; Καὶ εἶπα· Βλέπω ἓνα δρεπάνι νὰ πετᾷ στὸν ἄερα, μήκους εἴκοσι πήχεων καὶ πλάτους δέκα πήχεων. Καὶ μοῦ εἶπε· Αὐτὸ τὸ δρεπάνι θὰ μπεῖ στὸ σπίτι ἐκείνου ποὺ ὀρκίζεται στὸ ὄνομά μου ψευδῶς· θὰ ἐγκατασταθεῖ καὶ θὰ τὸν ἐξολοθρεύσει».

Ζαχ. 8, 17: «Αὐτὰ λέει ὁ Κύριος· Νὰ μὴ ἀγαπᾶτε τὸν ψεύτικο ὄρκο, διότι ὅλα αὐτὰ τὰ μισῶ, λέει ὁ Κύριος».

Μαλ. 3, 5: «Θὰ σᾶς ὀδηγήσω σὲ δίκη καὶ θὰ εἶμαι δορυμὸς μάρτυρας ἐναντίον ποὺ ὀρκίζονται στὸ ὄνομά μου ψεύτικα».

Σοφ. Σολ. 14,31: «'Αδίκως ὤμοσαν ἐν δόλῳ, καταφρονήσαντες ὀσιότητος».

Σοφ. Σειρ. 23,11: «'Ανὴρ πολύορκος πλησθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ».

5 Σοφ. Σειρ. 27,14: Λαλιὰ πολύορκος ὀρθώσῃ τρίχας, καὶ ἡ μάχη αὐτῶν ἐπιφραγμὸς ὠτίων».

Πιστούμενος τὸ ψεῦδος διὰ τῶν ὄρκων, κακὸν παρεμπόρευμα τῆς ἀπανθρωπίας τὴν ἐπιορκίαν προσκτάται.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία Πρὸς ἀνδριάντας, 15: Οὐχ
 10 οὕτω κεντεῖ ξίφος, ὡς ὄρκου φύσις· οὐχ οὕτως ἀναιρεῖ μάχαιρα,
 ὡς ὄρκου πληγὴ. Ὁ ὁμόσας, κὰν δόξη ζῆν, ἤδη τετελεύτηκε καὶ
 τὴν πληγὴν ἐδέξατο. Καὶ καθάπερ ὁ τὸ σπαρτίον λαβὼν, καὶ
 πρὶν τὴν πόλιν ἐξελθεῖν καὶ δῆμιον ἰδεῖν ἐφιστάμενον, τέθνηκεν
 ἅμα τῷ τὰς θύρας ἐξελθεῖν τοῦ δικαστηρίου, οὕτω καὶ ὁ ὁμόσας
 15 ἐπὶ ψεύδει, κὰν ζῆ, τέθνηκεν.

Σοφ. Σολ. 14, 30: «Ὁρκίστηκαν ψευδῶς με δόλο, περιφρονώντας τὴν ἀγιότητα».

Σοφ. Σειρ. 23, 11: «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ὀρκίζεται συχνά, θὰ γεμίσει παρανομίες, καὶ δὲν θὰ λείψει ποτὲ ἀπὸ τὸ σπίτι του ἢ μάστιγα τῶν θλίψεων».

Σοφ. Σειρ. 27, 14: «Ἡ ὁμιλία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ὀρκίζεται συχνὰ σηκώνει τὶς τρίχες τῆς κεφαλῆς μας, καὶ ἡ φιλονεικία του μᾶς κάνει νὰ κλείνουμε τὰ αὐτιά μας».

Πιστεύοντας τὸ ψέμα με τοὺς ὀρκους, χρεώνεται τὴν ἐπιτορκία ὡς κακὸ ἐμπόρευμα ἀπανθρωπιᾶς.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία Πρὸς ἀνδριάντας, 15: Δὲν κεντρίζει τόσο πολὺ τὸ ξίφος, ὅσο ἡ φύση τοῦ ὀρκου· δὲν κόβει τόσο πολὺ τὸ μαχαίρι, ὅσο ἡ πληγὴ τοῦ ὀρκου. Ἐκεῖνος ποὺ ὀρκίζεται, καὶ ὅταν ἀκόμα νομίζει ὅτι ζεῖ, ἔχει ἤδη πεθάνει, καὶ ἔχει δεχθεῖ τὸ χτύπημα. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος ποὺ παίρνει τὸ σχοινί²⁴, πρὶν ἀκόμα βγεῖ ἀπὸ τὴν πόλη καὶ δεῖ τὸν δῆμο νὰ βρῖσκεται στὴ θέση του, ἔχει πεθάνει ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ βγήκε ἀπὸ τὶς πόρτες τοῦ δικαστηρίου. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ ὀρκίζεται ψευδῶς, καὶ ὅταν ἀκόμα ζεῖ, ἔχει ἤδη πεθάνει.

24. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ὁ ὑπόδικος ἀκούει τὴν καταδίκη του σὲ θάνατο (μόλις πάρει τὸ σχοινὶ τῆς ἀγχόνης) αἰσθάνεται ἤδη νεκρός.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ Β

Τίτλος Α.— Περί πίστεως και εὐσεβείας εἰς Θεόν.

Γεν. 15, 6: «Ἐπίστευσεν Ἀβραάμ τῷ Θεῷ και ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην».

Ἰωβ 28, 28: «Ἴδου ἡ θεοσέβειά ἐστι σοφία».

5 Παροιμ.. 12, 12: «Αἱ ρίζαι τῶν εὐσεβῶν ἐν ὄχρωμασιν».

Ἀββακ. 2, 4: Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται».

Ἦσ. 24, 16: «Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῶν πτερυγῶν τῆς γῆς τέρατα ἠκούσαμεν. Ἐλπίς τῷ εὐσεβεῖ, και ἐροῦσιν Οὐαὶ τοῖς ἀσθενοῦσιν».

10 Ἦσ. 26, 7: «Ὀδὸς εὐσεβῶν εὐθεῖα και παρεσκευασμένη».

Ἦσ. 32, 8: Οἱ εὐσεβεῖς συνετὰ ἐβουλεύσαντο, και αὕτη ἡ βουλή μένει».

Ἰερ. 5, 1: Εἰ ἔστι ποιῶν κριμα και ζητῶν πίστιν, ἴλεως ἔσομαι αὐτῷ, λέγει Κύριος».

15 Σοφ. Σολ. 10, 12: «Παντὸς δυνατωτέρα ἐστὶν ἡ εὐσέβεια».

Σοφ. Σολ. 15, 1-4: Οὐχ ἁμαρτησόμεθα, εἰδότες, ὅτι σοὶ λελογίσμεθα. Τὸ γὰρ ἐπίστασθαί σε, ὀλόκληρος δικαιοσύνη και τὸ εἰδέναι σου τὸ κράτος, ρίζα ἀθανασίας. Οὔτε γὰρ ἐπλήνησεν ἡμᾶς κακότεχνος τῶν ἀνθρώπων ἐπίνοια».

20 Σοφ. Σειρ. 11, 21-22: «Πίστευε Κυρίῳ και ἔμμενε τῷ πόνῳ σου, ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου ἐξάπινα πλουτίσαι

ΣΤΟΙΧΕΙΟ Π

Τίτλος 1.— Για την πίστη και την ευσέβεια στον Θεό.

Γέν. 15, 6: «Ο Ἀβραάμ πίστευε στον Θεό και ἡ πίστη του αὐτὴ θεωρήθηκε ὡς μεγάλη ἀρετὴ γιὰ τὴ δικαίωσή του».

Ἰώβ 28, 28: «Νά, πραγματικὴ σοφία εἶναι τὸ νὰ σέβεται ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεό».

Παροιμ. 12, 12: «Οἱ ρίζες τῶν εὐσεβῶν εἶναι ἀπλωμένες καὶ ἀσφαλεῖς».

Ἄβδακ. 2, 4: «Ὁ δίκαιος ποὺ πιστεύει θὰ ζήσει».

Ἦσ. 24, 16: «Κύριε καὶ Θεὲ τοῦ Ἰσραήλ, ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἀκούσαμε νὰ γίνονται καταπληκτικὰ πράγματα. Στὸν εὐσεβῆ ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα, καὶ θὰ ποῦν Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀσθενῆ πίστη».

Ἦσ. 26, 7: «Ὁ δρόμος τῶν εὐσεβῶν εἶναι ἴσιος καὶ ἐτοιμασμένος».

Ἦσ. 32, 8: «Οἱ εὐσεβεῖς σκέφτονται συνετά· καὶ ἡ σκέψη τους αὐτὴ θὰ μείνει».

Ἰερ. 5, 1: «Ἐὰν ὑπάρχει κάποιος ποὺ ἐφαρμόζει τὴ δικαιοσύνη καὶ ζητᾷ τὴν πίστη, θὰ εἶμαι κι ἐγὼ σπλαχνικὸς σ' αὐτόν, λέει ὁ Κύριος».

Σοφ. Σολ. 10, 12: «Ἡ εὐσέβεια εἶναι ἰσχυρότερη ἀπὸ ὅλα».

Σοφ. Σολ. 15, 1-4: «Δὲ θὰ ἀμαρτήσουμε γνωρίζοντας ὅτι ἀνῆκουμε σὲ σένα. Διότι τὸ νὰ σὲ γνωρίζει κανεὶς καλὰ, εἶναι ὅλες μαζί οἱ ἀρετές, ὅπως καὶ τὸ νὰ γνωρίζει τὴ δύναμή σου εἶναι ρίζα ἀθανασίας. Οὔτε βέβαια μᾶς παραπλάνησε ἡ κακότεχνη ἐπινόηση τῶν ἀνθρώπων».

Σοφ. Σειρ. 11, 21-22: «Πίστευε στὸν Κύριο καὶ ἐξακολούθησε νὰ κοπιᾶξεις μὲ ἐπιμονή, διότι εἶναι εὐκόλο στὸν Κύριο ξαφνικὰ

πένητα. Εὐλογία Κυρίου ἐν μισθῷ εὐσεβοῦς. Δόσις Κυρίου παραμένει εὐσεβέσιν».

Σοφ. Σειρ. 2, 6: «Πίστευσον αὐτῷ καὶ ἀντιλήψεταιί σου».

Σοφ. Σειρ. 27, 11: «Διήγησις εὐσεβοῦς διὰ παντός σοφία».

5 Σοφ. Σειρ. 37, 12: Μετὰ ἀνδρὸς εὐσεβοῦς ἐνδελέχιζε»,

Ματθ. 10, 32: Πᾶς ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς».

Ματθ. 17, 20-21: «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς
10 κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταθήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσεται ὑμῖν».

Ματθ. 19, 27-29: «Ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ
15 ἀκολουθήσαντές μοι ἐν παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνῳ δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὅστις ἀφήκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατον-
20 ταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει».

Ματθ. 21, 21-22: «Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ἐὰν ἔχετε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται, καὶ πάντα
25 ὅσα ἂν αἰτήσετε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε».

Ἰω. 2, 11: «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ».

Ἰω. 3, 16-18: «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε
30 τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον,

νά κάνει πλούσιο τὸν φτωχό. Ὁ μισθὸς τοῦ εὐσεβοῦς ἔχει τὴν εὐλογία τοῦ Κυρίου. Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ Κυρίου παραμένει στους εὐσεβεῖς».

Σοφ. Σειρ. 2, 6: «Πίστευσέ τον καὶ θὰ σὲ βοηθήσει».

Σοφ. Σειρ. 27, 11: «Ἡ ὁμιλία τοῦ εὐσεβοῦς εἶναι πάντοτε σοφή».

Σοφ. Σειρ. 37, 12: «Νὰ συνομλεῖς πάντοτε μὲ ἄνθρωπο εὐσεβῆ».

Ματθ. 10, 32: «Καθέναν πού θὰ μὲ ὁμολογήσει μπροστά στους ἀνθρώπους, θὰ τὸν ὁμολογήσω κι ἐγὼ μπροστά στὸν οὐράνιο Πατέρα μου».

Ματθ. 17, 20-21: «Σὰς βεβαιώνω, ὅτι ἐὰν ἔχετε πίστη σὰν τὸ σπόρο τοῦ σιναπιῦ, θὰ λέτε στὸ βουνὸ αὐτό· Πήγαινε ἀπὸ ἐδῶ ἐκεῖ, καὶ θὰ πηγαίνει, καὶ τίποτε δὲν θὰ σὰς εἶναι ἀδύνατο».

Ματθ. 19, 27-29: «Τότε παίρνοντας τὸν λόγο ὁ Πέτρος τοῦ εἶπε· Νά, ἐμεῖς τὰ ἀφήσαμε ὅλα καὶ σὲ ἀκολουθήσαμε· τί θὰ ἀπολαύσουμε λοιπόν; Καὶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς εἶπε· Σὰς λέω ἀλήθεια, ὅτι σεῖς πού μὲ ἀκολουθήσατε κατὰ τὴ νέα δημιουργία, ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ καθίσει στὸν θρόνο του, θὰ καθίσετε καὶ σεῖς σὲ δώδεκα θρόνους κρίνοντας τὶς δώδεκα φυλὲς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ καθένας πού ἄφησε σπῖτια, ἢ ἀδέλφια, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ παιδιὰ, ἢ χωράφια γιὰ τὸ ὄνομά μου, θὰ λάβει ἕκατὸ φορὲς περισσότερα καὶ θὰ κληρονομήσει ζωὴ αἰώνια».

Ματθ. 21, 21-22: «Ἀπαντώντας ὁ Ἰησοῦς τοὺς εἶπε· Ἀλήθεια σὰς λέω, ἐὰν ἔχετε πίστη καὶ δὲν ἀμφιβάλλετε, ὅχι μόνο θὰ κάνετε τὸ θαῦμα τῆς συκιᾶς, ἀλλὰ καὶ ἂν πεῖτε στὸ βουνὸ αὐτό, Σήκω καὶ πήγαινε νὰ πέσεις στὴ θάλασσα, θὰ γίνει, καὶ ὅσα θὰ ζητήσετε στὴν προσευχὴ σας πιστεύοντας, θὰ τὰ λάβετε».

Ἰω. 2, 11: «Ἦρθε στους δικούς του καὶ οἱ δικοὶ του δὲν τὸν δέχθηκαν. Σὲ ὅσους ὁμως τὸν δέχθηκαν, τοὺς ἔδωσε τὴν ἐξουσία νὰ γίνουν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, σ' ἐκείνους δηλαδὴ πού πιστεύουν στὸ ὄνομά του».

Ἰω. 3, 16-18: «Τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμο, ὥστε ἔδωσε τὸν Υἱὸ του τὸν μονογενῆ, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ ὅποιος πιστεύει σ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔστειλε τὸν Υἱὸ του στὸν κόσμο γιὰ νὰ δικάσει τὸν κόσμο, ἀλλὰ γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ

ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἰω. 6, 35: «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὁ ἐρχόμενος πρὸς 5 με, οὐ μὴ πεινάσῃ· καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε».

Ἰω. 7, 37-39: «Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεῦσουσιν ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύ- 10 ματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὐπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη».

Ἰω. 12, 46: «Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μένη.

Ἰω. 12, 36: «Ἐως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεῦτε εἰς τὸ φῶς, ἵνα 15 υἱοὶ φωτός γένησθε».

Ἰω. 14, 12: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κάκεινος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει».

Ἰω. 20, 29: «Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες».

Ρωμ. 9, 30-33: «Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα 20 δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασεν. Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων. Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, καθὼς γέγραπται· Ἴδου τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν 25 σκανδάλου, καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, οὐ καταιοχνηθήσεται».

Γαλ. 2, 16-17: «Εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιοθῶμεν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων· ὅτι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαι- 30 οθήσεται πᾶσα σὰρξ».

Γαλ. 5, 6: «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει,

κόσμος δι' αὐτοῦ. Ἐκεῖνος πού πιστεύει σ' αὐτὸν δὲν καταδικάζεται, ἐνῶ ἐκεῖνος πού δὲν πιστεύει, ἔχει ἤδη καταδικαστεῖ, ἐπειδὴ δὲν πίστεψε στὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» κ.λ.π.

Ἰω. 6, 35: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ἐκεῖνος πού ἔρχεται σὲ μένα, δὲν θὰ πεινάσει, καὶ ἐκεῖνος πού πιστεύει σὲ μένα, δὲν θὰ διψήσει ποτέ».

Ἰω. 7, 37-39: «Ἐὰν κανεῖς διψᾷ, ἃς ἔρθει σὲ μένα καὶ ἃς πιεῖ. Ἐκεῖνος πού πιστεύει σὲ μένα, ὅπως εἶπε ἡ Γραφή, θὰ τρέξουν ἀπὸ τὴν κοιλιά του ποτάμια νεροῦ ζωντανοῦ. Αὐτὸ τὸ εἶπε ἐννοώντας τὸ Πνεῦμα πού ἐπρόκειτο νὰ λάβουν ὅσοι πιστέψουν σ' αὐτόν· διότι δὲν εἶχε ἀκόμα δοθεῖ ἅγιο Πνεῦμα, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχε ἀκόμα δοξαστεῖ».

Ἰω. 12, 46: «Ἐγὼ ἦρθα σὰν φῶς στὸν κόσμον αὐτόν, γιὰ νὰ μὴ μείνει στὸ σκοτάδι ὅποιος πιστεύει σὲ μένα».

Ἰω. 12, 36: «Ὅσον καιρὸ ἔχετε τὸ φῶς, πιστεύετε σ' αὐτό, γιὰ νὰ γίνετε υἱοὶ τοῦ φωτός».

Ἰω. 14, 12: «Ἐκεῖνος πού πιστεύει σὲ μένα, τὰ ἔργα πού κάνω ἐγώ, θὰ τὰ κάνει καὶ ἐκεῖνος, καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ θὰ κάνει».

Ἰω. 20, 29: «Εἶναι μακάριοι ἐκεῖνοι πού δὲν με εἶδαν καὶ ὅμως πίστεψαν».

Ρωμ. 9, 30-33: «Τί θὰ πούμε λοιπόν; Ὅτι οἱ ἔθνη πού δὲν ἐπεδίωκαν δικαίωση, τὴν πέτυχαν, ἀλλὰ δικαίωση πού προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη· Ἐνῶ οἱ Ἰσραηλῖτες, πού ἐπεδίωκαν δικαίωση μὲ τὴν τήρηση τοῦ νόμου, δὲν τὴν πέτυχαν. Γιατί; Διότι δὲν ἐπιδίωξαν νὰ τὴν ἐπιτύχουν μὲ τὴν πίστη, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα τοῦ νόμου. Σκόνταψαν δηλαδὴ στὴν πέτρα τοῦ προσκόμματος, ὅπως ἔχει γραφεῖ: Νά, βάζω στὴ Σιών λίθο προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου, καὶ ὅποιος πιστεύει σ' αὐτόν δὲν θὰ ντροπιαστεῖ».

Γαλ. 2, 16-17: «Ἐπειδὴ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δικαιώνεται ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό, πιστέψαμε κι ἐμεῖς στὸν Ἰησοῦ Χριστό γιὰ νὰ δικαιωθοῦμε μέσω τῆς πίστεως στὸν Χριστό καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου· διότι ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου δὲν θὰ δικαιωθεῖ κανένας ἄνθρωπος».

Γαλ. 5, 6: «Διότι στὸν Ἰησοῦς Χριστό οὔτε ἡ περιτομὴ ἔχει

οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη».

'Εβρ. 11, 1. 2. 6: «Πίστις ἐστὶν ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Ἐνταῦθα γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εὐαρεσθῆσαι τῷ Θεῷ.
5 Πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποθότης γίνεται».

Α' Τιμ. 4, 7-8: «Γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμος ἐστίν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν
10 καὶ τῆς μελλούσης».

'Εφ. 2, 8-9: «Τῇ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν Θεοῦ τὸ δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μὴ τις καυχῆσθαι».

Μ. Βασιλείου: Εὐσεβείας ἐργάτης ἔσο. Αὕτη γὰρ σε καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνοίσει, καὶ ἀθάνατόν σου τὴν μνήμην καὶ διαρκῆ τὴν
15 εὐκλειαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις παρασκευάσει.

Γρηγορίου Θαυματουργοῦ: Ἡ μὲν εἰς Θεὸν τὸν ὄντως ὄντα τιμῆ, πάντως που καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμῶντός ἐστι τιμῆ. Ἡ δὲ εἰς τὸν οὐκ ὄντα θεὸν τιμῆ, ἕξεναντίας καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμῶντός ἐστὶν ἀτιμία.

20 Τοῦ ἰδίου: Εὐσεβείας ἐπὶ πᾶσι φροντιστέον· τὴν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν, ὀρθῶς λέγοντες. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν.

Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον, ἢ ἀναπνευστέον.

Γρηγορίου Θεολόγου, Περὶ ἁγίου Πνεύματος: Ὁ ἀθετῶν
25 ἀθετεῖτω, ὁ ἀνομῶν ἀνομεῖτω. Ἡμεῖς ὁ ἐωράκαμεν, καὶ κηρύσσομεν. Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀναβησόμεθα, ἡσυχάζοντες, οὐ κηρύσσοντες.

Τοῦ ἰδίου, Λόγος Α; εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα: Κρείσσων ἐπαινετὸς πόλεμος, εἰρήνης χωριζούσης Θεοῦ.

καμμά ἰσχύ οὔτε ἡ ἀκριβυστία, ἀλλὰ ἡ πίστη πού ἐκδηλώνεται μέ τήν ἀγάπη».

Ἐβρ. 11, 1. 2. 6: «Πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αὐτά πού ἐλπίζουμε καί βεβαιότητα γιά τά πράγματα πού δέν βλέπουμε. Μέ αὐτήν ἀπέκτησαν κι οἱ παλαιότεροι τήν καλή μαρτυρία. Χωρίς πίστη εἶναι ἀδύνατο νά γίνουμε εὐάρεστοι στόν Θεό. Διότι ἐκεῖνος πού προσέρχεται στόν Θεό πρέπει νά πιστέψει ὅτι ὑπάρχει Θεός καί ὅτι ἀμείβει ἐκείνους πού τόν ἀναζητοῦν».

Α'. Τιμ. 4, 7-8: «Γύμναζε τόν ἑαυτό σου στήν εὐσέβεια· διότι ἡ σωματική ἄσκηση λίγο ὠφελεῖ, ἐνῶ ἡ εὐσέβεια εἶναι ὠφέλιμη σέ ὅλα, ἐπειδή περιέχει ὑπόσχεση καί γιά τήν τωρινή ζωή καί γιά τή μελλοντική».

Ἐφ. 2, 8-9: «Μέ τή χάρη εἶστε σωσμένη, καί αὐτό δέν προέρχεται ἀπό σᾶς, ἀλλ' εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ· δέν προέρχεται ἀπό τά ἔργα, γιά νά μὴ μπορεῖ κανεὶς νά καυχηθεῖ».

Μ. Βασιλείου: Γίνε ἐργάτης τῆς εὐσέβειας. Διότι αὐτή καί στόν οὐρανὸ θά σέ μεταφέρει, καί θά κάνει ἀθάνατη τὴ μνήμη σου καί τὴ δόξα σου διαρκῆ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Γρηγορίου θαυματουργοῦ: Ἡ τιμὴ πού ἀποδίδεται στόν πραγματικὰ ὑπάρχοντα Θεό, εἶναι ὅπωςδήποτε καί τιμὴ αὐτοῦ πού τὴν ἀπονέμει. Ἐνῶ ἡ τιμὴ πού ἀπεθύνεται στόν Θεὸ πού δέν ὑπάρχει, ἀντίθετα, ἀποτελεῖ ἀτιμία καί γι' αὐτὸν πού τὴν ἀπονέμει.

Τοῦ ἰδίου: Πρέπει πάνω ἀπ' ὅλα νά φροντίζουμε τὴν εὐσέβεια, τὴν μητέρα τῶν ἀρετῶν, ὅπως ὀρθὰ λέγεται. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ καί τὸ τέλος ὅλων τῶν ἀρετῶν.

Νὰ θυμόμαστε τὸν Θεὸ μᾶλλον, παρὰ νά ἀναπνέουμε.

Γρηγορίου Θεολόγου, Περί ἁγίου Πνεύματος: Ὅποιος ἀθετεῖ τίς θεῖες ἐντολὰς ἅς τίς ἀθετεῖ· ὅποιος παρανομεῖ, ἅς παρανομεῖ. Ἐμεῖς αὐτὸ πού εἶδαμε, αὐτὸ καί κηρύττουμε. Θὰ ἀνεβοῦμε σὲ ψηλὸ βουνό, γιά νά ἡσυχάσουμε καί ὄχι γιά νά κηρύξουμε.

Τοῦ ἰδίου, Λόγος Α' εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα: Εἶναι προτιμώτερος ὁ ἀξέπαινος πόλεμος ἀπὸ τὴν εἰρήνην πού ἀποχωρίζει ἀπὸ τὸν Θεό.

Ἄγνώστου συγγραφέως: Οἶδα ἐγὼ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώ-
 πους, ὅτι ἐπέθηκαν χεῖρας ἐπ' ἀρρώστους καὶ ἰάσαντο αὐτούς·
 ἀλλὰ τοῦτο κατὰ δύο τρόπους γίνεται· οὐ μόνον δι' ὧν δίδεται,
 ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν λαμβάνοντα. Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσας λαμβάνη
 5 οὔτε ἀπὸ δικαίου, οὔτε ἀπὸ ἁμαρτωλοῦ λαμβάνει τὴν χάριν. «Ὁ
 γὰρ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφή-
 του λήψεται». Καὶ πάλιν ὁ Κύριος· «κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενη-
 θήτω ὑμῖν». Σὺ πίστευε τῷ ἐρχομένῳ πρὸς σέ ἐν ὀνόματι Κυρίου,
 μηδὲν διακρινόμενος, καὶ λήψει τὴν χάριν· ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ
 10 ἐνεργῶν.

Τίτλος β'.— Περὶ προκοπῆς πνευματικῆς.

Φιλιπ. 3, 13-14: «Ἀδελφοί, ἐγὼ ἑμαυτὸν οὐπω λογίζομαι
 κατεληφέναι. Ἐν δέ, τῶν μὲν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς
 δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βρα-
 15 βεῖον τῆς ἄνω κλήσεως».

Α' Κορ. 9, 26-27: «Οὕτω τρέχω, οὐχ ὡς ἀδήλωσ' οὕτω πυ-
 κτεύω. ὡς οὐκ ἀέρα δέρων', ἀλλ' ὑποπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δου-
 λαγωγῶ, μήπως, ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένομαι».

Α' Κορ. 12, 31: «Ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα».

20 Κολ. 3, 1-2: «Τὰ ἄνω ζητεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς».

Γρηγορίου Θεολόγου: Μὴ φρόνει τῶν κακῶν φαίνεσθαι
 κρείττων, λυποῦ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἠττώμενος.

Μὴ μικροῖς σταθμοῖς ταλαντεύειν τὴν ἀρετὴν.

Ὁ καλῶς φροντίζων ἑαυτοῦ, φροντίζεται ὑπὸ Θεοῦ.

Ἄγνωστου συγγραφέως: Γνωρίζω ἐγὼ ἀνθρώπους ἁμαρτωλοὺς, πὺν ἔβαλαν τὰ χέρια τους ἐπάνω σὲ ἀρρώστους καὶ τοὺς θεράπευσαν· ἀλλὰ αὐτὸ γίνεται μὲ δύο τρόπους· ὄχι μόνο μέσω ἐκείνων πὺν δίνεται, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνον πὺν τὸ δέχεται. Διότι, ἐὰν τὸ δέχεται χωρὶς νὰ πιστέψει, οὔτε ἀπὸ δίκαιον οὔτε ἀπὸ ἁμαρτωλὸν παίρνει τὴ χάρη. Διότι «ἐκεῖνος πὺν δέχεται ἕνα προφήτη ἐπειδὴ εἶναι προφήτης, θὰ λάβει ἀνταμοιβὴ προφήτη»²³. Καὶ πάλι ὁ Κύριος λέει· «ἄς γίνει σύμφωνα μὲ τὴν πίστη σας»²⁴. Ἐσὺ νὰ ἔχεις ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὸν πὺν ἔρχεται σὲ σένα στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, χωρὶς νὰ ἀμφιβάλλεις, καὶ θὰ λάβεις τὴ χάρη· διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺν ἐνεργεῖ.

Τίτλος 2.— Γιά τὴν πνευματικὴ πρόοδο.

Φίλιπ. 3, 13-14: «Ἀδελφοί, ἐγὼ γιά τὸν ἑαυτὸ μου δὲν ἔχω ἀκόμα τὴ γνώμη ὅτι τὸ ἔχω κάνει δικό μου, ἀλλὰ κάνω μόνο ἕνα πρᾶγμα· λησμονῶ τὰ παλιά, καὶ προχωρώντας πρὸς ἐκεῖνα πὺν εἶναι μπροστά, τρέχω πρὸς τὸ τέλος, πρὸς τὸ βραβεῖο δηλαδὴ τῆς ἐπουράνιας κλήσεως».

Α'. Κορ. 9, 26-27: «Ἐγὼ δὲν τρέχω ἄσκοπα· οὔτε πυγμαχῶ σὰν νὰ γρονθοκοπῶ τὸν ἀέρα· ἀλλὰ σκληραγωγῶ καὶ ὑποδουλώνω τὸ σῶμα μου, ἀπὸ φόβο μήπως, ἐνῶ κήρυξα σὲ ἄλλους, ἐγὼ θεωρηθῶ ἀποτυχημένος».

Α'. Κορ. 12, 31: «Νὰ ἐπιδιώκετε μὲ ζῆλο τὰ ἀνώτερα χαρίσματα».

Κολ. 3, 1-2: «Νὰ ἐπιζητεῖτε τὰ σφράνια, ὄχι τὰ ἐπίγεια».

Γρηγορίου Θεολόγου: Νὰ μὴ ζητᾶς νὰ φαίνεσαι ἀνώτερος τῶν κακῶν, ἀλλὰ νὰ λυπᾶσαι ὅταν γίνεσαι κατώτερος τῶν καλῶν.

Νὰ μὴ μετρᾶς μὲ μικρὰ σταθμὰ τὴν ἀρετὴν.

Ἐκεῖνος πὺν φροντίζει τὸν ἑαυτὸ του καλά, φροντίζεται ἀπὸ τὸν Θεό.

25. Ματθ. 10, 41.

26. Ματθ. 9, 29.

Τίτλος γ'.— Περί προσκαιρών και αιώνιων, και ότι τὰ μέγιστα πλημμελοῦσιν οἱ τὰ παρόντα τῶν μελλόντων προτιμῶντες.

Ψαλμ. 26, 13: «Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν τῇ γῆ ζώντων».

Ἦσ. 35, 10: «Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις και ἀγαλλίασις και εὐφροσύνη. Ἀπέδρα δὲ ὁδὺνη και λύπη και στεναγμός»,

Ματθ. 7, 13-14: «Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη και εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, και πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· ὅτι στενὴ ἡ πύλη και τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, και ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν».

Α' Κορ. 7, 29-31: «Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶ· τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί, και οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὄσι, και οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, και οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι· παρὰ γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου».

Β' Κορ. 4, 17-18: «Τὸ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν, αἰώνιον δάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. Τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια».

Α' Κορ. 15, 19: «Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπικότες ἐσμὲν μόνον, ἐλεινότεροι πάντων ἐσμὲν».

Ἐβρ. 13, 14: «Οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν».

Β' Πέτρ. 3, 13: «Καινοῦς οὐρανούς και καινὴν γῆν και τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη ἐνοικεῖ».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὸν Α' Ψαλμόν: Δύο εἰσιν ὁδοὶ ἐναντίαι ἀλλήλαις· ἡ μὲν πλατεῖα και εὐρύχωρος, ἡ δὲ στενὴ και τεθλιμμένη· και δύο ὁδηγοί, ἐκάτερος πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφειν ἐπιχειρῶν. Ἐχει μὲν ἡ μία ὁδὸς τῆς πλάνης ὁδηγὸν ἀπατηλὸν

Τίτλος 3.— Γιά τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ αἰώνια, καὶ ὅτι ἁμαρτάνουν πάρα πολὺ ἐκεῖνοι ποὺ προτιμοῦν τὰ παρόντα ἀπὸ τὰ μέλλοντα.

Ψαλμ. 26, 13: «Πιστεύω νὰ δῶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου στὴ γῆ τῶν ζωντανῶν».

Ἦσ. 35, 10: «Στὸ κεφάλι τους ὑπάρχει δοξολογία καὶ ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη. Ἔχει φύγει ἀπὸ αὐτοὺς κάθε πόνος καὶ λύπη καὶ στεναγμός».

Ματθ. 7, 13-14: «Μπειτε ἀπὸ τὴν στενὴ πύλη, διότι εἶναι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴν καταστροφή, καὶ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μπαίνουν ἀπὸ αὐτήν. Ἀντίθετα, εἶναι στενὴ ἡ πύλη καὶ στενόχωρος ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴ ζωῆ, καὶ λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τὸν βρίσκουν».

Α΄ Κορ. 7, 29-31: «Ὁ καιρὸς εἶναι περιορισμένος· γι' αὐτό, ἀδελφοί μου, ὅσοι ἔχουν γυναῖκες, ἅς ζοῦν σὰν νὰ μὴ ἔχουν, ὅσοι χαίρονται σὰν νὰ μὴ χαίρονται, καὶ ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸν κόσμον, σὰν νὰ μὴ ἀσχολοῦνται, διότι παρέχεται ἡ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ».

Β΄ Κορ. 4, 17-18: «Ἡ προσωρινὴ ἑλαφρὴ θλίψη μας προετοιμάζει γιὰ μᾶς αἰώνιο βάρος δόξης ποὺ ὑπερβαίνει κάθε μέτρο, ἐπειδὴ τὸ βλέμμα μας προσηλώνεται ὄχι σ' αὐτὰ ποὺ βλέπονται, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνα ποὺ δὲν βλέπονται, διότι αὐτὰ ποὺ βλέπονται εἶναι πρόσκαιρα, ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ δὲν βλέπονται εἶναι αἰώνια».

Α΄ Κορ. 15, 19: «Ἐὰν εἶχαμε ἐλπίσει μόνο στὴ ζωὴ αὐτῆ, θά ἦμασταν οἱ πιὸ ἐλεεινοὶ ἀπὸ ὄλους».

Ἐβρ. 13, 14: «Δὲν ἔχουμε ἐδῶ μόνιμη πόλη, ἀλλὰ ἐπιζητοῦμε τὴν μελλοντικῆ».

Β΄ Πέτρ. 3, 13: «Περιμένουμε νέους οὐρανοὺς καὶ νέα γῆ, καὶ τὶς ὑποσχέσεις του, στὰ ὁποῖα κατοικεῖ δικαιοσύνη».

Μ. Βασιλείου, εἰς τὸν 1ον Ψαλμόν: Ὑπάρχουν δύο δρόμοι ἀντίθετοι μεταξύ τους· ὁ ἓνας εἶναι πλατὺς καὶ εὐρύχωρος, καὶ ὁ ἄλλος στενὸς καὶ στενόχωρος. Ἐπίσης ὑπάρχουν δύο ὁδηγοί, ποὺ ὁ καθένας ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς τραβήξει πρὸς τὸν ἑαυτό του. Ὁ ἓνας

δαίμονα καὶ πονηρόν, δι' ἡδονῆς πρὸς τὴν ἀπώλειαν τοῦς
 ἐπομένους ἐπισυρόμενον· ἡ δὲ τραχεῖα καὶ ἀνάντης ἄγγελον
 ἀγαθόν, διὰ τῶν ἐπιπόνων τῆς ἀρετῆς πρὸς τὸ μακάριον τέλος
 τοῦς ἐπομένους ἄγοντα. Ἔως μὲν νῆπιός ἐστιν ἕκαστος ἡμῶν
 5 τὸ ἐν τῷ παρόντι ἡδὺ διώκων, οὐδεμίαν τοῦ μέλλοντος κηδε-
 μονίαν ποιεῖται. Ἄνηρ δὲ ἤδη γενόμενος, μετὰ τὸν ἀπαρτι-
 σμὸν τῶν ἐννοιῶν, οἷον ὄραν δοκεῖ τὸν βίον αὐτῷ σχηματιζό-
 μενον πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πυκνὰ πρὸς ἑκάτερον τὸ
 ὄμμα τῆς ψυχῆς μεταστρέφων, παράλληλα κρίνει τὰ ἑκατέρω
 10 προσόντα. Ὁ τῶν ἁμαρτωλῶν βίος πάντα δείκνυσι τὰ τοῦ πα-
 ρόντος αἰῶνος τερπνά, ὁ δὲ τῶν δικαίων μόνα ὑποφαίνει τὰ
 τοῦ μέλλοντος ἀγαθὰ. Καὶ ἡ μὲν τῶν σωζομένων ὁδὸς ὅσον
 καλὰ ὑπισχνεῖται τὰ μέλλοντα, τοσοῦτον ἐπίπονα παρέχεται
 τὰ παρόντα, ὁ δὲ ἡδύς καὶ ἀκόλαστος βίος, οὐχὶ προσδοκωμέ-
 15 νην εἰς ὕστερον, ἀλλ' ἤδη παροῦσαν προτείνεται τὴν ἀπόλαυ-
 σιν. Ἰλιγγιᾶ οὖν πᾶσα ψυχὴ καὶ μετοκλάζει τοῖς λογισμοῖς,
 ὅταν μὲν ἐνθυμηθῇ τὰ αἰώνια, τὴν ἀρετὴν αἰρουμένη, ὅταν δὲ
 ἀποβλέψῃ πρὸς τὰ παρόντα, τὴν ἡδονὴν προτιμῶσα, ὧδε βλέ-
 πει σαρκὸς εὐπάθειαν, ἐκεῖ δουλαγωγίαν σαρκὸς· ὧδε μέθην,
 20 ἐκεῖ νηστείαν· ὧδε γέλωτας ἀκρατεῖς, ἐκεῖ δάκρυον δαφιλές.
 Μακάριος τοίνυν ὁ μὴ περιτραπείς ἐκ τῶν τῆς ἡδονῆς δελεα-
 σμάτων πρὸς ἀπώλειαν, ἀλλὰ δι' ὑπομονῆς τὴν ἐλπίδα τῆς σω-
 τηρίας ἀπεκδεχόμενος.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία περὶ φθόνου: Τῶν ἀνθρωπίνων οὐδὲν
 25 μέγα, οὐδὲ ὑπερφυές ὀριζόμεθα. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς παρερχομένοις
 τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐπ' αἰώνιων καὶ ἀληθινῶν μετουσίαν κεκλήμε-
 θα.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΕ' Ψαλμόν: Μὴ προτιμᾶτε
 τῶν πολυτιμῶν τὰ ἀτιμώτατα, μηδὲ κακοὶ συναλλάττει γίνε-
 30 σθε, τὴν φθειρομένην ζωὴν τῆς ἀφθάρτου καὶ μακαρίας ζωῆς
 προτιμῶντες.

Τοῦ ἰδίου: Τέθεικα πρὸ προσώπου σου τὴν ζωὴν καὶ τὸν

δρομος τῆς πλάνης ἔχει ὡς ὄδηγὸ ἓνα ἀπατηλὸ καὶ πονηρὸ δαίμονα, ὁ ὁποῖος μέσω τῆς ἡδονῆς ὀδηγεῖ αὐτοὺς πρὸς τὸν ἀκολουθοῦν στὸν ὄλεθρον. Ὁ τραχὺς καὶ ἀνηφορικὸς δρόμος, ἀντίθετα, ἔχει ὡς ὄδηγὸ ἓναν ἀγαθὸ ἄγγελον, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν κόπον τῆς ἀρετῆς ὀδηγεῖ αὐτοὺς πρὸς τὸν ἀκολουθοῦν στὸ μακάριον τέλος. Ὅσο λοιπὸν ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶναι ἀνώριμος, ἐπιδιώκοντας τὴν εὐχαρίστησιν ἐν τῇ ζωῇ, δὲν φροντίζει καθόλου γιὰ τὸ μέλλον. Ὅταν ὁμοίως γίνεται ἄνδρας, μετὰ τὸν σχηματισμὸ τῶν ἐννοιῶν, δείχνει κατὰ κάποιον τρόπο νὰ βλέπει τὴ ζωὴν του νὰ σχηματίζεται προσαρμολογούμενη πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν, καὶ στρέφοντας συχνὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν καθεμίαν, συγκρίνει τὰ προσόντα τῆς καθεμιάς. Ἡ ζωὴ τῶν ἁμαρτωλῶν δείχνει ὅλα τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόμου εὐχάριστα, ἐνῶ ἡ ζωὴ τῶν δικαίων ἀπλῶς ὑποδηλώνει τὰ ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος. Καὶ ὁ μὲν δρόμος αὐτῶν πρὸς τὴν σωτηρίαν, ὅσο πιὸ καλὰ ὑπόσχεται τὰ μέλλοντα, τόσο πιὸ ἐπίπονα παρέχει τὰ παρόντα· ἐνῶ ἡ εὐχάριστη καὶ ἀκόλαστη ζωὴ δὲν προτείνει ἀναμενόμενη στὸ μέλλον τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ ἤδη παροῦσαν. Μένει λοιπὸν κατάπληκτη κάθε ψυχὴ καὶ συστέλλει τὴν σκέψιν της, ὅταν ἀναλογίζεται τὰ αἰώνια, διαλέγοντας τὴν ἀρετὴν· ὅταν πάλι ἀποβλέπει εἰς τὰ παρόντα, προτιμῶντας τὴν ἡδονήν, βλέπει ἐν τῇ ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς, ἐκεῖ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς σαρκὸς· ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἐκεῖ τὴν ἀκράτητον γέλιον, ἐκεῖ τὴν ἀφθονίαν δακρύων. Εἶναι λοιπὸν εὐτυχισμένος ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὅστις δὲν ἐκτρέπεται πρὸς τὴν ἀπώλειαν ἐπιπρῶνόμενος ἀπὸ τὰ δολώματα τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ περιμένει μὲ ὑπομονὴν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία περὶ φθόνου: Ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δὲν ἐξουσιάζουμε τίποτε τὸ μέγαλον οὔτε ὑπερφυσικόν. Διότι τὸ ἀγαθὸ δὲν βρίσκεται ἐν αὐτῶν πρὸς περνοῦν, ἀλλ' ἔχουμε κληθεῖ νὰ γίνουμε μέτοχοι τῶν αἰωνίων καὶ τῶν ἀληθινῶν.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλ. εἰς τὸν 115ον Ψαλμὸν: Μὴ προτιμᾶτε ἀπὸ τὰ πανάκριβα τὰ πιὸ φτηνά, οὔτε νὰ γίνεσθε κακοὶ στίς συναλλαγὰς σας, προτιμῶντας τὴ ζωὴν πρὸς τὴν φθείρεται, ἀπὸ τὴν ἀφθαρτὴν καὶ μακάριαν.

Τοῦ ἰδίου: Ἐβαλα μπροστὰ σου τὴ ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸ

θάνατον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, δύο ἀντικειμέναις ἀλλήλαις φύσεις. Ἀντιστάθμησον αὐτάς ἐπὶ τοῦ οἰκείου σεαυτοῦ κριτηρίου. Ζυγοστάτησον ἀκριβῶς, τί σοὶ λυσιτελέστερον, τὴν πρόσκαιρον ἐλέσθαι ἡδονὴν καὶ δι' αὐτῆς τὸν αἰώνιον λαβεῖν θάνατον, ἢ τὴν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς ἐλθόμενον κακοπάθειαν ταύτη προξένῳ χρήσασθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς;

Τοῦ ἰδίου: Μὴ πάντα τῇ ἡδονῇ δός· δός τι καὶ τῇ ψυχῇ. Καὶ νόμισον δύο εἶναι σοὶ θυγατέρας, τὴν εὐπάθειαν τὴν ἐνθάδε, καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Εἰ μὴ θέλεις πάντα δοῦναι τῇ κρείττονι, μέρισον γοῦν ἐξ ἴσης, τῇ τε ἀκολάστῳ παιδί καὶ τῇ σώφρονι. Μὴ τὴν ἐνταῦθα διαγωγὴν ὑπέρπλουτον δόξης, γυμνὴν δὲ τὴν ἄλλην καὶ ράκια ἡμφιεσμένην. Μὴ ἄκοσμον καὶ ἄμορφον παραστήσης τῷ νυμφίῳ τὴν νύμφην, ἵνα μὴ θεασάμενος ἀποκλίνῃ τὸ πρόσωπον καὶ ἰδὼν μωσῆσιν καὶ τὴν συνάφειαν ἀπαρνήσῃται.

Τοῦ ἰδίου: Πολὺν ἐξήσαμεν χρόνον τῷ κόσμῳ· ζήσωμεν λοιπὸν καὶ ἑαυτοῖς. Τί ψυχῆς ἀντάξιον; τί ἰσοστάσιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; τίς σοὶ ἀξιοπιστότερός σοι σύμβουλος τοῦ Θεοῦ; τίς φρονιμώτερος τοῦ σοφοῦ; τίς ὠφελιμώτερος τοῦ ἀγαθοῦ; τίς τοῦ κτίσαντος οἰκειότερος;

Τοῦ ἰδίου: Ὅρα μὴ φεύγων τὸ στενὸν τῆς ἐπὶ σωτηρίαν ἀγωγούσης, τὸ εὐρύχωρον διώξης τῆς ἀμαρτίας. Φοβοῦμαι μὴ ἄχρι τέλους τὴν πλατεῖαν ὀδεύσας ἀκόλουθον εὖρης τῇ ὁδῷ τὸ κατάλυμα.

Τοῦ ἰδίου: Πρόσεχε σεαυτῷ· μήτε τοῖς θνητοῖς ὡς αἰδίοις ἐναπομείνης, μήτε τῶν αἰδίων ὡς παρερχομένων καταφρονήσης. Ὑπερόρα σαρκὸς· παρέρχεται γάρ· Ἐπιμελοῦ ψυχῆς, πρᾶγματος ἀθανάτου.

Τοῦ ἰδίου: Μὴ πρόσεχε τῇ σαρκί, ἄνθρωπε, μηδὲ τῷ ταύτης ἀγαθῷ· μηδὲ χρήματα καὶ δόξαν καὶ δυναστείαν θαύμαζε, μηδὲ ὅσα σοὶ τὴν πρόσκαιρον ὑπηρεσίαν πληροῖ.

καλό και τὸ κακό, δύο πράγματα ἀντίθετα μεταξύ τους. Ζύγισέ τα στὸ κριτήριο πὺ εἶναι οἰκεῖο σὲ σένα. Στάθμισε μὲ πολλὴ ἀκριβεία τί εἶναι γιὰ σένα πῶ ὠφέλιμο· νὰ διαλέξεις τὴν πρόσκαιρη ἡδονή, καὶ μέσω αὐτῆς νὰ ἔχεις τὸν αἰώνιο θάνατο, ἢ νὰ προτιμήσεις τὴν κακοπάθεια κατὰ τὴν ἀσκησι τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ τὴν χρησιμοποῖσεις ὡς πρόξενο τῆς αἰώνια ζωῆς;

Τοῦ ἰδίου: Μὴ τὰ δίνεις ὅλα στὴν ἡδονή· δώσε κάτι καὶ στὴν ψυχὴ. Καὶ πίστεψε ὅτι ἔχεις δύο θυγατέρες, τὴν ἐδῶ ἀπόλαυση, καὶ τὴ ζωὴ στοὺς οὐρανοὺς. Ἐὰν δὲν θέλεις νὰ τὰ δώσεις ὅλα στὴν ἀνώτερη, μοίρασε τα τουλάχιστον ἐξίσου, καὶ στὴν ἀκόλαστη θυγατέρα σου καὶ στὴ συνετή. Μὴ φαντάζεσαι τὴν ἐδῶ ζωὴ βαθύ-πλουτη, καὶ τὴν ἄλλη γυμνὴ καὶ ντυμένη κουρέλια. Μὴ παρουσιάσεις τὴν νύφη στὸν νυμφίο ἀστόλιστη καὶ ἀσχημη, γιὰ νὰ μὴ τὴν δεῖ καὶ στρέψει ἀλλοῦ τὸ πρόσωπό του καὶ βλέποντας τὴν τὴν μισήσει καὶ στὴ συνέχεια τὴν ἀπαρνηθεῖ.

Τοῦ ἰδίου: Ζήσαμε πολὺν χρόνον γιὰ τὸν κόσμον· ἄς ζήσουμε λοιπὸν καὶ γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Τί εἶναι ἀντάξιο τῆς ψυχῆς; Τί ἐφάμλλο πρὸς τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; Ποιὸς εἶναι πῶ ἀξιος ἐμπιστοσύνης σύμβουλος γιὰ σένα ἀπὸ τὸν Θεό; Ποιὸς εἶναι πῶ φρόνιμος ἀπὸ τὸν σοφό; Ποιὸς εἶναι πῶ ὠφέλιμος ἀπὸ τὸν ἀγαθόν; Ποιὸς εἶναι πῶ δικός σου ἀπὸ ἐκεῖνον πὺ σὲ ἔπλασε;

Τοῦ ἰδίου: Πρόσεξε μήπως, ἀποφεύγοντας τὴ στενότητα τοῦ δρόμου πὺ ὀδηγεῖ στὴ σωτηρία, ἐπιδιώξεις τὴν εὐρυχωρία τῆς ἁμαρτίας. Φοβᾶμαι μήπως, ἀκολουθώντας μέχρι τέλους τὸν πλατὺ δρόμο, βρεῖς ἀνάλογο πρὸς τὸν δρόμο καὶ τὸ κατάλυμα.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῶ». Πρόσεχε τὸν ἑαυτό σου· οὔτε στὰ θνητὰ νὰ παραμείνεις, σὰν νὰ εἶναι αἰώνια, οὔτε νὰ περιφρονήσεις τὰ αἰώνια, σὰν νὰ εἶναι περαστικά. Περιφρόνησε τὴ σάρκα, διότι εἶναι περαστικὴ. Φρόντιζε γιὰ τὴν ψυχὴ, πὺ εἶναι πρᾶγμα ἀθάνατο.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Μὴ προσκολλᾶσαι, ἄνθρωπε στὴ σάρκα, οὔτε στὸ ἀγαθὸ αὐτῆς· οὔτε νὰ θαυμάζεις τὰ χρεῖματα, τὴ δόξα, καὶ τὴν ἐξουσία, οὔτε ὅλα ὅσα σοῦ ἱκανοποιοῦν προσωρινῶς ἀνάγκες.

Τοῦ ἰδίου: Εἰ τὰ πρόσκαιρα ταιαῦτα καλά, ποταπὰ τὰ αἰώνια; Καὶ εἰ ἀνθρώπου μέγεθος μέτρον ἀνθρωπίνης διανοίας ἐκβαίνει, τῶν αἰδίων τὴν φύσιν τίς ἄρα ἀνθρώπων ἐξιχνιάσαι δυνήσεται;

5 Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς 3: Τὸ περὶ τὰ φαινόμενα τὴν σπουδὴν ἔχειν, ἰδιόν ἐστι τῶν μηδεμίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἑαυτοῖς ὑποτιθεμένων ἐλπίδα.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Εἰ τὰ σωματικὰ δίχα πόνων οὐκ ἐμπορίζεται τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἄρτος καὶ τροφή κόπων δέονται καὶ ἰδρώτων, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς φύσεως ἀπελαύνει τὸν ὄκνον
10 καὶ τῆς χρείας ἡ μάστιξ τὸν πηλὸν συνωθεῖ πρὸς ἀπαραίτητον κάματον, τίς οὐκ ἂν διαιωνίζουσαν ἀκούων ζωὴν, πρὸς τοὺς πόνους διεγέρθη; Τίς οὐκ ἂν, ἡδέως ἰδρώσειεν ὑπὲρ οὐρανῶν βασιλείας; Τίς οὐκ ἂν ὀδύνης ὑπερφρονήσειεν, ὑπὲρ ἡδονῆς
15 ἀπεράντου; Τίς οὐκ ἂν ταῖς τῶν πειρασμῶν ἐπικυβιστεύσειε τρικυμίαις, ἵνα πρὸς τὸ ἀλήστευτον τῶν οὐρανῶν ἐμπόριον παραγένηται; Καὶ γὰρ οἱ πόνοι πανταχοῦ τῶν ἀγαθῶν χορηγοί.

Τοῦ ἰδίου: Ψευδεῖς τῶν ἀνοήτων αἱ δόξαι· ψευδεῖς τῶν κακοδόξων αἱ ὑπολήψεις, πλοῦτω καὶ ἐλευθερίᾳ καὶ δυνάμει τὸ
20 ἐν τῷ βίῳ μακάριον προσνεμόντων, ἀγνοούντων, ὅτι καὶ δουλεῖαν ἔστιν ἰδεῖν ἐλευθερίας ἀπάσης ὑψηλοτέραν, καὶ ἀσθένειαν ἀπάσης δυνάμεως στερροτέραν, καὶ πτωχείαν καταμαθεῖν, πλοῦτου πολυτελεστέραν παντός.

Τίτλος δ'.— Περὶ προνοίας Θεοῦ, καὶ ὅτι προνοεῖ ἡμῶν
ὁ Θεός.

25

Ἦσ. 49, 14-15: «Εἶπε Σιών· Ἐγκατέλειπέ με Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἐπελάθετό μου. Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδὸς αὐτῆς, ἢ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; Εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθειτο ταῦτα γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, λέγει Κύρι-
30 ος».

Τοῦ ἰδίου: Ἐὰν αὐτὰ τὰ πρόσκαιρα εἶναι καλὰ, τί εἶδους εἶναι τὰ αἰώνια; Καὶ ἐὰν ἡ ἀνωτερότητα τοῦ ἀνθρώπου ξεπερνᾷ τὸ μέτρο τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας, ποιός ἄραγε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ μπορέσει νὰ ἐξιχνιάσει τὴ φύση τῶν αἰώνιων;

Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς 3: Τὸ νὰ δείχνει κανεὶς ἐνδιαφέρον γιὰ ὅσα φαίνονται, εἶναι γνώρισμα ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν καμμιά ἐλπίδα τοῦ μελλοντικοῦ κόσμου γιὰ τὸν ἑαυτό τους.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ἐὰν τὰ σωματικά δὲν ἐξασφαλίζονται στοὺς ἀνθρώπους χωρὶς κόπους, ἀλλὰ καὶ τὸ ψωμὶ καὶ ἡ τροφή χρειάζονται κόπους καὶ ἰδρώτα, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς φύσεως ἀπομακρύνει τὴν τεμπελιά, καὶ ἡ μάστιγα τῆς ἀνάγκης ἐξωθεῖ γιὰ περισσότερο ἐπίπονη ἐργασία, ποιός ἀκούοντας γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ δὲν θὰ παρεκνεῖτο γιὰ τοὺς κόπους; Ποιός δὲν θὰ ἴδρωνε μὲ εὐχαρίστηση γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; Ποιός δὲν θὰ περιφρονοῦσε τὴ θλίψη γιὰ τὴν αἰώνια ἡδονή; Ποιός δὲν θὰ ἀντιμετώπιζε τὶς τρικυμίες τῶν πειρασμῶν, γιὰ νὰ φτάσει στὸ ἀλήστευτο ἐμπόριο τῶν οὐρανῶν; Διότι παντοῦ οἱ κόποι εἶναι χορηγοὶ τῶν ἀγαθῶν.

Τοῦ ἰδίου: Εἶναι ψεύτικες οἱ γνώμες τῶν ἀνοήτων· εἶναι ψεύτικες οἱ ἀντιλήψεις τῶν κακοδόξων, οἱ ὁποῖοι συναρτοῦν τὴν εὐτυχία τῆς ζωῆς μὲ τὸν πλοῦτο, τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ δύναμη· διότι ἀγνοοῦν, ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ δεῖ κανεὶς καὶ δουλεία ἀνώτερη ἀπὸ κάθε ἐλευθερία, καὶ ἀσθένεια πρὸ σταθερῆ ἀπὸ κάθε δύναμη, καὶ νὰ γνωρίσει φτώχεια πολὺ πρὸ πολυτελή ἀπὸ ὅλο τὸν πλοῦτο.

Τίτλος 4.— Γιὰ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς φροντίζει καὶ προνοεῖ γιὰ μᾶς.

Ἦσ. 49, 14-15: «Ἡ Σιών εἶπε· Ὁ Κύριος μὲ ἐγκατέλειψε, καὶ ὁ Θεὸς μὲ λησμόνησε. Μήπως θὰ λησμονήσῃ ἡ γυναῖκα τὸ παιδί της, ἢ νὰ μὴ σπλαχνισθεῖ καὶ ἐλεήσει τοὺς καρποὺς τῆς κοιλιᾶς της; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα συνέβαινε μιὰ γυναῖκα νὰ τὰ ξεχάσῃ, ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ σὲ λησμονήσω, λέει ὁ Κύριος».

Ήσα. 51, 3: «Παρακαλέσω πάντα τὰ ἔρημα Σιών καὶ θήσω αὐτὰ ὡς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς».

Ίεζ. 34, 16-17: «Τάδε λέγει Κύριος· Τὸ ἀπολωλὸς ζητήσω, καὶ τὸ πλανώμενον ἐπιστρέψω, καὶ τὸ συντετριμμένον καταδή-
5 σω, καὶ τὸ ἐκλείπον ἐνισχύσω, καὶ τὸ ἰσχυρὸν φυλάξω, καὶ βοσκήσω αὐτὸ μετὰ κρίματος».

Σοφ. Σολ. 11, 24-26: «Ἀγαπᾶς τὰ ὄντα πάντα καὶ οὐδὲν βδελύσσει ὧν ἐποίησας· οὐδὲ γὰρ ἂν μισῶν τι κατεσκεύασας. Πῶς δὲ διέμεινεν ἂν τι, εἰ μὴ σὺ ἠθέλησας· Ἡ μὴ κληθέν ὑπὸ
10 σοῦ, πῶς διεφυλάχθη; Φεῖδῃ δὲ πάντων ὅσα ἐστίν, Δέσποτα φιλέψυχε. Τὸ γὰρ ἅγιόν σου Πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσιν».

Σοφ. Σολ. 6, 7: «Μικρὸν καὶ μέγα ὁ Θεὸς ἐποίησεν ὁμοίως δὲ προνοεῖται περὶ πάντων».

Σοφ. Σολ. 14, 2-5: «Τὴν μὲν ὀλκάδα πρὸς ὄρεξιν πορισμῶν
15 ἐποίησαν ἄνθρωποι, τεχνίτης δὲ σοφία κατεσκεύασεν, ἡ δὲ σή. Πάτερ, διακυβερνᾷ πρόνοια, ὅτι καὶ ἐν θαλάσῃ ἔδωκας ὁδόν, καὶ ἐν κύμασι τρίβον ἀσφαλῆ, δεικνὺς ὅτι δύνασαι ἐκ πάντων σώζειν, κἂν ἄνευ τέχνης τις ἐπιβῇ· θέλεις δὲ μὴ ἀργὰ εἶναι τὰ τῆς σοφίας ἔργα· διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἐλαχίστῳ ξύλῳ πιστεύουσιν
20 ἄνθρωποι ψυχᾶς, καὶ διελθόντες κλύδωνα σχεδία διεσώθησαν».

Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ ΜΓ': Πᾶν ὅπερ εἰς ἡμᾶς ἀγαθὸν φθάσει ἐκ θείας δυνάμεως, τῆς πάντα ἐνεργούσης χάριτος ἐν-
έργειαν εἶναι φαμεν.

25 Ἁγίου Εἰρηναίου: Ἰδιον καὶ προπῶδες ὡς ἀληθῶς τῷ Θεῷ τὸ ἰλάσκεσθαι, τὸ ἐλεεῖν, τὸ τὰ ἔργα σώζειν ἑαυτοῦ, κἂν εἰς κίνδυνον διαφθορᾶς καταφέρεται. «Παρ' αὐτοῦ» γὰρ, φη-
σίν, «ὁ ἰλασμός ἐστιν».

Εὐσεβίου: Πάντα μὲν ἀθρώως ἐκ Θεοῦ προνοίας εἶναι τε
30 καὶ διοικεῖσθαι, οἱ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας σοφοὶ διαγορεύου-

Ἦσ. 51, 3: «Θὰ παρηγορήσω ὅλες τὶς ἔρημες περιοχὲς τῆς Σιών, καὶ θὰ τὶς μεταβάλω σὲ παράδεισο τῆς ἀπόλαυσης».

Ἰεζ. 34, 16-17: «Αὐτὰ λέει ὁ Κύριος· Θὰ ἀναζητήσω τὸ χαμένο πρόβατο καὶ θὰ ἐπιστρέψω αὐτὸ πού περιπλανᾶται· θὰ ἐπιδέσω τὸ τραυματισμένο καὶ θὰ ἐνισχύσω τὸ ἔξασθημένο, καὶ θὰ προφυλάξω τὸ ὑγιὲς καὶ θὰ τὸ βοσκήσω μὲ δικαιοσύνη».

Σοφ. Σολ. 11, 24-26: «Ἀγαπᾶς ὅλα τὰ δημιουργήματα καὶ δὲν ἀποστρέφεις κανένα ἀπὸ αὐτὰ πού δημιουργήσες· διότι δὲν θὰ ἔκανες κάτι πού μισοῦσες. Πῶς θὰ ἦταν δυνατό νὰ παραμείνει κάτι, ἂν ἐσὺ δὲν τὸ ἠθέλεις; Ἡ πῶς θὰ ἦταν δυνατό νὰ διατηρηθεῖ κάτι πού δὲν τὸ ἔφερες ἐσὺ στὴν ὑπαρξη; Τὰ σπλαχνίζεσαι ὅλα ὅσα ὑπάρχουν²⁷, Δέσποτα φιλεύσπλαγχνε. Διότι τὸ ἅγιο Πνεῦμα σου ὑπάρχει σὲ ὅλα».

Σοφ. Σολ. 6, 7: «Τὸν μικρὸ καὶ τὸν μεγάλον ὁ Θεὸς τοὺς δημιούργησε καὶ φροντίζει ἐξίσου γιὰ ὅλους».

Σοφ. Σολ. 14, 2-5: «Τὸ πλοῖο οἱ ἄνθρωποι τὸ κατασκεύασαν ἀπὸ ἐπιθυμία γιὰ κέρδος, καὶ ὁ τεχνίτης τὸ καιασκεύασε μὲ σοφία. Ἡ δική σου ὁμως, Πατέρα, πρόνοια τὸ κυβερνᾷ, διότι καὶ στὴ θάλασσα ἀνοιξες δρόμο καὶ ἀσφαλῆ πορεία πάνω στὰ κύματα δειχνοντας ἔτσι ὅτι μπορεῖς νὰ σώξεις ἀπὸ κάθε τι τὸν ἄνθρωπο, ἔστω καὶ ἂν ἀνεβῆ στὸ πλοῖο χωρὶς νὰ γνωρίζει τὴ ναυτικὴ τέχνη. Καὶ θέλεις νὰ μὴ μένουν ἀργὰ τὰ ἔργα τῆς σοφίας σου· γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐμπιστεύονται τῇ ζωῇ τους σ' ἓνα μικρὸ ξύλο, καὶ διασώσονται διασχίζοντας τὴν τρικυμία μὲ σχεδία».

Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 43: Ὁ,τιδήποτε καλὸ ἔρθει σὲ μᾶς, λέμε ὅτι εἶναι ἐνέργεια πού προέρχεται ἀπὸ τὴ θεία δύναμη τῆς χάριτος πού κάνει τὰ πάντα.

Ἁγίου Εἰρηναίου: Ἰδιαίτερο γνώρισμα ταιριαστὸ ἀληθινὰ στὸν Θεὸ εἶναι τὸ νὰ συγχωρεῖ καὶ νὰ ἐλεεῖ καὶ νὰ σώζει τὰ ἔργα του, ἔστω καὶ ἂν βυθίζεται στὸν κίνδυνο τῆς διαφθορᾶς. Διότι λέει, «ἀπὸ αὐτὸν προέρχεται ἡ ἐξιλέωση»²⁸.

Εὐσεβίου: Ὅτι ὅλα γενικὰ προέρχονται καὶ διοικοῦνται ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ τὸ διακηρύττουν οἱ σοφοὶ τῆς ἀληθινῆς

27. Ἀντὶ τοῦ, «ὅσα ἐστίν», οἱ Ὁ ἔχουν, «ὅτι σὰ ἐστίν».

28. Ψαλμ. 129, 4.

σιν. Εἰ δὲ δὴ κατ' εἶδος ἕκαστα ἰδίως τῶν γινομένων, τὰ μὲν ἔξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ ὀρμῇ καὶ φαντασίᾳ, τὰ δὲ λογισμῶ καὶ οἰκείᾳ κρίσει τε καὶ προαιρέσει κινούμενα, ἕτερα δὲ λογισμῶ γεγόνασιν, ποικίλην καὶ πολύτροπον τὴν τοῦ παντός συνεστήσαντο διακόσμησιν, ἐκάστω γένει τῶν ὄντων ἰδίαν καὶ ἀφωρισμένην τινὰ φύσεως κατασκευὴν τοῦ τῶν ὄλων αἰτίου διανείμαντος.

Εὐσεβίου, Εὐαγγελικὴ προπαρασκευή, βιβλ. 8, 14: "Ὅπερ ἐν ταῖς συγγενείαις πρὸς τέκνα γονεῖς, τοῦτο βασιλεὺς μὲν πρὸς πόλιν, πρὸς δὲ κόσμον ὁ Θεός.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Οὐκ οἶδᾶς σοι τὰ συμφέροντα, ἄνθρωπε· πολλάκις αἰτεῖς ἐπιβλαβὴ καὶ σφαλερά· ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ μᾶλλον κηδόμενός σου τῆς σωτηρίας οὐ τῇ αἰτήσει σου προσέχει, ἀλλὰ πρὸ τῆς αἰτήσεως τὸ συμφέρον σου πανταχοῦ ἐπισκοπεῖ. Εἰ γὰρ οἱ πατέρες οἱ σαρκικοὶ οὐ πάντα αἰτοῦσι τοῖς παισὶ διδόασιν, οὐκ ἐπειδὴ καταφρονοῦσι τῶν αἰτούντων, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτῶν μᾶλλον κήδονται, πολλῶ μᾶλλον ὁ Θεός, ὁ καὶ μᾶλλον φιλῶν καὶ πλεον ἁπάντων εἰδῶς τὸ συμφέρον, ποιεῖ.

Διδύμου: Πάντων λογικῶν ἐπιστάμενος τὸ κρυπτὸν ὁ Δημιουργός, προνοεῖται τῶν ὄλων, οὐ μόνον ἐξ ὧν διάκεινται καὶ πράττουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν προγινώσκει ἄγων εἰς βελτίωσιν.

Θεοτίμου: Ἀγαθότητι συστήσας τὰ πάντα ὁ Θεός, προνοεῖ τῶν ὄλων· οὐκ εἰς τὸ κατ' ἀξίαν τῶν προνοουμένων ἀφορῶν, ἀλλ' εἰς τὸ αὐτοῦ ἐλεητικὸν καὶ τῶν ἀγαθῶν παρεκτικόν.

Τίτλος ε'.— Περὶ προσπαθείας καὶ μερίμνης,
καὶ ὅτι χρὴ ἀπροσπαθῶς διακεῖσθαι περὶ τὰ
πράγματα.

30 Ἰ. Ἄσμα 5, 2: «Ἐγὼ καθεύδω καὶ ἡ καρδιά μου ἀγρυπνεῖ».

εὐσέβειας. Ἐὰν δὲ τὸ κάθε εἶδος ἀπὸ ὅσα ἔγιναν χωριστά, ἄλλα ἀπὸ συνήθεια, ἄλλα ἀπὸ τὴ φύση τους, ἄλλα ἀπὸ ὀρμέφυτη τάση καὶ φαντασία, ἄλλα μὲ σκέψη καὶ δική τους ἐπιλογή καὶ κρίση, καὶ ἄλλα μὲ ὑπολογισμό ἀποτέλεσαν ποικιλόχρωμη καὶ πολύπλοκη διακόσμηση τοῦ σύμπαντος, αὐτὸ συνέβηκε ἔπειδὴ σὲ κάθε γένος τῶν δημιουργημάτων ὁ αἴτιος τῶν ὅλων μοίρασε μιὰ ἰδιαίτερη καὶ καθορισμένη φυσικὴ κατασκευή.

Εὐσεβείου, Εὐαγγελικῆ προπαρασκευῆ, βιβλ. 8, 14: Ὁ,τι σίς συγγένειες εἶναι οἱ γονεῖς πρὸς τὰ παιδιά, αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν πόλην, καὶ πρὸς τὸν κόσμον ὁ Θεός.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Δὲν γνωρίζεις αὐτὰ πού σὲ συμφέρουν, ἄνθρωπε· πολλές φορές ζητᾶς πράγματα ἐπιζήμια καὶ ἐσφαλμένα· ἐκεῖνος ὅμως πού προνοεῖ πάρα πολὺ γιὰ τὴν σωτηρίαν σου δὲν δίνει σημασίαν στὴν αἴτησίν σου, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν αἴτηση κοιτάζει ἀπὸ παντοῦ τὸ συμφέρον σου. Διότι, ἐὰν οἱ σαρκικοὶ πατέρες δὲν δίνουν στὰ παιδιά τους ὅλα ὅσα ζητοῦν, δὲν τὸ κάνουν ἔπειδὴ περιφρονοῦν αὐτὰ πού τοὺς τὰ ζητοῦν, ἀλλ' ἔπειδὴ ἐνδιαφέρονται πάρα πολὺ γι' αὐτὰ, πολὺ περισσότερο τὸ κάνει αὐτὸ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος καὶ περισσότερο μᾶς ἀγαπᾷ, καὶ γνωρίζει περισσότερο ἀπὸ ὅλους τὸ συμφέρον μας.

Διδύμου: Ὁ Δημιουργὸς γνωρίζοντας τὰ μυστικὰ ὅλων τῶν λογικῶν δημιουργημάτων, προνοεῖ γιὰ ὅλα, ὀδηγώντας τα σὲ βελτίωση ὄχι μόνον μὲ βάση τὴ διαγωγή καὶ τὰ ἔργα τους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού ἐκ τῶν προτέρων γνωρίζει.

Θεοτίμου, Εἰς τὴν Γένεσιν. Ἀφοῦ δημιούργησε τὰ πάντα μὲ ἀγάπη ὁ Θεός, προνοεῖ γιὰ ὅλα, χωρὶς νὰ λαμβάνει ὑπόψιν του τὴν ἀξία αὐτῶν γιὰ τὰ ὁποῖα προνοεῖ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ δική του εὐσπλαγχνία καὶ ἀγάπη.

Τίτλος 5.— Γιὰ τὴν προσπάθεια καὶ τὴ μέριμνα, καὶ ὅτι πρέπει νὰ μὴ δείχνουμε ὑπερβολικὴ προσήλωσιν στὰ ὕλικὰ πράγματα.

Ἄσμα 5, 2: «Ἐγὼ κοιμᾶμαι καὶ ἡ καρδιά μου ἀγρυπνεῖ».

Σοφ. Σειρ. 5', 24: «Πρὸ καιροῦ ἄγει γῆρας μερίμνα».

Ματθ. 6, 25-26: «Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, μηδὲ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά», καὶ τὰ λοιπὰ.

Α' Κορ. 7, 29-31: «Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν. Τὸ λοιπὸν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς ;ιῆ ἔχοντες ὥσι, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, καὶ χρώμενοι τούτῳ τῷ κόσμῳ ὡς μὴ χρώμενοι. Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου».

Ἁγίου Νείλου: Τελείας ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἀμερίμνον εἶναι, ἀσεβοῦς δὲ τὸ φροντίσι κατατρίβεσθαι. Περὶ μὲν γὰρ τῆς τελείας ψυχῆς εἴρηται, ὅτι «κρίνον ἐστὶν ἐν μέσῳ ἀκανθῶν». Τοῦτο δὲ τὴν ἀφροντισίαν δηλοῖ. Περὶ δὲ τῶν φροντίδα πολλὴν ἔχοντων εἰς τὰ βιωτικά φησιν· «πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι».

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Ἀπροσπαθῶς χρὴ διοικεῖν τὴν κτήσιν, καὶ ἐπὶ συμβαίνοντός τινος μὴ ἀγανακτεῖν, μηδὲ λυπεῖσθαι, μηδὲ ἐπιθυμεῖν κτήσασθαι. Τῆς ἐμπαθοῦς γὰρ κτήσεως κελεύει ὁ Κύριος ἀφίστασθαι καὶ πάσης προσπαθείας.

Τίτλος 5'.— Περὶ προφητῶν ἀνδροφονησάντων καὶ εὐαρεστησάντων Θεῷ.

Ἐξ. 32, 26-28: «Ἔστη Μωσῆς ἐπὶ τῆς πύλης τῆς παρεμβολῆς καὶ λέγει· Εἴ τις πρὸς Θεόν, ἦτω πρὸς με. Καὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ υἱοὶ Λευὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τάδε λέγει

Σοφ. Σειρ. 30, 24: «Ἡ βασανιστικὴ μέριμνα τῆς ζωῆς φέρνει πρόωρα τὰ γηρατειά».

Ματθ. 6, 25-26: «Μὴ μεριμνᾶτε γιὰ τὴ ζωὴ σας, τί θὰ φᾶτε, οὔτε τί θὰ πιεῖτε, οὔτε γιὰ τὸ σῶμα σας, τί θὰ φορέσετε. Δὲν ἀξίζει ἡ ζωὴ περισσότερο ἀπὸ τὴν τροφή, καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ ἔνδυμα; Κοιτάξτε τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ· οὔτε σπέρνουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε ἀποθηκεύουν, καὶ ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος τὰ τρέφει» καὶ τὰ λοιπὰ.

Α'. Κορ. 7, 29-31: «Ὁ καιρὸς εἶναι περιορισμένος. Στὸ ἐξῆς λοιπὸν πρέπει καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν γυναῖκες νὰ ζοῦν ὡς νὰ μὴ ἔχουν, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ χαίρονται ὡς νὰ μὴ χαίρονται, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ κλαίνε ὡς νὰ μὴ κλαίνε, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀγοράζουν ὡς νὰ μὴ κατέχουν, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν κόσμον αὐτὸν ὡς νὰ μὴ ἀσχολοῦνται, διότι παρέρχεται ἡ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ».

Ἁγίου Νείλου: Γνώρισμα τῆς τέλειας ψυχῆς εἶναι τὸ νὰ ζεῖ χωρὶς ἀγωνιώδη μέριμνα, ἐνῶ γνώρισμα τοῦ ἀσεβοῦς εἶναι τὸ νὰ κατατριβεται μὲ φροντίδες. Διότι γιὰ μὲν τὴν τέλεια ψυχὴ ἔχει εἰπωθεῖ, ὅτι «εἶναι κρίνο ἀνάμεσα σὲ ἀγκάθια»²⁹, καὶ αὐτὸ φανερῶνει τὴν ἀφροντισιά. Ἐνῶ γι' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πολλὰς φροντίδες, γιὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα λέει· «ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀσεβοῦς περνᾷ μὲ φροντίδα»³⁰.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Πρέπει χωρὶς ἀγωνιώδη προσπάθεια νὰ διοικοῦμε τὴν κτίση, καὶ ὅταν συμβαίνει κάτι νὰ μὴ ἀγανακτοῦμε, οὔτε νὰ λυπούμαστε, οὔτε νὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ ἀποκτήσουμε κάτι. Διότι ὁ Κύριος διατάζει νὰ μένουμε μακριὰ ἀπὸ τὴν μανία ἀπόκτησης καὶ ἀπὸ κάθε ἀγωνιώδη προσπάθεια.

Τίτλος 6.— Γιὰ προφῆτες ποὺ σκότωσαν ἀνθρώπους καὶ ἔγιναν ἀρεστοὶ στὸν Θεό.

Ἐξ. 32, 26-28: «Στάθηκε ὁ Μωυσῆς στὴν πύλη τοῦ στρατοπέδου καὶ εἶπε· Ὅποιος εἶναι μὲ τὸν Κύριο, ἄς ἔρθει σὲ μένα. Καὶ ἦρθαν κοντὰ του ὅλοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λευὶ, καὶ τοὺς εἶπε· Αὐτὰ

29. Ἄσμα Ἄσμ. 2, 2.

30. Ἰωβ 15, 20

Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· Θέτε ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ρομφαίαν ἐπὶ τὸν μηρὸν καὶ διέλθετε καὶ ἀνακάμψατε καὶ ἀποκτείνετε ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ τὸν ἑγγιστά. Καὶ ἐποίησαν υἱοὶ Λευὶ καθὰ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ
5 Μωσῆς καὶ ἔπεσαν ἐκ τοῦ λαοῦ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τρισχίλιοι ἄνδρες».

Ἄριθμ. 25, 7-13: «Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ, υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, ἐξανέστη ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς καὶ λαβὼν σειρομάστην ἐν τῇ χειρὶ ἀπεκέντησεν ἀμφοτέρους, τὸν δὲ ἄνθρωπον τὸν
10 Ἰσραηλίτην καὶ τὴν γυναῖκα διὰ τῆς μητέρας αὐτῆς, καὶ ἐπαύσατο ἡ ὄργη ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Ἐγένοντο δὲ οἱ τεθνηκότες εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ κατέπαυσε τὸν θυμὸν μου· Ἴδου δίδωμι αὐτῷ τὴν διαθήκην μου, διαθήκην εἰρήνης, καὶ ἔσται αὐτῷ καὶ
15 τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, διαθήκην ἱερατείας αἰωνίαν, ἀνθ' ὧν ἐξήλωσε τῷ Θεῷ αὐτοῦ καὶ ἐξιλάσατο περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ».

Α' Βασ. 15, 32-33: «Εἶπε Σαμουὴλ· Προσάγαγέ μοι τὸν Ἀγὰγ βασιλέα Ἀμαλήκ. Καὶ προσῆλθεν Ἀγὰγ τρέμων. Καὶ
20 εἶπε Σαμουὴλ· Καθότι ἠτέκνωσε γυναῖκας ἡ ρομφαία σου, οὕτως ἀτεκνωθήσεται ἐκ γυναικῶν ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἔσφαξεν αὐτὸν ἐνώπιον Κυρίου».

Γ' Βασ. 18, 40: «Εἶπεν Ἥλιοῦ πρὸς τὸν λαόν· Συλλάβετε τοὺς προφῆτας τοῦ Βάαλ, μηδεὶς σωθήσεται ἐξ αὐτῶν. Καὶ συνέλαβον αὐτούς, καὶ κατάγει αὐτούς Ἥλιοῦ εἰς τὴν χειμάρ-
25 ρουν Κισσῶν, καὶ κατέσφαξεν αὐτούς ἐκεῖ».

Τίτλος ζ'.— Περὶ προγνώσεως Θεοῦ, καὶ ὅτι τὰ κρύφια καὶ ἄδηλα τῶν πραγμάτων τῷ Θεῷ χρὴ καταλιμπάνειν.

Δευτ. 29, 28: «Τὰ κρυπτά Κυρίου τῷ Θεῷ ἡμῶν, τὰ δὲ φανερά ἡμῖν καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, ποιεῖν πάντα τὰ ρήματα τοῦ νόμου τούτου».

λέει ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· Βάλετε ὁ καθένας τὸ ξίφος του στὸν μηρό του, μπεῖτε καὶ θγεῖτε στὶς σκηνὲς καὶ σκοτώστε ὁ καθένας τὸν ἀδελφό του καὶ τὸν πλησίον του καὶ τὸν συγγενή του. Καὶ ἔκαναν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λευὶ ὅπως τοὺς εἶπε ὁ Μωυσῆς, καὶ σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸν λαὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες».

Ἄριθμ. 25, 7-13: «Ὁ Φινὲς, γιὸς τοῦ Ἐλεάζαρ, γιοῦ τοῦ ἀρχιερέα Ἀαρῶν, σηκώθηκε μέσα ἀπὸ τὴ συγκέντρωση καὶ παίρνοντας στὸ χέρι του λόγχη τρύπησε καὶ τοὺς δύο, τὸν Ἰσραηλίτη καὶ τὴ γυναῖκα του μέσω τῆς μήτρας τῆς. Ἔτσι ἔπαψε ἡ ὀργὴ ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ποὺ φονεύτηκαν ἔφτασε τὶς εἴκοσι τέσσερις χιλιάδες. Καὶ εἶπε ὁ Κύριος στὸν Μωυσῆ· Ὁ Φινὲς, ὁ γιὸς τοῦ Ἐλεάζαρ, ἔπαυσε τὸν θυμὸ μου· νά, συνάπτω μὲ αὐτὸν συνθήκη, συνθήκη εἰρήνης, ἡ ὁποία θὰ ἰσχύει γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τοὺς ἀπογόνους του μετὰ ἀπὸ αὐτόν, συνάπτω διαθήκη ἱερωσύνης παντοτεινῆς, ἐπειδὴ ἔδειξε ζῆλο γιὰ τὸν Θεὸ του καὶ ἐξιλέωσε τὸν θυμὸ μου ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν».

Α'. Βασιλ. 15, 32-33: «Εἶπε ὁ Σαμουὴλ· Φέρετέ μου τὸν Ἀγάγ, τὸν βασιλιὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν. Καὶ ἦρθε ὁ Ἀγάγ τρέμοντας, καὶ ὁ Σαμουὴλ τοῦ εἶπε· Ἐπειδὴ τὸ ξίφος σου ἀφησε μητέρες χωρὶς παιδιὰ, ἔτσι θὰ μείνει καὶ ἡ μητέρα σου χωρὶς παιδιὰ μετὰ τῶν γυναικῶν. Καὶ τὸν ἔσφαξε μπροστὰ στὸν Κύριο».

Γ'. Βασιλ. 18, 40: «Εἶπε ὁ Ἥλιοῦ στὸν λαὸ· Συλλάβετε τοὺς προφῆτες τοῦ Βαάλ· δὲν πρέπει νὰ σωθεῖ κανεὶς ἀπὸ αὐτούς. Καὶ τοὺς συνέλαβαν. Τοὺς κατέδασε τότε στὸν χεῖμαρο Κισσῶν καὶ ἐκεῖ τοὺς ἔσφαξε».

Τίτλος 7.— Γιὰ τὴν πρόγνωση τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀναθέτουμε στὸν Θεὸ τὰ κρυφὰ καὶ ἀφανέρωτα πράγματα.

Δευτ. 29, 28: «Τὰ κρυφὰ ἀνήκουν στὸν Κύριο καὶ Θεὸ μας, ἐνῶ τὰ φανερὰ σ' ἐμᾶς καὶ στὰ παιδιὰ μας αἰώνια, γιὰ νὰ ἐφαρμόζουμε ὅλα τὰ λόγια αὐτοῦ τοῦ νόμου».

Α' Βασ. 2, 3: «Θεὸς γνώσεων Κύριος καὶ Θεὸς ἐτοιμάζων ἐπιτηδεύματα».

Ἰεζ. 11, 5: «Τὰ διαβούλια τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἐγὼ ἐπίσταμαι».

5 Ἰερ. 1, 5: «Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐκ κοιλίας μητρὸς ἡγίακά σε· προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε».

Ἰω. 1, 47-49: «Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθανιὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν. Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ· Πόθεν με γινώσκεις;
10 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν σκῆην, εἰδόν σε. Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ραβδί, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

Τίτλος η'·— Περὶ προφητῶν ἐπιτιμησάντων βασιλεῦσι
15 μετὰ παρρησίας.

Α' Βασ. 13, 13-14: «Εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Σαούλ· Μεματαιώται σοι, ὅτι οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐντολήν, ἣν ἐνετείλατό σοι Κύριος, καὶ νῦν βασιλεία σου οὐ στήσεται».

Γ' Βασ. 14, 6: «Ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ἀχία φωνὴν ποδῶν,
20 εἶπεν· Εἴσελθε, γυνὴ Ἱεροβοάμ. Ἐγὼ εἰμι ἀπόστολος πρὸς σέ σκληρός».

Γ' Βασ. 18, 17-18: «Εἶπεν Ἀχαάβ πρὸς Ἥλιοῦ· Εἰ σὺ εἶ ὁ διαστρέφων τὸν Ἰσραήλ; Καὶ εἶπεν Ἥλιοῦ· Οὐ διαστρέφω ἐγὼ τὸν Ἰσραήλ, ἀλλὰ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, τοῦ καταλιμ-
25 πάνειν ὑμᾶς Κύριον καὶ πορεύεσθαι ὀπίσω τοῦ Βααλίου».

Δ' Βασ. 1, 15-17: «Ἐλάλησε Κύριος πρὸς Ἥλιοῦ καὶ εἶπεν· Κατάβηθι, μὴ φοβηθῆς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. Καὶ ἀνέστη Ἥλιοῦ καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ εἶπεν Ἥλιοῦ· Τάδε λέγει Κύριος· Ἄνθ' ὧν ἐξαπέστειλας ἀγγέλους ζητῶν ἐν τῷ Βααλ
30 μυῖαν θεὸν Ἀκαρῶν, οὐχ οὕτως. Ἡ κλίνη ἐφ' ἧς ἀνέβης ἐκεῖ, οὐ

Α'. Βασιλ. 2, 3: «Ὁ Κύριος εἶναι Θεὸς παντογνώστης, καὶ Θεὸς ποὺ φέρει εἰς πέρας τὰ ἔργα του».

Ἰεζ. 11, 5: «Τίς σκέψεις τοῦ πνεύματός σας ἐγὼ τίς γνωρίζω καλὰ».

Ἰερ. 1, 5: «Πρὶν σὲ πλάσω στήν κοιλιά τῆς μητέρας σου σὲ ἔχω καθιερώσει· σὲ ἐγκατέστησα προφήτη σὰ ἔθνη».

Ἰω. 1, 47-49: «Εἶδε ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπε γι' αὐτόν· Νὰ ἕνας ἀληθινὸς Ἰσραηλίτης, στὸν ὁποῖο δὲν ὑπάρχει δόλος. Ὁ Ναθαναὴλ τοῦ εἶπε· Ἀπὸ ποῦ μὲ γνωρίζεις; Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπάντησε καὶ τοῦ εἶπε· Πρὶν νὰ σὲ φωνάξω ὁ Φίλιππος σὲ εἶδα νὰ θρῖσκεσαι κάτω ἀπὸ τὴν συκιά. Ἀπάντησε ὁ Ναθαναὴλ καὶ τοῦ εἶπε· Ραβδί, σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶσαι ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ».

Τίτλος 8.— Γιά τοὺς προφῆτες ποὺ ἐπιτίμησαν βασιλεῖς μὲ θάρρος.

Α'. Βασ. 13, 13-14: «Εἶπε ὁ Σαμουὴλ στὸν Σαούλ· Ἐνήργησες μὲ ἐλαφρότητα, διότι δὲν φύλαξες τὴν ἐντολή ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Κύριος, καὶ τώρα ἡ βασιλεία σου δὲν θὰ σταθεῖ».

Γ'. Βασ. 14, 6: «Ὅταν ὁ Ἀχιὰ ἄκουσε τὸν κρότο τῶν ποδιῶν της, εἶπε· Ἐλα μέσα, γυναίκα τοῦ Ἱεροβοάμ. Ἐγὼ εἶμαι γιὰ σένα σκληρὸς ἀγγελιοφόρος».

Γ'. Βασ. 18, 17-18: «Εἶπε ὁ Ἀχαάβ στὸν Ἥλιου· Ἀλήθεια σὺ εἶσαι ἐκεῖνος ποὺ διαστρέφει τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό; Καὶ ὁ Ἥλιου εἶπε· Δὲν διαστρέφω ἐγὼ τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό, ἀλλὰ ἐσὺ καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα σου, μὲ τὸ νὰ ἐγκαταλείπετε σεῖς τὸν Κύριο καὶ νὰ ἀκολουθεῖτε τὸν Βάαλ».

Δ'. Βασ. 1, 15-17: «Μίλησε ὁ Κύριος στὸν Ἥλιου καὶ εἶπε· Κατέβα, μὴ τοὺς φοβηθεῖς. Καὶ σηκώθηκε ὁ Ἥλιου καὶ κατέβηκε μαζί μ' αὐτούς. Καὶ εἶπε ὁ Ἥλιου· Αὐτὰ λέει ὁ Κύριος· ἐπειδὴ ἔστειλες ἀγγελιοφόρους ζητώντας ἀπὸ τὸν Βάαλ, τὸν θεὸ τῆς μύγας στήν Ἀκκαρῶν, πρᾶγμα ποὺ δὲν εἶναι σωστό. Ἀπὸ τὸ κρεββάτι σὸ ὁποῖο ἀνέβηκες ἀσθενής, δὲν θὰ κατεβεῖς ἀπ' αὐτό, διότι θὰ

καταδήση ἀπ' αὐτῆς, ὅτι θανάτῳ ἀποθανῆ. Καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ ρῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησε διὰ Ἑλιοῦ».

Δ' Βασ. 3, 13-14: «Εἶπεν Ἑλισσαιέ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰσραὴλ: Τί ἐμοὶ καὶ σοί; Δεῦρο πρὸς τοὺς προφήτας τοῦ πα-
 5 τρός σου καὶ τῆς μητρός σου. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ: Μὴ ὅτι κέκληται Κύριος τοὺς τρεῖς βασιλεῖς τοῦ παραδοῦναι αὐτοὺς εἰς χεῖρας Μωάβ; Καὶ εἶπεν Ἑλισσαιέ: Ζῆ Κύριος τῶν δυνάμε-
 ων, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον Ἰωσαφάτ βασιλέως Ἰούδα ἐγὼ λαμβά-
 νω, εἰ ἐπέβλεψα πρὸς σέ καὶ εἶδόν σε».

10 **Τίτλος θ'.**— **Περὶ προαιρέσεως καὶ διαθέσεως, καὶ ὅτι τὴν προαίρεσιν ἐπὶ πᾶσιν ἐξετάζει ὁ Θεός, διὰ τε τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν.**

Ρωμ. 8, 28: Τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὓσι».

15 **Μάρκ.** 12, 41-44: «Καθίσας ὁ Ἰησοῦς ἀπέναντι τοῦ γαζοφυ-
 λακίου ἐθεώρει πῶς οἱ ὄχλοι βάλλουσι χαλκὸν εἰς τὰ δῶρα τοῦ
 Θεοῦ, καὶ οἱ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα
 πτωχὴ ἔβαλε λεπτά δύο, ὃ ἐστὶ κοδράντης. Καὶ προσκαλεσάμε-
 νος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς: Ἀμὴν λέγω
 20 ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχὴ πλέον πάντων ἔβαλε τῶν βαλόν-
 των εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύματος
 αὐτῶν ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς, πάντα ὅσα
 εἶχεν, ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς».

Ματθ. 5, 27-28: «Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐ
 25 μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναῖκα
 πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτοῦ».

Μ. Βασιλείου: Ἐπαινοῦμεν τοὺς κατὰ προαίρεσιν ἀγα-
 θούς, οὐ τοὺς ὑπὸ τινος ἀνάγκης ἐξειργομένους (εἰς τοῦτο

πεθάνεις. Καί πέθανε σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πού εἶπε μέσω τοῦ Ἡλιοῦ».

Δ'. Βασ. 3, 13-14: «Εἶπε ὁ Ἐλισσαῖος στὸν βασιλιὰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· Τί ὑπάρχει ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ σὲ σένα; Ἐλα στοὺς προφῆτες τοῦ πατέρα σου καὶ τῆς μητέρας σου. Καὶ ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ εἶπε· Μήπως ὁ Κύριος κάλεσε τοὺς τρεῖς βασιλεῖς γιὰ νὰ τοὺς παραδώσει στὰ χέρια τῶν Μωαβιτῶν; Καὶ ὁ Ἐλισσαῖος εἶπε· Ὁρίζομαι στὸν ζωντανὸ Κύριο τῶν δυνάμεων, ὅτι ἐὰν δὲν λάμβαναι ὑπόψη τὸν Ἰωσαφάτ, τὸν βασιλιὰ τοῦ Ἰούδα, δὲν θὰ ἔστρεφα τὸ βλέμμα μου νὰ σὲ κοιτάξω».

Τίτλος 9.— Γιὰ τὴν προαίρεση καὶ τὴ διάθεση, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἐξετάζει τὴν προαίρεση καὶ γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ κάκo.

Ρωμ. 8, 28: «Γιὰ ἐκείνους πού ἀγαποῦν τὸν Θεὸ ὅλα συνεργοῦν στὸ καλὸ, γιὰ ἐκείνους πού εἶναι καλεσμένοι μὲ τὴν πρόθεση τοῦ Θεοῦ».

Μάρκ. 12, 41-44: «Καθισμένος ἀπέναντι ἀπὸ τὸ θησαυροφυλάκιο ὁ Ἰησοῦς παρατηροῦσε πῶς ὁ κόσμος ρίχνει χάλκινα νομίσματα γιὰ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ πλούσιοι ἔρριχναν πολλὰ. Ἦρθε καὶ μιὰ χήρα φτωχὴ καὶ ἔρριξε δύο λεπτά, δηλαδὴ ἓνα κοδράντη. Ὁ Ἰησοῦς τότε προσκάλεσε τοὺς μαθητὲς του καὶ τοὺς εἶπε· Ἀλήθεια σᾶς λέω, ὅτι ἡ χήρα αὐτὴ ἢ φτωχὴ ἔρριξε περισσότερα ἀπὸ ὅλους ὅσους ρίχνουν στὸ θησαυροφυλάκιο. Διότι ὅλοι ἔρριξαν ἀπὸ τὸ περίσσευμά τους, ἐνῶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ ὑστέρημά της ἔρριξε ὅλα ὅσα εἶχε, ὀλόκληρη τὴν περιουσία της».

Ματθ. 5, 27-28: «Ἀκούσατε ὅτι εἰπώθηκε στοὺς παλιούς· Νὰ μὴ μοιχεύσεις. Ἐγὼ ὁμως σᾶς λέω, ὅτι κάθε ἄνδρας, πού βλέπει μιὰ γυναίκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ, ἤδη διέπραξε μὲ αὐτὴν μοιχεῖα μέσα στὴν καρδιά του».

Μ. Βασιλείου: Ἐπαινοῦμε αὐτοὺς πού εἶναι καλοὶ μὲ τὴ θέλησή τους, ὄχι ἐκείνους πού ὑποχρεώνονται ἀπὸ κάποια ἀνάγκη. Διότι, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἐλεύθερη ἐκλογή, δὲν ὑπάρχει τίποτε πού

ἤκοντας). Ὅπου γὰρ προαίρεσις ἐτοίμη, τὸ κωλύον οὐδέν ἢ προθυμία ὑπαρχέτω, καὶ τὸ ἐμποδίζον οὐκ ἔσται.

Τοῦ ἰδίου: Παρὰ τῷ δικαίῳ κριτῇ καὶ ὑπὲρ τοῦ μόνου προ-
ελέσθαι τὰ δέοντα, οὐκ εὐκαταφρόνητοι οἱ ἀφωρισμένοι μι-
5 σθοί.

Θεοτίμου: Αἱ τοῦ σώματος πράξεις ὑπὸ πολλῶν διακόπτον-
ται, ὃ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἁμαρτάνων, τῷ τάχει τῶν νοσημάτων συν-
απαρτιζομένην ἔχει τὴν ἁμαρτίαν.

Γρηγορίου Θεολόγου: Τὸ κάλλιστον καὶ φιλανθρωπότα-
10 τον, ὅτι μὴ τῇ ἀξίᾳ τοῦ διδομένου, τῇ δὲ δυνάμει καὶ τῇ διαθέ-
σει τοῦ καρποφοροῦντος μετρεῖ Θεὸς τὴν ἐπίδοσιν.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Πλουσίαν οὐ τὴν δόσιν, ἀλλὰ
τὴν προαίρεσιν λογιζεται ὁ παιδεύων τὴν ψυχὴν Κύριος.

Σίξτου: Θυσία τῷ Θεῷ, γνώμη ἀγαθή.

15 **Τίτλος ι'.**— **Περὶ παρθενίας καὶ σωφροσύνης καὶ γάμου
σεμνοῦ.**

Γεν. 2, 23-24: «Εἶπεν Ἀδάμ: Τοῦτο νῦν ὅσοῦν ἐκ τῶν ὀστέ-
ων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. Αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι
ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη. Ἐνεκεν τούτου καταλείψει
20 ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσ-
κολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς
σάρκα μίαν».

Ἰωβ 31, 9-10: «Εἰ ἐξηκολούθησεν ἡ καρδιά μου γυναῖκα
ἀνδρὸς ἑτέρου, εἰ δὲ ἐγκάθητος ἐγενόμην ἐπὶ θύραις οἰκῶν αὐ-
25 τῆς, ἀρέσῃ ἄρα καὶ ἡ γυνή μου ἄλλῃ».

Παροιμ. 19, 14: «Παρὰ Κυρίου ἀρμόζεται γυνὴ ἀνδρὶ».

Παροιμ. 5, 18-19: «Συνευφραίνου μετὰ γυναικὸς τῆς νεότη-
τός σου. Ἐλαφος φιλίας καὶ πῶλος τῶν χαρίτων ὁμιλείτω σοι,

νά ἐμποδίζει. Νά ὑπάρχει ἡ προθυμία, καί δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο.

Τοῦ ἰδίου: Στὸν δίκαιο κριτὴ καὶ ἐφόσον μόνον γι' αὐτὸν προτιμήσαμε αὐτὰ πού πρέπει, οἱ καθορισμένες ἀμοιβές δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητες.

Θεοτίμου: Οἱ πράξεις τοῦ σώματος ἀπὸ πολλὰ διακόπτονται· ἐκεῖνος ὅμως πού ἀμαρτάνει μὲ τὴ θέλησή του, ἢ ἁμαρτία του συντίθεται μὲ τὴν ταχύτητα τῶν συλλογισμῶν του.

Γρηγορίου Θεολόγου: Τὸ πιὸ καλὸ εἶναι καὶ τὸ πιὸ φιλόπρωτο· διότι ὁ Θεὸς δὲν μετράει τὴν προσφορὰ μας μὲ τὴν ἀξία αὐτοῦ πού δίνουμε, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν πρόθεση ἐκεῖνου πού κάνει τὴν προσφορὰ.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως. Ὁ Κύριος, πού ἐκπαιδεύει τὴν ψυχὴ, ὑπολογίζει πλούσια ὄχι τὴν προσφορὰ, ἀλλὰ τὴν πρόθεση.

Σίξτου: Θυσία εὐάρεστη στὸν Θεὸ εἶναι ἡ ἀγαθὴ γνώμη.

Τίτλος 10.— Γιά τὴν παρθενία, τὴ σωφροσύνη καὶ τὸν σεμνὸ γάμο.

Γέν. 2, 23-24: «Καὶ ὁ Ἀδὰμ εἶπε· Αὐτὴ τώρα εἶναι ὅσπου ἀπὸ τὸ ὄσπᾶ μου καὶ σὰρκα ἀπὸ τὴ σὰρκα μου. Αὐτὴ θὰ ὀνομασθεῖ γυναίκα, ἐπειδὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν ἄνδρα της. Ἐξαιτίας αὐτῆς θὰ ἐγκαταλείπει ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολληταὶ στὴ γυναίκα του καὶ θὰ γίνονται οἱ δύο ἓνα σῶμα».

Ἰωβ 31, 9-10: «Ἐὰν δελεάστηκε ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὴ γυναίκα ἄλλου ἄνδρα, καὶ ἐὰν στήθηκα σὺς πόρτες τοῦ σπιτιοῦ της, τότε θὰ ἀρέσει καὶ ἡ γυναίκα μου σὲ ἄλλον».

Παροιμ. 19, 14: «Ἀπὸ τὸν Κύριο ταιριάζεται ἡ γυναίκα στὸν ἄνδρα».

Παροιμ. 5, 18-19: «Νὰ εὐφραίνεσαι μὲ τὴ γυναίκα πού πῆρες ἀπὸ τὰ νιάτα σου. Ἡ ἀναστροφή σου μὲ αὐτὴν ὡς εἶναι σὰν σὲ ἀξιαγάπητο ἐλάφι καὶ χαριτωμένο πουλάρι· καὶ ἡ ἴδια νὰ εἶναι

ἡ δὲ ἰδία ἡγείσθω σοι ἐν παντὶ καιρῷ. Ἐν γὰρ τῇ ταύτης φιλία συμπριφερόμενος, πολλοστός ἔση».

Μαλαχ. 2, 15: «Γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπης».

Σοφ. Σολ. 3, 13 καὶ 4, 1: «Μακαρία στεῖρα ἀμίαντος, ἥτις
5 οὐκ ἔγνω κοίτη ἐν παραπτώματι· ἔξει καρπὸν ἐν ἐπισκοπῇ ψυχῶν». Καὶ πάλιν «Κρείσσων παρθενία μετ' ἀρετῆς. Ἀθανασία γὰρ ἔστι μνήμη αὐτῆς, ὅτι καὶ παρὰ Θεῷ γνωρίζεται καὶ παρὰ ἀνθρώποις, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι στεφανοφοροῦσα πομπεύει, τὸν τῶν ἀμιάντων ἄθλων ἀγῶνα νικήσασα».

10 Ἀγνώστου: «Ὁ ἀντοφθαλμῶν ἡδοναῖς, στεφανοῖ ζωὴν αὐτοῦ».

Ματθ. 19, 3-12: «Προσηλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες αὐτῷ· Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
15 αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ
20 Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Λέγουσιν αὐτῷ· Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς· Κατὰ τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν. Ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω ὑμῖν, ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐ-
25 τοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμῆσῃ ἄλλην, μοιχᾶται, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῆσας, μοιχᾶται. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Εἰ οὕτως ἔστιν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες

μαζί σου σὲ κάθε περίσταση. Διότι ζώντας μὲ τὴν ἀγάπη τῆς, θὰ γίνεις μέγας».

Μαλαχ. 2, 15: «Νὰ μὴ ἐγκαταλείψεις τὴ γυναίκα τῆς νεότητάς σου».

Σοφ. Σολ. 3, 13 καὶ 4,1: «Εἶναι εὐτυχομένη ἡ ἐνάρετη γυναίκα ἡ ὁποία, ἔστω καὶ ἂν ἔμεινε στείρα, δὲν γνώρισε ἄλλον ἄνδρα στὸ κρεβάτι τῆς κάνοντας παράπτωμα. Αὐτὴ θὰ ἔχει καρπὸ ὅταν ὁ Κύριος θὰ ἐπισκεφθεῖ τὶς ψυχὰς τῶν δικαίων». Καὶ πάλι· «Εἶναι προτιμώτερη ἡ ἐνάρετη παρθενία· διότι ἡ μνήμη τῆς παραμένει ἀθάνατη, ἐπειδὴ ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ στεφανωμένη θριαμβεῦει στὸν αἰῶνα, ἐπειδὴ νίκησε στὸν ἀγῶνα τῶν ἀμόλυντων ἄθλων».

Ἄγνωστου: «Ὅποιος ἀποστρέφει τὰ μάτια του ἀπὸ τὶς ἡδονές, στεφανώνει τὴ ζωὴ του».

Ματθ. 19, 3-12: «Τὸν πλησίασαν οἱ Φαρισαῖοι, μὲ σκοπὸ νὰ τὸν δοκιμάσουν, καὶ τὸν ρώτησαν ἐὰν ἐπιτρέπεται στὸν ἄνδρα νὰ χωρίζει τὴ γυναίκα του γιὰ κάθε αἰτία. Καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπάντησε λέγοντας· Δὲ διαβάσατε ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοὺς ἔκανε ἄνδρα καὶ γυναίκα, καὶ εἶπε, Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ ἄνδρας θὰ ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολλᾶται στὴ γυναίκα του, καὶ θὰ γίνονται οἱ δύο ἓνα σῶμα; Ὡστε νὰ μὴ εἶναι πλέον δύο, ἀλλὰ ἓνα σῶμα. Ἐκεῖνο λοιπὸν πού ὁ Θεὸς τὸ ἔνωσε, ἄς μὴ τὸ χωρίζει ὁ ἄνθρωπος. Τοῦ λέγουν· Τότε γιατί ὁ Μωυσῆς διέταξε νὰ τῆς δίνει ἔγγραφο διαζυγίου καὶ νὰ τὴν χωρίζει; Τοὺς λέει· Ὁ Μωυσῆς ἐπέτρεψε νὰ χωρίζετε τὶς γυναῖκες σας ἕξαιτίας τῆς σκληροκαρδίας σας. Ὅμως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν ἔτσι. Σᾶς λέω ὅμως, ὅτι ἐκεῖνος πού θὰ χωρίσει τὴ γυναίκα του, ὄχι ἕξαιτίας πορνείας, καὶ συνάψει γάμο μὲ ἄλλη, διαπράττει μοιχεία, καὶ ἐκεῖνος πού συνάπτει γάμο μὲ χωρισμένη, διαπράττει κι αὐτὸς μοιχεία. Τοῦ λένε τότε οἱ μαθητὲς του· Ἐὰν ἔτσι ἔχει τὸ θέμα τοῦ ἄνδρα μὲ τὴ γυναίκα, δὲν συμφέρει νὰ συνάψει κανεὶς γάμο. Καὶ ἐκεῖνος τοὺς εἶπε· Δὲν εἶναι ὅλοι σὲ θέση νὰ δεχθοῦν τὸν λόγο αὐτόν, παρὰ μόνο ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους ἔχει δοθεῖ. Διότι ὑπάρχουν εὐνοῦχοι οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μητέρας τοὺς γεννήθη-

ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν ἐγεννήθησαν οὕτως· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρῆσαι, χωρεῖτω».

5 Α' Κορ. 7, 39: «Γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. Ἐὰν δὲ κοιμηθῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρῃ ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ».

Α' Κορ. 7, 1-5. 8-11. 25-28. 32-33: «Περὶ ὧν ἐγράψατε, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι, διὰ δὲ τὰς πορνείας
10 ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν ἀποδιδότω. Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλή-
15 λους, εἰ μήτι ἐκ τοῦ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἦτε, ἵνα μὴ πειράξῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς, διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.- Λέγω τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις· Καλὸν αὐτοῖς ἔστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς ἐγώ. Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεῦνται, γαμησάτωσαν. Κρεῖσσον γὰρ ἐστὶ γαμεῖν, ἢ
20 πυροῦσθαι. Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρός μὴ χωρισθῆναι. Ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῆ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναί.- Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠληθμένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς
25 εἶναι. Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. Δέδεσαι γυναικί; Μὴ ζῆτει λύσιν. Λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; Μὴ ζῆτει γυναῖκα. Ἐὰν δὲ καὶ γαμήσῃς, οὐκ ἡμαρτες, καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος, οὐκ ἡμαρτε· θλιψὶν δὲ ἔξουσι τῇ σαρκὶ οἱ τοιοῦτοι». Καὶ πάλιν
30 «Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ

καν ἔτσι· καὶ ὑπάρχουν εὐνοῦχοι οἱ ὁποῖοι εὐνουχίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ὑπάρχουν ὅμως καὶ εὐνοῦχοι ποὺ εὐνουχίστηκαν μόνοι τους γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὅποιος μπορεῖ νὰ τὸ δεχθεῖ αὐτό, ἄς τὸ δεχθεῖ».

Α' Κορ. 7, 39: «Ἡ γυναίκα εἶναι δεμένη ἀπὸ τὸν νόμο, ἐφόσον ζεῖ ὁ ἄνδρας της. Ἐὰν ὅμως πεθάνει ὁ ἄνδρας της, εἶναι ἐλεύθερη νὰ παντρευθεῖ ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ γίνει ὅπως θέλει ὁ Κύριος».

Α' Κορ. 7, 1-5. 8-11. 25-28. 32-33: «Γι' αὐτὰ ποὺ μοῦ γράψατε, καλὸ εἶναι στὸν ἄνθρωπο νὰ μὴ ἀγγίζει γυναίκα, ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πορνείας ἃς ἔχει ὁ καθένας τὴ γυναίκα του, καὶ ἡ κάθε γυναίκα ἃς ἔχει τὸ δικό της ἄνδρα. Στὴ γυναίκα ὁ ἄνδρας νὰ ἀποδίδει τὴ συμπάθεια ποὺ ὀφείλει, ὅπως καὶ ἡ γυναίκα στὸν ἄνδρα. Ἡ γυναίκα δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα της, ἀλλὰ ὁ ἄνδρας της· τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα του, ἀλλὰ ἡ γυναίκα του. Νὰ μὴ στερεῖτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἐκτὸς ἐὰν αὐτὸ γίνει προσωρινὰ μὲ κοινὴ ἀπόφαση, γιὰ νὰ ἀφιερωθεῖτε στὴν προσευχὴ, καὶ πάλι νὰ σμίγετε μαζί, γιὰ νὰ μὴ σὰς πειράζει ὁ Σατανᾶς, ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας σας νὰ συγκρατηθεῖτε.— Στους ἄγαμους καὶ τὶς χῆρες λέω, ὅτι εἶναι καλὸ γι' αὐτοὺς νὰ μείνουν ὅπως εἶμαι κι ἐγώ. Ἐὰν ὅμως δὲν μποροῦν νὰ μείνουν ἐγκρατεῖς, ἄς συνάπτουν γάμο. Διότι εἶναι προτιμώτερο νὰ παντρευεῖται κανεὶς, παρὰ νὰ καίεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία. Καὶ στους ἑγγαμους παραγγέλλω, ὄχι ἐγώ, ἀλλὰ ὁ Κύριος, ἡ γυναίκα νὰ μὴ χωρίζεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ἐὰν ὅμως χωρισθεῖ, νὰ μένει ἄγαμη, ἢ νὰ συμφιλιώνεται μὲ τὸν ἄνδρα της. Καὶ ὁ ἄνδρας νὰ μὴ ἀφήνει τὴ γυναίκα του.— Γιὰ τοὺς παρθένους δὲν ἔχω ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ δίνω γνώμη σὰν ἕνας ποὺ ἔχει ἐλεηθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ εἶναι ἀξιόπιστος. Νομίζω λοιπὸν ὅτι αὐτὸ εἶναι καλὸ γιὰ τοὺς σημερινούς δύσκολους καιρούς, ὅτι δηλαδὴ εἶναι καλὸ στὸν ἄνθρωπο νὰ μείνει ὅπως εἶναι. Ἔχεις δεθεῖ μὲ γυναίκα; Μὴ ζητᾶς διάλυση. Εἶσαι χωρισμένος ἀπὸ γυναίκα; Μὴ ζητᾶς γυναίκα. Ἐὰν συνάψεις πάλι γάμο, δὲν ἁμαρτάνεις· καὶ ἐὰν ἡ παρθένος παντρευτεῖ, δὲν ἁμαρτάνει. Αὐτοὶ ὅμως θὰ ὑποφέρουν στὴ ζωὴ».— Καὶ πάλι· «Σᾶς θέλω νὰ εἴσαστε ἐλεύθεροι ἀπὸ μέριμνες. Ὁ ἄγαμος μερι-

Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί, καὶ μεμέρισται. Ἡ γυνὴ ἡ ἀγαμος καὶ ἡ γαμήσασα. Ἡ ἀγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἡ ἅγια καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ
5 τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, σὺχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ Κυρίῳ καὶ ἀπερίσπαστον».

Ἐφ. 5, 28-29: «Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν
10 ἀγαπᾷ. Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν».

Ἐβρ. 13, 4: «Τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν: Δεῖ τὸν
15 νοῦν, ὡσπερ τινὰ κυβερνήτην, ἄνω καθήμενον τῶν παθῶν, καὶ οἶον πλοῖω τῆς σαρκὸς ἐπιβάντα καὶ ἐμπειρία τοὺς λογισμοὺς, οἶον οἶακας, περιστρέφοντα, καταπατεῖν μὲν γενναίως τὰ κύματα, ὑψηλὸν δὲ διαμένοντα καὶ δυσπρόσιτον ὄντα τοῖς πάθεσιν, μηδαμοῦ τῆς πικρίας τῶν παθῶν ὡσπερ ἀλμῆς τινος ἀναπίμ-
20 πλασθαι.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὴν Ἑξαήμερον 7, 28: Μία ἀρετὴ καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἐπειδὴ καὶ ἡ κτίσις ὁμότιμος, ὥστε καὶ μισθὸς ὁ αὐτὸς ἀμφοτέροις. Ἦν ἡ φύσις μία, ἐνέργειαι αἱ αὐταῖ· ὧν δὲ τὸ ἔργον ἴσον, τούτων καὶ μισθὸς ὁ αὐτός.

25 Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὸν Α' Ψαλμόν: «Οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν, καθὼς ὑπερόρειοι ἀλλήλοις πρὸς κοινωνίαν γάμου συνέλθητε. Ὁ τῆς φύσεως δεσμός, ὁ τῆς εὐλογίας ζυγός, ἔνωσις ἔστω τῶν διεστώτων. Ἐχιδνα τὸ χαλεπώτατον τῶν ἔρπετῶν πρὸς γάμον ἀπαντᾷ τῆς θαλαττίας σμυραίνης καὶ
30 συριγμῶ τὴν παρουσίαν σημαίνουσα, ἐκκαλεῖται αὐτήν ἐκ

μῶν τὰ πράγματα τοῦ Κυρίου, πῶς νὰ ἀρέσει στὸν Κύριο. Ὁ ἔγγαμος μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, πῶς νὰ ἀρέσει στὴ γυναίκα, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του εἶναι μοιρασμένο. Ἡ γυναίκα ἢ ἄγαμη καὶ ἢ παντρεμένη. Ἡ ἄγαμη μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ εἶναι ἅγια καὶ στὸ σῶμα καὶ στὸ πνεῦμα, ἐνῶ ἡ παντρεμένη μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, πῶς νὰ ἀρέσει στὸν ἄνδρα της. Αὐτὸ σᾶς τὸ λέω γιὰ τὸ δικό σας συμφέρον, ὄχι γιὰ νὰ σᾶς θάλω θηλεία, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξετε καλὴ συμπεριφορὰ, νὰ μείνετε στερεοὶ στὸν Κύριο καὶ νὰ εἴστε ἀπερίσπαστοι.

Ἐφ. 5, 28-29: «Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ τὴ γυναίκα του, ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του· διότι κανεὶς ποτὲ δὲν μίσησε τὴ σάρκα του, ἀλλὰ τὴν τρέφει καὶ τὴν περιποιεῖται, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν».

Ἐβρ. 13, 4: «Ὁ γάμος νὰ θεωρεῖται ἄξιος τιμῆς ἀπὸ ὅλους καὶ τὸ συζυγικὸ κρεβάτι νὰ μένει ἀμόλυντο».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν. Πρέπει ὁ νοῦς, σὰν ἄλλος κυβερνήτης, νὰ μένει πάνω ἀπὸ τὰ πάθη, ἀνεβασμένος στὴ σάρκα, σὰν σὲ πλοῖο, καὶ μὲ τὴν πείρα του νὰ κρατᾷ τοὺς λογισμοὺς, σὰν νὰ εἶναι πηδάλιο, καὶ νὰ καταπατεῖ μὲν τὰ κύματα μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ νὰ μένει ψηλὰ καὶ νὰ εἶναι ἀπλησίαστος ἀπὸ τὰ πάθη, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται, σὰν ἀπὸ κάποια ἀλμύρα, ἀπὸ τὴν πικρία τῶν παθῶν.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία στὸν 1ο Ψαλμὸ: Ἡ ἀρετὴ εἶναι μία, καὶ γιὰ τὸν ἄνδρα καὶ γιὰ τὴ γυναίκα, ἐπειδὴ καὶ ἡ φύση τοὺς εἶναι ἰσότιμη, ὥστε καὶ ἡ ἀνταμοιβὴ νὰ εἶναι ἴδια καὶ γιὰ τοὺς δύο. Αὐτῶν ποὺ ἡ φύση εἶναι μία, ἴδιες εἶναι καὶ οἱ ἐνέργειες· καὶ αὐτῶν ποὺ τὸ ἔργο εἶναι ἴσο, αὐτῶν καὶ ἡ ἀμοιβὴ εἶναι ἴδια.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία στὴν Ἑξαήμερο 7, 28: «Οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαπᾶτε τίς γυναῖκες σας»³¹, ἔστω καὶ ἂν ταξιδέψατε κι ἔσεῖς κι ἐκεῖνες μακριὰ ἀπὸ τίς πατρίδες σας γιὰ νὰ ἐνωθεῖτε μὲ τὸν γάμο. Ὁ δεσμός τῆς φύσεως καὶ ὁ ζυγὸς τῆς ἱερολογίας ἄς εἶναι ἔνωση αὐτῶν ποὺ ἀπεῖχαν μεταξύ τους. Ἡ ὄχιά, τὸ πιὸ φοβερὸ ἀπὸ τὰ ἔρπετά, μὲ σκοπὸ τοῦ γάμου, πηγαίνει καὶ συναντᾷ τὴ θαλάσσια μύραινα, καὶ ἀφοῦ τῆς δώσει τὸ σύνθημα τῆς παρουσίας της μὲ σφύριγμα, τὴν

31. Ἐφεσ. 5, 25.

τῶν θυθῶν πρὸς γαμικὴν συμπλοκὴν. Τί βούλεται μοι ὁ λόγος; Ὅτι κὰν τραχὺς ᾦ, κὰν ἄγριος τὸ ἦθος ὁ σύζυγος, ἀνάγκη φέρειν τὴν ὁμόζυγον, καὶ μηδεμίαν προφάσεως καταδέχεσθαι τὴν ἔνωσιν διασπᾶν. Πλήκτης ἐστίν; Ἄλλ' ἀνήρ. Πάροινος; Ἄλλ' ἠνωμένος κατὰ τὴν φύσιν. Τραχὺς καὶ δυσάρεστος; Ἀλλὰ μέλος ἴδιον καὶ μελῶν τὸ τιμώτατον. Ἀκουέτω δὴ καὶ ὁ ἀνὴρ τῆς προσηκούσης παραινέσεως. Ἡ ἔχιδνα τὸν ἰὸν ἔξεμει, αἰδουμένη τὸν γάμον, σὺ δὲ τῆς ψυχῆς τὸ ἀπηνές καὶ ἀπάνθρωπον οὐκ ἀποτίθεισαι, αἰδοῖ τῆς ἐνώσεως;

10 Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία Πρὸς τοὺς νέους: Οὐκ ἂν παρέλθοιμι τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅς, τὰς θυγατέρας Δαρείου αἰχμαλώτους λαβὼν, θαυμαστόν τι οἶον τὸ κάλλος ἔχειν μαρτυρουμένας, οὐδὲ προσειπεῖν ἠξίωσεν, αἰσχρὸν εἶναι κρίνων τὸν ἄνδρα ἐλόντα, ὑπὸ γυναικῶν ἠττηθῆναι. Τοῦτι γὰρ εἰς ταῦτόν ἐκείνο φέρει. Ὅ
15 ἐμβλέψας πρὸς ἠδονὴν γυναικί, κὰν μὴ τῷ ἔργῳ τὴν μοιχείαν ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ τὸ γε τὴν ἐπιθυμίαν τῇ ψυχῇ παραδέξασθαι, οὐκ ἀφεῖται τοῦ ἐγκλήματος.

Ἀγίου Ἰγνατίου: Παρθενίας ζυγὸν μηδενὶ ἐπιτίθει. Ἐπισφαλές γὰρ τὸ κτῆμα καὶ δυσφύλακτον, ὅταν κατ' ἀνάγκην γίνηται.— Τοῖς νέοις ἐπίτρεπε γαμεῖν, πρὶν διαφθαρεῖν εἰς ἑτέρας.

Γρηγορίου Θεολόγου, Παραινετικὸς πρὸς παρθένους: Παρθένε, παρθένος ἴσθι καὶ ὄμμασι καὶ φαέεσσι καὶ γλώσσῃ· πᾶσι γὰρ ἐπίτροχός ἐστιν ἁμαρτίας.

25 Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τοὺς Μακαρισμούς, 2: Μακαρίζει ὁ Κύριος, οὐ τοὺς ἔξω πάθους βιοτεύοντας (οὐ γὰρ δυνατόν ἐν ὑλώδει ζωῇ τὸν ἄυλον καθόλου καὶ ἀπαθῆ κατορθωθῆναι βίον), ἀλλὰ τοὺς πρὸς τὰς τῆς φύσεως ὁρμὰς βραδεῖς τε καὶ δυκινήτως ἔχοντας. Οὐ γὰρ καθόλου τὴν ἀπάθειαν νομοθετεῖ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἀλλὰ τὸ δι' ἀρετῆς κατορθούμενον. Τὸ μὲν γὰρ ἐγγενέσθαι ποτὲ τοιαύτην ὁρμὴν, ἢ συγκεκραμένη πολλάκις τῇ φύ-

καλεῖ νὰ θγεί ἀπὸ τὸν θυθὸ γιὰ γαμικὴ συμπλοκὴ. Τί θέλω νὰ πῶ με αὐτό; Ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμα ὁ σύζυγος εἶναι σκληρὸς, καὶ ἂν ἔχει ἄγριο χαρακτῆρα, πρέπει νὰ τὸν ὑπομένει ἡ σύζυγος καὶ νὰ μὴ δέχεται με καμμιά δικαιολογία νὰ διασπάσει τὴν ἔνωση. Χτυπάει; Ἄνδρας εἶναι. Μεθάει; Ὅμως εἶναι ἐνωμένος με τὸν φυσικὸ δεσμό. Εἶναι σκληρὸς καὶ δυσάρεστος; Μὰ εἶναι δικό σου μέλος, καὶ μάλιστα τὸ πιὸ πολῦτιμο ἀπὸ τὰ μέλη σου. Ἄς ἀκούσει ὅμως καὶ ὁ ἄνδρας τὴν παραινέση πού πρέπει. Ἡ ὀχία ξερνάει τὸ δηλητήριον, διότι σέβεται τὸν γάμον, καὶ σὺ δὲν ἀποβάλλεις τὴν σκληρότητα τῆς καρδιάς καὶ τὴν ἀπανθρωπιὰ ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν ἔνωση;

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία Πρὸς τοὺς νέους: Δὲ θὰ μπορούσα νὰ ἀντιπαρέλθω τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος αἰχμαλωτίζοντας τις θυγατέρες τοῦ Δαρείου, πού, ὅπως λέγεται, εἶχαν ἐξαιρετὴ ὁμορφιά, δὲν ἀξίωσε οὔτε νὰ τις χαιρετίσει, κρίνοντας ὅτι εἶναι ἄτιμο, αὐτὸς πού νίκησε ἄνδρες, νὰ νικηθεῖ ἀπὸ γυναῖκες. Διότι αὐτὸ ἐδῶ ὀδηγεῖ σ' ἐκεῖνο τὸ ἴδιον. Ἐκεῖνος πού κοίταξε γυναῖκα ἡδονικά, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν τελέσει στὴν πράξη τὴ μοιχεία, ἀλλ' ὅμως με τὸ νὰ δεχθεῖ στὴν ψυχὴ του τὴν ἐπιθυμία, δὲν ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχει διαπράξει τὸ ἁμάρτημα.

Ἀγίου Ἰγνατίου: Μὴ ἐπιβάλλεις σὲ κανέναν τὸν ζυγὸ τῆς παρθενίας. Διότι τὸ ἀπόκτημα αὐτὸ εἶναι ἐπισφαλὲς καὶ φυλάσσεται δύσκολα, ὅταν γίνεται ἀναγκαστικά.— Νὰ ἐπιτρέπεις στοὺς νέους νὰ συνάπτουν γάμον, πρὶν διαφθαροῦν με ἄλλες.

Γρηγορίου Θεολόγου, Παραινετικὸς πρὸς παρθένους: Παρθένε, μείνε παρθένος καὶ με τὰ μάτια καὶ με τὰ φῶτα καὶ με τὴ γλῶσσα: διότι ἡ ἁμαρτία εὐκόλα τρέχει σὲ ὅλα.

Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς 2: Ὁ Κύριος μακαρίζει ὄχι ἐκείνους πού ζοῦν χωρὶς πάθος (διότι δὲν εἶναι δυνατὸ μέσα στὴν ὑλικὴ ζωὴ νὰ κατορθωθεῖ ζωὴ τελείως ἄυλη καὶ χωρὶς πάθη), ἀλλὰ ἐκείνους πού εἶναι βραδεῖς καὶ δυσκίνητοι πρὸς τις φυσικὰς ὁρμὰς. Διότι δὲν νομοθετεῖ γενικὰ τὴν ἀπάθεια γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ ὅ,τι κατορθώνεται με τὴν ἀρετὴ. Διότι τὸ νὰ γεννηθεῖ κάποτε μὰ τέτοια ὁρμὴ, ἢ ἀσθένεια πού πολλὰς φορὰς εἶναι συνδεδεμένη με τὴ φύση, καὶ χωρὶς τὴ συγκατάθεσή μας τὴν δημιουργεῖ. Ἄλλὰ τὸ νὰ μὴ παρασυρθεῖ κανεὶς, σὰν ἀπὸ χείμαρρον,

σει ἀσθένεια καὶ παρὰ γνώμην κατασκευάζει, τὸ δὲ μὴ χειμάρου δίκην παρενεχθῆναι τῇ τοῦ πάθους ὁρμῇ, ἀλλ' ἀνδρικῶς πρὸς τὴν τοιαύτην διάθεσιν στήναι καὶ τοῖς λογισμοῖς τὸ πάθος ἀπόσασθαι, τοῦτο τῆς ἀρετῆς ἔργον ἐστίν. Μακάριοι τοίνυν οἱ
5 μὴ ὀξύρροποι πρὸς τὰς ἐμπαθεῖς τῆς ψυχῆς κινήσεις, ἀλλὰ κατεσταλμένοι τῷ λογισμῷ καὶ ἐφ' ὧν ὁ λογισμὸς, καθάπερ τις χαλινός, ἀναστομῶν τὰς ὁρμάς, οὐκ ἔα τὴν ψυχὴν πρὸς ἀταξίαν ἐκφέρεσθαι.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Γάμος συγγνώμη πάθους.

10 Οὐδὲν Οὕτως ἀνάξιον παρθένου, ὡς τὸ πλουτεῖν καὶ περιβεβληθῆναι πραγμάτων πλήθος.

Μεθοδίου: Χλεύη τὰ μὲν τῆς παιδοποιίας ὄργανα τηρεῖν παρθένα, τὴν δὲ γλῶσσαν μὴ τηρεῖν ἢ τὴν γλῶσσαν μὲν τηρεῖν παρθένον, τὴν δὲ ὄρασιν ἢ τὴν ἀκοήν ἢ τὰς χεῖρας μὴ τηρεῖν,
15 ἀλλ' ἐταιρίζεσθαι τύφῳ καὶ θιμῷ. Δεῖ γὰρ πάντα τὰ μέλη καὶ τὰ αἰσθητήρια τηρεῖν ἑαυτοῦ καθαρὰ καὶ συνεσφραγισμένα.

Θεοτίμου: Τὸ βεβιασμένον ἀηδές, ταχύ, τὸ δὲ ἀβίαστον οὐκ ἔχει κόρον, ἀλλ' αἰεὶ χάριτι καὶ πόθῳ θάλλει.

Κλήμεντος Ἀλεξ.: Παρθένων φθορὰ λέγεται, οὐ μόνον
20 πορνεία, ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸ καιροῦ ἐκδοσις, ὅταν, ὡς εἰπεῖν, ἀώρως ἐκδοθῇ τῷ ἀνδρὶ, ἥτοι ὑφ' ἑαυτῆς, ἢ καὶ παρὰ τῶν γονέων.

Διδύμου: Ἐκ μελέτης πολλῆς καὶ ἀσκήσεως, ἢ βία καὶ ἀγριότης τῶν παθῶν ἀσθενεῖς.

Τοῦ ἰδίου, Πρὸς Φιλόσοφον: Ὁ τῶν παθῶν ἠνίοχος οὐκ
25 ἄπαξ καθυποτάξας ἔσθ'. Αἰεὶ γὰρ πόλεμος οὗτος ἴσταται, ἐφ' ὅσον ὁ ἀνθρώπος ἐστὶν ἐν ζωῇ.

Τίτλος ια'.— Περὶ πορνείας καὶ μοιχείας καὶ ἀρσενοκοιτίας.

Λευιτ. 20, 10-14: «Ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν μοιχεύσῃ γυναῖκα

ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ πάθους, καὶ νὰ ἀντισταθεῖ ἀντρίκια σ' αὐτὴ τὴ διάθεση, καὶ νὰ ἀπωθήσει τὸ πάθος μὲ τοὺς λογισμοὺς του, αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς ἀρετῆς. Μακάριοι λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν εἶναι ἐπιρρεπεῖς στὶς γεμάτες πάθος κινήσεις τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔχουν συγκρατημένο τὸν λογισμό, καὶ ὅλα ὅσα ἐπιηραίνει ὁ λογισμὸς, ὁ ὁποῖος, σὰν ἄλλο χαλινάρι, συγκρατεῖ τὶς ὁρμῆς, καὶ δὲν ἀφήνει τὴν ψυχὴ νὰ ἐκτρέπεται σὲ ἀταξία.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ὁ γάμος ἀποτελεῖ ἐπιεικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ πάθους.

Τίποτε δὲν εἶναι τόσο ἀνάξιο γιὰ μιὰ παρθένο, ὅσο τὸ νὰ εἶναι πλούσια καὶ νὰ φοράει πλῆθος πραγμάτων.

Μεθοδίου: Εἶναι εἰρωνεῖα νὰ τηρεῖ κανεὶς τὰ ὄργανα τῆς παιδοποιίας παρθένα, καὶ νὰ μὴ τηρεῖ τὴ γλώσσα. Ἡ νὰ τηρεῖ βέβαια παρθένα τὴ γλώσσα, ἀλλὰ νὰ μὴ τηρεῖ τὴν ὄραση ἢ τὴν ἀκοή ἢ τὰ χέρια, ἀλλὰ νὰ ἔχει συντρόφους τοῦ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὸν θυμό. Διότι πρέπει ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰ αἰσθητήρια ὄργανά του νὰ τὰ τηρεῖ καθαρὰ καὶ σφραγισμένα.

Θεοτίμου, Περὶ νηστείας: Τὸ ὑποχρεωτικὸ εἶναι ἀηδιαστικὸ καὶ διαρκεῖ λίγο, ἐνῶ τὸ ἀβίαστο δὲν ἔχει χορτασμό, ἀλλὰ ἀκμάζει πάντοτε μὲ χάρη καὶ πόθο.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Διαφθορὰ τῶν παρθένων λέγεται ὄχι μόνον ἡ πορνεία, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόωρη ἐκδοσὴ τους, ὅταν δηλαδὴ παραδίνεται πρόωρα στὸν ἄνδρα, εἴτε ἀπὸ μόνη τῆς, εἴτε ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς.

Διδύμου: Μὲ τὴν πολλὴ μελέτη καὶ ἀσκησι, ἢ βιαιότητα καὶ ἀγριότητα τῶν παθῶν ἐξασθενοῦν.

Τοῦ ἰδίου, Πρὸς Φιλόσοφον: Ὁ ἡνίοχος τῶν παθῶν, ὅταν μιὰ φορὰ τὰ ὑποτάξει, δὲν τὰ ἀφήνει. Διότι ὁ πόλεμος αὐτὸς διαρκεῖ ὅσο ὁ ἄνθρωπος βρισκεται στὴ ζωῇ.

Τίτλος 11.— Γιὰ τὴν πορνεία, τὴ μοιχεία καὶ τὴν παιδεραστία.

Λευίτ. 20, 10-14. « Ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἀτιμάσει τὴ γυναῖκα

άνδρὸς, θανάτῳ θανατούσθω, ὁ μοιχεύων καὶ ἡ μοιχευομένη.
 *Ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν κοιμηθῆ μετὰ ἄρσενος κοίτην γυναικὸς, ὀδέ-
 λυγμα ἐποίησαν ἀμφότεροι θανατούσθωσαν ἔνοχοι γὰρ εἰσι
 θανάτου. *Ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν κοιμηθῆ μετὰ γυναικὸς τοῦ πατρὸς
 5 αὐτοῦ, ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀπεκάλυψεν θανάτῳ
 θανατούσθωσαν ἀμφότεροι. *Ἄνθρωπος ἐὰν λάθῃ γυναῖκα καὶ
 τὴν μητέρα αὐτῆς ἀνομία ἐστίν. Ἐν πυρὶ κατακαύσουσιν αὐτὸν
 καὶ αὐτάς».

Δευτ. 23, 2: «Οὐκ ἐλεύσεται ἐκ πόρνης εἰς Ἐκκλησίαν Θε-
 10 οὔ».

Δευτ. 22, 22: «Ἐὰν ὕρεθῆ ἄνθρωπος κοιμώμενος μετὰ γυ-
 ναικὸς συναφισμένης ἀνδρὶ, ἀποκτενεῖτε ἀμφοτέρους, καὶ ἐξα-
 ρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ Ἰσραήλ».

Δευτ. 27,23: «Ἐπικατάρατος ὁ κοιμώμενος μετὰ πενθερᾶς
 15 αὐτοῦ· καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός, Γένοιτο, γένοιτο».

Δευτ. 22, 13-27: «Ἐὰν τις λάθῃ γυναῖκα καὶ συνοικήσῃ αὐτῇ
 καὶ ἐπίθῃται προφασιστικούς λόγους καὶ κατενέγκῃ αὐτῆς
 ὄνομα πονηρὸν καὶ λέγῃ, Τὴν γυναῖκα ταύτην εἴληφα καὶ προσ-
 ελθὼν αὐτῇ, οὐχ εὔρηκα αὐτῇ παρθενίαν, καὶ λαβὼν ὁ πατὴρ τῆς
 20 παιδὸς καὶ ἡ μήτηρ ἐξοίσουσι τὰ παρθένια τῆς γυναικὸς πρὸς
 τὴν γερουσίαν, λήψονται τὸν ἄνθρωπον καὶ παιδεύσουσι καὶ
 ζημιώσουσιν αὐτὸν ἑκατὸν σίκλους, καὶ δώσουσι τῷ πατρὶ τῆς
 νεάνιδος, ὅτι ἐξήνεγκεν ὄνομα πονηρὸν ἐπὶ παρθένον Ἰσραηλι-
 τιν, καὶ αὐτοῦ ἔσται γυνή. Οὐ δυνησεται ἐξαποστεῖλαι αὐτὴν τὸν
 25 πάντα χρόνον. Ἐὰν δὲ μὴ εὔρεθῆ τὰ παρθένια τῆ νεάνιδι, ἐξοί-
 σουσιν αὐτὴν ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ λιθοβολήσου-
 σιν αὐτὴν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως καὶ ἀποθανεῖται, ὅτι ἐποίησεν
 ἀφροσύνην.

Ἐὰν γένηται παῖς παρθένος μεμνηστευμένη ἀνδρὶ, εὐρὼν
 30 αὐτὴν ἄνθρωπος ἐν πόλει, κοιμηθῆ μετ' αὐτῆς, ἐξάξετε ἀμφοτέ-
 ρους ἐπὶ τὴν πύλην τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ λιθοβολήσουσιν
 ἀμφοτέρους ἐν λίθοις καὶ ἀποθανοῦνται ἡ νεάνις, διότι οὐκ

κάποιου ἄλλου ἄνδρα, θά τιμωρεῖται μὲ θάνατο καὶ αὐτὸς ποῦ μοίχευσε καὶ ἐκείνη ποῦ μοιχεύτηκε. * Ἄνθρωπος ποῦ θά κοιμηθεῖ μὲ ἄνδρα σὲ κρεβάτι γυναίκας, διέπραξαν βδελυρὴ πράξη· θά θανατωθοῦν καὶ οἱ δύο, διότι εἶναι ἔνοχοι θανάτου. * Ὁ ἄνθρωπος ποῦ θά κοιμηθεῖ μὲ τὴ γυναῖκα τοῦ πατέρα του, ἀτίμασε τὸν πατέρα του· θά τιμωρηθοῦν μὲ θάνατο καὶ οἱ δύο. * Ὁ ἄνθρωπος ποῦ θά πάρει γυναῖκα καὶ τὴ μητέρα της διαπράττει μεγάλο ἁμάρτημα. Πρέπει νὰ καοῦν καὶ αὐτὸς καὶ αὐτὴ στὴ φωτιά».

Δευτ. 23, 2: «Δὲν θά προσέρχεται στὶς συναθροίσεις παιδι γυναίκας πόρνης».

Δευτ. 22, 22: «Ἐὰν βρεθεῖ ἄνθρωπος νὰ κοιμᾶται μὲ γυναῖκα παντρεμένη, νὰ τοὺς σκοτώνετε καὶ τοὺς δύο. * Ἔτσι θά ἐξαλειφθεῖ τὸ κακὸ ἀπὸ τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό».

Δευτ. 27, 23: «Καταραμένος αὐτὸς ποῦ κοιμᾶται μὲ τὴν πεθερὰ του. Καὶ ὅλος ὁ λαὸς θά ἀπαντήσῃ· Γένοιτο, γένοιτο».

Δευτ. 22, 13-27. «Ἐὰν κάποιος πάρει γυναῖκα καὶ συγκατοικήσῃ μαζί της, καὶ ἔπειτα τὴν μισήσει, καὶ ἐκτοξεύσει ἐναντίον της κατηγορίες ψεύτικες, ποῦ θίγουν τὴν ὑπόληψη τοῦ ὀνόματός της, καὶ πεῖ, Τὴν γυναῖκα αὐτὴ τὴν πῆρα ὡς σύζυγό μου καὶ ὅταν ἦρθα σὲ ἐπαφὴ μαζί της δὲν τὴν βρῆκα παρθένο, τότε ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα τῆς κόρης θά φέρουν τὰ δείγματα τῆς παρθενικότητος τῆς γυναίκας στὴ γερουσία. * Ἡ γερουσία θά συλλάβῃ τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνον, θά τὸν τιμωρήσουν καὶ θά τοῦ ἐπιβάλουν πρόστιμο ἑκατὸ σίκλους² ἀργύρου, καὶ θά τοὺς δώσουν στὸν πατέρα τῆς νέας, ἐπειδὴ δυσφήμησε τὸ ὄνομα παρθένου Ἰσραηλίτισσας, καὶ θά εἶναι γυναῖκα του, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ τὴ χωρίσῃ ποτέ. * Ἐὰν ὅμως δὲν βρεθοῦν τὰ δείγματα τῆς παρθενίας τῆς νεαρᾶς, θά τὴν ὀδηγήσουν στὴν πόρτα τοῦ πατέρα της καὶ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως θά τὴν θανατώσουν μὲ λιθοβολισμό, ἐπειδὴ διέπραξε ἀφροσύνη.

* Ἐὰν κάποια κόρη παρθένα, ποῦ εἶναι μνηστευμένη μὲ κάποιον ἄνδρα, τὴν βρεῖ ἕνας ἄνδρας στὴν πόλη καὶ κοιμηθεῖ μαζί της, νὰ τοὺς βγάλετε καὶ τοὺς δύο στὴν πύλη τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ νὰ τοὺς θανατώσουν λιθοβολώντας τους καὶ τοὺς δύο· ἢ νεαρά, ἐπει-

32 Ἐντιστοιχοῦσαν πρὸς 350 δράμια, ἢ 1166 γραμμάρια.

έβόησεν ἐν τῇ πόλει, καὶ ὁ ἄνθρωπος, διότι ἐταπείνωσε τὴν
 γυναῖκα τοῦ πλησίον. Ἐὰν δέ ἐν τῷ πεδίῳ εὗρη ἄνθρωπος τὴν
 παῖδα τὴν μεμνηστευμένην καὶ διασάμενος κοιμηθῆ μετ' αὐτῆς,
 ἀποκτενεῖτε τὸν ἄνθρωπον τὸν κοιμώμενον μετ' αὐτῆς, καὶ τὴν
 5 νεάνιδα οὐ μὴ ποιήσητε οὐδέν. Οὐκ ἔστιν ἀμάρτημα τῇ νεάνιδι
 θανάτου, ὅτι ὡς εἴ τις ἐπανασταίη ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν πλησίον
 καὶ φονεύσῃ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ὅτι
 ἐν τῷ ἀγρῷ εὗρεν αὐτήν· ἐβόησεν ἡ νεάνις καὶ ὁ βοιωθῶν αὐτῇ
 οὐκ ἦν».

10 Ἰωβ 24, 15: «Ὁφθαλμὸς μοιχοῦ ἐφύλαξε σκότος, λέγων· Οὐ
 προσονήσει με ὁφθαλμὸς».

Ἰωβ 30, 11-12: «Θυμὸς ὀργῆς ἀκατάσχετος, τὸ μᾶναι ἄν-
 δρὸς γυναῖκα. Πῦρ γάρ ἐστι καιόμενον ἐκ πάντων τῶν μερῶν οὐ
 δ' ἂν εἰσέλθῃ, ἐκ ριζῶν ἀπώλεσεν».

15 Παροιμ. 19, 13: «Οὐχ ἄγναι εὐχαι ἀπὸ μισθώματος ἐταί-
 ρας».

Παροιμ. 6, 25. 32-35: «Μὴ σε νικήσῃ κάλλους ἐπιθυμία, μηδὲ
 ἀγρευθῆς τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ συναρπασθῆς ἀπὸ τῶν τῆς
 πορνείας βλεφάρων. Ὁ μοιχὸς δι' ἔνδειαν φρενῶν ἀπώλειαν τῇ
 20 ἑαυτοῦ ψυχῇ περιποιεῖται· ὀδύνας τε καὶ ἀτιμίας ὑποφέρει· τὸ
 ὄνειδος αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Μεστὸς γάρ
 ζήλου θυμὸς ἄνδρὸς αὐτῆς· οὐ φείσεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· οὐκ
 ἀνταλλάσσεται οὐδενὸς λύτρου τὴν ἔχθραν, οὐδ' οὐ μὴ διαλυθῆ
 πολλῶν δώρων».

25 Παροιμ. 5, 20: «Μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν, μηδέ συνέ-
 χου ἀγκάλαις ταῖς μὴ ἰδίαις».

Παροιμ. 5, 20: «Ὁς ποιμαίνει πόρνας, ἀπολέσει πλοῦτον».

Παροιμ. 6, 27-28: «Ἀποδήσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια
 οὐ κατακαύσει; Ἡ περιπατήσει τις ἐπ' ἀνθρώκων πυρός, τοὺς δὲ
 30 πόδας οὐ κατακαύσει; Οὕτως ὁ εἰσελθὼν πρὸς γυναῖκα ὑπαν-
 δρον οὐκ ἀθωωθήσεται».

δὴ δὲν φώναξε ἐνῶ βρισκόταν μέσα στὴν πόλη, καὶ ὁ ἄνδρας ἐπειδὴ ταπεινώσε τὴ γυναῖκα τοῦ πλησίον. Ἐὰν ὅμως ἓνας ἄνδρας βρεῖ τὴν μνηστευμένη κόρη στὸ ὕπαιθρο καὶ τὴν ἐξαναγκάσει νὰ κοιμηθεῖ μαζί του, θὰ σκοτώσετε αὐτὸν ποὺ κοιμήθηκε μ' αὐτήν, ἀλλὰ τὴν νεαρή δὲν θὰ τὴν πειράξετε καθόλου. Δὲν ὑπάρχει γιὰ τὴν νεαρή ἐνοχὴ θανάτου, διότι ἡ περίπτωση μοιάζει μὲ τὴν περίπτωση ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ πλησίον του καὶ τὸν φονεύει. Ἔτσι εἶναι καὶ ἡ περίπτωση αὐτή· διότι τὴν βρήκε στὸ χωράφι, ἡ νεαρή φώναξε, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς νὰ τὴ βοηθήσει».

Ἰωβ 24, 15: «Τὰ μάτια τοῦ μοιχοῦ περιμένουν νὰ ἔρθει τὸ σκοτάδι λέγοντας: Δὲν θὰ μὲ δεῖ κανένα μάτι».

Ἰωβ 30, 11-12: «Ἀσυγκράτητος εἶναι ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ὅταν ἄνδρας μολύνει γυναῖκα. Διότι τὸ ἁμάρτημα αὐτὸ εἶναι φωτιά ποὺ καίει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, καὶ ὅπου εἰσχωρήσει ἐξολοθρεύει ἀπὸ τὰ θεμέλια».

Παροιμ. 19, 13: «Τάματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ χρήματα πόρνης, δὲν εἶναι καθαρὰ».

Παροιμ. 6, 25. 32-35: «Νὰ μὴ σὲ νικήσει ἡ ἐπιθυμία τῆς γυναικείας ὁμορφιάς, οὔτε νὰ συλληφθεῖς στὰ δίχτυα μὲ τὰ ἴδια σου τὰ μάτια, οὔτε νὰ συναρπασθεῖς ἀπὸ τὰ πορνικὰ βλέφαρά της. Ὁ μοιχὸς ἐξαιτίας τῆς ἀφροσύνης του προξενεῖ καταστροφὴ στὴ ζωὴ του· ὑποφέρει πόνους καὶ ἐξευτελισμούς καὶ ἡ ντροπὴ του δὲν θὰ ἐξαλειφθεῖ στὸν αἰῶνα. Διότι ὁ θυμὸς τοῦ ἄνδρα τῆς μοιχαλίδας εἶναι γεμάτος ζήλεια· δὲ θὰ τὸν λυπηθεῖ ὅταν θὰ δικάζεται. Δὲ θὰ δεχθεῖ νὰ ἀνταλλάξει τὴν ἔχθρα του μὲ κανένα λύτρο, οὔτε νὰ τὴν λύσει μὲ πολλὰ δῶρα».

Παροιμ. 5, 20: «Μὴ πηγαίνεις συχνὰ σὲ ξένη γυναῖκα, οὔτε νὰ δέχεσαι νὰ σὲ σφίγγουν ἀγκαλιές ποὺ δὲν εἶναι δικές σου».

Παροιμ. 29, 3: «Ὁ πορνοβοσκὸς χάνει τὸν πλοῦτο του».

Παροιμ. 6, 27-28: «Εἶναι δυνατὸ νὰ βάλει κάποιος φωτιά στὸν κόρφο του καὶ νὰ μὴ κάψει τὰ ρούχα του; Ἡ μήπως μπορεῖ κανεὶς νὰ περπατήσει πάνω σὲ ἀναμμένα κάρβουνα καὶ νὰ μὴ κάψει τὰ πόδια του; Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ συνάψει σχέσεις μὲ παντρεμένη γυναῖκα δὲ θὰ ἀθωωθεῖ».

Παροιμ. 9, 18-19: «Ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίης, ἵνα πολὺν ζήσης χρόνον, προστεθῆ δέ σοι ἔτη ζωῆς».

Σοφ. Σολ. 3, 16: «Τέκνα μοιχῶν ἀτέλεστα ἔσται καὶ ἐκ παρανόμου κοίτης σπέρμα ἀφανισθήσεται».

Σοφ. Σολ. 4, 3, 6: «Πολύγονον πλῆθος ἀσεβῶν οὐ χρησιμεύσει καὶ ἐκ νόθων μοσχευμάτων οὐ δώσει ρίζαν εἰς βάθος, οὐδὲ ἀσφαλῆ βάσιν ἐδράσει. Ἐξ ἀνόμων ὕπνων τέκνα γενώμενα, μάρτυρές εἰσι πονηρίας κατὰ γονέων ἐν ἐξετασμῶ αὐτῶν».

10 Σοφ. Σειρ. 23, 17: «Ψυχὴ θερμὴ ὡς πῦρ καιόμενον, οὐ σθεσθήσεται ἕως οὗ καταποθεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος πόρνος ἐν σῶματι σαρκὸς αὐτοῦ».

Σοφ. Σειρ. 36, 25: «Οὗ οὐκ ἔστι γυνή, στενάξει πλανώμενος».

Σοφ. Σειρ. 23, 17-21: «Ἀνθρώπῳ πόρνῳ πᾶς ἄρτος ἡδύς οὐ μὴ κοπάσῃ, ἕως ἂν τελευτήσῃ. Ἄνθρωπος παραβαίνων ἀπὸ κλίνης αὐτοῦ, λέγων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, Τίς με ὄρᾳ; σκότος κύκλω μου καὶ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσι, καὶ οὐδεὶς με ὄρᾳ· τί εὐλαβοῦμαι; Τῶν ἁμαρτιῶν μου οὐ μὴ μνησθῆ ὁ Ὑψιστος. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπων ὁ φόβος αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔγνω ὅτι ὀφθαλμοὶ Κυρίου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροι. Οὗτος ἐν πλατείαις πόλεως ἐκδικηθήσεται καὶ οὐ οὐχ ὑπενόησε, πιασθήσεται».

Ναοῦμ 3, 3: «Ἀσθενήσουσιν ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἀπὸ πλήθους πορνείας».

Ἱερ. 5, 7-9: «Ποία τούτων ἴλεως γενήσομαί σοι; Υἱοὶ σου ἐγκατέλιπόν με καὶ ὠμνυον ἐν τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς, καὶ ἐχόρτασα αὐτούς, καὶ ἐμοιχῶντο καὶ ἐν οἴκοις πορνῶν κατέλυον. Ἴπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν· ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτισεν. Μὴ ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπισκέψομαι; λέγει Κύριος, ἢ ἐν ἔθνει τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐκδικήσει ἢ ψυχὴ μου;».

Παροιμ. 9, 18-19: «Μείνε μακριὰ ἀπὸ τὸ ξένο νερό, καὶ ἀπὸ ξένη πηγὴ νὰ μὴ πιεῖς, γιὰ νὰ ζήσεις πολὺν χρόνον καὶ νὰ προστεθοῦν σὲ σένα πολλὰ χρόνια».

Σοφ. Σολ. 3, 16: «Τὰ παιδιὰ τῶν μοιχῶν δὲν θὰ προοδεύσουν, καὶ τὰ παιδιὰ ἀπὸ παράνομο κρεβδάτι θὰ ἐξολοθρευθοῦν».

Σοφ. Σολ. 4, 3. 6. «Τὰ πολλὰ παιδιὰ τῶν ἀσεβῶν δὲ χρησιμεύουν σὲ τίποτε, καὶ οἱ νόθοι ἀπόγονοι δὲ θὰ ριζώσουν σὲ βάθος, οὔτε θὰ θεμελιωθοῦν σὲ στερεὰ βάση. Τὰ παιδιὰ ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ παράνομους ὑπνοὺς θὰ εἶναι μάρτυρες κατηγορίας ἐναντίον τῶν γονέων τους, ὅταν θὰ δικάζονται».

Σοφ. Σειρ. 23, 17: «Ἡ ψυχὴ ποὺ εἶναι θερμὴ σὰν φωτιά ποὺ καίει, δὲ θὰ σβῆσει, μέχρι νὰ καεῖ τελείως· ἔτσι καὶ ὁ πόρνος ἄνθρωπος ποὺ ἀμαρτάνει στὸ σῶμα του».

Σοφ. Σειρ. 36, 25: «Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει γυναίκα, θὰ στενάξει περιπλανώμενος».

Σοφ. Σειρ. 23, 17-21: «Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ πορνεύει, κάθε ψωμὶ εἶναι γλυκό· δὲν θὰ σταματήσῃ αὐτὸς μέχρι νὰ πεθάνει. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ μολύνει τὸ συζυγικὸ κρεβδάτι του, λέγοντας μέσα του, Ποιὸς μὲ βλέπει; Γύρω μου ὑπάρχει σκοτάδι καὶ οἱ τοῖχοι μὲ καλύπτουν, καὶ κανεὶς δὲν μὲ βλέπει· τί φοβάμαι; Ὁ ὕψιστος δὲν θὰ θυμηθεῖ τίς ἀμαρτίες μου. Τὸ μόνο ποὺ φοβάται εἶναι τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲ γνωρίζει ὅτι τὰ μάτια τοῦ Κυρίου εἶναι μυριάδες φορὲς πρὸ φωτεινὰ ἀπὸ τὸν ἥλιο. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος θὰ τιμωρηθεῖ στὶς πλατεῖες τῆς πόλεως, καὶ θὰ συλληφθεῖ ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑποψιάζεται».

Ναοὺμ 3, 3: «Θὰ γίνουν ἀσθενικοὶ σωματικά, ἐξαιτίας τῆς συχνῆς πορνείας τους».

Ἱερ. 5, 7-9: «Σὲ ποιά ἀπὸ τίς παρανομίες νὰ φανῶ σπλαχνικός; Οἱ γιοί σου μὲ ἐγκατέλειψαν καὶ ὀρκίζονται σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν εἶναι θεοί. Τοὺς χόρτασα· αὐτοὶ διαπράττουν μοιχεῖες καὶ καταλύουν σὲ σπίτια πορνῶν. Ἐγιναν ἄλογα θηλυμανῆ· ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς χλιμντρίζει στὴ γυναίκα τοῦ πλησίον του. Μήπως μπορῶ νὰ μὴ τοὺς ἐπισκεφθῶ, λέει ὁ Κύριος, ἢ ἕνα τέτοιο ἔθνος νὰ μὴ τὸ ἐκδικηθεῖ ἢ ψυχὴ μου;».

Ματθ. 5, 27-28: «Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐ μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ».

5 Α' Κορ. 6, 18-20: «Φεύγετε τὴν πορνείαν. Πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐάν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. Ἦ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; Ἦγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε οὖν
10 τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν».

Α' Κορ. 10, 8: «Μὴ πορνεύωμεν, καθὼς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες».

Κολ. 3, 5: «Νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν,
15 ἣτις ἴσθιν εἰδωλολατρία».

Ἐβρ. 13, 4: «Πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός».

Μ. Βασιλείου, Προτρεπτικός πρὸς τὸ βάπτισμα, 8: Ἐμοὶ δακρύνειν ἐπέρχεται ἐπὶ σέ, ἄνθρωπε, ὅταν ἐνθυμηθῶ, ὅτι τὰ ἔργα τῆς ἀσχύνης προτιμᾶς, τῆς μεγάλης δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ
20 διὰ τὸ τῆς ἀκολασίας ἠδὲ δυσαιοσπάστως ἔχεις τῆς ἁμαρτίας.

Τοῦ Ἰδίου, ὅπ. π. 5: Ἡδονὴ ἄγκιστρὸν ἐστὶ τοῦ διαβόλου πρὸς ἀπώλειαν ἔλκον. Ἡδονὴ μήτηρ τῆς ἁμαρτίας· ἠδονὴ τροφὸς τοῦ αἰωνίου σκώληκος, ὁ πρὸς καιρὸν καταλειαίνει τὸν ἀπολαύοντα, ὕστερον δὲ πικροτέρας χολῆς τὰς ἀναδόσεις ποι-
25 εῖται.

Τοῦ Ἰδίου: Ἐπιθυμίαι πονηραὶ ἐξοιστρῶσαι τὴν ψυχὴν, εἰς ὁρμὰς ἀκρατεῖς καὶ ἀκολάστους ἐμβάλλουσιν.

Τοῦ Ἰδίου, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ»: Ἐάν οὖν προσέχῃς σεαυτῷ καὶ μνησθῆς, ὅτι παρὸν ἠδὲ εἰς πικρὸν καταντήσει πέ-
30 ρας, καὶ ὁ νῦν ἐκ τῆς ἠδονῆς ἐγγινόμενος ἐν τῷ σώματι ἡμῶν γαργαλισμός, οὗτος γεννήσει τὸν ἰοδόλον σκώληκα ἀθάνατα

Ματθ. 5, 27-28: «Ἀκούσατε, ὅτι εἰπώθηκε στοὺς ἀρχαίους· Μὴ μοιχεύσεις. Ἐγὼ ὁμως σᾶς λέω, ὅτι κάθε ἄνθρωπος πού βλέπει μιά γυναίκα καί τήν ἐπιθυμεῖ, ἤδη ἔχει διαπράξει μέ αὐτήν μοιχεία μέσα στήν καρδιά του».

Α΄ Κορ. 6, 18-20: «Νά ἀποφεύγετε τήν πορνεία. Κάθε ἄλλο ἀμάρτημα πού θά κάνει ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἔξω ἀπό τὸ σῶμα, ἐνῶ ἐκεῖνος πού πορνεύει, ἀμαρτάνει στό ἴδιο του τὸ σῶμα. Ἡ δὲν ξέρετε ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού ὑπάρχει μέσα σας, τὸ ὁποῖο ἔχετε ἀπὸ τὸν Θεό, καί δὲν ἀνήκετε στοὺς ἑαυτοὺς σας; Ἐχετε ἀγορασθεῖ μέ τίμημα· δοξᾶστε λοιπὸν τὸν Θεὸ μέ τὸ σῶμα σας».

Α΄ Κορ. 10, 8: «Νά μὴ πορνεύουμε, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπόρνευσαν καί ἔπρσαν σὲ μιὰ μέρα εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες».

Κολ. 3, 5: «Νεκρῶστε λοιπὸν τὰ μέλη σας πού ἔχουν σχέση μέ τὴ γῆ· δηλαδή τήν πορνεία, τὴν ἀκαθαρσία, τὸ πάθος, τὴν κακὴ ἐπιθυμία, καί τὴν πλεονεξία πού εἶναι εἰδωλολατρία».

Ἐβρ. 13, 4: «Τοὺς πόρνους καί τοὺς μοιχοὺς θά τοὺς δικάσει ὁ Θεός».

Μ. Βασιλείου, Προτρεπτικὸς πρὸς τὸ βάπτισμα, 8: Μοῦ ἔρχεται νὰ δακρῶσω γιὰ σένα, ἄνθρωπε, ὅταν θυμᾶμαι ὅτι προτιμᾶς τὰ ἔργα τῆς ντροπῆς ἀπὸ τὴ μεγάλη δόξα τοῦ Θεοῦ, καί λόγῳ τῆς γλυκύτητας τῆς ἀκολασίας δύσκολα ἀποκόπτεσαι ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π. 5: Ἡ ἡδονὴ εἶναι τὸ ἀγκίστρι τοῦ διαδόλου πού σύρει πρὸς τὴν καταστροφή. Ἡ ἡδονὴ εἶναι μητέρα τῆς ἀμαρτίας ἢ ἡδονὴ εἶναι αὐτὴ πού τροφοδοτεῖ τὸ αἰώνιο σκουλήκι, ἢ ὁποῖα προσωρινὰ καταπραῖνει ἐκεῖνον πού τὴν ἀπολαμβάνει, ὕστερα ὁμως κάνει τίς ἀναθυμᾶσεις πρὸς πικρὸς ἀπὸ τὴ χολῆ.

Τοῦ ἰδίου: Οἱ πονηρὲς ἐπιθυμίαι οἰσθηλατώντας τὴν ψυχὴ, τὴν βάζουν σὲ ἀκρατεῖς καί ἀκόλαστες ὁρμές.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ»: Ἐὰν λοιπὸν προσέχεις τὸν ἑαυτό σου καί θυμηθεῖς, ὅτι τὸ τωρινὸ γλυκὺ θά καταντήσει σὲ πικρὸ τέλος, καί ὅτι ὁ τωρινὸς γαργαλισμὸς πού γίνεται στό σῶμα μας ἀπὸ τὴν ἡδονή, αὐτὸς θά γεννήσει τὸ φαρμακερὸ σκουλήκι,

κολάζοντα ἡμᾶς ἐν τῇ γεέννῃ, καὶ ἡ πύρωσις τῆς σαρκὸς μήτηρ
γενήσεται τοῦ αἰωνίου πυρός, εὐθύς οἰχήσονται φυγαδευθεῖσαι
αἱ ἡδοναὶ καὶ θαυμαστὴ τις ἔνδον γαλήνη περὶ τὴν ψυχὴν καὶ
ἡσυχία γενήσεται, οἷον θεραπειῶν ἀκολάστων θορύβου κα-
5 ταισιγασθέντος, δεσποίνης τινὸς σώφρονος παρουσίᾳ.

Τοῦ ἰδίου, Ἐξαήμερος 7, 5: Μοιχεία τις ἐστὶ τῆς φύσεως ἡ
τῆς ἐχίδνης καὶ θαλαττίας σμυραίνης ἐπιπλοκή. Διδαχθήτωσαν
οὖν οἱ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύοντες γάμοις, ποταπῶ εἰσὶν
ἔρπετῶ παραπλήσιοι, καὶ καταστελλέσθω τὰ πάθη τῶν ἀκολά-
10 στων, καὶ ἐγγεῖοις καὶ θαλασσίοις διδάγματα παιδευόμενοι.

Οἷδά τινας ἐν νεότητι πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς πάθη κατολισθή-
σαντας, καὶ μέχρι πολιᾶς αὐτῆς διὰ συνηθείας τοῦ κακοῦ ταῖς
ἀμαρτίαις παραμένοντας, καὶ ὥσπερ οἱ ἐν βορβόρῳ καλινδούμε-
νοι, αἰεὶ προσπλάττουσιν ἑαυτοῖς τὸν πηλόν, οὕτω καὶ οὗτοι τὸ
15 ἐκ τῆς ἡδονῆς αἰσχος καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσαναμάσσονται.

Τοῦ ἰδίου: Τὸ τῆς πορνείας πνεῦμα οὐκ ἀνέχεται ἐν τῷ ἐνὶ
σπῆναι τὴν ἀτιμίαν, ἀλλ' εὐθύς ἠλικιῶται συμπαραεληφθησαν,
κῶμοι καὶ μέθαι καὶ αἰσχροὶ διηγήματα, ἐταίρα συμπίνουσα,
τούτῳ προσμειδιῶσα, κάκεινον διερεθίζουσα, καὶ πάντας πρὸς
20 τὴν αὐτῆς ἀμαρτίαν συμφλέγουσα.

Τοῦ ἰδίου, Ὅροι κατὰ πλάτος, ἐρώτ. 17: Ἡδονὴ ἐστὶ τὸ
μέγα τοῦ κακοῦ δέλεαρ, δι' ἣν εὐέμπωτοι μάλιστα πρὸς ἀμαρ-
τίαν ἐσμέν ὑφ' ἧς πᾶσα ψυχὴ ὡς ἀπὸ ἀγκίστρον πρὸς θάνατον
ἔλκεται, ὡς ὁ γε μὴ ἐκθαμνόμενος ὑπ' αὐτῆς, διὰ τῆς ἐγκρατείας
25 πᾶσαν φύσιν ἀμαρτημάτων κατώρθωσε.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχον 7:

Μίσθωμα πόρνῆς ἀγνὸς οὐ μερίζεται.

Δεινὸν εἰς κακῶν ἐπίνοιαν ἡ ἀσέλγεια.

Πάσης ὄντως κακίας οἷόν τι δέλεαρ ἡ ἡδονὴ προβληθεῖσα,
30 εὐκόλως τὰς λιχνοτέρας ψυχὰς ἐπὶ τὸ ἀγκίστρον τῆς ἀπωλείας
ἐφέλκεται.

πού θά μᾶς βασανίζει αἰώνια στή γέεννα τῆς φωτιᾶς, καί ὅτι τὸ πύρωμα τῆς σάρκας θά γίνει μητέρα τῆς αἰώνιας φωτιᾶς, θά φύγουν ἀμέσως κνηγημένες οἱ ἡδονές, καί κάποια ἐσωτερική γαλήνη καί ἡρεμία θά γεννηθεῖ στήν ψυχή, ὅπως συμβαίνει μὲ τὶς ἀκόλαστες ὑπηρέτριες, ὅταν σταματᾷ ὁ θόρυβος μὲ τὴν παρουσία κάποιας σοβαρῆς κυρίας.

Τοῦ ἰδίου, Ἑξαήμερος 7, 5: Ἡ συνουσία τῆς ὀχιᾶς καί τῆς θαλάσσιας μύραινας εἶναι μᾶ μοιχεία τῆς φύσεως. Ἐὰν διδαχθοῦν λοιπὸν αὐτοὶ πού ἐπιβουλεύονται τοὺς ξένους γάμους, μὲ τί ἐρπετὸ μοιάζουν, καί ἄς καταστέλλουν τὰ πάθη τους οἱ ἀκόλαστοι, παραδειγματιζόμενοι ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς ξηρᾶς καί τῆς θάλασσης.

Γνωρίζω μερικoὺς οἱ ὁποῖοι στή νεότητά τους εἶχαν κατολισθήσει στὰ πάθη τῆς σάρκας καί παραμένουν μέχρι τὰ γηρατειά τους στὶς ἁμαρτίες, ἐπειδὴ συνήθισαν στὸ κακό· καί ὅπως ἐκεῖνοι πού κυλιοῦνται στὸ βοῦρκο κολλοῦν συνέχεια τὸν πηλὸ στὸν ἑαυτό τους, ἔτσι καί αὐτοὶ ἀνακινοῦν κάθε μέρα τὴν ντροπὴ τῆς ἡδονῆς.

Τοῦ ἰδίου: Τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας δὲν ἀρκεῖται νὰ παραμείνει ἢ ἀτιμία μόνον στὸν ἕνα, ἀλλὰ ἀμέσως συμπεριλαμβάνει καί συνομήλικους, ὀδηγεῖ σὲ θορυβώδεις διασκεδάσεις καί μέθες καί αἰσχροὺς διηγήσεις, προσίθεται πόρνη πού πίνει μαζί τους, χαμογελώντας σ' αὐτὸν καί ἐρεθίζοντας ἐκεῖνον, καί σ' ὅλους ἀνάβει τὴ φλόγα πρὸς τὴ δική τῆς ἁμαρτία.

Τοῦ ἰδίου, Ὅροι κατὰ πλάτος, ἐρώτ. 17: Ἡ ἡδονὴ εἶναι τὸ μεγάλο δόλωμα τοῦ κακοῦ, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας εἴμαστε ἰδιαίτερα εὐκολοὶ πρὸς τὴν ἁμαρτία, ἀπὸ τὴν ὁποία κάθε ψυχή, σὰν ἀπὸ ἀγκίστρι, ἔλκεται πρὸς τὸν θάνατο· ἐκεῖνος ὅμως πού δὲν παρασύρεται ἀπὸ αὐτήν, μὲ τὴν ἐγκράτεια νικά ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἁμαρτημάτων.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχο 7.

Ὁ ἀγνὸς δὲν παίρνει μερίδιο ἀπὸ τὴν ἀμοιβὴ πόρνῆς.

Εἶναι φοβερὴ ἡ ἀσέλγεια στήν ἐπιπόνηση κακῶν.

Ὅταν ἡ ἡδονὴ παρουσιάζεται σὰν κάποιο δόλωμα πραγματικὰ κάθε κακίας, εὐκολα τὶς πιὸ λαίμαργες ψυχὲς τὶς ἐλκύει στὸ ἀγκίστρι τῆς καταστροφῆς.

Ἐκ τῶν γεροντικῶν: Ἀδελφὸς ἐπολεμήθη εἰς πορνείαν συνέβη δὲ αὐτὸν εἰς κόμην τινὰ τῆς Αἰγύπτου διέρχεσθαι, καὶ ἰδὼν θυγατέρα τινὸς ἱερέως τῶν εἰδώλων, ἠγάπησεν αὐτήν καὶ λέγει τῷ πατρὶ αὐτῆς· Δὸς μοι αὐτήν εἰς γυναῖκα. Καὶ ἀποκρι-
 5 θείς εἶπεν· Οὐ δύναμαι δοῦναί σοι αὐτήν, ἐὰν μὴ μάθω παρὰ τοῦ θεοῦ μου. Καὶ πορευθεὶς πρὸς τὸν δαίμονα εἶπεν αὐτῷ· Ἴδού τις μοναχὸς ἦλθε θέλων τὴν θυγατέρα μου· δῶ αὐτήν αὐτῷ; Καὶ ἀποκριθείς ὁ δαίμων εἶπεν· Ἐὰν ἀρνηται τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ τὸ βάπτισμα καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μοναχοῦ. Καὶ ἐλθὼν ἱερεὺς εἶπε
 10 τῷ μοναχῷ· Ἄρνησαι τὸν Θεὸν σου καὶ τὸ βάπτισμα καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μοναχοῦ. Ὁ δὲ συνέθετο καὶ εὐθέως εἶδε περιστερὰν ἐξελθοῦσαν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἀναπτάσαν εἰς τὸν οὐρανὸν. Καὶ πορευθεὶς ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν δαίμονα εἶπεν· Ἴδού συνέθετο τὰ τρία ταῦτα. Καὶ ἀποκριθείς ὁ διάβολος, εἶπεν
 15 αὐτῷ· Μὴ δῶς αὐτῷ τὴν θυγατέρα σου εἰς γυναῖκα. Ὁ γὰρ Θεὸς αὐτοῦ οὐκ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιβοηθεῖ αὐτῷ. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἱερεὺς εἶπε τῷ ἀδελφῷ· Οὐ δύναμαι δοῦναί σοι αὐτήν. Ἐπι γὰρ ὁ Θεὸς βοηθεῖ σοι, καὶ οὐκ ἀπέστη ἀπὸ σοῦ.

Καλὸν φεύγειν τὰ σωματικά. Ὅταν γὰρ ἦ ἄνθρωπος ἐγγὺς
 20 τοῦ σωματικοῦ πολέμου, ἔοικεν ἀνδρὶ στήκοντι ἐπάνω λάκκου βαθυτάτου, καὶ οἷα δ' ἂν ὥρα δόξη τῷ ἐχθρῷ αὐτοῦ, εὐκόλως αὐτὸν ρίπτει κάτω. Ἐὰν δὲ σωματικῶς μακρὰν ἦ, ἔοικεν ἀνδρὶ ἀπέχοντι τοῦ λάκκου, ἵνα ἐν ὅσῳ αὐτὸν ἐλκη ὁ ἐχθρὸς βαλεῖν κάτω, ὁ Θεὸς ἀποστέλλῃ αὐτῷ βοήθειαν.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Μὴ εἴπῃς· Πῶς δύναμαι μὴ πορνεῦσαι; Ἐγὼ σοι λέγω, φησί, πῶς δύνασαι. Ἐπιθυμία με, φησί, καταφλέγει. Ἄλλ' ἔχεις γυναῖκα· ἔχεις μετὰ ἀσφαλείας ἡδονήν. Ἄλλ' οὐ δύναμαι κρατῆσαι. Ραθυμίας ταῦτά ἐστιν. Ὅταν γὰρ ἐνέγκω σοι ἄλλον οὐκ ἔχοντα γυναῖκα, σωφρονοῦντα δέ, ποῖαν ἔχεις
 30 ἀπολογίαν; Ἐκεῖνος ἐν τῷ πελάγει οὐχ ὑπέμεινε ναυάγιον, καὶ σὺ ἐν λιμένι ἀπομένεις τὴν πτῶσιν; Ἐχεις γυναῖκα καὶ πορνεύεις; μᾶλλον δὲ καὶ μοιχεύεις; Καὶ πῶς περιγένομαι τοῦ ἔλκου; φησίν. Ἀπόλαυε τῆς γυναικὸς σου καὶ ἀπολαύσω τῆς γυναικὸς

Ἐκείνος ἀπαντώντας τοῦ εἶπε· Δὲν μπορῶ νὰ σοῦ τὴν δώσω, ἐὰν δὲν ἐρωτήσω τὸν Θεὸ μου. Καὶ πηγαίνοντας στὸν δαίμονα τοῦ εἶπε· Νά, κάποιος μοναχὸς ἦρθε καὶ θέλει τὴν θυγατέρα μου· νὰ τοῦ τὴν δώσω; Καὶ ὁ δαίμονας ἀπαντώντας τοῦ εἶπε· Ἐὰν ἀρνεῖται τὸν Θεὸ καὶ τὸ βάπτισμα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ μοναχοῦ. Ἦρθε λοιπὸν ὁ ἱερέας καὶ εἶπε στὸν μοναχὸ· ἀρνεῖσαι τὸν Θεὸ σου καὶ τὸ βάπτισμα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ μοναχοῦ; Ἐκεῖνος συμφώνησε, καὶ ἀμέσως εἶδε ἓνα περιστέρι νὰ θγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ νὰ πετάει στὸν οὐρανό. Τότε πῆγε ὁ ἱερέας στὸν δαίμονα καὶ εἶπε· Ναί, συμφώνησε σ' αὐτὰ τὰ τρία. Καὶ ὁ διάβολος ἀπαντώντας τοῦ εἶπε· Μὴ τοῦ δίνεις τὴν θυγατέρα σου γιὰ γυναῖκα. Καὶ ἀφού ἦρθε ὁ ἱερέας εἶπε στὸν μοναχὸ· Δὲν μπορῶ νὰ σοῦ τὴν δώσω. Διότι ὁ Θεὸς ἔξακολουθεῖ νὰ σὲ βοηθεῖ καὶ δὲν ἔφυγε ἀπὸ σένα.

Εἶναι καλὸ νὰ ἀποφεύγει κανεὶς τὰ σωματικά. Διότι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται κοντὰ στὸν σωματικὸ πόλεμο, μοιάζει μὲ ἄνδρα πού στέκεται πάνω ἀπὸ πολὺ βαθὺ λάκκο, καὶ ὅποια ὥρα κρίνει καλὸ ὁ ἐχθρὸς του, εὐκολὰ μπορεῖ νὰ τὸν ρίξει κάτω. Ἐνῶ ἐὰν βρίσκεται σωματικά μακριά, μοιάζει μὲ ἄνδρα πού ἀπέχει ἀπὸ τὸν λάκκο, ὥστε ὅση ὥρα τὸν τραβάει ὁ ἐχθρὸς γιὰ νὰ τὸν ρίξει κάτω, τοῦ στέλνει ὁ Θεὸς βοήθεια.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Νὰ μὴ πεῖς· Πῶς μπορῶ νὰ μὴ πορνεύσω; Ἐγὼ σοῦ λέω, λέει, ὅτι μπορεῖς. Μὲ κατακαίει ἡ ἐπιθυμία, λέει. Ἀλλὰ ἔχεις γυναῖκα· ἔχεις ἡδονὴ ἑξασφαλισμένη. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ συγκρατηθῶ. Αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ραθυμίας. Διότι, ἐὰν σοῦ φέρω ἄλλον πού δὲν ἔχει γυναῖκα, καὶ ὅμως συγκρατεῖται, ποιά δικαιολογία θὰ προβάλεις; Ἐκεῖνος, εὐρισκόμενος σὸ πέλαγος δὲν ὑπέστη ναυάγιο, καὶ σὺ πού βρίσκεσαι σὸ λιμάνι πέφτεις; Ἐχεις γυναῖκα καὶ πορνεύεις; Ἡ μᾶλλον καὶ μοιχεύεις; Καὶ πῶς, λέει, θὰ νικήσω τὴν πληγὴ; Νὰ ἀπολαύσεις τὴν γυναῖκα σου, καὶ ἐγὼ νὰ ἀπολαύσω τὴν γυναῖκα μου. Σκέψου πολὺ

μου. Πάνυ, ἐννόησον τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος· «διὰ δὲ τὰς
 πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχεται, καὶ ἕκαστη τὸν
 ἴδιον ἄνδρα ἔχεται. Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει,
 ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀνὴρ». Ἐὰν οὖν καλέσῃ σε πόρνη, ἐννόησον τὸ ρῆ-
 5 μα καθ' ἑαυτό, καὶ εἶπε, ὅτι «Ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ
 ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή». Καὶ τὸ ρῆμα γράψον εἰς τὸ πρόσωπόν
 σου καὶ εἶπέ τῇ πόρνῃ· Τί με καλεῖς; Οὐκ ἔστι τὸ σῶμα ἐμόν,
 ἀλλὰ τῆς γυναικός μου. Οὐ τολμῶ τὸ ἀλλότριον προδοῦναι. Τὴν
 προῖκα αὐτῆς οὐ τολμᾶς μειῶσαι, οὐδὲ τὰ πράγματα αὐτῆς
 10 τολμᾶς δαπανῆσαι, καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς τολμᾶς μολῦναι; Εἶπέ ὅτι
 οὐκ ἐγγίξεις αὐτοῦ. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμόν, ἀλλὰ ἀλλότριόν
 ἔστιν. Μὴ γὰρ τῆς πόρνης ἐστὶ τὸ σῶμα; Ἐγὼ σῶμα πόρνης οὐ
 δέχομαι. Τοῦτο τῆς γυναικός μου ἔστιν· φοβήθητι τὸν Χριστὸν
 καὶ εἶπέ, ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο Χριστοῦ μέλος ἐστίν, καὶ τὸ σῶμα
 15 ἡμῶν μέλη Χριστοῦ ἔστιν. Ἀκουέτωσαν καὶ ἐννοεῖτωσαν ποῦ
 αὐτὸ ἀνήγαγεν ὁ Χριστός, καὶ λεγέτωσαν ὅτι, «ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου
 σώματος οὐκ ἐξουσιάζει». Ἐννόησον Παύλου φιλοσοφίαν· τί
 λέγει; Ἐπειδὴ πολλοὶ οὐκ ἐγκρατεύονται, ἔχουσι δὲ σεμνάς καὶ
 σώφρονας γυναῖκας καὶ παρὰ τὸ δοκοῦν ἐκείνοις αὐταὶ ἐγκρα-
 20 τεύονται, γίνεται δὲ ἡ τούτων φιλοσοφία ἐκείνοις μοιχείας
 ἀφορμή, διὰ τοῦτο λέγει· «ἕκαστος ἀπολαυέτω τῆς ἰδίας γυ-
 ναικός». Καὶ οὐκ αἰσχύνεται, ἀλλ' εἰσέρχεται καὶ καθέζεται εἰς
 τὴν εὐνὴν νύκτα καὶ ἡμέραν καὶ κατέχων τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυ-
 ναῖκα οὕτω συνάπτει καὶ κραῖζει καὶ βοᾷ· «μη ἀποστερεῖτε ἀλλή-
 25 λους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου». Ἐγκρατεῖη καὶ οὐ θέλεις καθευ-
 δῆσαι μετὰ τοῦ ἀνδρός σου; Ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἀπολαύων σου
 ἀπέρχεται, λοιπὸν ἀμαρτάνει, καὶ ἡ ἀμαρτία ἐκείνου τῇ σῆ ἐγ-
 κρατεία λογίζεται. Τί βέλτιον; Μετὰ σοῦ αὐτὸν καθευδήσαι, ἢ
 μετὰ πόρνης; Ἡ ἀπόλαυσις σου οὐ κεκώλυται, ἡ δὲ ἐκείνης κε-
 30 κώλυται μετὰ σοῦ ἂν καθευδή, οὐκ ἔστιν ἐγκλημα μετ' ἐκείνης
 δὲ ἂν καθευδήσῃ, ἀπώλεσάς σου τὰ μέλη.

Καθέζεται τοίνυν, ὡς εἶπον, εἰς τὴν εὐνὴν τοῦ ἀνδρός καὶ

αὐτὸ ποὺ λέει ὁ μακάριος Παῦλος· «γιὰ νὰ ἀποφεύγετε τὴν πορνεία ὁ καθένας ἄς ἔχει τὴ γυναῖκα του, καὶ ἡ κάθε μὰ τὸν ἄνδρα της. Ἡ γυναῖκα δὲν ἐξουσιάζει τὸ δικό της σῶμα, ἀλλὰ οὔτε καὶ ὁ ἄνδρας»³³. Ἐὰν λοιπὸν σὲ ὀνομάσει πόρνη, σκέψου καλὰ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ πές, ὅτι ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα του, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα. Καὶ τὰ λόγια αὐτὰ γράψε τα σὺ πρὸς ὄψωπό σου καὶ πές στὴν πόρνη· Γιατί μὲ προσκαλεῖς; Τὸ σῶμα δὲν εἶναι δικό μου, ἀλλὰ τῆς γυναῖκας μου. Δὲν τολμῶ νὰ προδώσω αὐτὸ ποὺ ἀνήκει σὲ ἄλλον. Τὴν προίκα της δὲν τολμᾶς νὰ τὴν μειώσεις, οὔτε τὰ πράγματά της τολμᾶς νὰ τὰ ἑξοδέψεις, καὶ τολμᾶς νὰ μολύνεις τὸ σῶμα της; Πές ὅτι δὲν τὸ ἀγγίζεις αὐτό· διότι αὐτὸ δὲν εἶναι δικό μου, ἀλλ' εἶναι ξένο. Μήπως δηλαδὴ εἶναι τῆς πόρνης; Ἐγὼ σῶμα πόρνης δὲν καταδέχομαι νὰ εἶμαι. Αὐτὸ ἀνήκει στὴ γυναῖκα μου. Φοθήσου τὸν Χριστὸ καὶ πές· Τὸ σῶμα αὐτὸ εἶναι μέλος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ σῶμα μας εἶναι μέλη τοῦ Χριστοῦ. Ἄς ἀκούσουν καὶ ἄς καταλάβουν ποῦ τὸ ἀνέδασε ὁ Χριστός, καὶ ἄς λένε, ὅτι ἡ γυναῖκα δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα της. Κατανόησε τὸ σκεπτικὸ τοῦ Παύλου· τί λέει; Ἐπειδὴ πολλοὶ δὲν ἐγκρατεύονται, ἔχουν ὅμως σεμνές καὶ συνετές γυναῖκες, καί, παρὰ τὰ ὅσα θεωροῦν σωστὰ ἐκεῖνοι, αὐτὲς ἐγκρατεύονται, καὶ γίνεται ἡ εὐσέβεια αὐτῶν ἀφορμὴ σ' ἐκείνους νὰ μοιχεύουν, γι' αὐτὸ λέει· Ὁ καθένας νὰ ἀπολαμβάνει τὴ γυναῖκα του⁴. Καὶ δὲν ντρέπεται, ἀλλὰ μπαίνει σὺ συζυγικὸ δωμάτιο καὶ κάθεται νύχτα καὶ μέρα σὺ κρεβάτι, καὶ κρατώντας ἔτσι τὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα τοὺς ἐνώνει καὶ κράζει καὶ φωνάζει· «Μὴ στερεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἐκτὸς ἐὰν συμφωνήσετε ἀπὸ κοινοῦ»³⁴. Ἐγκρατεύεσαι καὶ δὲν θέλεις νὰ κοιμηθεῖς μὲ τὸν ἄνδρα σου; Τότε ἐκεῖνος ἐπειδὴ δὲν σὲ ἀπολαμβάνει φεύγει καὶ ἁμαρτάνει, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐκείνου καταλογίζεται στὴ δική σου ἐγκράτεια. Τί εἶναι καλύτερο; Νὰ κοιμηθεῖ μαζί σου, ἢ μὲ τὴν πόρνη; Ἡ ἀπόλαυση ἢ δική σου δὲν ἐμποδίζεται, ἐνῶ ἐκείνης ἐμποδίζεται· ἐὰν κοιμηθεῖ μαζί σου δὲν εἶναι ἁμαρτία, ἐνῶ ἐὰν κοιμηθεῖ μ' ἐκείνην χάνεις τὰ μέλη σου.

Κάθεται λοιπὸν, ὅπως εἶπα σὺ κρεβάτι, τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς

33. Α' Κορ. 7, 1-4.

34. Α' Κορ. 7, 5.

τῆς γυναικὸς καὶ κράζει· «μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν
 ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν». Ὅρα ὅτι διὰ τοῦτο ἔλαβες γυναῖκα,
 καὶ σὺ ἔλαβες ἄνδρα, ἵνα συμφωνήτε, καὶ θέλεις ἐγκρατεῦσθαι;
 Πείσον καὶ τὸν ἄνδρα, ἵνα δύο ὡς στέφανοι, σωφροσύνης καὶ
 5 ὁμοιοῖας, καὶ μὴ σωφροσύνης καὶ πολέμου. Κἂν γὰρ σὺ ἐγ-
 κρατεῖη, ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ ἐπιθυμίας φλέγεται, λέγει δὲ ὁ Παῦλος,
 Μὴ πορνεύσης, εὐθέως θορυβεῖ καὶ κυματοῦται. «Μὴ οὖν ἀπο-
 στερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου». Καὶ γὰρ ὅπου εἰ-
 ρήνη, ἐκεῖ καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ· ὅπου εἰρήνη, καὶ σωφροσύνη
 10 λάμπει. Ὅπου ὁμόνοια, ἐγκράτεια στεφανοῦται. Ὅπου δὲ πό-
 λεμος, καὶ σωφροσύνη ἀποτέμνεται. Παῦλος ὁ νυμφαγωγὸς τῆς
 οἴκουμένης οὐκ αἰσχύνεται λέγων· «τίμος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη
 ἀμίαντος». Καὶ γὰρ ὁ Δεσπότης αὐτοῦ εἰς γάμον παρεγένετο, τῇ
 ἑαυτοῦ παρουσίᾳ τὸν γάμον τιμῶν, καὶ δῶρα προσήνεγκε· τὸ
 15 γὰρ ὕδωρ εἰς οἶνον μετέβαλε. Δράμε ὅσον δύνη· ὅταν ἀτονήσης,
 λάβε φάρμακον τὴν συνουσίαν, ἵνα μὴ πειράσῃ ὑμᾶς ὁ Σατα-
 νᾶς. «Ἐκαστος οὖν ἐχέτω τὴν ἰδίαν γυναῖκα». Τρία γὰρ ἐστί ταῦ-
 τα, παρθενία, γάμος, πορνεία. Παρθενία ἄνω, γάμος μέσος, πορ-
 νεία κάτω· παρθενία στέφανον ἔχει, γάμος ἔπαινον σύμμετρον,
 20 πορνεία κόλασιν καὶ τιμωρίαν. Βλέπε οὖν εἰ ἐγκρατεῖη, εἰ δύνα-
 σαι τοῦ σώματος τὴν ἀσθένειαν ἐνέγκαι· μὴ θέλε ὑπὲρ τὸ μέτρον
 ἀναβῆναι, ἵνα μὴ παρὰ τὸ μέτρον καταβῆς. Ὡσπερ οὖν ὁ μέλλων
 κολυμβᾶν, τοσοῦτον εἰσέρχεται, ὅσον δύναται ἐξελεθῆν· οὕτω καὶ
 σὺ τοσοῦτον σωφρόνησον, ὅτι δύνασαι ὑπομεῖναι, ἵνα μὴ, παρὰ
 25 τὸ μέτρον σπουδάζων, ἐκπέσης ὅλως.

Τοῦ ἰδίου: Παγίς μεγίστη, κάλλος γυναικός· μᾶλλον δὲ οὐχὶ
 κάλλος, ἀλλ' ἡ ἀκόλαστος ὄψις. Μὴ γὰρ δὴ πράγματα διαβάλλ-

γυναίκας και φωνάζει: «μὴ στερεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, παρὰ μόνο προσωρινὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ κοινὴ συμφωνία». Βλέπεις, ὅτι γι' αὐτὸ πῆρες γυναίκα, καὶ σὺ πῆρες ἄνδρα, γιὰ νὰ συμφωνεῖτε, καὶ σὺ θέλεις νὰ τηρήσεις ἐγκράτεια; Πείσε καὶ τὸν ἄνδρα σου, γιὰ νὰ γίνουν δύο τὰ στεφάνια, σωφροσύνης καὶ ὁμόνοιας, καὶ ὄχι σωφροσύνης καὶ πολέμου. Ἐὰν πάλι ἐσὺ ἐγκρατεύεσαι κι ἐκεῖνος φλέγεται ἀπὸ ἐπιθυμία, καὶ ὁ Παῦλος λέει, Νὰ μὴ πορνεύσεις, ταράσσεται ἀμέσως καὶ ὑψώνει κύματα. Μὴ στερεῖτε λοιπὸν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, παρὰ μόνο ὕστερα ἀπὸ κοινὴ συμφωνία. Διότι, ὅπου ὑπάρχει εἰρήνη, λάμπει καὶ ἡ σωφροσύνη. Ὅπου ὑπάρχει ὁμόνοια, ἐκεῖ ἐπιβραβεύεται ἡ ἐγκράτεια. Ἐνῶ ὅπου ὑπάρχει πόλεμος, καὶ ἡ σωφροσύνη ἀποκόπτεται. Ὁ Παῦλος, ὁ νυμφαγωγὸς τῆς οἰκουμένης, δὲν ντρέπεται λέγοντας, «ὁ γάμος εἶναι τίμος καὶ τὸ συζυγικὸ κρεβάτι ἀμόλυντο»³⁵. Διότι καὶ ὁ Κύριός του παραβρέθηκε σὲ γάμο, τιμώντας μὲ τὴν παρουσία του τὸν γάμο, καὶ πρόσφερε καὶ δῶρα, ἀφοῦ μετέβαλε τὸ νερὸ σὲ κρασί. Τρέξε ὅσο μπορεῖς ὅταν κουραστεῖς πάρε γιὰ φάρμακο τὴ συνουσία, γιὰ νὰ μὴ σᾶς πειράζει ὁ Σατανᾶς. Ὁ καθένας λοιπὸν ἄς ἔχει τὴ δική του γυναίκα. Διότι τρία εἶναι αὐτὰ ἡ παρθενία, ὁ γάμος, ἡ πορνεία. Ἡ παρθενία βρῖσκεται ἐπάνω, ὁ γάμος στὴ μέση, καὶ ἡ πορνεία κάτω ἡ παρθενία φέρνει στεφάνι, ὁ γάμος μέτριον ἔπαινο, καὶ ἡ πορνεία κόλαση καὶ τιμωρία. Κοίταξε λοιπὸν ἐὰν ἐγκρατεύεσαι, ἂν μπορεῖς νὰ σηκώσεις τὴν ἀδυναμία τοῦ σώματος μὴ θέλεις νὰ ἀνεβεῖς περισσότερο ἀπὸ ὅσο μπορεῖς, γιὰ νὰ μὴ πέσεις πιὸ κάτω ἀπὸ αὐτὸ πού μπορεῖς. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος πού πρόκειται νὰ κολυμβήσῃ, μπαίνει τόσο βαθειά, ὅσο νὰ μπορεῖ νὰ θγεῖ, καὶ ὅταν μπαίνει ὑπολογίζει πόσο εἶναι αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὅποιο μπορεῖ νὰ θγεῖ, ἔτσι καὶ σὺ νὰ ἐγκρατεύεσαι τόσο, ὅσο μπορεῖς νὰ ἀντέξεις, γιὰ νὰ μὴ πέσεις τελείως, ἐπιχειρώντας νὰ ξεπεράσεις τὸ μέτρο.

Τοῦ ἰδίου: Εἶναι πολὺ μεγάλη παγίδα ἡ ὁμορφιά τῆς γυναίκας ἢ καλύτερα ὄχι ἡ ὁμορφιά, ἀλλὰ τὸ ἀκόλαστο πρόσωπό της. Γι' αὐτὸ ἄς μὴ κατηγοροῦμε μόνο τὰ πράγματα, ἀλλὰ ἐμᾶς καὶ τὴ

35. Ἐβρ. 13, 4.

λομεν μόνον, ἀλλ' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν ραθυμίαν. Μηδὲ λέγωμεν, Μη ἔστωσαν γυναῖκες, ἀλλὰ λέγωμεν, Μη ἔστωσαν μοιχοί.

Οὐδὲν δυσωδέστερον ἔμπαθοῦς ψυχῆς.

Κυνὶ ἔοικεν ἡ ἡδονή, ἄνθρωπε. Ἐὰν διώξης φεύγει, ἐὰν
5 θρέψης παραμένει.

Φεῦγε τὴν τέρψιν διὰ τὴν θλίψιν, μὴ τοῖς σοῖς μέλεσι κατὰ σοῦ ὡς βέλεσι χρήσῃται ὁ διάβολος.

Κλήμ. Ἀλεξ, Στρωμ. 2: Μητρόπολις τῶν κακῶν ἡ ἡδονή.

Ἀγίου Νείλου: Πορνείας ἤδη πολλάκις τρεῖς τὰς ἀνωτάτω
10 διαφορὰς παρεστήσαμεν κατὰ τὸν Ἀπόστολον· φιληδονίαν, φιλαργυρίαν, εἰδωλολατρίαν.

Τοῦ ἰδίου: Ὁ αὐτὸς διάβολος καὶ ἄγριον ἔρωτα ὑποβάλλει. Ὁ αὐτὸς καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν μοιχείαν, ἔσθ' ὅτε μῖσος ἀφόρητον ἐμποιεῖ, οὐ πρὸς μετάνοιαν ἀγαθὴν, ἀλλὰ πρὸς μαιφονίαν χειραγωγῶν. Ὅθεν τινὲς μετὰ τὸ μοιχεῦσαι, ξίφει ἐχειρώσαντο
15 πολλάκις τὴν μοιχευθεῖσαν.

Τοῦ ἰδίου: Οὐ πάντες οἱ δαίμονες τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύματα ἢ τὰς τοιαύτας πονηρὰς λειτουργίας ἐπιτάσσονται παρὰ τοῦ διαβόλου. Ἄλλος γὰρ ἄλλην ὀδελυρὰν καὶ θεοστυγὴ διακονίαν πε-
20 πίστευται. Καὶ οὗτοι μὲν βλασφημίας λογισμοὺς ταῖς τῶν ἀνθρώπων καρδίαις ἐγγλύφουσιν, ἐκεῖνοι δὲ αἰσχροῦς ἐπιθυμίας ὑποτίθενται τῇ ψυχῇ· καὶ ἄλλοι μὲν εἰς κενοδοξίαν καὶ φθόνον καὶ θυμὸν καὶ τὰ ἕξης διεγείρουν εἰώθασιν, ἄλλοι δὲ τοῖς αἰρετικοῖς τὰς ὕλας τῶν νοσημάτων χορηγοῦσιν, ἄλλοι δὲ γαστρομανίαν καὶ
25 μέθην καὶ πορνείαν σχολάζουσι. Καὶ ἕτεροι δαίμονες διὰ τῶν ἐνυπνίων ἐξαπατῶσι καὶ χλευάζουσι, ἕτεροι δὲ τὰς ἡδονὰς τῶν ἀνθρώπων ἐμβάλλουσι τοῖς σώμασι καὶ πάντα τὰ μέλη τῇ ἀθεσμίᾳ κοχλάξουσιν καὶ κυματοῦσθαι ποιοῦσιν, καὶ ὀμίχλης καὶ ζόφου πληροῦσι τὰς αἰσθήσεις. Καὶ οὗτοι μὲν τοῖς ἑπαιδοῖς καὶ
30 φαρμακοῖς καὶ τοῖς ἐπικαλοῦσι συμπράττουσι καὶ συνεπισχύουσιν, ἐκεῖνοι δὲ τοῖς μάντεσι μᾶλλον συνήδονται καὶ συντρέχουσι καὶ διατρέβουσι. Ἀπλῶς εἰπεῖν, ἕκαστον τάγμα δαιμόνων ἰδίαν τινὰ κεκλήρωται διακονίαν καὶ πραγματείαν ψυχοβλαβῆ.

Χορηγία πονηρὰ τοῖς πάθεσι γίνεται ἢ τῶν θηλειῶν ἰδία
35 καὶ συχὴ συντυχία.

δική μας ραθυμία. Ούτε νὰ λέμε, Νὰ μὴ ὑπάρχουν γυναῖκες, ἀλλὰ νὰ λέμε, Νὰ μὴ ὑπάρχουν μοιχοί.

Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ βρωμερὸ ἀπὸ τὴν γεμάτη πάθη ψυχὴ.

Ἡ ἡδονὴ μοιάζει μὲ σκυλί, ἀνθρωπε· ἐὰν τὸ διώξεις, φεύγει, ἐὰν τὸ ταῖσεις, παραμένει.

Ἀπόφυγε τὴ διασκέδαση ἕξαιτίας τῆς στενοχώριας, γιὰ νὰ μὴ χρησιμποιῆσει τὰ μέλη σου ὁ διάβολος σὰν βέλη ἐναντίον σου.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς, βιβλ. 2: Ἡ ἡδονὴ εἶναι μητρόπολις τῶν κακῶν.

Ἀγίου Νείλου: Πολλὲς φορὲς ἀναφέραμε ἤδη ὅτι οἱ ἀνώτατες μορφὲς τῆς πορνείας, σύμφωνα μὲ τὸν ἀπόστολο, εἶναι: τρεῖς· ἡ φιληδονία, ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ εἰδωλολατρία.

Τοῦ ἰδίου: Ὁ ἴδιος ὁ διάβολος ὑπαγορεύει καὶ τὸν φλογερὸ ἔρωτα. Ὁ ἴδιος καὶ μετὰ τὴν διάπραξη τῆς μοιχείας, μερικὲς φορὲς προκαλεῖ ἀνυπόφορο μῖσος, ὀδηγώντας ὄχι στὴ καλὴ μετάνοια, ἀλλὰ στὴ δολοφονία. Γι' αὐτὸ μερικοί, ἀφοῦ μοιχεύσουν, σκοτώνουν πολλὰς φορὲς μὲ ξίφος αὐτὴν ποὺ ἐμοίχευσε.

Τοῦ ἰδίου: Ὅλοι οἱ δαίμονες δὲν διατάζονται ἀπὸ τὸν διάβολο νὰ ἐκτελέσουν τὰ ἴδια ἔργα, ἢ τὶς ἴδιες πονηρὲς ὑπηρεσίες. Διότι ὁ καθένας ἔχει ἀναλάβει διαφορτικὴ ἀηδὴ καὶ θεομίσητη ὑπηρεσία. Ἔτσι αὐτοὶ φυτεύουν στίς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων βλάσφημους λογισμοὺς, ἐνῶ ἐκεῖνοι ὑποβάλλουν στὴν ψυχὴ αἰσχρὲς ἐπιθυμίαι· καὶ ἄλλοι ἐπίσης συνηθίζουν νὰ διεγείρουν τοὺς ἀνθρώπους σὲ ματαιοδοξία καὶ φθόνο καὶ θυμὸ καὶ τὰ παρόμοια· ἄλλοι δίνουν στοὺς αἰρετικούς τὰ ὑλικά τῶν συλλογισμῶν τους· ἄλλοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γαστρομανία, τὴ μέθη καὶ τὴν πορνεία· ἄλλοι βάζουν στὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων τὶς ἡδονές, καὶ κάνουν ὅλα τὰ μέλη τους νὰ βράζουν καὶ νὰ ἀναταράσσονται μὲ τὴν παρανομία, καὶ γεμίζουν τὶς αἰσθήσεις τους μὲ ὀμίχλη καὶ ζοφερὸ σκοτάδι. Καὶ αὐτοὶ μὲν συνεργάζονται καὶ βοηθοῦν τοὺς μάγους καὶ τοὺς γόητες, ἐνῶ ἐκεῖνοι εὐχαριστιοῦνται καὶ βοηθοῦν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς μάντις, καί, μὲ ἄλλα λόγια, κάθε τάγμα δαιμόνων ἔχει ἀναλάβει κάποια ἰδιαίτερη διακονία καὶ ψυχὸβλαβῆ ἔργασία.

Ἡ ἰδιαίτερη καὶ συχνὴ συνάντηση τῶν θηλυκῶν, ἀποβαίνει κακὴ τροφοδοσία τῶν παθῶν.

Εὐκόλως τῇ πορνείᾳ ὑποβρύχιος γίνεται ὁ μὴ περιφεύγων
τὰ εὖοπλα πρόσωπα, ἀλλ' ἡδέως καθορῶν αὐτὰ.

Τίτλος ιβ'.— Περὶ πείρας καὶ ἀπειρίας.

Α' Βασ. 17, 38-39: «Ἐνέδυσσε Σαοὺλ τὸν Δαβὶδ μανδύαν καὶ
5 περικεφαλαίαν χαλκῆν περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἔξωσε Δα-
βιδ τὴν ρομφαίαν αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ μανδύου αὐτοῦ καὶ ἐκοπία-
σε περιπατήσας ἅπαξ καὶ δὶς, ὅτι ἀπειρος ἦν. Καὶ εἶπε Δαβὶδ
πρὸς Σαοὺλ· Οὐ μὴ δυνήσωμαι ἐν τούτοις, ὅτι οὐ πεπείραμαι».

Ἰώβ 12, 12: «Ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ἐν δέ μακρῷ βίῳ ἐπι-
10 στήμη».

Ἰώβ 32, 9: Οὐχ οἱ πολλοὶ χρόνοι εἰσὶ σοφοί, οὐδὲ οἱ γέρον-
τες ἴσασι κρίσιν».

Σοφ. Σολ. 8, 8: «Εἰ πολυπειρίαν ποθεῖ τις, οἶδε τὰ ἀρχαῖα
καὶ τὰ μέλλοντα εἰκάζειν».

15 Σοφ. Σειρ. 25, 6: «Στέφανος γερόντων πολυπειρία».

Σοφ. Σειρ. 5, 15: «Ἐν μεγάλῳ καὶ ἐν μικρῷ μὴ ἀγνόει».

Σοφ. Σειρ. 34, 9: «Ὁ πολυπειρος ἐκδιηγῆσεται σύνεσιν, ὃς
δὲ οὐκ ἐπειράθη, ὀλίγα οἶδεν».

Σοφ. Σειρ. 21, 22: «Ἄνθρωπος πολυπειρος αἰσχυνθήσεται
20 ἀπὸ προσώπου».

Σοφ. Σειρ. 34, 10-11: «Ἀνὴρ ξενιτεύσας ἔγνω πολλά· ὁ πλα-
νώμενος πληθύνει πανουργίαν. Πολλὰ ἐώρακα ἐν τῇ ἀποπλανή-
σει μου καὶ πλείονα τῶν λόγων μου σύνεσις μου».

Μ. Βασιλείου, Περὶ ἁγίου Πνεύματος, κεφ. 8: Ὁ τέχνην
25 ἐκδιδαχθεὶς καὶ παγίαν αὐτὴν διὰ τῆς χρονίας πείρας καὶ μελέ-
της ἔχων καὶ τὴν ἔξιν ἐνιδρυμένην, δύναται λοιπὸν κατὰ τοὺς
ἐναποκειμένους αὐτῷ τῆς ἐπιστήμης λόγους καθ' ἑαυτὸν ἐνεργεῖν.

Αἰθθησις παντὸς λόγου ἐνεργεστέρα πρὸς πείραν.

Ἐκεῖνος πού δέν ἀποφεύγει τὰ καλὰ ὀπλισμένα πρόσωπα, ἀλλὰ τὰ παρατηρεῖ μὲ εὐχαρίστηση, εὐκόλα γίνεται ὑποχείριος στὰ πάθη τῆς πορνείας.

Τίτλος 12.— Γιά τὴν πείρα καὶ τὴν ἀπειρία.

Α'. Βασ. 17, 38-39: «Ἐντυσε ὁ Σαοὺλ τὸν Δαβὶδ μὲ μανδύα καὶ χάλκινη περικεφαλαία στὸ κεφάλι του· ἔξωσε καὶ ὁ Δαβὶδ τὸ ξίφος του πάνω ἀπὸ τὸν μανδύα του καὶ κουράστηκε κάνοντας ἓνα δύο περιπάτους, ἐπειδὴ ἦταν ἀπειρος. Καὶ εἶπε ὁ Δαβὶδ στὸν Σαοὺλ· Δὲν θὰ μπορέσω μ' αὐτά, διότι εἶμαι ἀπειρος».

Ἰώβ 12, 12: «Ἡ σοφία ἀποκτᾶται ὕστερα ἀπὸ πολὺ χρόνον, καὶ ἡ ἐπιστήμη μὲ τὴν πείρα πολλῶν ἐτῶν ζωῆς».

Ἰώβ 32, 9: «Δὲν εἶναι σοφοὶ ὅσοι ἔχουν ζήσει πολλὰ χρόνια, οὔτε οἱ γέροντες γνωρίζουν νὰ κρίνουν».

Σοφ. Σολ. 8, 8: «Ἐὰν κανεῖς ποθεῖ τὸν πολλὴν γνώση, πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ μαντέψει καὶ τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ μελλοντικά».

Σοφ. Σειρ. 25, 6: «Στεφάνι στὸ κεφάλι τῶν γερόντων ἀποτελεῖ ἡ πολλὴ γνώση».

Σ. Σειρ. 5, 15: «Νὰ μὴ ἀγνοεῖς οὔτε τὰ μικρὰ οὔτε τὰ μεγάλα».

Σοφ. Σειρ. 34, 9: «Ὁ πολὺπείρος ἄνθρωπος μιλάει μὲ σύνεση, ἐνῶ ἐκεῖνος πού δέν ἔχει πείρα, γνωρίζει λίγα πράγματα».

Σοφ. Σειρ. 21, 22: «Ὁ πολὺπείρος ἄνθρωπος ντρέπεται μπροστὰ σέ ἄλλον».

Σοφ. Σειρ. 34, 10-11: «Ὁ ἄνδρας πού ξενιτεύτηκε γινώρισε πολλὰ· αὐτὸς πού περιπλανήθηκε αὖξησε τὴν πανουργία του. Εἶδα πολλὰ κατὰ τίς περιπλανήσεις μου, καὶ περισσότερη ἀπὸ τὰ λόγια μου ἔγινε ἡ σύνεσή μου».

Μ. Βασιλείου, Περὶ ἁγίου Πνεύματος, κεφ. 8: Αὐτὸς πού ἔμαθε μὰ τέχνη καὶ μὲ τὴν πολύχρονη πείρα καὶ μελέτη τὴν ἔχει κάνει πάγια καὶ σταθερὴ τὴ συνήθειά της, μπορεῖ ὀπωσδήποτε στὸ ἔξις νὰ ἐνεργεῖ μόνος του σύμφωνα μὲ αὐτὰ πού ἔχει μάθει.

Ἡ αἴσθησις εἶναι πιὸ ζωντανὴ ἀπὸ κάθε λόγο γιὰ τὴν ἐμπειρία.

Ὁ μὴ τις πέπονθεν, οὐδ' ἂν ἑτέρῳ πιστεύσειε. Ὁ δὲ παθὼν,
εἰς συγκατάθεσιν ἑτοιμότερος.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Πείρα μήτηρ συνέσεως,
Ἐκάστῳ ἡ πείρα διδάσκαλος ἀσφαλείας γίνεται.

5 Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς, βιβλ. 6: Καθάπερ
τοῖς ἀπείροις τοῦ λυρίζειν λύρας οὐχ ἀπτέον, οὐδὲ μὴν τοῖς τοῦ
αὐλεῖν αὐλῶν, οὕτως οὐδὲ πραγμάτων ἀπτέον τοῖς μὴ τὴν γνῶ-
σιν εἰληφόσι καὶ εἰδόσιν ὅπως αὐτοῖς παρ' ὄλον τὸν βίον χρη-
στέον.

10 Τοῦ ἰδίου: Πᾶσα ἡ τοῦ ἐπιστήμονος καὶ ἐμπείρου πρᾶξις
εὐπραγία, ἡ δὲ τοῦ ἀνεπιστήμονος κακοπραγία.

Ἰωσήπου: Ἡ καθ' ἡμέραν τριβὴ κατὰ μικρὸν ἔθρηψεν ἐμ-
πειρίαν.

Τίτλος ιγ'.— Περὶ πραότητος καὶ εὐλαβείας.

15 Ψαλμ. 24, 9: «Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει, διδάξει πραεῖς
ὁδοὺς αὐτοῦ».

Ψαλμ. 36, 11: «Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι τὴν γῆν καὶ
κατατροφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης».

Ψαλμ. 75, 10: «Ἐν τῷ ἀναστῆναι εἰς κρίσιν τὸν Θεόν, τοῦ
20 σῶσαι πάντας τοὺς πραεῖς τῆς γῆς».

Ψαλμ. 100, 6: «Οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς,
τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ».

Ψαλμ. 146, 6: «Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος».

Ψαλμ. 149, 4: «Υψώσει πραεῖς ἐν σωτηρίᾳ».

25 Παροιμ. 14, 30: «Πραῦθυμος ἀνὴρ καρδίας ἱατροῦς».

Παροιμ. 16, 19: «Κρείσσων πραῦθυμος μετὰ ταπεινώσεως, ἢ
ὃς διαιρεῖ τὰ σκῆλα μετὰ ὕβρεως».

Παροιμ. 28, 14: «Μακάριος ἀνὴρ, ὃς καταπτύσσει πάντα δι'
εὐλάβειαν, ὃ δὲ σκληρὸς τὴν καρδίαν ἐμπεσεῖται κακοῖς».

Αὐτὸ πού κάποιος δὲ τὸ ἔχει πάθει, οὔτε ἄλλον μπορεῖ νὰ πιστέψει. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἔπαθε, εἶναι πιὸ πρόθυμος νὰ συμφωνήσει.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ἡ πείρα εἶναι μητέρα τῆς σοφίας.

Γιὰ τὸν καθένα ἡ πείρα γίνεται ἀσφαλῆς δάσκαλος.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς, διβλ. 6: Ὅπως ἐκεῖνοι πού δὲν ξέρουν νὰ παίξουν λύρα, δὲν πρέπει νὰ πιάνουν λύρα, οὔτε ἐκεῖνοι πού δὲ ξέρουν νὰ παίξουν φλογέρα, νὰ πιάνουν φλογέρες, ἔτσι δὲν πρέπει νὰ καταγίνονται μὲ πράγματα, αὐτοὶ πού δὲν ἔχουν γνώση αὐτῶν, οὔτε γνωρίζουν πῶς θὰ τὰ χρησιμοποιήσουν σ' ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τους.

Τοῦ ἰδίου: Κάθε πράξη τοῦ ἐπιστήμονα καὶ τοῦ ἔμπειρου εἶναι ἀγαθοεργία, ἐνῶ τοῦ ἀνεπιστήμονα εἶναι κακοπραγία.

Ἰωσήπου: Ἡ καθημερινὴ τριβὴ μὲ κάτι, αὐξάνει τὴν πείρα.

Τίτλος 13.— Γιὰ τὴν πραότητα καὶ τὴν εὐλάβεια.

Ψαλμ. 24, 9: «Θὰ ὀδηγεῖ τοὺς πράους νὰ πολιτευοῦνται δίκαια: θὰ διδάξει τοὺς πράους τοὺς δρόμους του».

Ψαλμ. 36, 11: «Οἱ πρᾶοι θὰ κληρονομήσουν τὴ γῆ καὶ θὰ ἀπολαύσουν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης».

Ψαλμ. 75, 10: «Ὅταν θὰ σηκωθεῖ ὁ Θεὸς γιὰ νὰ δικάσει καὶ νὰ σώσει ὅλους τοὺς πράους τῆς γῆς».

Ψαλμ. 100, 6: «Τὰ μάτια μου εἶναι στραμμένα πάνω στοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, γιὰ νὰ καθίσουν μαζί μου».

Ψαλμ. 146, 6: «Ὁ Κύριος ἀναλαμβάνει στὰ χέρια του τοὺς πράους».

Ψαλμ. 149, 4: «Θὰ ὑψώσει ὁ Κύριος τοὺς πράους μὲ τὴ σωτηρία τους».

Παρμ. 14, 30: «Ὁ πρᾶος ἄνθρωπος εἶναι γιατρός τῆς καρδιάς».

Παροιμ. 16, 19: «Εἶναι προτιμώτερος ὁ πρᾶος μὲ ταπείνωση, παρὰ ἐκεῖνος πού μοιράζει τὰ λάφυρα βρίζοντας».

Παροιμ. 28,14: «Εὐτυχισμένος εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού φοβάται τὰ πάντα ἀπὸ εὐλάβεια, ἐνῶ ὁ σκληρόκαρδος θὰ περιπέσει σὲ συμφορές».

Σοφ. Σειρ. 3, 17: «Τέκνον, ἐν πραότητι τὰ ἔργα σου διεξήγαγε καὶ ὑπὸ ἀνθρώπου δεκτοῦ ἀγαπηθήσῃ».

Σοφ. Σειρ. 10, 28: «Τέκνον, ἐν πραότητι δόξασον τὴν ψυχὴν σου».

5 Σοφ. Σειρ. 10, 15: «Ρίζα ἐθνῶν καθεῖλεν ὁ Κύριος καὶ ἐφύτευσε πραεῖς ἀντ' αὐτῶν».

Ματθ. 5, 5: «Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν».

Τίτ. 2, 15 - 3, 1-2: «Μηδεὶς σου περιφρονεῖτω· ὑπομίμησθε
10 αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἐτοίμους εἶναι μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπεικειῖς, πᾶσαν ἐπιδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους».

Ἄγιου Ἰγνατίου, Ἐπιστολὴ Πρὸς Τραλλιανούς: Χρηζῶ
15 πραότητος, ἐν ᾧ καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διάβολος.

Εὐαγγελίου: Νέος πραεὶς πολλὰ ὑποφέρει.

Πολιὰ γερόντων πραότης, ζωὴ δέ, γνῶσις αὐτῶν ἀληθής.

Οὐδεμία τῶν ἀρετῶν οὕτω πέφυκε τίκτειν σοφίαν, ὡς πρα-
20 ότης.

Τίτλος ιδ'.— Περὶ πταιόντων καὶ βλασφημούντων ἐξ
ἀνοίας εἰς τὸν Θεόν.

Παροιμ. 19, 3: «Ἀφροσύνη ἀνδρὸς λυμáινεται τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, τὸν Θεὸν δέ αἰτιάται ἢ καρδία αὐτοῦ».

25 Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχον 52:

Τί πάντα τὸν δύστηνον αἰτιώμεθα,

ἐχθρὸν διδόντες τῷ βιοῦν ἐξουσίαν;

Μέμφου σεαυτὸν ἢ τὸ πᾶν ἢ τὸ πλεόν

τὸ πῦρ παρ' ἡμῶν, ἢ δέ φλόξ τοῦ Πνεύματος.

Σοφ. Σειρ. 3, 17: «Παιδί μου, κάνε πάντοτε τὰ ἔργα σου με πρᾶ-
ότητα, καὶ θὰ ἀγαπηθεῖς ἀπὸ κάθε καλὸν ἄνθρωπο».

Σοφ. Σειρ. 10, 28: «Παιδί μου, νὰ τιμᾷς τὸν ἑαυτό σου με πρᾶ-
τητα».

Σοφ. Σειρ. 10, 15: «Ὁ Κύριος ξερρίζωσε τὶς ρίζες τῶν ἀλαζο-
νικῶν ἔθνῶν καὶ φύτεψε στὴ θέση τους ταπεινοὺς ἄνθρώπους».

Ματθ. 5,5: «Εἶναι μακάριοι οἱ πραεῖς, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονο-
μήσουν τὴ γῆ».

Τίτ. 2, 15-3,1-2: «Κανέννας νὰ μὴ σὲ περιφρονεῖ. Νὰ τοὺς ὑπεν-
θυμίζεις νὰ ὑποτάσσονται στὶς ἀρχὲς καὶ ἑξουσίαις, νὰ πειθαρχοῦν
σὲ κάθε ἔργο ἀγαθό, νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ μὴ κακολογοῦν κανένα,
νὰ εἶναι εἰρηνικοί, ἐπιεικεῖς, νὰ δείχνουν κάθε πρᾶότητα πρὸς
ὄλους τοὺς ἄνθρώπους».

Ἁγίου Ἰγνατίου, Ἐπιστολὴ Πρὸς Τραλλιανούς: Ἔχω ἀνάγκη
ἀπὸ πρᾶότητα, με τὴν ὁποῖα καταργεῖται ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου
αὐτοῦ διάβολος.

Εὐαγγεῖον: Ὁ πρᾶος νέος ὑποφέρει πολλά.

Ἡ πρᾶότητα εἶναι τὰ ἄσπρα μαλλιά τῶν γερόντων, ἐνῶ ἡ ζωὴ
τους εἶναι ἡ ἀληθινὴ γνώση.

Καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἀρετὲς δὲν γεννάει τόσο μεγάλη σοφία ἀπὸ τὴ
φύση της, ὅσο ἡ πρᾶότητα.

Τίτλος 14.— Για ἐκείνους ποὺ ἀμαρτάνουν καὶ βλασφημοῦν ἀπὸ ἀνοησία τὸν Θεό.

Παροιμ. 19, 3: «Ἡ ἀπερισκεψία τοῦ ἀνθρώπου καταστρέφει
τὴν πορεία τῆς ζωῆς του, ἐνῶ ἡ καρδιά του κατηγορεῖ τὸν Θεὸ γι'
αὐτό».

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχο 52.

Γιατί κατηγοροῦμε πάντοτε τὸν δυστυχῆ,

δίνοντας με τὴ ζωὴ μας τὴν ἐξουσία στὸν ἐχθρό;

Κατηγόρα τὸν ἑαυτό σου, ἢ τελείως ἢ κατὰ τὸ περισσότερο·

ἢ φωτιὰ ὀφείλεται σὲ μᾶς, ἀλλ' ἡ φλόγα εἶναι τοῦ Πνεύματος.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ὅλως, εἰ χρή μετὰ ἀκριβείας τοῖς γινόμενοις προσέχειν, οὐδεὶς ἀπατᾷ ἡμᾶς. Ὁ διάβολος μὲν ὠθεῖ, ἀλλὰ πολλὰ μὲν καὶ αὐτὸς ἐργάζεται κακά, πολλὰ δὲ καὶ ἡμεῖς ἑαυτοῖς διὰ τῆς ραθυμίας.

5 Τίτλος ιε'.— Περὶ προπετοῦς καὶ ἀναιδοῦς καὶ ὀργίλου καὶ θυμώδους καὶ ὀξυχόλου.

Ἰώβ 5, 2: «Ἐφρονα ἀναιρεῖ ὀργή».

Ἰώβ 24, 22: «Θυμῶ κατέστρεψαν ἀδυνάτους οἱ ἁμαρτωλοί».

Ἰώβ 9, 22: «Μέγαν καὶ δυνάστην ἀπολλύει ὀργή».

10 Ἰώβ 34, 19: «Ἄσεβῆς οὐκ ἠσχύνθη πρόσωπον ἐντίμου, οὐδὲ οἶδε τιμὴν θέσθαι τούτοις».

Ψαλμ. 36, 8: «Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατέλειπε θυμόν».

Ψαλμ. 57, 5: «Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως».

Παροιμ. 11, 25: «Ἄνῆρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων».

15 Παροιμ. 15, 1: «Ὀργὴ ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους».

Παροιμ. 15, 18: «Ἄνῆρ θυμώδης παρασκευάζει μάχας».

Παροιμ. 14, 17: «Ὁξύθυμος πράσσει μετ' ἀβουλίας».

Παροιμ. 27, 3: «Βαρὺ λίθος καὶ δυσβάστακτον ἄμμος, ὀργὴ δὲ ἄφρονος βαρυτέρα ἀμφοτέρων».

20 Παροιμ. 22, 24-25: «Μὴ ἴσθι ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει, φίλω δὲ ὀργίλω μὴ συναυλίζου, μήποτε μάθῃς τῶν ὁδῶν αὐτοῦ καὶ λάβῃς βρόχον τῆ σῆ ψυχῆ».

Παροιμ. 29, 22: «Ἄνῆρ θυμώδης ὀρύσσει νεῖκος, ἀνῆρ δὲ ὀργίλος ἐξόρουξεν ἁμαρτίας».

25 Ἀγνώστου: «Οὐ λαλήσεις λόγον ἐν ὀργῇ ἐκ τοῦ στόματός σου».

Παροιμ. 18, 6: «Χεῖλη ἄφρονος ἄγουσιν αὐτὸν εἰς κακά, τὸ δὲ στόμα αὐτοῦ τὸ θρασὺ θάνατον ἐπικαλεῖται».

Ἰω. Χρυσοστόμου: Γενικά, ἐὰν πρέπει νὰ ἐξετάζουμε ὅσα συμβαίνουν μὲ κάθε ἀκριβεία, κανέναν δὲν μᾶς ἐξαπατᾷ. Ὁ διάβολος βέβαια μᾶς σπρώχνει καὶ κάνει καὶ αὐτὸς πολλὰ κακὰ, ἀλλὰ κάνουμε κι ἑμεῖς πολλὰ στοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὴ ραθυμία.

Τίτλος 15.— **Γιὰ τὸν προπετῆ, τὸν ἀναιδῆ, τὸν ὀργίλο,**
τὸν θυμώδη καὶ τὸν ὀξύθυμο.

Ἰωβ 5, 2: «Τὸν ἀσεβῆ τὸν σκοτώνει ἡ ὀργή».

Ἰωβ 24, 22: «Πάνω στὸ θυμὸ τους οἱ ἁμαρτωλοὶ κατέστρεψαν ἀδύνατους».

Ἰωβ 9, 22: «Τὸν μεγάλο καὶ τὸν δυνάστη τοὺς καταστρέφει ἡ ὀργή».

Ἰωβ 34, 19: «Ὁ ἀσεβῆς δὲν ντρέπεται μπροστὰ στὸν ἔνδοξο ἄνθρωπο, οὔτε γνωρίζει νὰ ἀποδίδει τιμὴ σ' αὐτούς».

Ψαλμ. 36, 8: «Πᾶψε νὰ ὀργίζεσαι καὶ ἄφησε τὸν θυμὸ».

Ψαλμ. 57, 5: «Υπάρχει σ' αὐτούς θυμὸς ὁμοίος μὲ τοῦ φιδιοῦ».

Παροιμ. 11, 25: «Ὁ θυμώδης ἄνθρωπος ἔχει ἀσχημὴ ἐμφάνιση».

Παροιμ. 15, 1: «Ἡ ὀργὴ καταστρέφει καὶ τοὺς φρόνιμους.

Παροιμ. 15, 18: Ὁ θυμώδης ἄνθρωπος προκαλεῖ φιλονεικίες».

Παροιμ. 14, 17: «Ὁ ὀξύθυμος ἐνεργεῖ ἀπερίσκεπτα».

Παροιμ. 27, 3: «Εἶναι βαρεῖά ἡ πέτρα καὶ ἡ ἄμμος δυσβάστακτη, ἡ ὀργὴ ὅμως τοῦ ἀσύνετου εἶναι πιὸ βαρεῖά καὶ ἀπὸ τὰ δύο».

Παροιμ. 22, 24-25: «Μὴ γίνεσαι φίλος μὲ ἄνδρα θυμώδη, καὶ μὴ συγκατοικεῖς μὲ φίλον εὐέξαπτο, μήπως καὶ σὺ μάθεις τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του καὶ βάλεις θηλειὰ στὴν ψυχὴ σου».

Παροιμ. 29, 22: «Ὁ θυμώδης ἄνθρωπος θγάζει ἀπὸ μέσα του φιλονεικίες, ἐνῶ ὁ ὀργίλος θγάζει ἀπὸ μέσα του ἁμαρτίες».

Ἄγνώστου: «Νὰ μὴ θγάλεις λέξη ἀπὸ τὸ στόμα σου, ὅταν εἶσαι ὀργισμένος».

Παροιμ. 18, 6: «Τὰ χεῖλη τοῦ ἀσύνετου τὸν ὀδηγοῦν σὲ κακό· καὶ τὸ θρασὺ στόμα του προκαλεῖ τὸν θάνατο».

Παροιμ. 18, 7: «Στόμα ἄφρονος συντριβεί αὐτόν, τὰ δὲ χεῖλη αὐτοῦ παγίς τῆ ψυχῇ αὐτοῦ».

Παροιμ. 21, 29: «Ἀναιδῆς ἀνὴρ ἀναιδῶς ὑφίσταται προσώπῳ».

5 Παροιμ. 25, 23: «Ἄνεμος βορρᾶς ἐξεγείρει νέφη, πρόσωπον δὲ ἀναιδῆς γλώσσαν ἐρεθίζει».

Παροιμ. 28, 14: «Ὁ σκληρὸς τὴν καρδίαν ἐμπεσεῖται κακοῖς».

Ἐκκλ. Μὴ σπεύσης ἐν πνεύματί σου θυμοῦσθαι, ὅτι θυμὸς ἐν κόλπῳ ἀφρόνων ἀναπαύεται».

10 Ἱερ. 3, 3: «Ὅψις πόρνῃς ἐγένετό σοι· ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας».

Σοφ. Σειρ. 19, 3: «Ψυχὴ τολμηρὰ ἐξαρθήσεται».

Σοφ. Σειρ. 1, 22: «Οὐ δυνήσεται θυμὸς ἄδικος δικαιωθῆναι.

Ἡ γὰρ ροπή τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πῶσις αὐτῷ».

15 Ἐκκλ. 11, 10: «Ἀπόστησον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου».

Σοφ. Σειρ. 30, 24: «Ζῆλος καὶ θυμὸς ἐλαττοῦσιν ἡμέρας».

Σοφ. Σειρ. 23, 4: «Κύριε παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ψυχῇ ἀνδρὸς ἀναιδοῦς μὴ παραδῶς με».

20 Ματθ. 5, 22: «Πᾶς ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰρή, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει».

Ἐφεσ. 4, 26. 31: «Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. Πᾶσα πικρία καὶ ὀργὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ».

25 Ἰακ. 1, 20: «Ὁργὴ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐκ ἐργάζεται».

Μ. Βασιλείου, Περὶ νηστείας 1: Οὐαὶ οἱ μεθύοντες, οὐκ ἀπὸ οἴνου. Θυμὸς μέθη ἐστὶ ψυχῆς, ἔκφρονα αὐτὴν ποιῶν ὡς ὁ οἶνος. Λύπη μέθη ἐστὶ καὶ αὐτὴν καταβαπτίζουσα τὴν διάνοιαν.

30 Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Ἐννόησόν μοι τὸν ὀργιζόμενον, ὅπως μεθύει τῷ πάθει. Οὐκ ἔστιν αὐτὸς ἑαυτοῦ κύριος. Ἄγνοεῖ ἑαυτόν, ἀγνοεῖ τοὺς παρόντας. Ὡσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ πάντων ἄπτεται, πᾶσι προσπταίει, ἀταμίευτα φθέγγεται, δυσκάθεκτός ἐστι, λοιδορεῖται, τύπτει, διόμνυται, βοᾷ, διαρῆγγυται. Φεῦγε ταύτην τὴν
35 μέθην.

Παροιμ. 18, 7: «Τὸ στόμα τοῦ ἀσύνετου τὸν καταστρέφει, καὶ τὰ χεῖλη του εἶναι παγίδα γιὰ τὴν ψυχὴ του».

Παροιμ. 25, 23: «Ὁ βόρειος ἄνεμος σηκώνει σύννεφα, καὶ τὸ ἀναιδὲς πρόσωπο ἐρεθίζει τὴ γλῶσσα.

Παροιμ. 28,14: «Ὁ σκληρόκαρδος θὰ πέσει σὲ κακὰ».

Ἐκκλ. 7, 9: «Μὴ διαστειὲς νὰ θυμώσεις, διότι ὁ θυμὸς ἐγκαθίσταται στὴν καρδιά τῶν ἀνοήτων».

Ἱερ. 3, 3: «Τὸ πρόσωπό σου ἐγίνε σὰν τὸ πρόσωπο τῆς πόρνης· φέρεσαι ἀδιάντροπα πρὸς ὄλους».

Σοφ. Σειρ. 19, 3: «Ὁ θρασὺς θὰ χάσει τὴν ψυχὴ του».

Σοφ. Σειρ. 1, 22: «Ὁ ἄδικος θυμὸς δὲν μπορεῖ νὰ δικαιωθεῖ· διότι ἡ ὀρμὴ τοῦ θυμοῦ ἀποτελεῖ γιὰ τὸν ἄνθρωπο πτώση».

Ἐκκλ. 11, 10: «Ἀπομάκρυνε τὸν θυμὸ ἀπὸ τὴν καρδιά σου».

Σοφ. Σειρ. 30, 24: «Ἡ ζήλεια καὶ ὁ θυμὸς λιγοστεύουν τὶς μέρες τῆς ζωῆς».

Σοφ. Σειρ. 23, 4: «Κύριε παντοκράτωρ, Θεὲ τῆς σωτηρίας μου, νὰ μὴ μὲ παραδώσεις στὴν κυριαρχία ψυχῆς ἀνθρώπου ἀναιδούς».

Ματθ. 5, 22: «Καθένας ποὺ ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του χωρὶς λόγο, θὰ εἶναι ἔνοχος κατὰ τὴν κρίση».

Ἐφεσ. 4, 26. 31: «Νὰ ὀργίζεσθε ἀλλὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος νὰ μὴ δύει ἐνῶ ἔξακολουθεῖ ἀκόμα ἡ ὀργὴ σας, οὔτε νὰ δίνετε τόπο στὸν διάβολο. Κάθε πικρία καὶ ὀργὴ καὶ βλασφημία νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ σᾶς, μαζὶ μὲ κάθε κακία».

Ἰακ. 1, 20: «Ἡ ὀργὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν φέρνει τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ».

Μ. Βασιλείου, Περὶ νηστείας 1: Ἄλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ μεθοῦν ὄχι ἀπὸ κρασί. Ὁ θυμὸς εἶναι μέθη τῆς ψυχῆς, ποὺ τὴν κάνει ἔξω φρενῶν, ὅπως καὶ τὸ κρασί. Ἡ λύπη εἶναι καὶ αὐτὴ μέθη, ποὺ καταποντίζει τὴ διάνοια.

Τοῦ ἰδίου, ὄπ. π.: Σκέψου αὐτὸν ποὺ ὀργίζεται, πῶς μεθάει μὲ τὸ πάθος. Δὲν εἶναι ὁ ἴδιος κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἄγνοεῖ τὸν ἑαυτό του, ἀγνοεῖ τοὺς παρόντες. Σὰν σὲ νυχτερινὴ μάχη πλησιάζει σὲ ὄλα, προσκρούει σὲ ὄλα, μιλάει ἀσταμάτητα, συγκρατεῖται δύσκολα, βρίζειται, χτυπάει, ὀργίζεται, φωνάζει, σχίζει τὰ ροῦχα του. Ἀπόφευγε αὐτὴ τὴ μέθη.

Τοῦ ἰδίου, Κατὰ ὀργιζομένων: Ἐπειδὴν ἅπαξ παρωσάμενον
 τοὺς λογισμοὺς τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, τὴν δυναστείαν τῆς ψυχῆς
 παραλάβῃ, ἀποθηριοί παντελῶς τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐδὲ ἄνθρω-
 πον εἶναι συγχωρεῖ, οὐκέτι ἔχοντα τὴν ἐκ λόγου βοήθειαν. Ὅπερ
 5 γὰρ τοῖς ἰοδόλοισ ἐστὶν ἰός, τοῦτο τοῖς παροξυνθεῖσι θυμὸς γίνε-
 ται. Λυσσῶσιν ὥσπερ οἱ κύνες· ἄττουσιν ὥσπερ οἱ σκορπίοι·
 δάκνουσιν ὥσπερ οἱ ὄφεις. Οἶδε καὶ ἡ Γραφή τοὺς ὑπὸ τοῦ πά-
 θους κεκρατημένους ταῖς τῶν θηρίων προσηγορίαις ἀποκαλεῖν.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Διὰ θυμὸν ἀχάλινοι γλῶσσαι καὶ ἀπύλωτα
 10 στόματα, χεῖρες ἀκρατεῖς, ὕβρεις, ὄνειδη, κατηγορίαι, πληγαί, τὰ
 ἄλλα ὅσα οὐδὲ ἀριθμησαί ἐστιν. Διὰ θυμὸν καὶ ξίφος ἀκονᾶται.
 Διὰ τοῦτον ἀδελφοὶ μὲν ἀλλήλους ἠγγόνησαν, γονεῖς δὲ καὶ τέκνα
 τῆς φύσεως ἐπελάθοντο· ἀγνοοῦσι μὲν ἑαυτοὺς πρῶτον οἱ ὀργι-
 ζόμενοι, ἔπειτα καὶ πάντας ὁμοίως τοὺς ἐπιτηδείους. Ὡσπερ δὲ
 15 αἱ χαράδραι πρὸς τὰ κοῖλα ρεῦσαι τὸ προστυχὸν παρασύρουσιν,
 οὕτως αἱ τῶν ὀργιζομένων ὄρμαι βίαιοι καὶ ἀκάθεκτοι διὰ πάν-
 των ὁμοίως χωροῦσιν. Οὐ πολιά τοῖς θυμουμένοις αἰδέσιμος, οὐκ
 ἀρετὴ βίου, οὐκ οἰκειότης γένους, οὐ προλαβοῦσαι χάριτες, οὐκ
 ἄλλο τι τῶν τοιούτων τίμιον παρ' αὐτοῖς ἐστι. Μανία τίς ἐστὶν ὁ-
 20 λιγοχρόνιος ὁ θυμὸς.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Ἐν ἀμίλλαις πονηραῖς ἀθλιώτερος ὁ νική-
 σας, διότι ἀπέρχεται τὸ πλεόν ἔχων τῆς ἁμαρτίας. Μὴ τοίνυν
 γένη κακοῦ πληρωτὴς ἐράνου, μηδὲ πονηροῦ δανείου πονηρότε-
 ρος ἐκτιστής. Ὑβρίσε; ὠργίσθη; Στήσον τῇ σιωπῇ τὸ κακόν. Σὺ
 25 δὲ ὥσπερ ρεῦμα τὴν ἐκείνου ὀρμὴν εἰς τὴν ἰδίαν καρδίαν ὑποδε-
 ξάμενος, τοὺς ἀνέμους μιμῆ διὰ τῆς ἀντιπνοίας ἀντιδιδόντας τὸ
 ἐνεχθέν. Μὴ διδασκάλω χρήση τῷ ἐχθρῷ, μηδὲ ὁ μισεῖς, τοῦτο
 ζηλώσης, μηδὲ γένη ὥσπερ κάτοπτρον τοῦ ὀργίλου, τὴν ἐκείνου
 μορφὴν ἐν σεαυτῷ δεικνύς. Ἐρυθρὸς ἐκείνος, σὺ δὲ οὐκ ἐφοινί-

Τοῦ ἰδίου, Κατὰ ὀργιζομένων: Ὅταν τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, ἀπωθώντας σὲ κάποια στιγμή τοὺς λογισμούς, καταλάβει τὴν ἐξουσία τῆς ψυχῆς, ἐξαγριώνει τελείως τὸν ἄνθρωπο, καὶ οὔτε καν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ εἶναι ἄνθρωπος, ἀφοῦ δὲν ἔχει πιά τὴ βοήθεια τῆς λογικῆς. Διότι ὅ,τι ἀκριβῶς εἶναι γιὰ τὰ δηλητηριώδη φίδια τὸ δηλητήριο, αὐτὸ γίνεται γιὰ τοὺς θυμωμένους ὁ θυμὸς· λυσοῦν σὰν τὰ σκυλιά· ἐπιτίθενται σὰν σκορπιοί· δαγκάνουν σὰν φίδια. Γι' αὐτὸ ἡ Γραφή αὐτοὺς ποὺ κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὸ πάθος αὐτὸ τοὺς ἀποκαλεῖ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν θηρίων.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Ἐξαιτίας τοῦ θυμοῦ οἱ γλώσσες γίνονται ἀχαλίνωτες, τὰ στόματα φλύαρα, τὰ χέρια ἀσυγκράτητα, βραιοῖς, προσβολές, κατηγορίες, χτυπήματα καὶ τόσα ἄλλα ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἀπαριθμήσει κανεὶς. Ἐξαιτίας τοῦ θυμοῦ ἀκονίζεται καὶ τὸ ξίφος. Ἐξαιτίας αὐτοῦ τὰ ἀδελφία ἀγνοοῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, ἐνῶ οἱ γονεῖς καὶ τὰ παιδιά λησμονοῦν τὴ φυσικὴ τους σχέση. Οἱ ὀργιζόμενοι ἀγνοοῦν πρῶτα τοὺς ἑαυτοὺς τους, καὶ ἔπειτα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὅλους τοὺς φίλους καὶ οἰκείους. Καὶ ὅπως οἱ χαράδρες παρασύρουν ὅ,τι τύχει νὰ τρέξει πρὸς τὴν πεδιάδα, ἔτσι καὶ οἱ ὀρμές τῶν ὀργισμένων ἐπιτίθενται βίαια καὶ ἀκάθεκτα ἐναντίον ὅλων κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Γιὰ τοὺς θυμωμένους οὔτε οἱ ἄσπρες τρίχες εἶναι σεβαστές, οὔτε ἡ ἀρετὴ τοῦ βίου, οὔτε ἡ συγγένεια, οὔτε οἱ χάρες ποὺ ἔχουν γίνεи σὲ παρελθόν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἄξιο σεβασμοῦ ἀπὸ αὐτοῦς. Ὁ θυμὸς εἶναι μιὰ μορφή μανίας ποὺ διαρκεῖ λίγο χρόνο.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Στους κακοὺς ἀνταγωνισμοὺς ἐκεῖνος ποὺ νικᾷ εἶναι ὁ πιὸ δυστυχῆς, διότι φεύγει ἔχοντας τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἁμαρτίας. Μὴ γίνεσαι λοιπὸν πληρωτὴς κακοῦ ἐράνου, οὔτε χειρότερος ἐξοφλητὴς κακοῦ δανείου. Ἐβρῖσε; ὀργίστηκε; Σταμάτησε τὸ κακὸ μὲ τὴ σιωπὴ σου. Σὺ ὅμως, δεχόμενος τὴν ὀρμὴ ἐκείνου στήν καρδιά σου σὰν ρεῦμα, μιμῆσαι τοὺς ἀνέμους, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ ἀντίθετο φύσημα ἀνταποδίδουν αὐτὸ ποὺ τοὺς ἤρθε. Μὴ χρησιμοποιεῖς τὸν ἐχθρὸ σὰν δάσκαλο· μὴ ζηλέψεις ὅ,τι ἐσὺ μισεῖς, οὔτε νὰ γίνεις σὰν καθρέφτης τοῦ θυμωμένου, δείχνοντας σὸν ἑαυτό σου τὴ μορφή ἐκείνου. Ἐκεῖνος εἶναι ἐρυθρός, καὶ σὺ

χθης; Ὁφθαλμοὶ ὕφαιμοι, οἱ δὲ σοὶ γαληνὸν βλέπουσι; Φωνὴ
 τραχεῖα, ἡ δὲ σὴ ἠλία; Οὐδὲ ἐν ταῖς ἐρημίαις ἠχώ οὕτως ἐνεκλά-
 σθη ἀκεραία πρὸς τὸ φθεξάμενον, ὡς ἐπὶ τῶν λοιδορῶν αἱ ὕβρεις
 ἐπαναστρέφουσιν. Μᾶλλον δὲ ὁ μὲν ἦχος ὁ αὐτὸς ἀνεδόθη, ἡ δὲ
 5 λοιδορία μετὰ προσθήκης ἐπάνεισιν.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Τί ὀργῆς ἀφρονέστερον; Ἐάν μείνης
 ἀνόρητος ἤσχυνας τὸν ὑβρίσαντα, ἔργῳ τὴν σωφροσίνην ἐπι-
 δεῖξάμενος. Ἐρραπίσθης; Καὶ γὰρ καὶ ὁ Κύριος. Ἐνεπτύσθης;
 Ἄλλὰ καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον
 10 ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων. Ἐσυκοφαντήθης; Καὶ γὰρ καὶ ὁ
 Κριτής. Περιέρρηξέ σου τὸν χιτωνίσκον; Ἀλέδυσάν σου καὶ τὸν
 Κύριον καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Ἐκεῖ τὸν θυμὸν μετᾶθες, ἐπὶ τὸν ἀνθρωπο-
 κτόνον, τὸν τοῦ ψεύδους πατέρα, τὸν ἐργάτην τῆς ἁμαρτίας. Τῷ
 15 δὲ ἀδελφῷ καὶ συμπάθησον, ὅτι, ἐάν ἐπιμείνη τῇ ἁμαρτία, μετὰ
 τοῦ διαβόλου δοθήσεται τῷ αἰωνίῳ πυρί. Παῦσαι τοίνυν ἀπὸ
 ὀργῆς καὶ ἐγκατέλιπε θυμὸν, ἵνα φύγῃς τῆς ὀργῆς τὴν πείραν,
 τῆς ἀποκαλυπτομένης ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδι-
 κίαν ἀνθρώπων.

20 Τοῦ ἰδίου. ὅπ. π.: Μὴ οὖν ἐπεισάγωμεν κακὸν τοσοῦτον,
 ἄρρωστίαν ψυχῆς, σκοτώσιν λογισμῶν, ἀπὸ Θεοῦ ἀλλοτριώσιν,
 οἰκειότητος ἄγνοιαν, ἀρχὴν πολέμου, συμφορῶν πλήρωμα, δαί-
 μονα πονηρὸν αὐταῖς ἡμῶν ταῖς ψυχαῖς ἐντικτόμενον καὶ ὥσπερ
 τινὰ ἔνοικον ἀναιδῆ προκατέχοντα ἡμῶν τὰ ἔνδον καὶ τῷ ἀγίῳ
 25 Πνεύματι τὴν πάροδον ἀποκλείοντα. Ὅπου γὰρ ἔχθραι, ἔρεις,
 θυμοί, ἐρίθειαι, φιλονεικίαι, θορύβους ἀσιγήτους ταῖς ψυχαῖς
 ἐμποιοῦντα, ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος οὐκ ἀναπαύεται.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία ἐν Λακίζοις. Θυμώδης εἶ; Κατάστειλον
 τὸν θυμόν. «Θυμώδης», φησὶν, «ἀνήρ οὐκ εὐσχήμων». Μάθε τῆς
 30 Γραφῆς· κάτοπτρον γινέσθω τοῦ προσώπου σου ἡ Γραφή. Ἐκεῖ
 μάθε. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἀσεβὴς λογισμὸς σκοτώσας οὐκ ἐξ̄ λογίσα-

δὲν κοκκίνισες; Τὰ μάτια του ματωμένα, καὶ τὰ δικὰ σου βλέπουν ἤρεμα; Ἡ φωνή του σκληρή, καὶ ἡ δική σου ἤπια; Οὔτε στίς ἐρήμους ἢ ἠγῶ δὲν ἀντανεκλάται τόσο ἀκέραιη σ' αὐτὸν ποὺ μίλησε, ὅπως ἐπιστρέφουν οἱ θρῖαιές σου τοὺς ὑβριστές. Ἡ καλύτερα ὁ ἦχος ἀναμεταδίδεται ὁ ἴδιος, ἐνῶ ἡ θρῖσιὰ ἐπιστρέφει μὲ προσθήκη.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Τί πιὸ ἀνόητο ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ὀργή; Ἐὰν παραμείνεις ἤρεμος, ντροπιάζεις τὸν ὑβριστή, δείχνοντας ἔμπρακτα τὴ σύνεσή σου. Δέχτηκες ράπισμα; Καὶ ὁ Κύριος τὸ ἴδιο. Φτύστηκες; Καὶ ὁ Κύριός μας. Διότι δὲν ἔστρεψε ἀλλοῦ τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὴ ντροπὴ τῶν φτυσμάτων. Συκοφαντήθηκες; Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Κριτής. Σοῦ ἔσχισε τὸ ἔνδυμά σου; Καὶ τὸν Κύριό σου τὸν ἀπογύμνωσαν καὶ μοιράστηκαν τὰ ροῦχα του.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Μετάθεσε τὸν θυμὸ ἐκεῖ, στὸν ἀνθρωποκτόνο πατέρα τοῦ ψεύδους, τὸν ἐργάτη τῆς ἁμαρτίας. Τὸν ἀδελφό σου ὅμως νὰ τὸν λυπᾶσαι, διότι ἐὰν ἐπιμένει στὴν ἁμαρτία, θὰ δοθεῖ μαζί μὲ τὸν διάβολο στὸ αἰώνιο πῦρ. Πάψε λοιπὸν νὰ ὀργίζεσαι καὶ ἄφησε τὸν θυμό, γιὰ νὰ ἀποφύγεις τὴν πείρα τῆς ὀργῆς, ἢ ὅποια θὰ ἐκδηλωθεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σὲ κάθε ἀσέβεια καὶ ἀδικία τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Ἄς μὴ εἰσάγουμε ἐπιπλέον τόσο μεγάλο κακό, ἀρρώστια τῆς ψυχῆς, συσκοτίση τῶν λογισμῶν, ἀποξένωση ἀπὸ τὸν Θεό, ἄγνοια τῆς συγγένειας, ἀρχὴ τοῦ πολέμου, ὀλοκλήρωση τῶν συμφορῶν, δαίμονα κακὸν ποὺ γεννιέται μέσα στίς ψυχές μας, ὁ ὁποῖος σὰν κάποιος ἔνοικος ἀναιδῆς καταλαμβάνει ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἐσωτερικὸ μας καὶ ἐμποδίζει τὴν εἴσοδο τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι, ὅπου ὑπάρχουν ἔχθρες, ἐριδες, θυμοί, προκλήσεις, φιλονεικίες, ποὺ προκαλοῦν ἀσίγαστους θορύβους στίς ψυχές, ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τῆς πραότητος δὲν ἀναπαύεται.

Τοῦ ἰδίου, Ὅμιλία ἐν Λακίζοις: Εἶσαι θυμωμένος; Συγκράτησε τὸν θυμό σου. «Ὁ θυμωμένος ἀνθρώπος», λέει, «δὲν εἶναι ὠραῖος»³⁶. Μάθε τὴ Γραφή ἃς γίνεαι καθρέφτης τοῦ προσώπου σου ἢ Γραφή. Ἐκεῖ σπούδασε. Ἐπειδὴ ὁ ἀσεβὴς λογισμὸς, ὄντας συσκοτισμένος,

σθαι σε ἡλίκον ἀμάρτημά ἐστιν ὁ θυμός, ἡ Γραφή σοι λέγει, ὅτι «ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων».

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ»: Ὁργή σου τὸν λογισμὸν κατεκράτησε καὶ ἐκφέρει ὑπὸ θυμοῦ πρὸς τε ῥήματα ἀπρεπῆ καὶ πράξεις χαλεπὰς καὶ θυμώδεις; Ἐὰν προσέχῃς σεαυτῶ καταστελεῖς μὲν τὸν θυμόν, ὥσπερ τινὰ πῶλον ἀπειθῆ καὶ δυσήνιον, τῇ πληγῇ τοῦ λόγου, οἷονεὶ τινι μάστιγι καθαπτόμενος.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία ἐν Λακίζοις: Πῶς ἀσχημονεῖ ὁ θυμώδης! Ἀποτίθεται τὸ σχῆμα τὸ ἀνθρώπινον καὶ θηρίου σχῆμα μεταλαμβάνει. Ἐννόησόν μοι τὸν θυμούμενον. Ἐπέξεσεν αὐτῶ ὁ θυμός καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑψηλάγησαν· οὐκ εἰσὶν οἱ αὐτοὶ ὀφθαλμοί, πῦρ βλέπει· ἀνέδραμεν αὐτοῦ τὸ αἷμα, περιέξωσε τὴν καρδίαν, ὑπέδραμε τοὺς χιτῶνας τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐγένετο ὕφαιμος ἐκχωρῶν τῶ πάθει· ἡλλοίωσεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. «Ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων». Ἐὰν ἴδῃς τὸν θυμούμενον τοὺς ὀδόντας παραθήγοντα, ἐνθυμήθητι ὅτι σὺ ἔοικεν ὁ τοιοῦτος, τὸν ἔνδον θυμόν διὰ τῆς τῶν ὀδόντων παρατρίψεως ὑπεκφαίνων. Ἐὰν ἴδῃς τὸν θυμούμενον ἀφρίζοντα, ἄσχημα φθειγόμενον ἐν τῇ καρδίᾳ· ἐὰν ἴδῃς τὸν θυμούμενον, πατρός μὲν ἐπιλανθόμενον, παιδὸς δὲ ἀγνοοῦντα σῶμα, διὰ πάντων ἀφειδῶς χωροῦντα, ἵνα πληροφορήσῃ αὐτοῦ τὴν δομήν, βλέπεις τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πράγματος. Ἐν ἀλλοτρίῳ κακῶ σεαυτὸν θεράπευσον, ἵνα μὴ τὴν ἐκείνου ἀσχημοσύνην καὶ αὐτὸς λάβῃς· «ἀνὴρ γὰρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων». Φεῦγε τὰς μετ' αὐτοῦ διατριβάς· ἀνάγκη γάρ σε μαθεῖν τῶν ἐκείνου ὁδῶν. Εἶπέ τι ὑβριστικόν; Ἐκίνησε καὶ τὸν ἐν σοὶ θυμόν; Ὡσπερ κυνὸς ὑλακὴ προσκαλεῖται ἐτέρου κυνὸς θόρυβον καὶ τὸν ἐν σοὶ θυμόν τέως κοιμώμενον καὶ ἡσυχάζοντα ἢ ἐκείνου φωνὴ διήγειρεν· καὶ γεγόνατε ἀλλήλοις καθυλακτοῦντες.

Τοῦ ἰδίου: Οἶα γὰρ ἀλλήλοις ἐφυβρίζοντες ἀντιφθέγγονται, ἕως ἂν αὐτοῖς αἱ ὕβρεις τοξεύματα ἐκλείπωσιν; Εἶτα, ἐπειδὴν πᾶσαν λαιδορίαν διὰ τῆς γλώσσης ἐκσφενδονήσωσιν, οὕτω λοιπὸν πρὸς τὴν διὰ τῶν χειρῶν χωροῦσιν ἄμυναν. Θυμός μὲν γὰρ ἐγείρει μάχην, μάχη δὲ λαιδορίας, αἱ λαιδορίαι πληγὰς, πληγαὶ δὲ τραύματα καὶ φόνους.

δὲν σὲ ἀφήνει νὰ σκεφτεῖς πόσο μεγάλο ἁμάρτημα εἶναι ὁ θυμὸς, ἡ Γραφή σου λέει, ὅτι «ὁ θυμωμένος ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὠραῖος».

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ»: Ἡ ὀργὴ κυριάρχησε στὸν λογισμό σου καὶ ἀπὸ τὸν θυμὸ τὸν ὀδηγεῖ σὲ λόγια ἀπρεπῆ καὶ σὲ πράξεις φοβερὲς καὶ θηριώδεις. Ἐὰν προσέχεις τὸν ἑαυτό σου, θὰ κατευνάζεις τὸν θυμὸ, σὰν κάποιο πουλάρι ἀπείθαρχο καὶ ἀνυπότακτο, καταπραῦνοντάς τον, σὰν μὲ μαστίγιο, μὲ τὰ χτυπήματα τοῦ λόγου.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία ἐν Λακίζοις: Πῶς ἀσχημονεῖ ὁ θυμώδης! Ἀποβάλλει τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο καὶ παίρνει μορφή θηρίου. Φαντάσου, σὲ παρακαλῶ, τὸν θυμωμένο· ὁ θυμὸς τὸν κάνει νὰ κοχλάζει καὶ τὰ μάτια του νὰ ἀλλάζουν. Δὲν εἶναι τὰ ἴδια μάτια· βλέπει φωτιά· τοῦ ἀνεβαίνει τὸ αἷμα. Βράζει γύρω ἀπὸ τὴν καρδιά του· καταλαμβάνει τοὺς χιτῶνες τῶν ματιῶν του. Γίνεται αἱματώδης, ὑποχωρώντας στὸ πάθος· ἀλλοιώνει τὰ μάτια του. «Ὁ θυμωμένος ἄνδρας δὲν εἶναι ὠραῖος». Ὅταν βλέπεις τὸν θυμωμένο νὰ ἀκονίζει τὰ δόντια, θυμίσου ὅτι μοιάζει μὲ ἀγριογούρουνο ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἐκδηλώνοντας τὸν ἐσωτερικὸ θυμὸ του μὲ τὸ τρίξιμο τῶν δοντιῶν του. Ὅταν βλέπεις τὸν θυμωμένο νὰ ἀφρίζει, νὰ μιλάει ἀκαταλαβίστικα μὲ τὴν καρδιά του, ὅταν βλέπεις τὸν θυμωμένο νὰ λησιμονεῖ τὸν πατέρα του καὶ νὰ μὴ γνωρίζει τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ του, νὰ ἐπιτίθεται σὲ ὅλους ὀρμητικά, γιὰ νὰ κάνει γνωστὸ τὸν θυμὸ του, βλέπεις τὴν ἀσχήμα τοῦ πράγματος. Μὲ τὸ ξένο κακὸ θεράπευσε τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ μὴ λάβεις καὶ σὺ τὴν ἀσχήμα ἐκείνου. «Διότι ὁ θυμωμένος ἄνθρωπος εἶναι ἄσχημος». Ἀπόφευγε τίς συναναστροφὲς μαζί του· διότι πρέπει νὰ μάθεις τὴ συμπεριφορὰ του. Εἶπε κάτι ὑβριστικό; προκάλεσε καὶ τὸν δικό σου θυμὸ; Σὰν γαύγισμα σκυλιοῦ προκαλεῖ τὸν θόρυβο ἄλλου σκυλιοῦ, καὶ ἡ φωνὴ του διεγείρει καὶ τὸν δικό σου θυμὸ, πού μέχρι τότε κοιμόταν καὶ ἤσυχάζε. Καὶ ἔτσι φτάσατε νὰ γαυγίζετε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο.

Τοῦ ἰδίου: Διότι τί λένε βρίζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μέχρι νὰ τελειώσουν οἱ βραιοὺς τους πού ἐκτοξεύουν; Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐκσφενδονήσουν κάθε βραιοῖα μὲ τὴ γλώσσα, τότε προχωροῦν στὴν ἄμυνα μὲ τὰ χέρια. Διότι ὁ θυμὸς προκαλεῖ μάχη, ἡ μάχη βραιοὺς, οἱ βραιοὺς χτυπήματα καὶ τὰ χτυπήματα τραυματισμοὺς καὶ φόνους.

Γρηγορίου Θεολόγου, *Εἰς τοὺς Ἰάμβους*: Θυμὸν χαλίνου, μὴ φρενῶν ἔξω πέσης.

Τοῦ ἰδίου, *Λόγος ΜΓ'*: Ὁ θυμὸς ἔστω σοι κατὰ μόνου τοῦ ὄφραως δι' ὃν ἐξέπεσας.

5 Ἰω. Χρυσοστόμου: Καθαροῦ θυμοῦ ὦμεν. Οὐ γὰρ κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνθα θυμὸς.

Τοῦ ἰδίου: Ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς. Οὐκ ἔστι γὰρ οὐδὲν ὑγιὲς προελθεῖν ὅθεν θυμὸς ἔξεισιν.

Τοῦ ἰδίου, *Ὁμιλία εἰς τὰς Πράξεις, ΙΖ'*: Ὁ θυμὸς οὐκ ἀφή-
10 σιν ἰδεῖν ἄλλα, καθάπερ ἐν νυκτομαχίᾳ πάντα συνδήσας, καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ ὄτα, οὕτως ἄγει, ὅπουπερ ἂν θέλῃ.

Τοῦ ἰδίου, *Περὶ ἱερωσύνης, βιβλ. 3, 14*: Οὐδὲν οὕτω καθαρότητα νοῦ καὶ τὸ διειδὲς θολοῖ τῶν φρενῶν, ὡς θυμὸς ἄτακτος καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ρύμης φερόμενος.

15 Τοῦ ἰδίου, *Εἰς τὸν ἅγιον Βαβύλαν*: Ἔθος τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ὑπὸ ὀργῆς καταχωθῶσι καὶ λύπης, καὶ μὴ τοὺς αἰτίους λάβωσι τῶν παθῶν, εἰς τοὺς ἐμπύπτοντας ἀπλῶς καὶ ὑπόπτως ἀφιέναι τὴν ὀργήν.

Τοῦ ἰδίου, *Περὶ ἱερωσύνης, βιβλ. 2, 4*: Ἐπειδὴν ἅπαξ ἀπε-
20 ρυθριᾶσαι ψυχὴ διασθῆ, εἰς ἀναλγησίαν ἐκπίπτει, καὶ οὔτε παραινέσει εἶκει, οὔτε ἀπειλαῖς κάμπτεται.

Τυρανικὸν τὸ τοῦ θυμοῦ πάθος, καὶ πολλάκις παρασύρει τοὺς μὴ νήφοντας καὶ πρὸς βάραθρον αὐτὸ κατάγει τῆς ἀπωλείας.

25 Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ποῖον οὕτω θηρίον ὦμον καὶ ἀνήμερον, ὡς δύσοργος ἀνὴρ καὶ ἀκράτῳ θυμῷ τυραννοῦμενος; Ποία δὲ οὕτω θάλασσα ραγδαίων αὐτῇ καταχομένων πνευμάτων ταῖς τῶν πετρῶν ἐκειμέναις ἐρρήγνυται; Ἡ ποῖον οὕτω πικρὸν καὶ ἰοδόλον ἐρπετὸν τοῖς πέλας ἰοῦσι δριμύως ἐπιπηδᾷ,
30 ὡς ἀνὴρ ἀκάθεκτος καὶ δριμύς καὶ ἀχάλινος εἰς ὀργὰς καὶ ὄλας ὥσπερ τῷ πάθει διδοῦς τὰς ἡνίας;

Τί ἂν γένοιτο χεῖρον ὀργῆς; Ἐκθηριοῖ γὰρ τὸν ἄνθρωπον, ἀσχήμονα καὶ ἀμείλικτον, ἀσυναλλαγῆ καὶ ἀνόσιον ἀποφαίνουσα, καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν ἠγεῖσθαι παρασκευάζου-

Γρηγορίου Θεολόγου, Στους Ἰάμβους: Νὰ χαλιναγωγεῖς τὸν θυμό, γὰ νὰ μὴ γίνεις ἔξω φρενῶν.

Τοῦ ἰδίου, Λόγος 43: Θυμὸ νὰ ἔχεις μόνο ἐναντίον τοῦ φιδιοῦ, ἔξαιτίας τοῦ ὁποίου ἐξέπεσες.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Νὰ εἴμαστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ θυμὸ. Διότι, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει θυμὸς, δὲν κατοικεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Τοῦ ἰδίου: Ὁ θυμὸς εἶναι καταραμένος. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὑγιὲς πὺ νὰ προέλθει ἀπὸ ἐκεῖ πὺ θγαίνει θυμὸς.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμλ. σὶς Πράξεις, 17: Ὁ θυμὸς δὲν ἀφήνει νὰ δεῖς τίποτε, δένοντας, σὰν σὲ νυχτομαχία, τὰ πάντα, καὶ μάτια καὶ αὐτιά, καὶ ἔτσι σὲ ὀδηγεῖ ὅπου θέλει.

Τοῦ ἰδίου, Περί ἱερωσύνης, βιβλ. 3,14: Τίποτε δὲν θολώνει τόσο πολὺ τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ καὶ τὴ διαύγεια τοῦ λογικοῦ, ὅσο ὁ ἄτακτος θυμὸς πὺ ἐκδηλώνεται μὲ μεγάλη ὀρμή.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸν ἅγιον Βαβύλα: Πολλοὶ ἄνθρωποι συνηθίζουν, ὅταν κυριευθοῦν ἀπὸ ὀργή καὶ λύπη, ὅταν δὲν βροῦν τοὺς αἴτιους τῶν παθῶν τους, νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ὀργή τους σ' ἐκείνους πὺ ἀπλῶς εἶναι μπλεγμένοι ἢ ὑποπτοι.

Τοῦ ἰδίου, Περί ἱερωσύνης, βιβλ. 2,4: Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀναγκασθεῖ νὰ ἀποβάλλει τὸ ἐρῦθημα τῆς ντροπῆς, περιπίπτει σὲ ἀναλγησία, καὶ οὔτε μὲ παραίνεση ὑποχωρεῖ, οὔτε μὲ ἀπειλὲς κάμπεται.

Εἶναι τυραννικὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ καὶ παρασύρει πολλὰς φορὲς ὅσους δὲν εἶναι νηφάλιοι καὶ τοὺς ὀδηγεῖ στὸ δάραθρο τῆς καταστροφῆς.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ποιὸ θηρίο εἶναι τόσο βίαιο καὶ ἀνήμερο, ὅσο ὁ εὐέξαπτος ἄνδρας, πὺ τυραννεῖται ἀπὸ ἀσυγκράτητο θυμὸ; Καὶ ποιὰ θάλασσα πὺ τὴ δέρνουν τόσο βίαιοι ἄνεμοι ξεσπάει ἔτσι στοὺς βράχους πὺ ὑπάρχουν μέσα της; Ἡ ποιὸ πικρὸ καὶ δηλητηριῶδες ἐρπετὸ ὀρμαεῖ ἐπάνω σ' αὐτοὺς πὺ περνοῦν ἀπὸ κοντά του, ὅσο ὁ ἀκράτητος καὶ ἀνὴς καὶ ἀχαλίνωτος σὲ ὀργὲς ἄνδρας, ὁ ὁποῖος ἔχει δώσει ὅλα τὰ χαλινάρια στὸ πάθος;

Τί θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει χειρότερο ἀπὸ τὴν ὀργή; Διότι κάνει τὸν ἄνθρωπο θηρίο, ἄσχημο καὶ ἄσπλαγχο, τὸν καθιστᾷ ἀκωνώνητο καὶ βδελυρῶ, καὶ τὸν προετοιμάζει νὰ περιφρονεῖ τὰ πιὸ

σα. Ποίων γὰρ ἐγχειρημάτων οὐχ ἄψεται πονηρῶν, ἢ ποίων ἀφέξεται λόγων, ἀκατεύναστον ἔχων εἰς νοῦν ἔσω τὴν φλόγα καὶ ἀναζέων τὸν θυμόν;

Διονυσίου Ἀλεξανδρείας: Τὸ ὀργίζεσθαι παρ' ἡμῖν ἄχρι
5 τοῦ παύειν τὰ ἁμαρτήματα περιορισθήσεται. «Ὁργίξεσθε», γὰρ, φησί, «καὶ μὴ ἁμαρτάνετε» Καὶ τὸ ἀκριβῶς κριτικὸν παραιτέον, τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ συμβουλευόντος: «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ».

Διδύμου: Κἂν μετ' ὀλίγου τις δόξη θυμοῦσθαι, ἀλλ' ὅμως πάθει νικώμενος τοῦτο ποιεῖ, ἄφρων ἐστίν.

10 Εὐαγρίου: Μὴ ἀποδέχου ἐγκράτειαν, διωκομένης πραότητος. Ὅστις γὰρ βρωμάτων ἢ πομάτων ἀπέχεται, θυμὸν δὲ ἀλόγως κινεῖ, οὗτος ἔοικε ποντοπορούση νηϊ καὶ ἐχούση δαίμονα κυβερνήτην.

15 **Τίτλος ις'.—** Περὶ παρησίας καὶ ἐξουσίας, καὶ πόθεν ἡμῖν ἡ τούτων περιγίνεται κησις.

Παροιμ. 17, 14: «Ἐξουσίαν δίδωσι λόγοις ἀρχὴ δικαιοσύνης».

Α' Ἰω. 3, 21-22: «Ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκη ἡμῶν, παρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦμεν καὶ τὰ ἀρεστά ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν».

Ἰω, Χρυσοστόμου, Περὶ ἱερωσύνης: Ὅταν αὐτὸς ὁ ἀρχῶν ἀνεπίληπτος ἅπασι γένηται, τότε δυνήσεται, μεθ' ὅσης βούλεται ἐξουσίας, καὶ κολάζειν καὶ ἀνιέναι τοὺς ὑπ' αὐτὸν ταπτομένους
25 ἅπαντας.

Τίτλος ιζ'.— Περὶ πολιτείας σεμνῆς καὶ καταστάσεως καὶ τρόπων χρηστῶν καὶ ὑπακοῆς, καὶ ὅτι εὐσχημόνως ἡμῶν διούντων, ὁ Θεὸς δοξάζεται καὶ θεραπεύεται.

Γεν. 17, 1: «Ὡφθη ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀβραάμ καὶ εἶπεν

μεγάλα ἀγαθὰ. Διότι μὲ ποιά κακὰ ἐγχειρήματα δὲν καταπιάνεται, ἢ ποιά λόγια ἀποφεύγει, ἔχοντας μέσα στὸν νοῦ του ἀκατεύναστη τὴ φλόγα καὶ κοχλάζοντα τὸν θυμὸ;

Διονυσίου Ἰεροσολιμίτου Ἀλεξ: Ἡ ὁργὴ σὲ μᾶς περιορίζεται μέχρι νὰ παύσουν τὰ ἁμαρτήματα. Διότι λέει, «ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε»³⁷. Καὶ πρέπει νὰ παραιτούμεθα ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ κριτικὴ, διότι ὁ Ἐκκλησιαστής συμβουλεύει: «Νὰ μὴ γίνεσαι πολὺ δίκαιος»³⁸.

Διδύμου: Καὶ ὅταν ἀκόμα κανεὶς νομίζει ὅτι θὰ θυμώσει, ἀλλὰ τὸ κάνει νικώμενος ἀπὸ τὸ πάθος, εἶναι ἀνόητος.

Εὐαγγελίου: Νὰ μὴ δέχεσαι τὴν ἐγκράτεια, ὅταν διώχεται ἡ πραότεια. Διότι ἐκεῖνος ποὺ μένει μακριὰ ἀπὸ τὰ φαγητὰ καὶ τὰ πιωτὰ, καὶ προκαλεῖ τὸν θυμὸ παράλογα, αὐτὸς μοιάζει μὲ πλοῖο ποὺ ταξιδεύει στὴ θάλασσα καὶ ἔχει δαίμονα ὡς κυβερνήτη του.

Τίτλος 16.— Γιά τὴν παρρησία καὶ τὴν ἐξουσία· καὶ πῶς πετυχαίνεται ἡ ἀπόκτῆσή τους.

Παροιμ. 17, 14: «Ἡ δικαιοσύνη δίνει κῦρος στὰ λόγια».

Α' Ἰω. 3, 21-22: «Ἐὰν ἡ καρδιά μας δὲν μᾶς κατακρίνει, τότε ἔχουμε θάρρος νὰ πλησιάσουμε τὸν Θεὸ, καὶ ὅ,τι ζητήσουμε τὸ παίρνουμε ἀπὸ αὐτὸν, ἐπειδὴ τηροῦμε τὶς ἐντολές του καὶ κάνουμε ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἀρέσουν».

Ἰω. Χρυσοστόμου, Περὶ ἱερωσύνης: Ὅταν αὐτὸς ὁ ἄρχοντας γίνῃ ἄφογος σὲ ὅλους, τότε θὰ μπορέσει, μὲ ὄση ἐξουσία θέλει, καὶ νὰ τιμωρεῖ καὶ νὰ ἐλευθερώνῃ ὅλους ὅσους εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του.

Τίτλος 17.— Γιά τὴν σεμνὴ ζωὴ καὶ διαγωγή καθὼς καὶ τοὺς καλοὺς τρόπους καὶ τὴν ὑπακοή· καὶ ὅτι ὅταν ζοῦμε κόσμια δοξάζεται καὶ τιμᾶται ὁ Θεός.

Γέν. 17, 1: «Ἐμφανίστηκε ὁ Θεὸς στὸν Ἀβραάμ καὶ τοῦ εἶπε:

37. Ψαλμ. 4,4.

38. Ἐκκλ. 7, 17.

αὐτῷ· Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς σου. Εὐαρέσκει ἐνώπιον ἐμοῦ, καὶ γίνου ἄμεμπτος».

Δευτ. 6,18: «Ποιήσεις τὸ καλὸν καὶ τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον Κυρίου, ἵνα εὖ σοι γένηται».

5 Α' Βασ. 15,22: «Ἐἶπε Σαμουήλ· Εἰ θελητὸν τῷ Κυρίῳ ὀλοκαύτωμα καὶ θυσία, ὡς τὸ ἀκοῦσαι φωνὴν Κυρίου; Ἴδου ἀκοὴ ὑπὲρ θυσίαν καὶ ἡ ἐπακρόασις ὑπὲρ στέαρ κριῶν».

Ψαλμ. 14,1: «Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματι σου;».

10 Ψαλμ. 23,3: «Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου; ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ», κ. τ. λ.

Ψαλμ. 33,12: «Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς».

Ψαλμ. 118,1: «Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδοῦ, οἱ πορευόμε-
15 νοι ἐν νόμῳ Κυρίου».

Παροιμ. 4,25: «Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλέπέτωσαν, τὰ δὲ βλέφαρά σου νευέτω δίκαια».

Παροιμ. 3,4: «Προνοῦ καλὰ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων».

20 Παροιμ. 20,7: «Ὅς ἀναστρέφεται ἄμωμος ἐν δικαιοσύνῃ, μακαρίους τοὺς παῖδας καταλείψει».

Σοφ. 3,12-13: «Ἀπολείψομαι ἐν σοὶ λαὸν πραῶν καὶ ταπεινόν, καὶ εὐλαβηθήσονται ἀπὸ προσώπου Κυρίου, καὶ οὐ ποιήσουσιν ἀδικίαν, οὐδὲ μὴ λαλήσωσι μάταια, καὶ οὐ μὴ εὐρεθῇ ἐν
25 τῷ στόματι αὐτῶν γλῶσσα δολία».

Ἠσ. 33,14-16: «Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὅτι πῶρ καίεται; Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον; Πορευόμενος ἐν δικαιοσύνῃ, λαλῶν εὐθεῖαν ὁδόν, μισῶν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν καὶ τὰς χεῖρας ἀποσειόμενος ἀπὸ δώρων· βαρύνων τὰ ὦτα, ἵνα μὴ
30 ἀκούσῃ κρίσιν αἵματος· καμμύων τοὺς ὀφθαλμούς, ἵνα μὴ ἴδῃ ἀδικίαν· οὗτος οἰκήσει ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς».

Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός σου. Νὰ εἶσαι εὐάρεστος ἀπέναντί μου καὶ ἄμεμπτος».

Δευτ. 6, 18: «Νὰ κάνεις ὅ,τι εἶναι καλὸ καὶ ἀρεστὸ στὸν Κύριο, γιὰ νὰ εὐτυχήσεις».

Α' Βασιλ. 15, 22: «Εἶπε ὁ Σαμουὴλ: Μήπως εἶναι προτιμότερα στὸν Κύριο τὰ δλοκαυτώματα καὶ οἱ θυσίες, ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπακούει κανεὶς στὴ φωνὴ τοῦ Κυρίου; Ὁχι! Ἡ ὑπακοή εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ θυσία καὶ ἡ προσεκτικὴ ἀκρόαση εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὸ λίπος τῶν κριαριῶν».

Ψαλμ. 14, 1: «Κύριε, ποιὸς εἶναι ἄξιος νὰ παραμείνει ὡς φιλοξενούμενος στὸ κατοικητήριό σου».

Ψαλμ. 23, 3: «Ποιὸς εἶναι ἄξιος νὰ ἀνέβει στὸ ὄρος τοῦ Κυρίου; ἢ ποιὸς θὰ σταθεῖ στὸν ἅγιο τόπο του;» κ.τ.λ.

Ψαλμ. 33, 12: «Ἐλᾶτε, παιδιά, καὶ ἀκούστε με· θὰ σᾶς διδάξω τὸν φόβο τοῦ Κυρίου».

Ψαλμ. 118, 1: «Μακάριοι ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι ἄμεμπτοι στὴ ζωὴ τους, ἐκεῖνοι ποὺ βαδίζουν σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ».

Παροιμ. 4, 25: «Τὰ μάτια σου νὰ βλέπουν σωστά, καὶ τὰ βλέφαρά σου νὰ κάνουν νεύματα δίκαια».

Παροιμ. 3, 4: «Νὰ φροντίζεις ὥστε ἡ διαγωγὴ σου νὰ εἶναι καλὴ μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους».

Παροιμ. 20, 7: «Ὅποιος συμπεριφέρεται ἄψογα καὶ δίκαια, θὰ ἀφήσει τὰ παιδιά του εὐτυχισμένα».

Σοφ. 3, 12: «Θὰ ἀφήσω σὲ σένα λαὸ πρᾶον καὶ ταπεινόν, ἀνθρώπους ποὺ θὰ εὐλαβοῦνται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν θὰ διαπράττουν ἀδικία, οὔτε θὰ λένε φλυαρίες καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει στὸ στόμα τους γλώσσα δολία».

Ἦσ. 33, 14-16: «Ποιὸς θὰ σᾶς ἀναγγεῖλει ὅτι ἡ φωτιὰ τῆς θείας ὀργῆς καίεται; Ποιὸς θὰ σᾶς ἀναγγεῖλει τὸν αἰώνιο τόπο; Ἐκεῖνος ποὺ ζεῖ μὲ δικαιοσύνη, μιλάει μὲ εὐθύτητα, μισεῖ τὴν παρανομία καὶ τὴν ἀδικία, ἀποσύρει τὰ χέρια του ἀπὸ τίς δωροδοκίες, βουλώνει τὰ αὐτιά του, γιὰ νὰ μὴ ἀκούσει τὴν καταδίκην ἀθώου, κλείνει τὰ μάτια του, γιὰ νὰ μὴ βλέπει τὴν ἀδικία. Αὐτὸς θὰ κατοικήσει σὲ ψηλὸ σπήλαιον πάνω σὲ στερεὸ βράχο».

Τεζ. 18,7-9: «Ἄνθρωπον οὐ μὴ καταδυναστεύσῃ, ἐνεχυ-
 ριασμὸν ὀφείλοντος ἀποδώσει, καὶ ἄρπαγμα οὐχ ἤρπασε, τὸν
 ἄρτον πεινῶντι δώσει, καὶ γυμνὸν περιβαλεῖ, καὶ τὸ ἀργύριον
 αὐτοῦ ἐπὶ τόκῳ οὐ δώσει, καὶ πλεονασμὸν οὐ λήψεται, καὶ ἐξ
 5 ἀδικίας ἀποστρέψει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, κρῖμα δίκαιον ποιήσει ἀνα-
 μέσον ἑαυτοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ πλησίον αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς προσ-
 τάγμασίν μου πορεύεται, τὰ δικαιώματά μου πεφύλακται τοῦ
 ποιῆσαι αὐτά· δίκαιος οὗτός ἐστι, ζωῆ ζήσεται, λέγει Κύριος».

Σοφ. Σολ. 4,8-9: «Γῆρας τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ
 10 ἀριθμῶ ἐτῶν μεμέτρηται. Πολλὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώπων,
 καὶ ἡλικία γήρους βίος ἀκηλίδωτος».

Μαθθ. 5,38-45: «Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,
 Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ
 λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει ἐπὶ
 15 τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. Καὶ τῷ θέλον-
 τί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ
 ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο.
 Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ
 ἀποστραφῆς. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον καὶ
 20 μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐ-
 χθροὺς ὑμῶν· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς· καλῶς ποι-
 οιεῖται τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑ-
 μῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πο-
 νηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους».

25 Μαθθ. 5,14-16: «Ἑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύ-
 ναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσιν λύχνον
 καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ
 λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῖν ἔμ-
 προσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
 30 δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἰεζ. 18, 7-9: «Ἄνθρωπο δὲν θὰ καταδυναστεύσει· θὰ ἐπιστρέψει τὸ ἐνέχυρο τοῦ ὀφειλέτη· δὲν θὰ ἀρπάξει ξένα πράγματα· θὰ δίνει ψωμί σ' ἐκεῖνον ποὺ πεινάει· θὰ ντύνει τὸν γυμνὸ καὶ δὲν θὰ δανεῖζει τὰ χρήματά του μὲ τόκο, οὔτε θὰ παίρνει περισσότερα ἀπὸ ὅσα δάνεισε· θὰ ἀποσύρει τὸ χέρι του ἀπὸ τὴν ἀδικία· θὰ κρίνει δίκαια ἀνάμεσα στὸν ἑαυτό του καὶ τὸν πλησίον καὶ θὰ ζεῖ σύμφωνα μὲ τίς ἐντολές μου· θὰ τηρεῖ τίς ἐντολές μου καὶ θὰ τίς ἐφαρμόζει· αὐτὸς εἶναι δίκαιος καὶ θὰ ζήσει, λέει ὁ Κύριος».

Σοφ. Σολ. 4, 8-9: «Τιμημένα γηρατειὰ δὲν εἶναι τὰ πολύχρονα, οὔτε μετριοῦνται μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν. Τίμα ἄσπρα μαλλιά εἶναι ἢ σύνεση, καὶ ἡλικία τῶν γηρατειῶν εἶναι ὁ ἀκηλίδωτος βίος».

Ματθ. 5, 38-45: «Ἀκούσατε ὅτι ἔχει εἰπωθεῖ στοὺς ἀρχαίους· Μάτι γιὰ μάτι καὶ δόντι γιὰ δόντι. Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέω· Νὰ μὴ ἀντιστέκεστε στὸν πονηρὸ, ἀλλὰ ὅποιος σὲ χτυπήσει στὸ δεξιὸ σαγόνι, νὰ τοῦ γυρίσεις καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ σὲ πάει στὸ δικαστήριον καὶ νὰ σοῦ πάρει τὸν χιτῶνα, ἄφησέ του καὶ τὸ ἱμάτιον. Καὶ ὅποιος σοῦ ἐπιβάλλει ἀγγαρεία ἓνα μίλι, πήγαινε μαζί του δύο. Σ' αὐτὸν ποὺ σοῦ ζητάει νὰ δίνεις, καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ δανειστεῖ ἀπὸ σένα μὴ ἀρνηθεῖς».

Ἀκούσατε ὅτι εἰπώθηκε· Νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου καὶ νὰ μισεῖς τὸν ἐχθρὸ σου. Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέω· Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθρούς σας· εὐλογεῖτε αὐτοὺς ποὺ σᾶς καταριῶνται· εὐεργετεῖτε ἐκείνους ποὺ σᾶς μισοῦν, γιὰ νὰ γίνετε παιδιὰ τοῦ Πατέρα σας ποὺ εἶναι στοὺς οὐρανοὺς· διότι αὐτὸς ἀνατέλλει τὸν ἥλιο του γιὰ τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ βρέχει γιὰ τοὺς δίκαιους καὶ τοὺς ἀδίκους».

Ματθ. 5, 14-16: «Σεῖς εἴσατε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Πόλη ποὺ βρῖσκεται πάνω στὸ βουνὸ δὲν μπορεῖ νὰ κρυφτεῖ· οὔτε ἀνάβουν λυχνάρι καὶ τὸ τοποθετοῦν κάτω ἀπὸ μῶδι³⁹, ἀλλὰ πάνω στὸν λιχνοστάτη καὶ ἔτσι φέγγει σ' ὅλους ὅσους βρῖσκονται στὸ σίτι. Ἔτσι νὰ λάμπει τὸ φῶς σας μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ βλέπουν τὰ καλὰ ἔργα σας καὶ νὰ δοξάζουν τὸν Πατέρα ποὺ εἶναι στοὺς οὐρανοὺς».

39. Δοχεῖο μέτρησης τῶν σιτηρῶν.

Ρωμ. 12,17: «Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ρωμ. 13,13–14: «Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν· μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἐριδι
5 καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας».

Α' Κορ. 10,31–32: «Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. Ἀπόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ».

10 Ἐφ. 5,15–17: «Βλέπετε ἀκριβῶς πῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. Διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ σύνετε τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ».

15 Ἰακ. 3,13: «Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν, δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραότητι».

Α' Πέτρ. 2,12: «Τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔχοντες καλὴν, ἵνα, ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ὑμῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν Θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς».

20 Α' Πέτρ. 1,17: «Εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε».

Ἁγίου Σίζτου: Οὐκ ἔστι κατὰ Θεὸν ζῆν ἀνευ τοῦ σωφρόνως καὶ δικαίως πάντα πράττειν.

25 Μ. Βασιλείου, Εἰς μάρτυρα Γόρδιον: Ἀγαθὸς ὁ τῆς εὐποιίας μισθός.

Τοῖς μὲν ἀνθρώποις ἐκ τῆς τῶν λόγων ἀύξησεως συνίσταται τὰ ἐγκώμια, τοῖς δὲ δικαίοις ἀρκεῖ τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἡ ἀλήθεια πρὸς τὸ δεῖξαι αὐτῶν τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς.

30 Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα: Μάθε, ἄνθρωπε, διδάχθητι τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν, ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἐγκράτειαν, σώματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπει-

Ρωμ. 12, 17: «Φροντίζετε νὰ κάνετε ὅ,τι εἶναι καλὸ μπροστά στον Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους».

Ρωμ. 13, 13-14: «Ἡ συμπεριφορὰ μας ἄς εἶναι σεμνή, ὅπως εἶναι τὴν ἡμέρα· ὄχι συμπτώσια καὶ μεθύσια· ὄχι ἀκολασίες καὶ ἀσέλγειες· ὄχι ἔριδες καὶ ζηλοτυπίες· ἀλλὰ ντυθεῖτε τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ μὴ φροντίζετε γιὰ τὴ σάρκα, γιὰ νὰ ἰκανοποιεῖτε τίς ἐπιθυμίες της».

Α΄ Κορ. 10, 31-32: «Εἴτε τρῶτε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάνετε ὅ,τιδήποτε, ὅλα νὰ τὰ κάνετε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Νὰ μὴ γίνεστε ἐμπόδιο οὔτε στοὺς Ἰουδαίους οὔτε στοὺς ἐθνικοὺς οὔτε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ».

Ἐφεσ. 5, 15-16: «Προσέχετε πῶς ἀκριβῶς φέρεσθε· ὄχι ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐπωφελούμενοι τὸν χρόνο, διότι οἱ μέρες εἶναι πονηρές. Γι' αὐτὸ μὴ γίνεστε ἄφρονες, ἀλλὰ νὰ καταλαβαίνετε ποῖο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ».

Ἰακ. 3, 13: «Ποιὸς εἶναι σοφὸς καὶ ἐπιστήμονας μεταξύ σας; Ἄς δείξει μὲ τὴν καλὴ διαγωγή του τὰ ἔργα του μὲ πραότητα».

Α΄ Πέτρ. 2, 12: «Νὰ δείχνετε τὴ διαγωγή σας καλὴ μεταξύ τῶν ἐθνικῶν, ὥστε, ἐνῶ σᾶς κατηγοροῦν ὡς κακοποιούς, βλέποντας τὰ καλὰ ἔργα σας, νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεώς του».

Α΄ Πέτρ. 1, 17: «Ἐὰν ὀνομάζετε Πατέρα ἐκεῖνον ποὺ κρίνει τὸν καθένα ἀντικειμενικά, ἀνάλογα μὲ τὸ ἔργο του, ζήσετε τότε μὲ φόβον τὸν χρόνο τῆς ἐδῶ ζωῆς σας».

Ἀγ. Σίξτου: Δὲν ὑπάρχει ζωὴ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἐνεργεῖ κανεὶς μὲ σύνεση καὶ δικαιοσύνη.

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὸν μάρτυρα Γόρδιον: Ἡ ἀνταμοιβὴ τῆς ἀγαθοεργίας εἶναι καλὴ.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐγκώμια ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν λόγων, ἐνῶ γιὰ τοὺς δίκαιους ἀρκεῖ ἡ ἀλήθεια τῶν ἔργων τους, γιὰ νὰ δείξουν τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τους.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα: Μάθε, ἄνθρωπε, διδάξου τὴν εὐαγγελικὴν ζωὴν, τὴν ἀκριβείαν τῶν ματιῶν, τὴν ἐγκράτειαν τῆς γλώσσας, τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ σώματος, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν

νόν, έννοίας καθαρότητα, όργης άφανισμόν· άγγαρευόμενος άγάπα, διωκόμενος άνέχου, βλασφημούμενος παρακάλει.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΚΓ' Είρηνικός γ': Ευγένειαν λέω, ούχ ήν πολλοί νομίζουσιν· άπαγε· ού πρός ήμών τοῦτο θάυμαζέιν· ούδὲ φιλοσοφίαν τήν έκ μύθων και τάφων έρχομένην, άλλ' ήν ευσέβεια χαρακτηρίζει και τρόπος και ή πρός πρώτων άγαθόν άνοδος, δθεν γεγόναμεν. Ταύτης άπόδειξις μία τής ευγένειας.

Τοῦ ίδίου, Λόγος ΙΣΤ' Είς τήν πληγήν τής χαλάξης: Ούχ ό 10 έν λόγω σοφός, οὔτος έμοι σοφός, ούδὲ όστις γλώσσαν εὔστροφον έχει, ψυχήν δὲ άπαίδευτον, ώσπερ τών τάφων όσοι τὰ έξωθεν όντες εύπρεπείς και ώραίοι, μυρῶσι νεκροίς τὰ ένδον και πολλήν δυσωδίαν περικαλύπτουσιν, άλλ' όστις όλίγα μέν περι άρετής φθέγγεται, πολλά δὲ οίς ένεργεί παραδείκνυσιν και τó 15 άξιόπιστον τοῦ λόγου διά τοῦ βίου προστίθησιν. Κρείσσων έμοι εύμορφία θεωρουμένη, τής λόγω ζωγραφουμένης· και πλουτος όν αί χείρες έχουσιν, ή όν οί όνειροι πλάττουσι· και σοφία, ούχ ή λόγω λαμπруνομένη, άλλ' ή διά τών έργων έλεγχομένη· «σύνεσις γάρ άγαθή πᾶσι τοίς ποιούσιν αύτά», φησίν, ού τοίς κηρύτ- 20 τουσιν.

Τοῦ ίδίου, τετράστιχον 35:

«Έλεύθερον και δοῦλον και ό τρόπος γράφει.

Γρηγορίου Νύσσης, Όμιλία 3 Είς τήν Κυριακήν Προσευχήν: Άγαθών πάντων έστι τó κεφάλαιον, τó τῷ έμῷ βίῳ τó 25 όνομα τοῦ Θεοῦ δοξάζεσθαι. Έν έμοί, φησί, άγιασθήτω τó επικληθέν όνομα τής σής δεσποτείας, «όπως ίδωσιν άνθρωποι τὰ καλά έργα και δοξάσωσι τόν Πατέρα τόν έν τοίς ουρανοίς».

Ίω. Χρυσοστόμου: Βίος λόγου δυνατώτερος, και τρόπος ρημάτων, και ή διά τών έργων επίδειξις τής διά τών λόγων δι-

καθαρότητα τῆς διάνοιας, τὴν ἔξαφάνιση τῆς ὀργῆς· ὅταν σὲ ἀγγαρεύουν νὰ ἀγαπᾷς, ὅταν διώκεσαι νὰ δείχνεις ἀνοχή, ὅταν βρίζεσαι νὰ παρηγορεῖς.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγ. 23, Εἰρηνικός γ': Εὐγένεια ἐννοῶ ὄχι αὐτὴν ποὺ νομίζουν οἱ πολλοί· μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη· δὲν εἶναι γνώρισμα δικό μας νὰ τὸ θαυμάζουμε αὐτό· οὔτε τὴ φιλοσοφία ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς μύθους καὶ τοὺς τάφους, ἀλλὰ ἐκείνην ποὺ τὴν χαρακτηρίζει ἡ εὐσέβεια, καὶ ἡ καλὴ συμπεριφορὰ, καὶ ἡ ἀναγωγή στὸ ὑψιστὸ ἀγαθό, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δημιουργηθήκαμε. Μιὰ ἀπόδειξη αὐτῆς εἶναι ἡ εὐγένεια.

Τοῦ ἰδίου, Λόγος εἰς τὴν πληγὴν τῆς χαλᾶξης: Γιὰ μένα σοφὸς δὲν εἶναι ὁ σοφὸς μὲ τὰ λόγια, οὔτε ὅποιος ἔχει γλώσσα εὐστροφῆ ἀλλὰ ψυχὴ ἀπαίδευτη. "Ὅπως καὶ οἱ τάφοι, ὅσοι ἐξωτερικὰ εἶναι εὐπρεπεῖς καὶ ὠραῖοι, ἐσωτερικὰ ὅμως ἔχουν σαπίλα νεκρῶν καὶ εἶναι γεμάτοι δυσσομία· ἀλλὰ σοφὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ λέει λίγα γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ δείχνει πολλὰ μὲ αὐτὰ ποὺ κάνει, καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀξιοπιστία τῶν λόγων του μὲ τὴ ζωὴ του. Γιὰ μένα εἶναι προτιμότερη ἡ ὁμορφιά ποὺ βλέπεται, ἀπὸ ἐκείνην ποὺ περιγράφεται μὲ λόγια· καὶ πλοῦτος ποὺ τὸν κρατοῦν τὰ χέρια μου, παρὰ αὐτὸν ποὺ φαντάζονται οἱ ὄνειροπόλοι· καὶ σοφία, ὄχι ἐκείνη ποὺ διαπρέπει μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ ἐκείνη ποὺ ἀποδεικνύεται μὲ τὰ ἔργα· διότι ἡ ἀγαθὴ σύνεση ὑπάρχει σὲ ὅσους τὰ κάνουν αὐτά, καὶ ὄχι σ' ἐκείνους ποὺ τὰ διακηρύνουν.

Τοῦ ἰδίου, τετράστιχο 35.

Τὸν ἐλεύθερο καὶ τὸν δούλο τὸν δείχνει ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του.

Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν, Ὁμιλία 3η: Τὸ ἐπιστέγασμα ὄλων τῶν ἀγαθῶν εἶναι τὸ νὰ δοξάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ δική μου ζωὴ. Σὲ μένα, λέει, ἃς ἀγιασθεῖ τὸ ὄνομα τῆς κυριαρχίας σου ποὺ ἐπικαλέστηκα, γιὰ νὰ δοῦν οἱ ἄνθρωποι τὰ καλὰ ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν οὐράνιο Πατέρα.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ἡ ζωὴ εἶναι πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὸν λόγο, καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς ἀπὸ τὰ λόγια, καὶ ἡ ἔμπρακτὴ ἀπόδειξη, ἀπὸ τὴ διδασκαλία μὲ λόγια· δὲν προσεῖλκυαν μόνο τὰ θαύματα τῶν ἀπο-

δασκαλίας· οὐ τὰ θαύματα μόνον ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἐπεσπᾶτο τοὺς πιστεύοντας, ἀλλὰ πρὸ τῶν θαυμάτων ὁ βίος.

Κυρίλλου Ἀλεξ., Κατὰ Ἰουλιανοῦ βιβλ. 10: Ἡμεῖς νοητὴν καὶ πνευματικὴν ἀποπληροῦντες λατρείαν, προστετάγμεθα 5 προσκομίζειν εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πάντα τρόπον ἐπιεικειάς, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, δικαιοσύνην, ἐγκράτειαν, τὸ εὐπειθές καὶ εὐήνιον, ἀκαταλήκτους δοξολογίας, καὶ τὰς ἑτέρας τῶν ἀρετῶν. Ἀὔλοτάτη γὰρ αὕτη θυσία, τῷ ἀδλῷ καὶ καθαρῷ πρέπουσα Θεῷ, καὶ νοητῆς εὐκοσμίας ἀναθέματα, τῆς ἀληθοῦς εὐζωίας οἱ 10 τρόποι.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Καθόλου ὁ Χριστιανὸς ἐρημίας καὶ ἡσυχίας καὶ γαλήνης καὶ εἰρήνης οἰκειὸς ἐστίν.

Οὐ μόνον εὐτελεῖ διαίταν, ἀλλὰ καὶ λόγον ἀσκητέον τῷ τὸν ἀληθῆ βίον ἐπανηρημένῳ.

15 Φίλωνος: Τὸ ὑποτάσσεσθαι κρείττοσιν ὠφέλιμον.

Τίτλος ιη·— Περὶ πολιτείας ψεκτῆς, ἀνηκόων καὶ ἀνοποτάκτων καὶ πανουργῶν, καὶ τῶν ἀπόβλητον ἦθος ἐχόντων.

Λευϊτ. 26,23–24: «Ἐὰν πορευῆσθε πρὸς με πλάγιοι, πο- 20 ρεύσομαι καγὼ μεθ' ὑμῶν θυμῷ πλαγίῳ, καὶ πατάξω ὑμᾶς ἀντὶ τῶν ἀμαρτιῶν ὑμῶν».

Ἰωβ 5,12: «Διαλλάσσω βουλάς πανουργῶν, καὶ οὐ μὴ ποιήσωσιν αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀληθές».

Ψαλμ. 11,4: «Ἐξολοθρευσε Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δό- 25 λια».

Ψαλμ. 49,19: «Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίας καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δόλους».

Ψαλμ. 54,24: «Ἦ ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐ μὴ ἡμισεύσωσιν».

30 Ψαλμ. 119,2: «Κύριε, ρῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας».

στόλων ἐκείνους πού πίστευαν, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὰ θαύματα ἢ ζωὴ τους.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Κατὰ Ἰουλιανοῦ, βιβλ. 10: Ἐμεῖς, τελώντας τὴν νοερὴ καὶ πνευματικὴ λατρεία, ἔχουμε διαταχθεῖ νὰ προσφέρουμε ὡς ὁσμὴ πνευματικῆς εὐωδίας κάθε συμπεριφορὰ ἐπιείκειας, πίστη, ἐλπίδα, ἀγάπη, δικαιοσύνη, ἐγκράτεια, ὑπακοή καὶ πειθαρχία, ἀτελειώτες δοξολογίες καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετές. Διότι αὐτὴ ἡ θυσία εἶναι ἡ πρὸ αὐλῆ, πού ταιριάζει στὸν αὐλο καὶ καθαρὸ Θεό, καὶ ἀφιερῶματα τῆς νοητῆς κοσμοτήτας εἶναι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀληθινοῦ τρόπου ζωῆς.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Γενικά ὁ Χριστιανὸς εἶναι ἐξοικειωμένος μὲ τὴν ἔρημο καὶ τὴν ἡσυχία, τὴ γαλήνη καὶ τὴν εἰρήνη.

Αὐτὸς πού προτίμησε τὴν ἀληθινὴ ζωὴ, πρέπει ὄχι μόνο νὰ ἐφαρμόξει εὐτελεῖ δίαιτα, ἀλλὰ νὰ ἀσκητεύει καὶ στὰ λόγια.

Φίλωνος: Τὸ νὰ ὑποτάσσεται κανεὶς στοὺς ἀνωτέρους του εἶναι ὠφέλιμο.

Τίτλος 18.— Γιά τὴν ἀξιοκατάκριτη ζωὴ καὶ τοὺς ἀνυπάκουους, τοὺς ἀνυπότακτους, καὶ τοὺς πανούργους, καὶ γιὰ ἐκείνους πού ἔχουν ἦθος ἀπαράδεκτο.

Λευϊτ. 26, 23-24: «Ἐὰν φέρεστε σὲ μένα ὑποκριτικά, θὰ φερθῶ κι ἐγὼ μαζί σας μὲ θυμὸ ἀφανῆ, καὶ θὰ σᾶς τιμωρήσω αὐστηρὰ γιὰ τὶς ἁμαρτίες σας».

Ἰωβ 5, 12: «Ματαιώνει τὰ σχέδια τῶν πανούργων καὶ ἐκείνων πού τὰ χέρια δὲν κάνουν ποτὲ τὸ σωστό».

Ψαλμ. 11, 4: «Ὁ Κύριος θὰ ἐξολοθρεύσει ὅλα τὰ δόλια χεῖλη».

Ψαλμ. 49, 19: «Τὸ στόμα σου ξεχειλίζει ἀπὸ κακία καὶ ἡ γλῶσσα σου περιπλέκει δόλιες ἐπινοήσεις».

Ψαλμ. 54, 24: «Ἄνδρες πού χύνουν αἷμα καὶ χρησιμοποιοῦν δόλια μέσα, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ζήσουν οὔτε τὶς μισὲς μέρες τῆς ζωῆς τους».

Ψαλμ. 119, 2: «Κύριε, λύτρωσε τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὰ ἄδικα χεῖλη καὶ ἀπὸ τὴ δόλια γλῶσσα».

Ψαλμ. 139,1: «'Απὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ρῦσαί με».

Παροιμ. 6,14–16: «Διестραμμένη καρδιά τεκταίνεται κακά: ἐν παντὶ καιρῷ ὁ τοιοῦτος ταραχὰς συνίστησι πόλει. Διὰ τοῦτο ἐξαπίνης ἔρχεται ἀπώλεια αὐτοῦ, ὅτι χαίρει πᾶσιν οἷς μισεῖ ὁ Θεός».

Παροιμ. 11,20: «Βδέλυγμα Κυρίῳ διестραμμένοι ὁδοί».

Παροιμ. 1,30–31: «'Επειδὴ οὐκ ἤθελον ἐμαῖς προσέχειν βουλαῖς, ἐμυκτήρισαν δὲ ἐμοὺς ἐλέγχους, τοιγαροῦν ἔδονται τῆς ἐαυτῶν ὁδοῦ τοὺς καρποὺς καὶ τῆς ἐαυτῶν ἐπιθυμίας πλησθήσονται».

Παροιμ. 6,12–13: «'Ανὴρ ἄφρων καὶ παράνομος πορεύεται ὁδοὺς σκολιάς, ὁ δ' αὐτὸς ἐννεύει ὀφθαλμοῖς, σημαίνει δὲ ποδί, διδάσκει δὲ ἐν νεύμασι δακτύλων».

Παροιμ. 12,5.6.27: «Κυβερνῶσιν ἀσεβεῖς δόλους.— Λόγοι ἀσεβῶν δόλιοι.— Οὐκ ἐπιτεύξεται δόλιος θήρας».

Παροιμ. 13,9.13α: Ψυχαὶ δολίων πλανῶνται ἐν ἀμαρτίαις, καὶ νιῶ δολίῳ οὐδὲν ἔσται ἀγαθόν».

Παροιμ. 16,27–28: «'Ο σκολιὸς ἐπὶ τῷ ἐαυτοῦ στόματι φορεῖ τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ. 'Ανὴρ σκολιὸς διαπέμπεται κακὰ καὶ διαχωρίζει φίλους».

Παροιμ. 21,8: «Πρὸς τοὺς σκολιοὺς σκολιάς ὁδοὺς ἀποστελεῖ ὁ Θεός».

Παροιμ. 22,5: «Τρίβολοι καὶ παγίδες ἐν ὁδοῖς σκολιαῖς, ὁ δὲ φυλάττων τὴν ἐαυτοῦ ψυχὴν, ἀφέξεται ἀπ' αὐτῶν».

Ἦσ. 29,13: «'Εγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ ταῖς χεῖλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδιά αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ».

Ἱερ. 5,23: «Τῷ λαῷ τούτῳ ἐγενήθη καρδιά ἀνῆκοος καὶ ἀπειθής».

Ψαλμ. 139, 1: «Κύριε, γλύτωσέ με ἀπὸ κάθε ἀδικοῦ καὶ δόλιο ἄνδρα».

Παροιμ. 6, 14-16: «Ἡ διεστραμμένη καρδιά σχεδιάζει κακὰ· σὲ κάθε ἐποχὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς προκαλεῖ στὴν πόλιν ταραχές. Γι' αὐτὸ ἡ καταστροφή του ἔρχεται ξαφνικά, ἐπειδὴ χαίρεται γιὰ ὅλα ὅσα μισεῖ ὁ Θεός».

Παροιμ. 11, 20: «Ἡ διεστραμμένη ζωὴ εἶναι μισητὴ ἀπὸ τὸν Θεό».

Παροιμ. 1, 30-31: «Ἐπειδὴ δὲν ἠθελαν νὰ δώσουν προσοχὴ στὰ θελήματά μου, κοροΐδευαν τοὺς ἐλέγχους μου· γι' αὐτὸ θὰ φᾶνε τοὺς καρπούς τῆς συμπεριφορᾶς τους, καὶ θὰ χερτάσουν ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς ἐπιθυμίας τους».

Παροιμ. 6, 12-13: «Ὁ ἀσύνετος καὶ παράνομος ἄνθρωπος βαδίζει δρόμους στραβούς, κάνει δόλια νοήματα μὲ τὰ μάτια, σημάδια μὲ τὰ πόδια του, καὶ συνεννοεῖται μὲ τὶς κινήσεις τῶν δακτύλων του».

Παροιμ. 12, 5. 6. 27: «Οἱ ἀσεβεῖς πρωτοστατοῦν σὲ δόλους· τὰ λόγια τῶν ἀσεβῶν εἶναι δόλια· ὁ δόλιος δὲν ἐπιτυγχάνει τὶς ἐπιδιώξεις του».

Παροιμ. 13, 9. 13α: «Οἱ ψυχῆς τῶν δόλιων ἀνθρώπων περιπλανῶνται μέσα στὶς ἁμαρτίες. Στὸν γιὸ τοῦ δόλου κανένα καλὸ δὲν θὰ ὑπάρξει».

Παροιμ. 16, 27-28: «Ὁ διεστραμμένος ἄνθρωπος φέρει τὴν καταστροφή του στὸ στόμα του· ὁ διεστραμμένος ἄνθρωπος σκορπίζει τριγύρω του κακὰ, καὶ χωρίζει τοὺς φίλους».

Παροιμ. 21, 8: «Ὁ διεστραμμένος ἄνθρωπος θὰ περιπλακεῖ σὲ καταστρεπτικὸς δρόμους».

Παροιμ. 22, 5: «Τριβόλια καὶ παγίδες ὑπάρχουν στοὺς διεστραμμένους δρόμους· ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ φυλάει τὴν ψυχὴ του, φεύγει μακριὰ ἀπ' αὐτούς».

Ἦσ. 29, 13: «Ὁ λαὸς αὐτὸς μὲ πλησιάζει μόνο μὲ τὸ στόμα του μὲ τιμοῦν μὲ τὰ χεῖλη τους, ἢ καρδιὰ τους ὁμως ἀπέχει πολὺ ἀπὸ μένα».

Ἰερεμ. 5, 23: «Ὁ λαὸς αὐτὸς ἔχει καρδιὰ ἀνυπάκουη καὶ ἀτίθαση».

Ίεζ. 3,27: «Τάδε λέγει Κύριος: Ὁ ἀκούων μου, ἀκουέτω, καὶ ὁ ἀπειθῶν, ἀπειθείτω, διότι οἶκος καταπικραίνων ἐστίν».

Ίεζ. 33,32: «Καὶ ἔση αὐτοῖς ὡς φωνὴ ψαλτηρίου ἠδυσφώνου, εὐαρμόστου. Ἀκούσονται τὰ ρήματα, καὶ οὐ μὴ ὑπακούσωσιν αὐτοῖς».

Σοφ. Σολ. 19,25: «Σκολιοὶ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ. Εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία. Ἄγιον γὰρ Πνεῦμα σοφίας φεύζεται δόλον».

Μ. Βασιλείου, Κατὰ ὀργιζομένων: Τὸ δολερὸν καὶ ὑπο-
 10 πτον καὶ κακότηδες καὶ ἐπίβουλον καὶ θρασὺ τῆς κακῆς καὶ ἀπο-
 βλήτου ἐστὶ πολιτείας βλάστημα. Μηδαμῶς οὖν ἐπεισαγάγωμεν
 ἑαυτοῖς κακὸν τοσοῦτον, ἀρρωστίαν ψυχαῖς ἐμποιοῦν, σκότωσιν
 λογισμῶν, ἀπὸ Θεοῦ ἀλλοτρίωσιν, οἰκειότητος ἄγνοϊαν, ἀρχὴν
 πολέμου, συμφορῶν πλήρωμα, δαίμονα πονηρὸν αὐταῖς ἡμῶν
 15 ψυχαῖς ἐντικτόμενον, καὶ ὥσπερ τινὰ ἔνοικον ἀναιδῆ, προκατέ-
 χοντα ἡμῶν τὰ ἔνδον καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὴν ἄνοδον ἀπο-
 κλείοντα. Ὅπου γὰρ ἐχθραὶ, ἔρεις, θυμοί, ἐριθειαί, φιλονεικίαι,
 θορύβους ἀσιγήτους ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦσαι, ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς
 πραότητος οὐκ ἀναπαύεται.

20 Τοῦ ἰδίου, Κατὰ μεθύνοντων: Ἀπαμβλύνει τὴν προθυμίαν
 τοῦ ἡγουμένου τῶν προλαβόντων πόνων τὸ ἄκαρπον: ἐπεὶ καὶ
 γεωργὸς τῶν πρώτων αὐτῷ σπερμάτων μὴ ἐκφνέντων, ὀκνη-
 ρότερός ἐστιν πρὸς τὸ δεῦτερον ταῖς αὐταῖς ἀρούραις πάλιν ἐγ-
 καταβαλεῖν.

25 Τοῦ ἰδίου, Ὅροι κατὰ πλάτος, ἐρώτ. 119: Καθόλου τὸ μὴ
 ἀκούειν, πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἐστὶ ρίζα.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π., ἐρώτ. 28: Τὸ ἀφηνιάζειν καὶ ἀντιλέγειν,
 πολλῶν κακῶν ἀπόδειξιν ἔχει, πίστεως νόσον καὶ ἐλπίδος ἐν-
 δοιασμόν, ὄγκόν τε καὶ ὑπερηφανίαν ἦθους. Οὐ γὰρ ἀπειθεῖ τις,
 30 μὴ πρότερον καταγνοῦς τοῦ συμβουλευόντος. Οὔτε μὴν ὁ πι-
 στεύων ταῖς ἐπαγγελίαις τοῦ Θεοῦ, βεβαίαν ἔχων ἐπ' αὐτοῖς τὴν
 ἐλπίδα, κἂν ἐπίπονα ἦ τὰ προστεταγμένα, ἀποκνεῖ ποτε πρὸς
 ταῦτα.

Ἰεζ. 3, 27: «Αὐτὰ λέει ὁ Κύριος Ὁποῖος μὲ ἀκούει, ἅς ἀκούει, καὶ ὁποῖος δὲν πειθαρχεῖ, ἅς μὴ πειθαρχεῖ· διότι εἶναι λαὸς ποὺ μὲ καταπικραίνει».

Ἰεζ. 33, 32: «Καὶ θὰ εἶσαι γι' αὐτοὺς σὰν γλυκεῖα μελωδία ψαλτηρίου, καλὰ συντονισμένου. Θὰ ἀκούσουν τὰ λόγια σου, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπακούσουν σ' αὐτά».

Σοφ. Σολ. 1, 3-5: «Οἱ διεστραμμένοι λογισμοὶ χωρίζουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεό. Σὲ κακότεχνη ψυχὴ δὲν μπαίνει ἡ σοφία· διότι τὸ ἅγιο Πνεῦμα τῆς σοφίας ἀποφεύγει τὸν δόλο».

Μ. Βασιλείου, Κατὰ τῶν ὀργιζομένων: Τὸ δόλιο, τὸ ὑποπτο, τὸ ἀναξιόπιστο, ἡ κακοήθεια, ἡ ἐπιβουλὴ, ἡ θρασύτητα, εἶναι παραφυάδες τῆς κακῆς καὶ ἀπαράδεκτης συμπεριφορᾶς. Μὲ κανένα τρόπο λοιπὸν νὰ μὴ φέρνουμε μέσα μας τόσο μεγάλο κακὸ, ποὺ προκαλεῖ ἀρρώστια στὶς ψυχές, συσκοτίσι τῶν λογισμῶν, ἀποξένωσι ἀπὸ τὸν Θεό, ἄγνοια τῆς φιλίας, ἀρχὴ πολέμου, ὀλοκλήρωσι συμφορῶν, καὶ γεννᾷ μέσα στὶς ἴδιες τὶς ψυχές μας πονηρὸ δαίμονα, ὁ ὁποῖος, σὰν ἓνας ἐναιδῆς ἐνοικος ποὺ κατέχει τὸ ἐσωτερικὸ, ἀποκλείει τὴν εἴσοδο τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι, ὅπου ὑπάρχουν ἔχθρες, ἔριδες, θυμοί, ἐριστικὲς διαθέσεις, φιλονεικίες, ποὺ δημιουργοῦν ἀκατάπαυστους θορυβοὺς στὶς ψυχές, ἐκεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν ἀναπαύεται.

Τοῦ ἰδίου, Κατὰ μεθυόντων: Μειώνει τὴν προθυμίαν τοῦ προϋσταμένου τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ προηγούμενοι κόποι του πῆγαν χαμένοι. Διότι καὶ ὁ γεωργός, ἐὰν δὲν φυτρώσουν οἱ πρῶτοι του σπόροι, γίνεται πρὸ διστακτικὸς σὲ νὰ σπείρει τὰ ἴδια χωράφια γιὰ δευτέρη φορά.

Τοῦ ἰδίου, Ὅροι κατὰ πλάτος, ἐρωτ. 119: Γενικὰ ἡ ἀνυπακοὴ ἀποτελεῖ ρίζα πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π., ἐρωτ. 28: Τὸ νὰ μὴ πειθαρχεῖ κανεὶς καὶ νὰ ἀντιλέγει, ἀποτελεῖ ἀπόδειξη πολλῶν κακῶν ἀρρωστημένη πίστι, ἀμφίβολη ἐλπίδα, ἔπαρσι καὶ ὑπερήφανο ἦθος. Διότι δὲν δείχνει ἀνυπακοὴ κάποιος, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἀμφισβητεῖ ἐκείνον ποὺ συμβουλεύει. Οὔτε βέβαια αὐτὸς ποὺ πιστεύει στὶς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας στερεὰ γι' αὐτὲς τὴν ἐλπίδα, διατάζει ποτὲ νὰ ἐκτελέσει τίς ἐντολές του, ὅσο ἐπίπονες καὶ ἂν εἶναι αὐτές.

Τοῦ ἰδίου, *δπ. π., ἐρώτ. 30*: Ἡ ἀντιλογία, τὸ αὐτοκρατορικὸν δείκνυσι, κἂν ἐν σχῆματι ταπεινώσεως γίνηται.

Τοῦ ἰδίου, *Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν*: Ὁ ποικίλος καὶ ἐντεχνος λόγος, πολὺ τὸ ἐπίπλοκον καὶ ἐγκατάσκειον ἔχων, μυσ⁵ ρία κατασχηματίζεται, καὶ στρέφεται στροφᾶς ἀμυθήτους, πρὸς τὸ τῶν ἐντυγχανόντων ἀρέσκον μεταμορφούμενος.

Τοῦ ἰδίου, *Εἰς τὴν Ἐξαήμερον*: Φεῦγε τὸ παντοδαπὸν καὶ πολλαπλοῦν τοῦ τρόπου. Ὁ ὄφις ποικίλος, καὶ διὰ τοῦτο ἔρπειν κατεδικάσθη.

10 *Φίλωνος*: Ἄναιδὲς βλέμμα καὶ μετέωρος ἀύχην καὶ συνεχῆς κίνησις ὀφθαλμῶν καὶ βάδισμα σεσοβημένον καὶ τὸ ἐπὶ μηδενὶ τῶν φαῦλων ἐρυθριᾶν, σημεῖά ἐστι ψυχῆς αἰσχίστης, τοῦς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων ὄνειδῶν τόπους ἐγγραφούσης τῷ φανερωῷ σώματι.

15 *Τίτλος ιθ'*:— *Περὶ παραμονῆς καὶ παραμενόντων, καὶ ὅτι δεῖ αὐτοὺς πίστιν καὶ εὐνοίαν σώζειν πρὸς τοὺς προσλαβόντας.*

Σοφ. Σειρ. 22,23: «Πίστιν κτῆσαι μετὰ τοῦ πλησίον, ἵνα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ εὐφρανθῆς. Ἐν καιρῷ θλίψεως διάμενε 20 αὐτῷ, ἵνα ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ συγκληρονομήσης».

Σοφ. Σειρ. 11,34: «Ἐνοίκησον ἀλλότριον, καὶ διαστρέψει σε ἐν ταραχῇ καὶ ἀπαλλοτριώσει σε τῶν ἰδίων σου».

Τίτλος κ':— *Περὶ προϊσταμένων, καὶ ὅτι χρὴ αὐτοὺς σπουδαίως προϊστασθαι.*

25 *Ρωμ. 12,8*: «Ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ».

Τοῦ ἰδίου, ὄπ. π., ἐρώτ. 30: Ἡ ἀντιλογία δείχνει τὴν αὐτεξουσιότητα, ἔστω καὶ ἂν γίνεται μὲ τρόπο ταπεινό.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν: Ὁ ποικίλος καὶ μὲ πολλὴ τέχνη δομημένος λόγος, ὄντας περίπλοκος καὶ κατάλληλα συναρμολογημένος, παίρνει μύρια σχήματα καὶ σοφιστεύεται ἀναρίθμητες μεταστροφές, ἀλλάζοντας μορφή γιὰ νὰ ἀρέσει σ' ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκοῦνε.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον: Ἀπόφευγε τὴν ποικιλία καὶ τὸν πολύμορφο τρόπο ζωῆς. Τὸ φίδι ἦταν ποικίλο, καὶ γι' αὐτὸ καταδικάστηκε νὰ σέρνεται.

Ψίλωνος: Τὸ ἀδιάντροπο βλέμμα, καὶ ὁ ὑψωμένος αὐχένας, καὶ ἡ συνεχὴς κίνηση τῶν ματιῶν, καὶ τὸ διαστικὸ βάδισμα, καὶ τὸ νὰ μὴ κοκκινίζει κάποιος γιὰ τίποτε τὸ κακό, ὅλα αὐτὰ εἶναι σημάδια φαύλης ψυχῆς, ἢ ὁποία ἐκφράζει τὶς ἀφανεῖς ἀδιαντροπιές του μὲ τὸ φανερὸ σῶμα του.

Τίτλος 19.— Γιὰ τὴν παραμονὴ καὶ ἐκείνους ποὺ παραμένουν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ δείχνουν ἐμπιστοσύνη καὶ συμπάθεια σ' ἐκείνους ποὺ τοὺς προσλαμβάνουν».

Σοφ. Σειρ. 22, 23: «Ἀπόκτησε ἐμπιστοσύνη μὲ τὸν γείτονά σου, γιὰ νὰ εὐφρανθεῖς μὲ τὰ ἀγαθὰ του. Σὲ περίπτωσι στενοχωρίας καὶ ἀνάγκης μένε κοντὰ του, γιὰ νὰ ἔχεις καὶ σὺ μερίδιον στὰ ἀγαθὰ ποὺ ἀργότερα θὰ κληρονομήσει αὐτός.

Σοφ. Σειρ. 11, 34: «Βάλε ἓνα ξένον στὸ σπίτι σου, καὶ αὐτὸς θὰ σὲ ἀναστατώσει μὲ τὴν ταραχὴ ποὺ θὰ προκαλέσει, καὶ θὰ σὲ ἀποξενώσει ἀπὸ τοὺς δικούς σου».

Τίτλος 20.— Γιὰ τοὺς προϊσταμένους, καὶ ὅτι αὐτοὶ πρέπει νὰ προϊστανται ἐμπνέοντας σεβασμό.

Ρωμ. 12, 8: «Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι προϊστάμενος, ἅς ἐργάζεται μὲ ζῆλο».

Τίτλος κα'.— *Περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων, καὶ ὅτι οὐ
χρὴ τοὺς πένητας ἐκκλίνειν καὶ ἐξουθενεῖν ἢ ἀποστρέ-
φεισθαι.*

Ἰωβ 34,28: «Κραυγὴν πένητος καὶ πτωχοῦ εἰσακούσεται ὁ
5 Θεός».

Ψαλμ. 9,10.13.19.23.35.38: «Ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ
τῷ πένητι.— Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων.— Οὐκ εἰς
τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχός, ἢ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ
ἀπολεῖται εἰς τέλος.— Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυ-
10 ρίζεται ὁ πτωχός.— Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός.— Ἐπιθυμίαν
τῶν πενήτων εἰσήκουσας, Κύριε».

Ψαλμ. 13,6: «Βουλὴν πτωχοῦ κατησχύνετε, ὁ δὲ Κύριος
ἐλπὶς αὐτοῦ ἐστίν».

Ψαλμ. 21,26: «Φάγονται πένητες καὶ ἐμπλησθήσονται».

15 Ψαλμ. 71,4: «Κρίνει τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ σώσει
τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων».

Ψαλμ. 139,13: «Ἔγνων ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν κρίσιν τῶν
πτωχῶν καὶ τὴν δίκην τῶν πενήτων».

Παροιμ. 10,4: «Πενία ἄνδρα ταπεινοῦ».

20 Παροιμ. 14,21: «Ὁ ἀτιμάζων πένητα ἀμαρτάνει».

Παροιμ. 13,8: «Πτωχός οὐκ ὑφίσταται ἀπειλήν».

Παροιμ. 14,31: «Ὁ συκοφαντῶν πένητα, παροξύνει τὸν
ποιήσαντα αὐτόν».

Παροιμ. 19,4: «Ὁ πτωχός καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντος φίλου
25 λείπεται».

Παροιμ. 15,33: «Προπορεύεται ταπεινοῖς δόξα».

Παροιμ. 16,4: «Πάντα τὰ ἔργα τοῦ ταπεινοῦ φανερά παρὰ
τῷ Θεῷ».

Παροιμ. 19,7: «Πᾶς ὁ ἀδελφὸν πτωχὸν μισῶν, καὶ φιλίας
30 μακρὰν ἔσται».

Παροιμ. 19,22: «Κρείσσων πτωχός δίκαιος, ἢ πλούσιος ψεύ-
στης».

Παροιμ. 22,22: «Μὴ βιάζου πένητα· πτωχός γάρ ἐστι».

Παροιμ. 23,4: «Μὴ παρακτεῖνου πένης ὧν πλουσίῳ, τῇ δὲ
35 σῇ ἐννοίᾳ ἀπόσχου».

Τίτλος 21.— Για τούς φτωχοὺς καὶ στερημένους, καὶ ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποφεύγουμε καὶ νὰ ταπεινώνουμε καὶ νὰ ἀποστρεφόμεσθε τούς φτωχοὺς.

Ψαλμ. 34, 28: «Ἡ κραυγὴ τοῦ φτωχοῦ καὶ τοῦ δυστυχοῦς ἀκούεται ἀπὸ τὸν Θεό».

Ψαλμ. 9, 10. 13. 19. 23. 35 . 38: «Ὁ Κύριος ἔγινε καταφύγιο στὸν δυστυχή. Δὲ θὰ λησμονηθεῖ μέχρι τέλος ὁ φτωχός. Ἡ ὑπομονὴ τῶν φτωχῶν δὲν θὰ χαθεῖ μέχρι τὸ τέλος. Ὅταν ὁ ἀσεβὴς ὑπερηφανεύεται, ὁ φτωχὸς παίρνει φωτιά. Σὲ σένα ἔχει ἐγκαταλειφθεῖ ὁ φτωχός. Τὴν ἐπιθυμία τῶν φτωχῶν τὴν ἀκούς, Κύριε».

Ψαλμ. 13, 6: «Ἐξευτελίσετε τὴν ἀπόφαση τοῦ φτωχοῦ· ὁ Κύριος ὅμως εἶναι ἐλπίδα του».

Ψαλμ. 21, 26: «Θὰ φάνε οἱ φτωχοὶ καὶ θὰ χορτάσουν».

Ψαλμ. 71, 4: «Θὰ κρίνει τούς φτωχοὺς τοῦ λαοῦ καὶ θὰ σώσει τὰ παιδιὰ τῶν δυστυχισμένων».

Ψαλμ. 139, 13: «Γνωρίζω ὅτι ὁ Κύριος ἐὰ κρίνει τούς φτωχοὺς καὶ θὰ δικαιώσει τούς δυστυχισμένους».

Παροιμ. 10, 4: «Ἡ φτώχεια ταπεινώνει τὸν ἄνθρωπο».

Παροιμ. 14, 21: «Ὅποιος ἔξευτελίζει τὸν φτωχὸ ἁμαρτάνει».

Παροιμ. 13, 8: «Ὁ φτωχὸς δὲν ὑπόκειται σὲ ἀπειλή».

Παροιμ. 14, 31: «Ὅποιος συκοφαντεῖ φτωχόν, ἐξοργίζει ἐκεῖνον πού τὸν δημιούργησε».

Παροιμ. 19, 4. «Ὁ φτωχὸς ἐγκαταλείπεται καὶ ἀπὸ τὸν φίλο πού ἔχει».

Παροιμ. 15, 33: «Στοὺς ταπεινοὺς προπορεύεται ἡ δόξα».

Παροιμ. 16, 4: «Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ ταπεινοῦ εἶναι φανερά στὸν Θεό».

Παροιμ. 19, 7: «Ἐκεῖνος πού μισεῖ τὸν φτωχὸ ἀδελφό του, θὰ στερηθεῖ καὶ τούς φίλους του».

Παροιμ. 19, 22: Προτιμότερος φτωχὸς δίκαιος, παρὰ πλούσιος ψεύτης».

Παροιμ. 22, 22: «Μὴ ἐκδιάζεις τὸν φτωχόν· διότι εἶναι φτωχός».

Παροιμ. 23, 4: «Μὴν ἀπλώνεσαι, ἐνῶ εἶσαι φτωχός, νὰ φτάσεις τὸν πλούσιον· καὶ μὲ τὸν νοῦ σου μείνε μακριὰ ἀπ' αὐτά».

Παροιμ. 28,6: «Κρείσσων πτωχὸς πορευόμενος ἐν ἀληθείᾳ, πλουσίου ψεύστου».

Ἐκκλ. 9,17: «Ἡ σοφία τοῦ πένητος ἐξουδενουμένη, καὶ οἱ λόγοι οὐκ εἰσὶν ἀκουόμενοι».

5 Ἐκκλ. 5,7: «Ἐὰν συκοφαντίαν πένητος καὶ ἀνάγκην κρίματος καὶ δικαιοσύνης ἴδῃς ἐν χώρᾳ, μὴ θαυμάσῃς ἐπὶ τῷ πράγματι, ὅτι ὑψηλὸς ἐπάνω ὑψηλοῦ φυλάξει».

Ἦσ. 14,30.32: «Βοσκηθήσονται πτωχοὶ διὰ Κυρίου, πένητες δὲ ἄνθρωποι ἐν εἰρήνῃ ἀναπαύσονται. Κύριος ἐθεμελίωσε 10 τὴν Σιών καὶ δι' αὐτοῦ σωθήσονται οἱ ταπεινοὶ τοῦ λαοῦ».

Σοφ. Σειρ. 13,22.23: «Ταπεινὸς ἐσφάλη, καὶ προσεπιτίμησαν αὐτόν. Ἐφθέγξατο σύνεσιν, καὶ οὐκ ἐδόθη αὐτῷ τόπος. Πτωχὸς ἐλάλησε, καὶ εἶπαν: Τίς οὗτος;».

Σοφ. Σειρ. 35,17–18: «Προσευχὴ ταπεινοῦ νεφέλας διήλθε 15 καὶ οὐ μὴ παραβληθῆ ἕως ἐπισκέψεται ὁ Ὑψιστος».

Σοφ. Σειρ. 29,22: «Κρείσσων βίος πτωχοῦ ὑπὸ σκέπη δοκῶν, ἢ ἐδέσματα λαμπρὰ ἐν ἀλλοτριῶν».

Σοφ. Σειρ. 10,23: «Οὐ δίκαιον ἀτιμῆσαι πτωχὸν συνετόν».

Σοφ. Σειρ. 11,1: «Σοφία ταπεινοῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐ- 20 τοῦ, καὶ ἐν μέσῳ μεγιστάνων καθίσει αὐτόν».

Μ. Βασιλείου, Περὶ ὀργῆς: Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγνωμόνως τὴν πενίαν.

Πτωχεύων εὐφραίνου, ἄνθρωπε, ὅτι Λαζάρου σε τὰ ἀγαθὰ διαδέξεται. –Μὴ ἀπογνῶς σεαυτοῦ.

25 Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ»: Μὴ ἀπογνῶς σεαυτοῦ τὴν πτωχείαν, μηδὲ ὅτι οὐδὲν ζηλωτὸν ἐν τῷ παρόντι σοι πρόσεστιν, πᾶσαν ἀγαθὴν ἀπορρίψῃς ἐλπίδα, ἀλλ' ἀνάγαγε σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἤδη ὑπηργμένα σοι παρὰ Θεοῦ ἀγαθὰ, καὶ πρὸς τὰ δι' ἐπαγγελίας εἰς ὕστερον ἀποκείμενα.

30 Τοῦ ἰδίου, Κατὰ τοκιζόντων: Οὐδεμίαν αἰσχύνῃν τὸ πένεσθαι προξενεῖ. – Ἀφαιρεῖται τὴν παρρησίαν τὸ πένεσθαι.

Ἐνὶ τούτῳ διαφέρομεν τῶν πλουτούντων οἱ πένητες, τῇ

Παροιμ. 19, 22: «Καλύτερος ὁ φτωχὸς ποὺ εἶναι εἰλικρινής, ἀπὸ τὸν ψεύτη πλούσιον».

Ἐκκλ. 9, 16: «Ἡ σοφία τοῦ φτωχοῦ καταφρονεῖται καὶ τὰ λόγια του δὲν ἀκούονται».

Ἐκκλ. 5, 7: «Ἐὰν σὲ κάποια χώρα δεῖς νὰ συκοφαντεῖται ὁ φτωχὸς καὶ νὰ γίνεται κατάχρηση τῆς κρίσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης, μὴ ἐκπλαγεῖς γιὰ τὸ γεγονός αὐτό, διότι πάνω ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ ὑπάρχει ἰσχυρότερος ποὺ τὸν φυλάει».

Ἦσ. 14, 30, 32: «Οἱ φτωχοὶ θὰ διατρέφονται ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ οἱ δυστυχησμένοι θὰ ἀναπαύονται εἰρηνικά. Ὁ Κύριος θεμελίωσε τὴν Σιών, καὶ ἀπὸ αὐτὸν θὰ σωθοῦν οἱ περιφρονημένοι τοῦ λαοῦ».

Σοφ. Σειρ. 13,22, 23: «Ὅταν ὁ φτωχὸς ὑποπέσει σὲ σφάλμα, τὸν ἐπιτιμοῦν. Ὅταν μιλάει μὲ σύνεση, δὲν τοῦ δίνεται θέση. Ὅταν μιλάει ὁ φτωχὸς λένε: Ποιὸς εἶναι αὐτός;».

Σοφ. Σειρ. 35, 17-18: «Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ ξεπερνᾷ τὰ σύννεφα, καὶ δὲν σταματᾷ μέχρι νὰ τὴν ἀκούσει ὁ Ὑψιστος».

Σοφ. Σειρ. 29, 22: «Εἶναι προτιμότερη ἡ ζωὴ τοῦ φτωχοῦ κάτω ἀπὸ στέγη ξύλινη, παρὰ τὰ πολυτελῆ συμπόσια σὲ ξένα σπίτια».

Σοφ. Σειρ. 10, 23: «Εἶναι ἄδικο νὰ μὴ τιμᾶται ὁ συνετὸς φτωχός».

Σοφ. Σειρ. 11, 1: «Ἡ σοφία δοξάζει τὸν ταπεινὸ καὶ τοῦ δίνει θέση ἀνάμεσα στοὺς ἐπίσημους».

Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία Περὶ ὀργῆς: Δὲν εἶναι ντροπὴ ἢ φτώχεια, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ ὑποφέρουμε μὲ εὐγνωμοσύνη τὴ φτώχεια μας.

Ὅταν εἶσαι φτωχὸς νὰ χαίρεσαι, ἄνθρωπε, διότι θὰ σὲ ὑποδεχθοῦν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Λαζάρου. Μὴν ἀπογοητεύεσαι.

Τοῦ αὐτοῦ: Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ». Νὰ μὴ ἀπογοητεύεσαι γιὰ τὴ φτώχεια σου, οὔτε ἐπειδὴ δὲν ἔχεις τίποτε τὸ ἀξιοζήλευτο αὐτῇ τῇ στιγμή νὰ ἀποβάλεις κάθε ἀγαθὴ ἐλπίδα· ἀλλὰ στρέψε τὴν ψυχὴ σου στὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔλαβες ἤδη ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ στίς ὑποσχέσεις ποὺ σὲ περιμένουν στὸ τέλος.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία Κατὰ τοκίζόντων: Ἡ φτώχεια δὲν προξενεῖ καμμιά ντροπὴ.— Ἡ φτώχεια ἀφαιρεῖ τὸ θάρρος.

Σὲ ἓνα μόνο διαφέρουμε οἱ φτωχοὶ ἀπὸ τοὺς πλουσίους, στὴν

ἀμεριμνία, καὶ καταγελῶμεν αὐτῶν ἀργυροπυλῶν, αὐτοὶ καθεύδοντες, καὶ τῶν συνεσθιόντων ἑαυτοὺς καὶ φροντιζόντων, αὐτοὶ ἀφροντιστοῦντες καὶ ἀνιέμενοι.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία ἐν λιμῶ καὶ αὐχμῶ: Πένης εἶ; Μὴ ἀθυ-
 5 μήσης. Ἡ γὰρ εἰς ἄγαν κατήφεια γίνεται τῆς ἀμαρτίας αἰτία, τῆς
 λύπης βαπτίζουσης τὸν νοῦν, καὶ ἀμηχανίας ποιούσης ἴλιγγον,
 τῆς δὲ ἀπορίας τῶν λογισμῶν τὴν ἀχαριστίαν ἀπογεννώσης. Μὴ
 γὰρ οὐκ ἀποβλέπει τὴν στένωσιν ὁ Θεός; Ἐχει τὴν τροφήν ὁ
 Θεὸς ἐν χερσίν, καὶ παρέλκει τὴν δόσιν, ἵνα σου δοκιμάσῃ τὸ βέ-
 10 βαιον.

Πενία μετὰ ἀληθείας, πάσης ἀπολαύσεως τοῖς σωφρονοῦ-
 σιν τιμιωτέρα.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ»: Τί μικροψυχῆσεις,
 ἄνθρωπε, ὅτι ἵππος σοι οὐκ ἔστιν ἀργυροχάλινος, ἀλλ' ἥλιον
 15 ἔχεις ὀξυτάτῳ δρόμῳ διὰ πάσης ἡμέρας δαδουχοῦντα σοι τὴν
 λαμπάδα; Οὐκ ἔχεις ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ λαμπηδόνας; Ἀλλὰ
 σελήνην ἔχεις μυρίῳ σε τῶ παρ' ἑαυτῆς φωτὶ καταλάμπουσαν.
 Οὐκ ἐπιβέβηκας ἀρμάτων χρυσοκολλήτων; Ἀλλὰ πόδας ἔχεις,
 οἰκεῖον ὄχημα καὶ συμφυῆς σεαυτοῦ. Τί οὖν μακαρίζεις τοὺς τῶν
 20 ἀνδρῶν βαλάντιον κεκτημένους καὶ ἀλλοτριῶν ποδῶν εἰς τὴν
 μετάβασιν ἐπίδεδομένους; Οὐ καθεύδεις ἐπὶ κλίνης ἐλεφαντίνης;
 Ἀλλ' ἔχεις τὴν πολλῶν ἐλαφαντίνων τιμιωτέραν καὶ γλυκεῖαν
 ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ ταχὴν ὄπνον καὶ μερίμνης ἀπηλ-
 λαγμένον. Οὐ κατάκεισαι ὑπὸ χρυσοῦν ὄροφον; Ἀλλ' οὐρανὸν
 25 ἔχεις τοῖς ἀρρήτοις τῶν ἀστέρων κάλλεσι περιστίλβοντα.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Μ' Εἰς τὸν ἅγιον βάπτισμα:
 Οὐδὲν τῶ Θεῶ μέγα, ὃ μὴ καὶ πένης δίδωσιν.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχον 37:

Ἐάν τις πένηται, πλουτήσοι Θεόν,
 30 καὶ καταγελάτω τῶν ἐχόντων, ὡς αἰετὸν κτωμένων,
 αἰετὸν δὲ πενομένων τοῦ δεῖσθαι τοῦ πλείονος,
 καὶ τῶν πεινῶντων, ἵνα πλείονα διψήσωσιν.

ἀφροντισιά, καὶ τοὺς περιγελοῦμε ὅταν ἐκεῖνοι ἀγρυπνοῦν ἐνῶ ἡμεῖς κοιμόμαστε, καὶ ἐνῶ ἐκεῖνοι φθείρουν τοὺς ἑαυτοὺς καὶ εἶναι γεμάτοι φροντίδες, ἡμεῖς εἴμαστε χωρὶς ἀγωνία καὶ χαλαρωμένοι.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία Ἐν λιμῶ καὶ αὐχμῶ: Εἶσαι φτωχός; Νὰ μὴ κυριεύεσαι ἀπὸ κατῆφεια. Διότι ἡ ὑπερβολικὴ κατῆφεια γίνεται αἰτία ἁμαρτίας, ἐπειδὴ ἡ λύπη κατακλύζει τὸν νοῦ καὶ προκαλεῖ ζάλη ἀμηχανίας, ἐνῶ ἡ ἔλλειψη λογισμῶν γεννάει τὴν ἀχαριστία. Μήπως ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὴν στενοχώρια σου; Ἔχει τὴν τροφή στα χέρια του ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀναβάλλει τὴ χορηγήσῃ της, γιὰ νὰ δοκιμάσει τὴ σταθερότητά σου.

Ἡ φτώχεια μαζί μὲ τὴν ἀλήθεια, γιὰ τοὺς συνετοὺς εἶναι προτιμότερη ἀπὸ κάθε ὕλικὴ ἀπόλαυση.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ». Γιατί νὰ λιποψυχεῖς, ἀνθρωπέ μου, ἐπειδὴ δὲν ἔχεις ἄλογο μὲ ἀσημένια χαλινάρια; Ἔχεις ὅμως τὸν ἥλιο, ὁ ὁποῖος μὲ ταχύτατο δρομολόγιο σοῦ κρατᾷ ὀλόκληρη τὴν ἡμέρα τὴν λαμπάδα. Δὲν ἔχεις τὴ λάμψη τοῦ ἀσημοῦ καὶ τοῦ χρυσαφιοῦ; Ἔχεις ὅμως τὴ σελήνη ἢ ὁποῖα σὲ φωτίζει μὲ τὸ ἄπλετο φῶς της. Δὲν ἐπιβαίνει σὲ χρυσοστόλιστα ἄρματα; Ἔχεις ὅμως τὰ πόδια, ὄχημα δικό σου καὶ προσαρμωμένο ἀπὸ τὴ φύση σὲ σένα. Γιατί λοιπὸν καλοτυχίζεις τοὺς ἄνδρες ποὺ ἔχουν πορτοφόλι ἀλλὰ χρειάζονται τὰ ξένα πόδια γιὰ νὰ βαδίσουν; Δὲν κοιμᾶσαι σὲ κρεβάτι ἐλεφάντινο; Ἔχεις ὅμως τὴν πῶ πολύτιμη ἀπὸ πολλὰ ἐλεφάντινα γλυκεῖα ἀνάπαυση πάνω στὸ κρεβάτι σου, καὶ γρηγόρο ὕπνο καὶ ἀπαλλαγμένον ἀπὸ φροντίδες. Δὲν ξαπλώνεις κάτω ἀπὸ χρυσὴ ὀροφή; Ἔχεις ὅμως τὸν οὐρανὸ ποὺ ἀκτινοβολεῖ τριγύρω σου μὲ τὰ ἀπερίγραπτα κάλλη τῶν ἀστεριῶν.

Γρηγ. Θεολόγου, Λόγος Μ' εἰς τὸ Βάπτισμα: Δὲν ὑπάρχει στὸν Θεὸ τίποτε τὸ μεγάλο, ποὺ νὰ μὴ τὸ δίνει καὶ στοὺς φτωχοὺς.

Τοῦ ἰδίου, τετράστιχο 37.

Ἐὰν κάποιος εἶναι φτωχός, ἃς πλουτίζει κατὰ Θεόν,
καὶ ἃς περιγελᾷ ἐκείνους ποὺ ἔχουν, ἐπειδὴ διαρκῶς ἀποκτοῦν,
καὶ διαρκῶς εἶναι φτωχοί, διότι χρειάζονται περισσότερα,
καὶ τοὺς πεινασμένους, γιὰ νὰ διψάσουν περισσότερο.

Γρηγορίου Θεολόγου, Τετράστιχον 37:

Κρείσσων πενία μετὰ δικαίας κτήσεως,

καὶ γὰρ νόσος τῆς κακῆς εὐεξίας.

Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέτερον.

Πρὸς Θεὸν νένευκεν, καὶ μόνον βλέπει.

Δεινὸν πένεσθαι, χειρὸν εὐπορεῖν κακῶς.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ὁ πένης οὐ δέδοικε μεταβολήν· κἄν
 συμβῆ δέ τινα γενέσθαι περίστασιν, ραδίως οἴσει, μεμελετηκῶς
 ἀπαξ φιλοσοφεῖν διὰ τῆς ἐνδείας. Ὁ δὲ πλούσιος οὐ μόνον οὐχ
 10 ὑπομεῖναι δύναται τινα μεταβολήν, ἀλλὰ κἄν προσοδίκηση μόνον,
 καταγέλαστος γίνεται, ἀλύων, δυσανασχετῶν, παντὸς θανάτου
 ζωὴν χαλεπωτέραν ζῶν. Καὶ καθάπερ οἱ μὲν διηνεκῶς ἐν
 μεσογειῷ τραφέντες, ἐὰν εἰς λιμένα κατέλθωσι μόνον καὶ τὸ
 σκάφος ἐπιβῶσι καὶ πρὶν ἐξελθεῖν τὸ στόμα τοῦ λιμένος ναυτιῶ-
 15 σιν, ἀλύουσι, δυσανασχετοῦσι, περιστρέφεσθαι πάντα δοκοῦσιν,
 σκότῳ δεινῶ κατεχόμενοι, οἱ δὲ πολλὰ διατρίβοντες πελάγη,
 οὔτε ναυαγίας προδοκωμένης θορυβοῦνται, εὐκόλως νήξασθαι
 δυνάμενοι καὶ διαφυγεῖν τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, οὕτω καὶ ἐπὶ
 τῶν πλουσίων καὶ ἐπὶ τῶν πενήτων συμβαίνει. Οἱ μὲν εὐποροὶ
 20 οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν δέχονται μεταβολήν γενναίως, ἀλλὰ ἀκαρτέ-
 ρητοι ὑπάρχουσι, ἅτε διηνεκῶς ἐν τρυφῇ ζῶντες. Οἱ πένητες δὲ
 πολλὰ κύματα διαπλεύσαντες καὶ πολλῶν ναυαγίων πείραν λα-
 βόντες, πρὸς ἅπαντα μένουσιν ἀπερίτρεπτοι καὶ πάντων καταγε-
 λῶσι τῶν χειμώνων. Καὶ τοῦτο μόνον ἐστὶ θαυμαστόν, οὐχ ὅτι
 25 τὰς μεταβολὰς εὐκόλως φέρουσιν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ταχέως ταῦταις
 ἀλίσκονται. Τίς γὰρ ἔλοιτο πένητι πρᾶγμα παρασχεῖν, οὐδὲν μέλ-
 λων κερδαίνειν ἀπὸ τῆς ἐκείνου πενίας;

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία Εἰς τὴν χήραν τὴν ρίψασαν 2 ὀβολούς:

Οἱ πενία προσφιλοσοφήσαντες, ἐγγίζουσιν αἰεὶ τῷ Θεῷ. Ὡ
 30 πηλίκον ἀξίωμα τῆς πενίας! Θεοῦ γίνεται προσωπεῖον. Κρύπτε-
 ται ἐν πενία Θεός· καὶ πένης μὲν ὁ τὴν χεῖρα προτείνων, Θεός δὲ
 ὁ δεχόμενος.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχο 33.

Εἶναι προτιμότερη ἢ φτωχεΐά, πού ἀποκτᾶται δίκαια,
διότι ἡ κακή εὐπορία εἶναι ἀρρώστια.

Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀσφαλὲς ἀπὸ τὸν φτωχὸ ἄνθρωπο.

Μόνο στὸν Θεὸ σκύθει καὶ ἀποδλέπει.

Κακὸ ν' εἶσαι φτωχός, χειρότερο ὅμως πλούσιος κακῶς.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ὁ φτωχὸς δὲ φοβᾶται καμμιὰ μεταβολή· καὶ ἂν συμβεῖ κάποιο περιστατικό, θὰ τὸ ἀντιμετωπίσει εὐκόλα, ἐπειδὴ ἔχει μάθει μιὰ καὶ καλὴ νὰ φιλοσοφεῖ μὲ τὴν ἀνέχεια. Ἐνῶ ὁ πλούσιος ὄχι μόνον δὲν μπορεῖ νὰ ἀντέξει κάποια μεταβολή, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀπλῶς τὴν περιμένει, γίνεται καταγέλαστος, ταραζεται, δυσανασχετεῖ, καὶ ζεῖ ζωὴ χειρότερη καὶ ἀπὸ τὸν θάνατο. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἀνατραφεῖ διαρκῶς στὴ στεριά, ἐὰν καὶ μόνον κατέβουν σὲ λιμάνι καὶ ἐπιβιδαστοῦν σὲ σκάφος, προτοῦ ἀκόμα βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμο τοῦ λιμανιοῦ ζαλίζονται, ταραζονται, δυσφοροῦν, νομίζουν ὅτι ὅλα γυρίζουν καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ σκοτοδίνη, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού πέρασαν πολλὰ χρόνια στὰ πελάγη, οὔτε καὶ ὅταν ἀκόμα περιμένουν ναυάγιο θορυβοῦνται, ἐπειδὴ μποροῦν εὐκόλα νὰ κολυμπήσουν καὶ νὰ διαφύγουν τὸν κίνδυνο πού ἔρχεται, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς πλούσιους καὶ τοὺς φτωχοὺς. Οἱ πλούσιοι δὲν μποροῦν νὰ ἀντέξουν οὔτε τὴν πιὸ μικρὴ μεταβολή, ἀλλ' εἶναι ἀνέτοιμοι νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν, ἐπειδὴ διαρκῶς ζοῦν μέσα σὲ ἀπολαύσεις. Ἐνῶ οἱ φτωχοί, πού ἔχουν περάσει πολλὰ κύματα καὶ ἀντιμετώπισαν πολλὰ ναυάγια, μένουν ἀτάραχοι καὶ περιγελοῦν ὅλες τὶς συμφορές. Καὶ αὐτὸ μόνον εἶναι ἀξιοθαύμαστο, ὄχι ὅτι ὑπομένουν τὶς μεταβολὲς εὐκόλα, ἀλλὰ ὅτι οὔτε κυριεύονται ἀπὸ αὐτὲς γρήγορα. Διότι ποιὸς θὰ διάλεγε νὰ προκαλέσει σ' ἓναν φτωχὸ πρόβλημα, ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ κερδήσει τίποτε ἀπὸ τὴ φτώχεια του;

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὴν χήραν πού ἔρριξε δύο λεπτά: Ὅσοι ἀντιμετωπίζουν μὲ καρτερία τὴ φτώχεια, προσεγγίζουν διαρκῶς τὸν Θεό. Ἀλήθεια, πόσο μεγάλο εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς φτώχειας! Γίνεται προσωπεῖο τοῦ Θεοῦ. Μέσα στὴ φτώχεια κρύβεται ὁ Θεός· ὁ φτωχὸς ἀπλώνει τὸ χέρι, καὶ ὁ Θεὸς τὸ δέχεται.

Εὐαγγρίου: Ξένος καὶ πένης Θεοῦ κολλύριον. Ὁ δεχόμενος αὐτοὺς ταχέως ἀναβλέψει.

Τίτλος κβ'.—Περὶ παιδῶν· ὅτι χρὴ αὐτοὺς φοβεῖσθαι τοὺς γονεῖς καὶ τιμῶν καὶ μηδὲ ὁλως τούτους κακολογεῖν.

5 Εξ. 20,12: «Τίμα τὸν πατέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ μακροημερεύσης ἐπὶ τῆς γῆς».

Λαυῖτ. 19,3: «Ἐκαστος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα φοβεῖσθω».

Δευτ. 5,16: «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ὃν 10 τρόπον ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου, ἵνα εὖ σοι γένηται».

Παροιμ. 1,8–9: «Υἱέ, φύλασσε νόμον πατρός σου, καὶ μὴ ἀπόση θεσμοὺς μητρός σου. Στέφανον γὰρ χαρίτων δέξη σὴ κορυφῇ καὶ κλοιὸν χρυσεόν ἐπὶ σῶ τραχήλω».

Παροιμ. 23,22: «Ἄκουε τοῦ γεννήσαντός σε, καὶ μὴ κατα- 15 φρόνει, ὅτι γεγήρακέ σου ἡ μήτηρ».

Μαλαχ. 1,6: «Υἱὸς σοφός δοξάζει πατέρα».

Ἱερ. 42,5–8.18.19: «Ἔστησα κατὰ πρόσωπον αὐτῶν κεράμιον καὶ ποτήρια καὶ εἶπα· Πίετε οἶνον. Καὶ εἶπαν· Οὐ μὴ πῶ- 20 μεν οἶνον, ὅτι Ἰωναδὰβ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐνετείλατο λέγων· Οὐ μὴ πίητε οἶνον ὑμεῖς καὶ υἱοὶ ὑμῶν ἕως τοῦ αἰῶνος· καὶ οἰκίας οὐ μὴ οἰκοδομήσητε, καὶ σπέρμα οὐ μὴ σπεύρητε, καὶ ἀμπελῶν οὐκ ἔσται ὑμῖν, ὅτι ἐν σκηναῖς κατοικήσετε πάσας ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν, ὅπως ἂν ζήσητε ἡμέρας πολλὰς ἐπὶ τῆς γῆς, ἐφ' ἧς διατρίβετε ὑμεῖς. Καὶ εἰσηκούσαμεν φωνῆς Ἰωναδὰβ πρὸς τὸ μὴ πιεῖν 25 οἶνον πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡμεῖς καὶ αἱ γυναῖκες ἡμῶν καὶ υἱοὶ ἡμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ἡμῶν. Διὰ τοῦτο οὕτως εἶπε Κύριος· Ἐπειδὴ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Ἰωναδὰβ τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ποιεῖν ὅσα ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν, οὐ μὴ ἐκλείψῃ ἀνὴρ τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ παρεστηκῶς κατὰ προσώ- 30 που μου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς».

Εὐαγγίου: Ὁ ξένος καὶ ὁ φτωχὸς εἶναι κολλύριον τοῦ Θεοῦ.
 Ὅποιους τοὺς δέχεται αὐτούς, ἀποκτᾷ γρήγορα τὸ φῶς του.

Τίτλος 22.— Γιά τὰ παιδιά· ὅτι πρέπει νὰ σέβονται καὶ νὰ τιμῶν τοὺς γονεῖς τους καὶ νὰ μὴ τοὺς κακολογοῦν καθόλου.

Ἐξ. 20, 12: «Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου, γιὰ νὰ εὐτυχήσεις καὶ νὰ ζήσεις χρόνια πολλὰ πάνω στὴ γῆ».

Λευϊτ. 19, 3: «Ὁ καθένας νὰ σέβεται τὸν πατέρα του καὶ τὴ μητέρα του».

Δευτ. 5, 16: «Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου, ὅπως σὲ διέταξε ὁ Κύριος καὶ Θεός σου, γιὰ νὰ εὐτυχήσεις».

Παροιμ. 1, 8-9: «Γιέ μου, νὰ τηρεῖς τὸν νόμον τοῦ πατέρα σου, καὶ νὰ μὴ ἀπορρίψεις τοὺς θεσμούς τῆς μητέρας σου. Διότι θὰ δεχθεῖς στὸ κεφάλι σου στεφάνι ἀπὸ χάρες, καὶ χρυσὸ περιδέριον στὸν λαιμό σου».

Παροιμ. 23, 22: «Νὰ ἀκοῦς τὸν πατέρα σου, ποῦ σὲ γέννησε, καὶ νὰ μὴ περιφρονεῖς τὴν μητέρα σου ἐπειδὴ ἔχει γεράσει».

Μαλαχ. 1, 6: «Ὁ σοφὸς γιὸς δοξάζει τὸν πατέρα του».

Ἱερ. 42, 5-8. 18. 19: «Ἐβάλα μπροστά τους ἓνα πήλινο δοχεῖο καὶ ποτήρια καὶ εἶπα· Πιέστε κρασί. Καὶ ἐκεῖνοι ἀπάντησαν· Δὲν θὰ πιοῦμε κρασί, διότι ὁ πατέρας μου Ἰωναδὰβ μᾶς ἔδωσε ἐντολὴ καὶ μᾶς εἶπε· Νὰ μὴ πιεῖτε ποτὲ κρασί καὶ σεῖς καὶ οἱ ἀπόγονοί σας· οὔτε σπίτια νὰ χτίσετε, οὔτε νὰ σπείρετε σπόρους, οὔτε νὰ ἀποκτήσετε ἀμπέλι, ἀλλὰ νὰ κατοικεῖτε σὲ σκηνές ὅλες τὶς μέρες τῆς ζωῆς σας, γιὰ νὰ ζήσετε πολλὰς μέρες στὴ χώρα στὴν ὁποία θρῖσκεστε τώρα. Καὶ ἀκούσαμε τὴν ἐντολὴ τοῦ Ἰωναδὰβ νὰ μὴ πίνουμε κρασί ὅλες τὶς μέρες τῆς ζωῆς μας ἡμεῖς καὶ οἱ γυναῖκες μας καὶ οἱ γιοὶ καὶ οἱ θυγατέρες μας. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος εἶπε τὰ ἔξης· Ἐπειδὴ οἱ γιοὶ τοῦ Ἰωναδὰβ ἄκουσαν τὴν ἐντολὴ τοῦ πατέρα τους καὶ ἀποφάσισαν νὰ κάνουν ὅσα τοὺς παράγγειλε ὁ πατέρας τους, γι' αὐτὸ δὲ θὰ λείψει ἄνδρας ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰωναδὰβ ποῦ νὰ παρίσταται μπροστά μου ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς γῆς».

Σοφ. Σειρ. 3,3-9.12-14: «Ὁ τιμῶν πατέρα ἐξιλάσκειται ἀμαρτίας, καὶ ὡς ἀποθησαυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ. Ὁ τιμῶν πατέρα, εὐφρανθήσεται ὑπὸ τέκνων, καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται. Ὁ δοξάζων πατέρα μακροήμε-
5 ρεύσει, καὶ ὁ ἀκούων Κυρίου, ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ, καὶ ὡς δεσπόταις δουλεύσει τοῖς γεννήσασιν αὐτόν. Ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' αὐτῶν. Εὐλογία γὰρ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων, κατὰ-
10 ρα δὲ μητρὸς ἐκριζοῖ θεμέλια. Τέκνον, ἀντιλαβοῦ ἐν γῆρᾳ πα-
τρὸς, καὶ ἐὰν ἀπολείπῃ σύνεσιν, συγγνώμην ἔχετω, καὶ μὴ ἀτιμάσῃς αὐτόν ἐν πάσῃ ἰσχυΐ σου. Ἐλεημοσύνη γὰρ πατρὸς οὐκ ἐπιλησθήσεται».

Σοφ. Σειρ. 7,27: «Ἐν ὄλῃ καρδίᾳ σου δόξασον τὸν πατέρα σου, καὶ μητρὸς ὠδῖνας μὴ ἐπιλάθῃ».

15 Ἐφ. 6,1-3: «Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ δίκαιον. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἧτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς».

Κολ. 3,20: «Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα.
20 Τοῦτο γὰρ ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ καὶ Θεῷ ἡμῶν».

Μ. Βασιλείου, Ἐξαήμερος, 8,5: Ἡ περὶ τοὺς γηράσαντας τῶν πελαργῶν πρόνοια ἐξαρκεῖ τοὺς παῖδας ἡμῶν, εἰ προσέχειν βούλονται, φιλοπάτορας καταστήσαι. Πάντως γὰρ οὐδεὶς ἐλλεί-
πων κατὰ τὴν φρόνησιν, ὡς μὴ αἰσχύνῃς ἄξιον κρίνειν τῶν ἀλο-
25 γωτάτων ὀρνίθων ὑστερίζειν κατ' ἀρετήν. Ἐκεῖνοι γὰρ τὸν πατέρα ὑπὸ γῆρως πτερορρηήσαντα περιστάντες ἐν κύκλῳ, τοῖς οἰκείοις πτεροῖς περιθάλλουσι, καὶ τὰς τροφὰς ἀφθόνως παρασκευάζοντες, τὴν δυνατὴν καὶ ἐν τῇ πτήσει παρέχονται βοήθειαν, ἡρέμα τῷ πτερῷ κουφίζοντες ἐκατέρωθεν. Καὶ οὕτω τοῦτο
30 παρὰ πᾶσι διαβεβόηται, ὥστε ἤδη τινὲς τὴν τῶν εὐεργετημάτων ἀντίδοσιν ἀντιπελάργωσιν ὀνομάζουσι.

39α. Βλ. Αἴλιανός 3,22: «τρέφειν μὲν τοὺς πατέρας πελαργοὶ γεγηρακότας καὶ θέλουσι καὶ ἐμελέτησαν.

Σοφ. Σειρ. 3, 3-9. 12-14: «Ὅποιος τιμᾷ τὸν πατέρα του ἐξιλεώ-
νει τὶς ἁμαρτίες του, καὶ ἐκεῖνος πού σέβεται τὴ μητέρα του, μοιάζει
μὲ αὐτὸν πού ἀποταμεύει θησαυρούς. Ἐκεῖνος πού τιμᾷ τὸν πατέ-
ρα του, θὰ εὐχαριστηθεῖ ἀπὸ τὰ παιδιά του, καὶ τὴν ἡμέρα πού θὰ
προσεύχεται θὰ εἰσακουσθεῖ. Ὅποιος δοξάζει τὸν πατέρα του θὰ
ζήσει πολλά χρόνια, καὶ ὅποιος ὑπακοῦει στὸν Κύριο, θὰ ἀναπαύ-
σει τὴν μητέρα του, καὶ θὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς γονεῖς του σὰν νὰ εἶναι
κύριοί του. Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου μὲ ἔργα καὶ
μὲ λόγια γιὰ νὰ ἔρθῃ ἐπάνω σου ἡ εὐλογία τους. Διότι ἡ εὐλογία
τοῦ πατέρα στηρίζει τὰ σπίτια τῶν παιδιῶν, ἐνῶ ἡ κατᾶρα τῆς μη-
τέρας ξεριζώνει τὰ θεμέλια τους. Παιδί μου, βοήθησε τὸν πατέρα
σου στὰ γηρατεῖά του, καὶ ἐὰν ἐξασθενήσει ἡ φρόνησή του, νὰ συγ-
χωρεῖται, καὶ νὰ μὴ τὸν ἐξευτελίζεις μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου. Διότι ἡ
ἐλεημοσύνη πρὸς τὸν πατέρα δὲν λησιμονεῖται».

Σοφ. Σειρ. 7, 27: «Μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα
σου, καὶ νὰ μὴ λησιμονήσεις ποτὲ τοὺς πόνους τῆς γέννας πού δοκί-
μασε ἡ μητέρα σου».

Ἐφεσ. 6, 1-3: «Τὰ παιδιά νὰ ὑπακοῦτε στοὺς γονεῖς σας στὸ
ὄνομα τοῦ Κυρίου, διότι αὐτὸ εἶναι δίκαιο. Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα
καὶ τὴ μητέρα σου, πού εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή, μὲ τὴν ὑπόσχεση, ὅτι
θὰ εὐτυχήσεις καὶ θὰ ζήσεις χρόνια πολλά πάνω στὴ γῆ».

Κολ. 3, 20: «Τὰ παιδιά νὰ ὑπακοῦτε στοὺς γονεῖς σας σὲ ὅλα.
Διότι αὐτὸ ἀρέσει στὸν Κύριο καὶ Θεό μας».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον 8, 5: Ἡ φροντίδα γιὰ τοὺς
γερασμένους πελαγούς εἶναι ἀρκετὴ νὰ κάνει τὰ παιδιά μας νὰ
ἀγαποῦν τοὺς πατέρες τους, ἂν ἤθελαν νὰ προσέξουν. Διότι κανέ-
νας δὲν εἶναι λειψὸς στὸ μυαλό, ὥστε νὰ μὴ κρίνει ὅτι εἶναι ντροπὴ
νὰ ὑπερεῖ σὲ ἀρετὴ ἀπὸ τὰ ἐντελῶς ἄλογα πτηνά. Διότι οἱ πελαρ-
γοί, ὅταν ὁ πατέρας τους ἀπὸ τὰ γηρατεῖά του ρίξει τὰ φτερά του,
τὸν περικυκλώνουν καὶ τὸν ζεσταίνουν μὲ τὰ δικὰ τους φτερά, τοῦ
ἐτοιμάζουν ἄφθονη τροφή, καὶ τὸν βοηθοῦν ὅσο μποροῦν στὸ νὰ
πετάξῃ, σηκώνοντάς τον ἀπαλὰ μὲ τὰ φτερά τους ἀπὸ τὰ δεξιά καὶ
τὰ ἀριστερά. Καὶ αὐτὸ εἶναι τόσο γνωστὸ σὲ ὅλους, ὥστε μερικοὶ νὰ
ὀνομάζουν τὴν ἀνταπόδοση τῶν εὐεργεσιῶν ἀντιπελάργωση^{39α}.

Τοῦ ἰδίου: Εὐγνώμονες παῖδες μεγάλα ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν πατέρων ἐγκώμια.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Μ' Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα: Ἔργασαι τὸ καλὸν ὅτι καλὸν τῷ πατρὶ πείθεσθαι, κἂν σοι μη-
5 δὲν ἔσσεσθαι μέλλῃ. Τοῦτο αὐτὸ μισθός, τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Εἴκειν ἀναγκαῖον πατράσι τοὺς παῖδας· ἀλλ' ἔνθαπερ ὁ περὶ τῆς ἀληθείας εἰσελαύνει λόγος, τιμάσθω Θεός καὶ νικάτω τὰ αὐτοῦ, καὶ φιλοστοργίας δύναμιν φυσικὴν.

10 Φίλωνος: Τοῖς γονεῦσιν ἴσας ἀποδοῦναι χάριτας, τῶν ἀδυνάτων ἀντιγεννηῆσαι γὰρ οὐχ οἷόν τε.

Γονέας τίμα. Οὗτος γὰρ νόμος θεῖος καὶ φυσικός.

Ἰωσήπου: Εὐδαίμων ὅστις τοκέας εὐφραίνει, καθάπερ ἄρουρα τοὺς μοχθήσαντας ἐπὶ τῷ πολυπλασιασμῷ τῶν κατα-
15 βληθέντων.

Πείθεσθαι πατράσι θεοφιλές.

Τίτλος κγ':— Περὶ πατρολοίων καὶ μητραλοίων, καὶ ὅσα ἐψεται κακὰ τοῖς ἀτιμάζουσι καὶ ἀπειθοῦσι τοῖς ἑαυτῶν γονεῦσιν.

20 Ἐξ. 21,15–16: «Ὅς τύπτει πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω. Ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανατούσθω».

Λευϊτ. 20,9: «Ἄνθρωπος ὃς ἐὰν κακώσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω. Πατέρα αὐτοῦ
25 καὶ μητέρα αὐτοῦ κακῶς εἰπὼν, ἐνοχός ἐστιν».

Δευτ. 21,18–21: «Ἐὰν ᾗ τινι υἱὸς ἀπειθῆς καὶ ἐρεθιστής, οὐκ ὑπακούων φωνὴν μητρὸς αὐτοῦ, καὶ παιδεύσωσιν αὐτὸν καὶ μὴ εἰσακούσῃ αὐτόν, καὶ συλλαβόντες αὐτὸν ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἀξουσιν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γερουσίας τῆς πόλεως αὐ-
30 τῶν λέγοντες, Ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος ἀπειθῆς ἐστὶν καὶ ἐρεθίζει καὶ

Τοῦ ἰδίου: Τὰ εὐγνώμονα παιδιὰ ἐπιδιώκουν ἀπὸ τοὺς πατέρες τους μεγάλους ἑπαίνους.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Μ' εἰς τὸ βάπτισμα: Κάνε τὸ καλὸ, γιατί εἶναι καλὸ νὰ ὑπακούς στὸν πατέρα, ἔστω καὶ ἂν δὲν πρόκειται νὰ κερδήσεις τίποτε. Διότι τὸ νὰ κάνεις κάτι εὐχάριστο στὸν πατέρα σου, αὐτὸ καὶ μόνο ἀποτελεῖ ἀνταμοιβή.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Τὸ νὰ ὑπακούουν τὰ παιδιὰ στοὺς πατέρες τους εἶναι ἀναγκαῖο· ἐκεῖ ὅμως ὅπου τίθεται θέμα ἀλήθειας, νὰ τιμᾶται ὁ Θεὸς καὶ νὰ ὑποχωροῦν αὐτὰ πού εἶναι δικά του, ἀκόμα καὶ ἡ φυσικὴ δύναμη τῆς φιλοστοργίας.

Φίλωνος: Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀνταποδώσει κανεὶς στοὺς γονεῖς του ἴσες εὐεργεσίες· διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς γεννήσει.

Νὰ τιμᾶς τοὺς γονεῖς σου· διότι αὐτὸ εἶναι νόμος θεῖος καὶ φυσικός.

Ἰωσήπου: Εἶναι μακάριος ἐκεῖνος πὺ εὐφραίνει αὐτοὺς πὺ τὸν γέννησαν, ὅπως ἡ καλλιεργημένη γῆ εὐφραίνει ἐκείνους πὺ κοπίασαν γιὰ νὰ πολλαπλασιαστοῦν αὐτὰ πὺ ἔσπειραν.

Εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεὸ νὰ ὑπακούουμε στοὺς πατέρες μας.

Τίτλος 23.— Γιὰ τοὺς πατροκτόνους καὶ τοὺς μητροκτόνους, καὶ γιὰ τὰ κακὰ πὺ βρῖσκουν ἐκείνους πὺ ντροπιάζουν καὶ δὲν πειθαρχοῦν στοὺς γονεῖς τους.

Ἐξ. 21, 15-16: «Ὅποιος χτυπᾷ τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του νὰ τιμωρεῖται μὲ θάνατο. Καὶ αὐτὸς πὺ κακολογεῖ τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του, νὰ θανατώνεται».

Λευϊτ. 20, 9: «Ὁ ἄνθρωπος πὺ θὰ κακοποιήσῃ τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του, νὰ τιμωρεῖται μὲ θάνατο. Κακολογώντας τὸν πατέρα του καὶ τὴ μητέρα, εἶναι ἔνοχος θανάτου».

Δευτ. 21, 18-21: «Ἐὰν κάποιος ἔχει γιὸ ἀπειθαρχο καὶ ἐριστικόν, πὺ δὲν ὑπακούει στὰ λόγια τῆς μητέρας του, καὶ τὸν τιμωρήσουν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μὴ ὑπακούει, νὰ τὸν ὀδηγήσουν στὴ γερουσία τῆς πόλεως καὶ νὰ ποῦν· Αὐτὸς ὁ γιὸς μας εἶναι ἀνηπάκου-

οὐκ ἀκούει τῆς φωνῆς ἡμῶν. Καὶ λιθοβουλήσουσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως αὐτοῦ ἐν λίθοις, καὶ ἀποθανεῖται».

Δευτ. 27,16: «Ἐπικατάρατος ὁ ἀτιμάζων πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός, Γένοιτο, γένοιτο».

5 Παροιμ. 13,1: «Υἱὸς ἀνήκοος ἐν ἀπωλείᾳ ἔσται».

Παροιμ. 19,26: «Ὁ ἀτιμάζων πατέρα καὶ ἀπωθούμενος μητέρα αὐτοῦ, καταισχνυθήσεται καὶ ἐπονείδιστος ἔσται».

Παροιμ. 20,20: «Κακολογοῦντος πατέρα καὶ μητέρα σβεσθήσεται λαμπτήρ, αἱ δὲ κόραι ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὄψονται σκό-
10 τος».

Παροιμ. 24(Μασ. 30),17: «Ὁφθαλμὸν καταγελῶντα πατέρα καὶ ἀτιμάζοντα γῆρας μητρός, ἐκκόψειαν αὐτὸν κόρακες ἐκ τῶν φαραγγῶν, καὶ καταφάγοισαν αὐτὸν νεοσσοὶ ἀετῶν».

Παροιμ. 28,24: «Ὅς ἀποβάλλεται πατέρα ἢ μητέρα καὶ
15 δοκεῖ μὴ ἀμαρτάνειν, οὗτος κοινωνός ἐστιν ἀνδρὸς ἀσεβοῦς».

Σοφ. Σειρ. 3,16: Ὡς βλάσφημος ὁ ἐγκαταλείπων πατέρα αὐτοῦ καὶ κατηραμένος ὑπὸ Κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ. Μὴ δοξάζου ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου. Ἡ γὰρ δόξα ἀνθρώπων ἐκ τιμῆς πατρὸς αὐτῶν».

20 Ἰωσήπου: Ἐλεεινὸν ἀντὶ εὐκαρπίας τελεσφορεῖν ἀκάνθας, καὶ ἀντὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων ἀποκύειν λύπας· τουτέστιν ἀντὶ δόξης καὶ τίμης ὕβριν καὶ ἀτιμίαν γονεῦσιν ἀποδοῦναι, καὶ τὴν τοῦ προφήτου σφετερίζεσθαι φωνὴν τὴν λέγουσαν· «ἔμεινα τῷ ἀμπελῶνί μου τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας».

25 **Τίτλος κδ'.**— **Περὶ τοῦ παιδεύειν τοὺς γονεῖς τὰ ἴδια τέκνα καὶ σωφρονίζειν. Εἰ γὰρ τοῦτο μὴ πράξωσιν, ταῖς ἐκείνων γινομένης ἀμαρτίας καὶ αὐτοὶ μεθέξουσιν.**

Α' Βασ. 2,22.3,14: «Ἦλὶ πρεσβύτης σφόδρα, καὶ ἤκουσεν

ος καὶ μᾶς ἐξοργίζει καὶ δὲν ἀκούει ὅ,τι τοῦ λέμε. Καὶ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως νὰ τὸν λιθοβολήσουν μέχρι θανάτου».

Δευτ. 27, 16: «Ὅποιος ντροπιάζει τὸν πατέρα του εἶναι καταραμένος· καὶ ὁλος ὁ λαὸς νὰ λέει· Γένοιτο».

Παροιμ. 13, 1: «Ὁ ἄνηπάκουος γιὸς θὰ καταστραφεῖ».

Παροιμ. 19, 26: «Ἐκεῖνος ποὺ ἐξευτελίζει τὸν πατέρα καὶ σπρώχνει μὲ ἀσέβεια τὴ μητέρα του, θὰ καταντροπιαστῆ καὶ θὰ εἶναι ἀτιμασμένος».

Παροιμ. 20, 20: «Ἐκείνου ποὺ κακολογεῖ τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα του θὰ σῆσει ἢ φλόγα τῆς ζωῆς, καὶ οἱ κόρες τῶν ματιῶν του θὰ βλέπουν σκοτάδι».

Παροιμ. 24 (Μασ. 30), 17: «Τὰ μάτια ἐκείνου ποὺ περιγελά τὸν πατέρα του καὶ ἐξευτελίζει τὰ γηραιὰ τῆς μητέρας του θὰ τὰ θγάλουν οἱ κόρακες μέσα ἀπὸ τὰ φαράγγια, καὶ θὰ τὰ φᾶνε τὰ νεαρὰ πουλιά τῶν ἀετῶν».

Παροιμ. 28, 24: «Ἐκεῖνος ποὺ διώχνει ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του καὶ νομίζει ὅτι δὲν ἁμαρτάνει, εἶναι ὁμοιος μὲ ἐκεῖνον ποὺ δείχνει ἀσέβεια στὸν Θεό».

Σοφ. Σειρ. 3, 16: «Ἐκεῖνος ποὺ ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του εἶναι σὰν αὐτὸν ποὺ βλασφημεῖ τὸν Θεό, καὶ εἶναι καταραμένος ἀπὸ τὸν Κύριο ὅποιος ἐξοργίζει τὴ μητέρα του. Νὰ μὴ ζητᾶς νὰ δοξασιεῖς μὲ τὴν ἀτιμία τοῦ πατέρα σου. Διότι ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων προέρχεται ἀπὸ τὴν τιμὴ τοῦ πατέρα τους».

Ἰωσήπου: Εἶναι ἔλεεινὸ νὰ παράγει κανεὶς ἀγκάθια ἀντὶ γιὰ καλοὺς καρπούς, καὶ νὰ γεννάει λύπες ἀντὶ γιὰ καλὰς ἐλπίδες· δηλαδὴ νὰ ἀνταποδίδει στοὺς γονεῖς του βρισιεὺς καὶ ἀτιμία, ἀντὶ γιὰ δόξα καὶ τιμὴ, κάνοντας πράξη τὰ λόγια τοῦ προφήτη, ποὺ λένε· «Περίμενα ἀπὸ τὸ ἀμπέλι μου νὰ κάνει σταφύλια, ἀλλὰ ἔκανε ἀγκάθια»⁴⁰.

Τίτλος 24.— Γιὰ τὸ ὅτι πρέπει οἱ γονεῖς νὰ παιδεύουν τὰ παιδιὰ τους καὶ νὰ τὰ συνετίζουν. Διότι, ἐὰν δὲ τὸ κάνουν αὐτό, γίνονται ἔνοχοι τῶν ἁμαρτιῶν τῶν παιδιῶν τους.

Α'. Βασ. 2, 22: 3, 14: «Ὁ Ἥλι εἶχε γεράσει πολὺ, καὶ ἐνῶ ἄκουε

ἃ ἐποίουν υἱοὶ αὐτοῦ μετὰ τῶν γυναικῶν τῶν παρεστηκυῶν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ οὐκ ἐνουθέτει αὐτούς. Καὶ εἶπε Κύριος· Οὐχ οὕτως ὤμοσα τῷ οἴκῳ Ἡλὶ, εἰ ἐξίλασθήσεται ἀδικία οἴκου Ἡλὶ ἐν θυμιάμασι καὶ ἐν θυσίαις αἰῶνος;».

Παροιμ. 29,17: «Παίδευε υἱόν, καὶ ἀναπαύσει σε καὶ δώσει κόσμον τῇ ψυχῇ σου».

Παροιμ. 13,24: «Ὁς φεΐδεται τῆς βακτηρίας, μισεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει».

10 Παροιμ. 23,13–14: «Μὴ ἀπόσχη νήπιον παιδεύειν, ὅτι ἐὰν πατάξης αὐτὸν ράβδῳ, οὐ μὴ ἀποθανεῖται. Σὺ μὲν γὰρ πατάξεις αὐτὸν ράβδῳ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ρύσῃ».

Παροιμ. 29,15: «Πληγαὶ καὶ ἔλεγχος διδῶσι σοφίαν».

15 Παροιμ. 23,24: «Καλῶς ἐκτρέφει πατὴρ δίκαιος παιδευόντων, ἐν δὲ σοφῷ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ».

Παροιμ. 19,18: «Παίδευε υἱόν σου· οὕτω γὰρ ἔστιν εὐέλπιδος».

Σοφ. Σειρ. 7,23: «Τέκνα σοί ἐστιν; Παίδευσον αὐτά, καὶ κάμψον ἐκ νεότητος τὸν τράχηλον αὐτῶν».

20 Σοφ. Σειρ. 22,6: «Μάστιγες καὶ παιδεῖα ἐν παντὶ καιρῷ σοφία».

Σοφ. Σειρ. 30,13: «Παίδευσον τὸν υἱόν σου καὶ ἔργασαι ἐν αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀσχημοσύνῃ αὐτοῦ προσκόψῃς».

25 Σοφ. Σειρ. 30,1: «Ὁ ἀγαπῶν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ἐνδεδεχίσει μάστιγας αὐτῷ».

Σοφ. Σειρ. 30,3: «Ὁ διδάσκων τὸν υἱὸν διαζηλώσει τὸν ἐχθρόν, καὶ ἐναντι φίλων ἐπ' αὐτῷ ἀγαλλιάσεται».

Σοφ. Σειρ. 30,8–12: «Ἴππος ἀδάμαστος ἐκβαίνει σκληρός, καὶ υἱὸς ἀνεΐμενος ἐκβαίνει προαλής. Τιθήνισον τέκνον, καὶ ἐκ-
30 θαμβήσει σε. Μὴ συγγελάσης αὐτῷ, ἵνα μὴ συνοδυνηθῆς. Μὴ

αὐτὰ ποὺ ἔκαναν οἱ γιοὶ του μὲ τις γυναῖκες ποὺ στέκονταν κοντὰ στὶς θύρες τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, δὲν τοὺς νουθετοῦσε. Καὶ ὁ Κύριος εἶπε: Δὲν δοκίστηκα γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ Ἡλί, ὅτι δὲν θὰ ἐξιλεωθεῖ ποτὲ ἡ ἁμαρτία τῶν υἱῶν τοῦ Ἡλί μὲ θυμιάματα καὶ μὲ αἵματηρὲς θυσίες»,

Παροιμ. 29, 17: «Παιδαγωγήσε τὸν γιό σου, γιὰ νὰ σὲ ἀναπαύσει καὶ νὰ στολίσει τὴ ζωὴ σου».

Παροιμ. 13, 24: «Ἐκεῖνος ποὺ λυπᾶται καὶ δὲν χρησιμοποιεῖ τὸ ραβδί του, μισεῖ τὸν γιό του, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἀγαπάει τὸν παιδαγωγεῖ μὲ πολλὴ προσοχή».

Παροιμ. 23, 13-14: «Μὴ ἀποφεύγεις νὰ παιδαγωγεῖς τὸ ἀνήλικο παιδί σου, διότι, κι ἂν ἀκόμη τὸ χτυπήσεις μὲ τὸ ραβδί σου, δὲν θὰ πεθάνει. Διότι ἐσὺ μὲ τὸ ραβδί θὰ χτυπήσεις αὐτό, ἀλλὰ θὰ σώσεις τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὸν θάνατο».

Παροιμ. 29, 15: «Τὰ χτυπήματα καὶ οἱ ἔλεγχοι δίνουν σοφία».

Παροιμ. 23, 24: «Ὁ ἐνάρετος πατέρας ἀνατρέφει τὰ παιδιά του καλὰ παιδεύοντάς τα, καὶ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ του γιὰ τὸν σοφὸ γιό του».

Παροιμ. 19, 18: «Παῖδευε τὸν γιό σου· γιατί μόνο ἔτσι θὰ ὑπάρξουν ἐλπίδες καλὲς γι' αὐτόν».

Σοφ. Σειρ. 7, 23: «Ἔχεις παιδιά; Ἐκπαίδευσέ τα καὶ μάθε τα νὰ σκύβουν τὸν τράχηλό τους ἀπὸ τὴ νεαρὴ ἡλικία τους».

Σοφ. Σειρ. 22, 6: «Οἱ παιδαγωγικὲς τιμωρίες καὶ ἡ μόρφωση εἶναι σὲ κάθε ἐποχὴ σοφία».

Σοφ. Σειρ. 30, 13: «Ἐκπαίδευσε τὸν γιό σου καὶ κοπίασε γι' αὐτόν, γιὰ νὰ μὴ σκοντάψεις στὴν ἀδιάντροπη διαγωγή του».

Σοφ. Σειρ. 30, 1: «Ὅποιος ἀγαπάει τὸ γιό του, νὰ τὸ τιμωρεῖ συχνά».

Σοφ. Σειρ. 30, 3: «Ἐκεῖνος ποὺ διδάσκει τὸν γιό του, θὰ κάνει τὸν ἐχθρό του νὰ ζηλέψει, μπροστὰ στοὺς φίλους του ὅμως θὰ καμαρώνει γι' αὐτόν».

Σοφ. Σειρ. 30, 8-12: «Τὸ ἀδάμαστο ἄλογο γίνεται σκληροτράχηλο καὶ ὁ μαλθακὸς γιὸς καταντᾷ ἀναιδῆς. Χάιδεψε τὸ παιδί σου καὶ θὰ ἐκπλαγεῖς. Νὰ μὴ παιδιαρίζεις μαζί του, γιὰ νὰ μὴ δοκιμά-

δὸς αὐτῷ ἐξουσίαν ἐν νεότητι, θλάσον τὰς πλευρὰς αὐτοῦ ὡς ἔστι νήπιος».

Ἐφ. 6,4.: «Οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου».

5 Γρηγορίου Θεολόγου: Παιδῶν φείδεσθαι πατρικὸς νόμος. Καταγελάστον ἀνθρώπῳ τῷ τῶν ἰδίων τέκνων καὶ οἰκείων ἀφειδήσαντι, καὶ παιδεύειν ἐπιχειροῦντι ξένους.

Ἄγιου Νείλου: Μὴ συγχώρει τὸν υἱόν σου τοῖς ἀπαιδεύτοις καὶ ἀγερώχοις νέοις ξυνομιλεῖν καθ' ἐκάστην ξυναγελάζεσθαι τε
10 καὶ ξυνεσθίειν, ἵνα μὴ τελευταῖον ἐπὶ τῇ ἐξωλείᾳ τοῦ παιδὸς καὶ ἐπὶ τῇ αἰσχύνῃ κατανογῆς τὴν ψυχὴν σου μεγάλως, καὶ ὑπεύθυνος γένοιο τοῖς τῶν ἐχθρῶν σκώμμασι. Τὰ γὰρ αἴσχη τῶν παιδῶν καὶ τὰ πονηρέματα τοῖς γονεῦσιν ἐπιγράφεσθαι εἶωθεν.

15 **Τίτλος κβ'.**— Περὶ πείρας πρὸς Θεὸν γενομένης, καὶ ὅτι οὐ δεῖ πειράζειν τὸν Θεόν.

Δευτ. 6,16: «Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου».

Ἦσ. 7,10–12: «Προσέθετο Κύριος ὁ Θεὸς λαλῆσαι τῷ Ἄχαζ, λέγων· Αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος. Καὶ εἶπεν Ἄχαζ· Οὐ μὴ αἰτήσω, οὐδὲ οὐ
20 μὴ πειράσω Κύριον».

Α' Κορ. 10,9: «Μὴ ἐκπειράζωμεν τὸν Κύριον, καθὼς τινες αὐτῶν ἐξεπίρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφρων ἀπόλοντο».

Τίτλος κγ'.— Περὶ πλήθους καὶ δήμου πόλεως.

Ἐξ. 23,2: «Οὐκ ἔση μετὰ πλειόνων ἐπὶ κακίᾳ. Οὐ προστε-
25 θήσῃ μετὰ πλειόνων ἐκκλῖναι κρίσιν».

σεις πολλές λύπες. Μὴ τοῦ δίνεις δικαιώματα ὅσο εἶναι νέος· σπάσε τὰ πλευρὰ του ὅσο ἀκόμη εἶναι μικρός».

Ἐφес. 6, 4: «Οἱ πατέρες νὰ μὴ ἔξοργίζετε τὰ παιδιὰ σας, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀνατρέφετε μετὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν νοουθεσίαν τοῦ Κυρίου».

Γρηγορίου Θεολόγου: Εἶναι καθῆκον πατρικὸ νὰ ἐνδιαφέρεται κανεὶς γιὰ τὰ παιδιὰ του. Εἶναι ἄξιος χλευασμοῦ ὁ ἄνθρωπος ποῦ, ἐνῶ δὲν φροντίζει γιὰ τὰ παιδιὰ του καὶ τοὺς δικούς του, ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκπαιδεύει τοὺς ξένους.

Ἁγίου Νείλου: Μὴ ἐπιτρέπεις στὸν γιό σου νὰ συνομιλεῖ μετὰ ἀπαιδευτοὺς καὶ ὑπερήφανους κάθε μέρα, οὔτε νὰ τοὺς συναναστρέφεται καὶ νὰ τρώει μαζί τους, γιὰ νὰ μὴ δοκιμάσεις στὸ τέλος βαθιὰ λύπη γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ παιδιοῦ σου καὶ τὴν ντροπὴ, καὶ γίνεις ὑπεύθυνος γιὰ τὰ σκώμματα τῶν ἐχθρῶν σου. Διότι τὰ αἴσχη τῶν παιδιῶν καὶ οἱ πονηριὲς συνηθίζεται νὰ καταλογίζονται στοὺς γονεῖς.

Τίτλος 25.— Γιὰ τὴ δοκιμασία ποὺ γίνεται πρὸς τὸν Θεό, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ δοκιμάζουμε τὸν Θεό.

Δευτ. 6, 16: «Νὰ μὴ ἐπιχειρήσεις νὰ θέσεις σὲ δοκιμασία τὸν Κύριον καὶ Θεόν σου».

Ἦσ. 7, 10-12: «Μίλησε πάλι ὁ Κύριος στὸν Ἄχαζ καὶ εἶπε: Ζήτησε γιὰ τὸν ἑαυτό σου νὰ γίνῃ ἓνα θαῦμα ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ Θεόν σου στὸ βάθος τῆς γῆς ἢ στὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὁ Ἄχαζ ἀπάντησε: Δὲν θὰ ζητήσω, οὔτε θὰ θέσω σὲ δοκιμασία τὸν Κύριον».

Α΄ Κορ. 10, 9: «Οὔτε νὰ θέτουμε τὸν Κύριον σὲ δοκιμασία, ὅπως ἔκαναν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ θανατώθηκαν ἀπὸ τὰ φίδια».

Τίτλος 26.— Γιὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸν λαὸ τῆς πόλεως.

Ἐξ. 23, 2: «Νὰ μὴ πηγαίνεις μετὰ τὸ πλῆθος γιὰ νὰ κάνεις κακό. Νὰ μὴν ἀκολουθεῖς τοὺς περισσότερους γιὰ νὰ παρεκκλίνεις ἀπὸ τὴν ὀρθὴ κρίση».

Παροιμ. 28,17: «Οὐ μὴ ὑπακούσης ἔθνει παρανόμῳ».

Σοφ. Σειρ. 7,8: «Μὴ ἀμάρτανε εἰς πλῆθος πόλεως, καὶ μὴ καταβάλλῃς σεαυτὸν ἐν ὄχλῳ».

Σοφ. Σειρ. 26,5: «Ἐκ τριῶν εὐλαβήθη καρδία μου· δια-
5 βολὴν πόλεως, καὶ ἐκκλησίαν ὄχλου, καὶ καταψευσμόν, ὑπὲρ θάνατον πάντα λυπηρά».

Ἄγνώστου: Φιλοῦσιν οἱ δῆμοι, κἂν πρὸς τὸ παρὸν κατα-
σχῶσι τὰς ὀργάς, ὡς πῦρ ἐμφωλεῖον ὕλαις, ἢ ρεῦμα βία κρατού-
μενον, εἰ καιροῦ λάβῃ, τὸ ἀνάπτεσθαί τε καὶ ἀναρρήγνυσθαι.

10 **Τίτλος κζ:— Περὶ παρατηρήσεως καὶ οἰωνισμού,
καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς καιροὺς ἢ ἀνθρώπους παρατηρεῖ-
σθαι.**

Ἐκκλ. 11,4: «Τηρῶν ἀνεμον, οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν
ταῖς νεφέλαις, οὐ θερίσει».

15 Γαλ. 4,10–11: «Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ και-
ροὺς καὶ ἐνιαυτούς. Φοβοῦμαι μὴ πως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑ-
μᾶς».

Κολ. 2,16–17: «Μὴ τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει
ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ ἐν Νεομηνία ἢ Σαββάτῳ, ὃ ἐστὶ σκιά τῶν
20 μελλόντων».

Εὐσεβίου: Οἶδά τινες, ὅτι Χριστιανοὶ ὄντες, ἰουδαΐζουσιν,
λέγοντες· Σήμερον Σάββατόν ἐστιν, καὶ οὐκ ἔξεστί μοι εὐεργε-
σίαν ποιῆσαι τινι. Ἔρχεται νεομηνία· καὶ ὡσαύτως φωνὰς ὀρνέ-
ων φυλάσσουσι καὶ κληδονισμοὺς παρατηροῦνται, ἐπιδοῦναί
25 τινι ἄρτον. Καὶ πάλιν· Σήμερον Πάσχα ἐστίν, αὐριον Γενέθλια,
εἰς τρίτην ἀρχὴν σπορᾶς, καὶ οὐ δύναμαί τι ἐξενεγκεῖν ἐκ τῆς οἰ-
κίας μου. Ταῦτα ὅλα ἰουδαϊκὰ τυγχάνει. Εἰ ταῦτα ποιεῖ τις, ὀφεί-
λει καὶ ἄζυμα ἐσθίειν καὶ περιτέμνεσθαι καὶ μετὰ Ἰουδαίων ζῆν.
Καὶ τί λέγω περὶ Σαββάτων καὶ νομηγιῶν καὶ πραγμάτων ἰου-
30 δαϊκῶν; Οἶδα πολλοὺς βάπτισμα ἔχοντας, καὶ αἰρετικῶν πρά-

Παροιμ. 28, 17: «Νὰ μὴ ὑπακοῦς σὲ ἔθνος παράνομο».

Σοφ. Σειρ. 7, 7: «Νὰ μὴ κάνεις ἀδικίες εἰς βάρους τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως, οὔτε νὰ καταβάλλεσαι μπροστά σὸν ὄγλο».

Σοφ. Σειρ. 26, 5: «Τρία πράγματα φοβήθηκε ὁ καρδιά μου τὴν σκυφαντία τῆς πόλεως, τὸ συγκεντρωμένο πλῆθος, καὶ τὴ φοβερὴ ψευδολογία, πὺ εἶναι χειρότερα καὶ ἀπὸ τὸν θάνατο».

Ἄγνώστου: Συνηθίζουν τὰ πλῆθη, ἔστω καὶ ἂν προσωρινὰ συκρατήσουν τὴν ὀργὴ τους, σὰν φωτιά πὺ ἔλλοχευεὶ στὰ δάση, ἡ ὀρητικὸ ρεῦμα πὺ συκρατεῖται μὲ τὴ βία, μόλις βροῦν εὐκαιρία, νὰ ἀνάβουν καὶ νὰ ἐξεγείρονται.

Τίτλος 27.— Γιά τὴν προσεκτικὴ παρατήρηση καὶ τὴν οἰωνοσκοπία, καὶ ὅτι δὲν πρέπει ἔμεις νὰ ἐξετάζουμε τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐκκλ. 11, 4: «Ἐκεῖνος πὺ παρατηρεῖ τὸν ἄνεμο, δὲν θὰ σπείρει, καὶ ἐκεῖνος πὺ παρατηρεῖ τὰ σύννεφα, δὲν θὰ θερίσει ποτέ».

Γαλ. 4, 10-11: «Παρατηρεῖτε ὀρισμένες μέρες καὶ μῆνες καὶ ἐποχὲς καὶ ἔτη. Φοδᾶμαι πὺς ἀδικα κοπίασα γιά σᾶς».

Κολ. 2, 16-17: «Κανένas νὰ μὴ σᾶς κρίνει γιά τὸ φαγητὸ ἢ τὸ ποτό, ἢ σχετικὰ μὲ γιορτὴ ἢ πρωτομηνιὰ ἢ Σάββατο, πὺ εἶναι σκια αὐτῶν πὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν».

Εὐσεβίου: Γνωρίζω μερικoὺς οἱ ὀποῖοι, ἐνῶ εἶναι Χριστιανοί, ἰουδαίζουν λέγοντας: Σῆμερα εἶναι Σάββατο καὶ δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κάνω εὐεργεσία σὲ κάποιον. Ἔρχεται ἡ πρωτομηνιὰ, καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο προσέχουν τίς φωνὲς τῶν πουλιῶν καὶ παρατηροῦν τοὺς κλήδονες προκειμένου νὰ δώσουν σὲ κάποιον ψωμί. Καὶ ἄλλοτε πάλι λένε: Σῆμερα εἶναι Πάσχα, αὔριο Χριστοῦγεννα, τὴν τρίτη εἶναι ἀρχὴ τῆς σπορᾶς καὶ δὲν μπορῶ νὰ βγάλω κάτι ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Ὅλα αὐτὰ εἶναι Ἰουδαϊκά. Ἐὰν κανεῖς τὰ τηρεῖ αὐτά, ὀφείλει νὰ τρώει καὶ ἄζυμα καὶ νὰ περιτέμνεται καὶ νὰ ζεῖ μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλὰ γιατί μιλῶ γιά τὸ Σάββατο καὶ τίς πρωτομηνιὲς καὶ τὰ ἰουδαϊκὰ ἔθιμα; Γνωρίζω πολλοὺς πὺ εἶναι βαπτισμένοι καὶ

γματα ἐπιτελοῦντας. Μετὰ γὰρ τὴν ἡλίου δύσιν παρατηροῦνται
 πῦρ διδόναι τῷ γείτονι. Οὐαὶ τοῖς ταῦτα ποιοῦσιν! Ὅσοι ταῦτα
 παραφυλάττονται, παρακούσαντες τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ χάριν οὐ τυγ-
 χάνουσι, μὴ δεξάμενοι τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ, τοὺς Ἰουδαίους καὶ
 5 τοὺς αἵρετικούς μμησάμενοι, τὴν μερίδα αὐτῶν ἐκληρονόμησαν.
 Τὸν γὰρ Χριστιανὸν οὐδὲν τούτων παραφυλάττεσθαι χρή· μὴ
 παρατηρεῖσθαι ἡμέρας καὶ ὥρας καὶ ἀνθρώπους καὶ κληδοι-
 σμούς. Πολλοὶ οὖν ἐργαζόμενοι τὸ ἀγαθόν, ἐπελθόντος τοῦ Σα-
 τανᾶ καὶ καταλύσαντος αὐτό, οὐκ ἐπιγράφουσι τὴν αἰτίαν ἐ-
 10 κείνῳ, ἀλλὰ λέγουσιν· Ὁ δεῖνα ὁ ἄνθρωπος παραγενόμενος ἐ-
 βάσκηγε τῷ ἔργῳ, ἐπιγράφοντες τὴν αἰτίαν τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ
 διάβολος ἀπ' ἀρχῆς βάσκανός ἐστι καὶ πολέμιος τοῖς ἀνθρώ-
 ποις. Ἐὰν ἴδῃ ἔργον καλὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, φθονεῖ καὶ ἀγωνίζε-
 ται καταργῆσαι αὐτό, καὶ ἐπειδὴ ἀόρατός ἐστι, πάντοτε διὰ προ-
 15 φάσεως πολεμεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα, ποιήσαντος αὐτοῦ τὸ κα-
 κόν, ἄλλοις ἐπιγράψῃ ἀναίτιοις. Ὅτε οὖν ἴδῃ βῶδν καλὸν καλῶς
 ἀγωνιζόμενον ἐν ἀμάξῃ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπαινούμενον, προσέρ-
 χεται καὶ διαρρήσσει αὐτόν· καὶ οὐκ αἰτιᾶται ὁ ἄνθρωπος τὸν
 ἐνεργήσαντα διάβολον εἰς τὸ κακόν, ἀλλ' ὑποβληθεὶς ἐξ αὐτοῦ,
 20 καταρᾶται καὶ βλασφημεῖ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅμοίως ἐξῆλθέ τις
 εἰς ἀποδημίαν, καὶ ἄπρακτος ἀνέλυσεν, καὶ εὐθὺς λέγει· Ὁ δεῖνά
 μοι ὑπήντησεν ἀπιόντι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέτυχον. Καὶ οὐκ αἰτιᾶται
 τὸν διάβολον τὸν ἐνεργήσαντα, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀναίτιον
 ὄντα, ὡς κακόφθαλμον. Καὶ βλέπε δραπέτου πονηροῦ ἐνέργειαν.
 25 Οἷον δ' ἂν μέλλωσι παραφυλάττεσθαι ἄνθρωπον, τοῦτον καὶ
 ἐνεργεῖ ἀπαντῆσαι αὐτοῖς.

Τίτλος κη'.— Περὶ παραθήκης, καὶ ὅτι χρή πιστῶς
 ποιεῖσθαι τὴν ταύτης φυλακὴν, καὶ μηδαμῶς δόλον εἰς
 ἀποστέρησιν τοῦ παραθεμένου μηχανᾶσθαι.

τελοῦν ἔθιμα αἰρετικῶν. Διότι μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου ἀποφεύγουν νὰ δώσουν στὸν γείτονα φωτιά. Ἄλλοίμονο σ' αὐτοὺς πού τὰ κάνουν αὐτά! Ὅσοι τὰ τηροῦν αὐτὰ παρακούοντας τὸν Θεό, δὲν βρίσκονται στὴν κατάστασι τῆς χάριτος, ἀφοῦ δὲν δέχθηκαν τὸ Εὐαγγέλιο, ἀλλὰ, μιμούμενοι τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς αἰρετικούς, ἔχουν κληρονομήσει τὴν τύχη ἐκείνων. Διότι ὁ Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ τηρεῖ τίποτε ἀπὸ αὐτά. Νὰ μὴ παρατηρεῖτε τίς μέρες καὶ τίς ὥρες καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς κλήδονες. Πολλοὶ λοιπὸν ἐνῶ κάνουν τὸ καλὸ, ὅταν ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ τὸ καταργεῖ, δὲν ἀποδίδουν τὴν αἰτία σ' ἐκεῖνον, ἀλλὰ λένε· Ὁ τάδε ἄνθρωπος ἤρθε καὶ μάτιαξε τὸ ἔργο, ἀποδίδοντας τὴν αἰτία στὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας ὁ διάβολος εἶναι αὐτὸς πού ἀπὸ φθόνον προξενεῖ κακὸ καὶ ἐχθρεύεται τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν δεῖ ἓνα καλὸ ἔργο στὸν ἄνθρωπο ζηλεύει, καὶ ἀγωνίζεται νὰ τὸ καταργήσῃ. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀόρατος, πολεμεῖ τὸν ἄνθρωπο πάντοτε μὲ κάποια πρόφασι, ὥστε, ἂν καὶ κάνει αὐτὸς τὸ κακὸ, νὰ ἀποδοθεῖ σὲ ἄλλους πού δὲν φταῖνε. Ὅταν λοιπὸν δεῖ ἓνα βόδι καλὸ, πού ἀγωνίζεται καλὰ στὴν ἄμαξα καὶ ἐπαινεῖται ἀπὸ ὅλους, ἔρχεται καὶ τὸ κάνει νὰ σκάσει· καὶ ὁ ἰδιοκτήτης του δὲν κατηγορεῖ τὸν διάβολο πού συνέβαλε στὸ κακὸ, ἀλλὰ μὲ ὑποβολὴ τοῦ διαδόλου καταριέται καὶ βλασφημεῖ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπίσης, φεύγει κάποιος σὲ ἀποδημία καὶ γυρίζει ἄπρακτος, καὶ ἀμέσως λέει· Μὲ συνάντησε ὁ τάδε ὅταν πήγαινα καὶ γι' αὐτὸ ἀπέτυχα. Καὶ δὲν κατηγορεῖ τὸν διάβολο πού τὸ ἔκανε, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπο πού εἶναι ἀναίτιος, ὅτι δῆθεν ἔχει κακὸ μάτι. Καὶ πρόσεχε τοῦ πονηροῦ δραπέτη τὴν ἐνέργεια· ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖο προφυλάγονται οἱ ἄνθρωποι, αὐτὸν φροντίζει νὰ τοὺς συναντήσῃ.

Τίτλος 28.— **Γιὰ τὴν παρακαταθήκη, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὴν φυλάμῃ πιστὰ καὶ νὰ μὴ ἐπινοοῦμε κατὰ κανένα τρόπο δόλο, ἢ ν' ἀποστεροῦμε ἐκεῖνο πού μᾶς ἐμπιστεύθηκαν.**

Ἐξ 22, 7-8. 10-13: «Ἐὰν κάποιος δώσει στὸν πλησίον του

σκεύη φυλάζαι, καὶ κλαπῆ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν εὐρεθῆ ὁ κλέψας, ἀποτίσει διπλοῦν. Ἐὰν δὲ μὴ εὐρεθῆ ὁ κλέψας, προσελεύσεται ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁμείται περὶ πάσης ἀπωλείας. Ἐάν τις δῶ τῶ πλησίον ὑποζύγιον, ἢ
 5 μόσχον, ἢ πρόβατον, ἢ κτῆνος φυλάζαι, καὶ τελευτήσῃ ἢ συντριβῆ ἢ αἰχμάλωτον γένηται, καὶ μηδεὶς ἴδῃ, ὄρκος ἔσται τοῦ Θεοῦ ἀναμέσον ἀμφοτέρων, καὶ προσδέξεται ὁ κύριος αὐτοῦ, ἀποτίσει τῶ κυρίῳ αὐτοῦ· ἐὰν δὲ θηράλωτον γένηται, ἄξει αὐτὸν ἐπὶ τὴν θήραν, καὶ οὐκ ἀποτίσει».

10

Τίτλος κθ'.— Περὶ πρεσβυτέρων.

Εὐσεβίου: «Πολλοὶ ἁμαρτωλοὶ, πρεσβύτεροι ὄντες, προσφέρουσιν, καὶ οὐκ ἀποστρέφεται ὁ Θεός, ἀλλὰ τῶ Πνεύματι τῶ ἀγίῳ ἀγιάζει τὰ προκειμένα δῶρα. Καὶ ὁ μὲν ἄρτος γίνεται σῶμα τίμιον τοῦ Κυρίου, τὸ δὲ ποτήριον αἷμα τίμιον τοῦ Κυρίου. Εἰσὶν
 15 οὖν τινες ὑπολαμβάνοντες, ὡς εὐλογόν τι ποιοῦντες, καὶ μὴ κοινωνοῦντες παρ' αὐτῶν, μὴ εἰδότες, ὅτι χειρὸν κατακρίνονται. Τίς γὰρ εἶ σὺ ὁ κρίνων τὸν ἄρχοντά σου; Οὐκ ἤκουσας τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι «ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεῖς κακῶς»; Καὶ πάλιν, «σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῶ ἰδίῳ
 20 Κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει». Πότε ἔγνωσ ὅτι πρόβατον ποιμένα διέσωσεν, ἢ κατὰ ποιμένος κατηγορίαν συνάπτει; Ὡσπερ οὖν τὸ ἄλογον πρόβατον οὐ δύναται ὀξῦναι τοὺς ὀδόντας κατὰ τοῦ ποιμένος, οὕτως οὐδὲ τῶ λογικῷ προβάτῳ ἐπιβάλλει ὀξύνειν τὴν γλῶσσαν εἰς κατηγορίαν. Σὺ ὁ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενος καὶ χει-
 25 ραγωγούμενος, οὐκ ἔχεις ἐξουσίαν κρίνειν καὶ ἐλέγχειν αὐτόν,

χρήματα ἢ κάποια ἀντικείμενα γιὰ νὰ τὰ φυλάξει, καὶ κλαποῦν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν βρεθεῖ ὁ κλέφτης θὰ δώσει τὰ διπλά. Ἐὰν ὁμως δὲν βρεθεῖ ὁ κλέφτης, νὰ παρουσιαστῆ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ σπιτιοῦ μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ νὰ ὀρκιστῆ γιὰ ὅλα τὰ ἀπωλεσθέντα. Ἐὰν κάποιος δώσει στὸν πλησίον του ὑποζύγιο ἢ μωσχάρι ἢ πρόβατο ἢ ὅποιοδῆποτε ζῶο, γιὰ νὰ τὸ φυλάξει, καὶ ἐκεῖνο πεθάνει ἢ τραυματισθεῖ ἢ αἰχμαλωτισθεῖ καὶ δὲν τὸ δεῖ κανένας, νὰ δίνεται ὀρκος τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν δύο, καὶ νὰ γίνεται δεκτὸς ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ ζώου, ὥστε νὰ μὴ πληρώνει ἀποζημίωση. Ἐὰν ὁμως κλαπῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν φύλακα, θὰ πληρώσει ἀποζημίωση στὸν κύριο τοῦ ζώου. Ἐὰν πάλι φαγωθεῖ ἀπὸ θηρία, θὰ ὀδηγεῖ τὸν κύριό του στὰ λείψανα τοῦ ζώου καὶ δὲν θὰ πληρώνει ἀποζημίωση

Τίτλος 29.— Γιά τοὺς πρεσβύτερους.

Εὐσεβίου: Πολλοὶ πρεσβύτεροι, ἂν καὶ εἶναι ἁμαρτωλοί, κάνουν προσφορὰς καὶ ὁ Θεὸς δὲν τις ἀποστρέφεται, ἀλλὰ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀγιάζει τὰ δῶρα ποὺ προσφέρονται, καὶ ὁ μὲν ἄρτος γίνεται πολύτιμο σῶμα τοῦ Κυρίου, τὸ δὲ ποτήριο πολύτιμο αἷμα τοῦ Κυρίου. Ὑπάρχουν λοιπὸν μερικοὶ οἱ ὅποιοι, νομίζοντας ὅτι κάνουν κάτι καλὸ, δὲν κοινωνοῦν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν ὅτι θὰ καταδικαστοῦν χειρότερα. Διότι ποιὸς εἶσαι σὺ ποὺ κατακρίνεις τὸν ἀρχηγό σου; Δὲν ἄκουσες τὸν Ἀπόστολο ποὺ λέει, ὅτι «δὲν πρέπει νὰ κακολογεῖς τὸν ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου»⁴¹; Καὶ πάλι· «ποιὸς εἶσαι σὺ ποὺ κρίνεις τὸν ὑπηρετὴ τοῦ ἄλλου; Τὸ ἂν θὰ σταθεῖ ἢ θὰ πέσει ἀφορᾶ τὸν δικό σου κύριο»⁴². Πότε ἄκουσες ὅτι τὸ πρόβατο διδάσκει⁴³ τὸν ποιμένα, ἢ ἐκτοξεύει ἐναντίον τοῦ ποιμένος του κατηγορία; Ὅπως λοιπὸν τὸ ἄλλογο πρόβατο δὲν μπορεῖ νὰ ἀκονίσει τὰ δόντια του ἐναντίον τοῦ ποιμένος, ἔτσι οὔτε στὸ λογικὸ πρόβατο ἐπιτρέπεται νὰ ἀκονίζει τὴ γλώσσα του γιὰ νὰ κατηγορήσει. Σὺ ποὺ διδάσκεσαι καὶ χειραγωγεῖσαι ἀπὸ αὐτόν, δὲν ἔχεις δικαίωμα νὰ τὸν κρίνεις καὶ νὰ τὸν ἐλέγχεις ὅπως εἶπε ὁ

43. Ὁ Migne ἔχει «ἔσωσεν» ἀντὶ διδάσκει.

καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος: «μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκοτίους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος ἔχει ἐξουσίαν κρίνειν σε, ὁ δὲ
 5 ἐκεῖνον κρίνων ὁ Κύριός ἐστιν». Καὶ πάλιν· «μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε». Σὺ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ προσκύνησιν ἀπόδος, καθὼς παρήγγειλέ σοι Παῦλος, λέγων· «ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμὴν». Τὰ τοῦ κανόνος πλήρωσον· τὰς ἀπαρχὰς τῶν πρωτογεννημάτων σου
 10 προσένεγκε τῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ περιεργαζόμενος τὴν ἀνάλωσιν αὐτῶν. Εἰ δὲ κρίνειν βούλει, ὅπερ οὐκ ἐπιτρέπεται σοι, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖον τῆς ψυχῆς σου. Γνώθι τὰ τοῦ συνειδότος σου, εἰ οὐκ ἐφόνευσας, οὐκ ἐμοίχευσας, οὐκ ἐπόρνευσας, οὐκ ἐπλεονέκτησας, οὐχ ἤρπασας, οὐκ ἐλοιδόρησας, οὐκ ἐπιώρκησας, οὐκ
 15 ἐψεύσω, καὶ εἰ οὐδὲν τῶν ἀπηγορευμένων διεπράξω· καὶ οὕτως οὐκ ἐπιτρέπεται σοι κρίνειν τὸν ἄρχοντά σου. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτως· «ταπεινὸς γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος». Ἐκαστος οὖν τὰς ἰδίας πράξεις βλεπέτω, μὴ κρίνων τὸν πλησίον αὐτοῦ. Εἰ δέ τις, παπαρακούσας τῶν εἰρημένων, ἐπιβάλλει τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ
 20 εἰς κατηγορίαν τοῦ πλησίον, τὴν αὐτοῦ ἀντιμισθίαν καὶ αὐτὸς προσδοκάτω ὑπομένειν ἐν τάχει. Ἄ γάρ τις εἰς τὸν πλησίον ἐργάσεται, ταῦτα καὶ αὐτὸς προσδοκάτω ἀπολήψεσθαι, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι «οἷῳ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν». Ἐκαστος ὑμῶν τοῖς ἰδίῳις ἔργοις προσεχέτω· μεριμνήσωμεν
 25 περὶ τῶν ἡμετέρων κακῶν, καὶ ὧν οὐ προσετάχθημεν κρίνειν, μὴ κρίνωμεν.

Πλὴν καὶ ὁ ἱερεὺς ὀφείλει διακεῖσθαι πρὸς τὸν λαόν, πρὸ πάντων γνησίως ὑπερευχόμενος αὐτοῦ ἐξ ὄλης καρδίας αὐτοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθη-

44. Α' Κορ. 4,5-6.

45. Α' Κορ. 4,4.

Ἄποστολος· «να μὴ κρίνετε πρὶν ἀπὸ τὸν ὀρισμένο καιρὸ, μέχρι νὰ ἔρθει ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ φέρει σὸ φῶς αὐτὰ πού κρύβονται σὸ σκοτάδι, καὶ θὰ φανερώσει τίς σκέψεις τῶν καρδιῶν, καὶ τότε θὰ ἀποδοθεῖ ἔπαινος στὸν καθένα ἀπὸ τὸν Θεό»⁴⁴. Ἐκεῖνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σὲ κρίνει, ἐνῶ ἐκεῖνος πού κρίνει αὐτὸν εἶναι ὁ Κύριος⁴⁵. Καὶ πάλι· «να μὴ κρίνετε, γιὰ νὰ μὴ κριθεῖτε»⁴⁶. Ἐσὺ ἀπόδωσέ του τὴν τιμὴ καὶ προσκύνηση πού τοῦ ὀφείλεις, ὅπως παραγγέλλει ὁ Παῦλος λέγοντας· «ἀποδώστε λοιπὸν σὲ ὅλους ὅ,τι τοὺς ὀφείλετε· σ' ἐκεῖνον πού ὀφείλετε φόρο, τὸν φόρο· σ' ἐκεῖνον πού ὀφείλετε τιμὴ, τὴν τιμὴ»⁴⁷. Ἐκπλήρωσε τὸν κανόνα· πρόσφερε στὴν Ἐκκλησία τίς ἀπαρχὰς τῶν πρώτων προϊόντων σου, χωρὶς νὰ ἐξετάξεις πῶς ἔσοδεύονται αὐτά. Ἐὰν δὲ θέλεις νὰ κρίνεις, πρᾶγμα πού δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται, μὲς μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου. Γνώρισε ὅσα ὑπάρχουν στὴ συνειδήσή σου, ἐὰν δὲν σκότισες, δὲν μοίχευες, δὲν διέπραξες πορνεία, δὲν ὑπῆρξες πλεονέκτης, δὲν ἄρπαξες, δὲν βλασφήμησες, δὲν πάτησες τὸν ὄρκο σου, δὲν εἶπες ψέματα, καὶ ἂν δὲν ἔκανες τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι ἀπαγορευμένα. Ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κατακρίνεις τὸν ἄρχοντά σου. Ἡ καλύτερα οὔτε καὶ τότε σοῦ ἐπιτρέπεται· διότι «ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τοὺς ταπεινούς»⁴⁸. Ὁ καθένας λοιπὸν ἃς βλέπει τίς δικές του πράξεις, καὶ νὰ μὴ κατακρίνει τὸν διπλανό του. Ἐὰν ὅμως κάποιος παρακούοντας αὐτὰ πού εἰπώθησαν ἀφήσει τὴ γλῶσσα του νὰ κατηγορήσει τὸν διπλανό του, ἃς περιμένει καὶ αὐτὸς νὰ λάβει τὴν ἀνταμοιβή του γρήγορα. Διότι, ἐκεῖνα πού κάνει κάποιος στὸν πλησίον του, αὐτὰ νὰ περιμένει ὅτι θὰ ἀπολάβει καὶ αὐτός, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, ὅτι «μὲ ὅποιο μέτρο μετράτε, θὰ σᾶς ἀντιμετρηθεῖ»⁴⁹. Ὁ καθένας σας νὰ προσέχει τὰ ἔργα του· ἃς φροντίζουμε γιὰ τὰ δικά μας κακά, καὶ νὰ μὴ κρίνουμε αὐτοὺς πού διαταχθήκαμε νὰ μὴ τοὺς κρίνουμε.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερέας ὀφείλει νὰ φέρεται πρὸς τὸν λαὸ καλὰ, καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ προσεύχεται εὐλικρινὰ γι' αὐτὸν μὲ ὅλη τὴν καρδιά του. Ὅπως εἶπε ὁ Κύριος· «ὁ ποιμένας ὁ καλὸς θυσιάζει τὴ ζωὴ του

46. *Ματθ.* 7, 1.48. *Ἰακ.* 4, 647. *Ρωμ.* 13, 7.49. *Ματθ.* 7, 2.

σιν ὑπὲρ τῶν προβάτων», τὸν ἐν ἀνάγκαις βοηθῶν, τὸν λυπού-
 μενον παρακαλῶν, τὸν πεπλανημένον ἐπιστρέφων, τὸν πένητα
 παραμυθούμενος, ἀμνησικάκος, ἀμνημονῶν τῶν εἰς αὐτὸν γινο-
 μένων κακῶν. Ἐπειδὴ μνησικάκου προσευχὴ ἀπρόσδεκτος
 5 παρὰ Κυρίῳ, τῆς κακίας μενούσης ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἐὰν μὴ
 διαλλαγῆς τῷ πλησίον σου, μὴ ἀπέλθῃς εἰς τὸ θυσιαστήριον.
 Μνήσθητι τῆς παραγγελίας τοῦ Κυρίου· «ἐὰν προσφέρῃς τὸ
 δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κάκει μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός
 σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,
 10 καὶ ὕπαγε διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφε-
 ρε τὸ δῶρόν σου». Μὴ μνησικακήσης· δόλους μὴ μελέτα, ἵνα μὴ
 τὸν μὲν ταπεινοῖς, τὸν δὲ ὑψοῖς· μὴ τὸν μὲν πλούσιον προτιμήσης
 διὰ τῆς πρωτοκλισίας, τὸν δὲ πένητα παροραῖς, ἀλλὰ τὴν ἰσότητα
 πρὸς πάντας φύλαξον. Κατηγορίαν ταχέως μὴ παραδέξῃ· ἀπὸ
 15 ἀκοῆς μὴ κρίνης ποτέ· πολλοὶ γὰρ κατὰ φθόνον καὶ ἔριν κατηγο-
 ροῦσι τοῦ πλησίον· ἐὰν δὲ καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας εὔρης τὸν
 ἀμαρτάνοντα, μὴ εὐθέως ἐπὶ πάντων αὐτὸν ἐλέγξης, ἵνα μὴ πε-
 ρισσοτέρως δώσης αὐτῷ καιρὸν μηδένα αἰδεῖσθαι. Δύο γὰρ
 κακὰ κέκτηται τὸ ἐπὶ πάντων ἐλεγχθῆναι. Οἱ μὲν γὰρ ἐλεγχόμε-
 20 νοι πεπαρησιασμένως κτῶνται τὴν ἀμαρτίαν. Μέχρι γὰρ τοῦ
 ἐλεχθῆναι, καὶ φοβεῖται καὶ αἰσχύνεται. Ὅτε δὲ ἐλέγχεται ἐπὶ
 πάντων, αἰσχυντότερος γίνεται. Οἱ δὲ ἐλεγχόμενοι μὴ φέροντες
 τὴν αἰσχύνην, τρέπονται ἐπὶ τὰ χεῖρονα. Τοιοῦτός ἐστιν ὁ Σατα-
 νᾶς. Ὑποβάλλει ποιῆσαι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐπι-
 25 τελέσαι καὶ τὴν αἰσχύνην. Διὰ οὖν ταύτας τὰς παγίδας τοῦ ἐ-
 χθροῦ, ὁ πιστευθεὶς ποιμὴν Χριστοῦ ὀφείλει πρᾶξ εἶναι, καὶ
 μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας ἐπιζητεῖν, καὶ ἐὰν εὔρη τὸν ἡμαρτηκότα,
 μὴ εὐθέως αὐτὸν ἐκβάλλῃ τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ, δραξάμενος
 αὐτὸν ὁ Σατανᾶς, ἴδιον ποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν γὰρ ἐκ-
 30 βληθῇ ἄνθρωπος τῆς Ἐκκλησίας, εὐθέως παραλαμβάνει αὐτὸν
 ὁ Σατανᾶς, καὶ ἕως ὅτε δέξῃται αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος, οὐκ ἀφί-

για τὰ πρόβατα»⁵⁰, βοηθώντας εκείνον πού ἔχει ἀνάγκες, παρηγορώντας αὐτὸν πού εἶναι λυπημένος, ἐπιστρέφοντας ἐκεῖνον πού ἔχει χάσει τὸν δρόμο του, παρηγορώντας τὸν φτωχό, χωρὶς νὰ κρατάει κακία καὶ ξεχνώντας τὰ κακὰ πού ἔχουν γίνει σ' αὐτόν. Διότι ἡ προσευχή τοῦ μνησικακοῦ δὲν εἶναι δεκτὴ ἀπὸ τὸν Κύριο, ὅσο ἡ κακία μένει μέσα στὴν καρδιά του. Ἐὰν δὲν συμφιλιωθείς μὲ τὸν πλησίον σου νὰ μὴ πᾶς στὸ θυσιαστήριο. Θυμήσου τὴν ἐντολή τοῦ Κυρίου· «Ἐὰν προσφέρεις τὸ δῶρο σου στὸ θυσιαστήριο καὶ ἐκεῖ θυμηθεῖς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει κάτι ἐναντίον σου, ἄφησε ἐκεῖ στὸ θυσιαστήριο τὸ δῶρο, πήγαινε συμφιλιώσου μὲ τὸν ἀδελφό σου, καὶ τότε ἔλα καὶ πρόσφερε τὸ δῶρο σου»⁵¹. Νὰ μὴ κρατᾶς μῖσος νὰ μὴ ἐπινοεῖς δόλους, ὥστε νὰ μὴ ταπεινώνεις τὸν ἕνα καὶ ἀνυψώνεις τὸν ἄλλο· νὰ μὴ προτιμᾶς τὸν πλούσιο γιὰ τὶς πρωτοκαθεδρίες καὶ παραβλέπεις τὸν φτωχό, ἀλλὰ νὰ τηρεῖς πρὸς ὅλους ἰσότητα. Νὰ μὴ παραδέχεσαι γρήγορα κατηγορία· νὰ μὴ κρίνεις ποτὲ ἀπὸ τὶς διαδόσεις· διότι πολλοὶ ἀπὸ φθόνο καὶ ἐριστικὴ διάθεση κατηγοροῦν τὸν πλησίον. Ὅμως καὶ ὅταν βρεῖς μὲ κάθε βεβαιότητα αὐτὸν πού ἡμάρτησε, νὰ μὴ τὸν ἐλέγξεις μπροστὰ σὲ ὅλους, γιὰ νὰ μὴ τοῦ δώσεις περισσότερη εὐκαιρία νὰ μὴ σέβεται κανέναν. Διότι ὁ ἔλεγχος μπροστὰ σὲ ὅλους περικλείει δύο κακὰ. Οἱ ἐλεγχόμενοι δηλαδὴ ἀντιμετωπίζουν τὴν ἁμαρτία μὲ θάρρος, ἀφοῦ μέχρι νὰ ἐλεγχθοῦν καὶ φοβοῦνται καὶ ντρέπονται. Ὅταν ὅμως ἐλέγχονται μπροστὰ σὲ ὅλους, γίνονται πιὸ ἀδιάντροποι. Καὶ οἱ ἐλεγχόμενοι, μὴ ὑποφέροντας τὴν ντροπή, στρέφονται στὰ χειρότερα. Τέτοιος εἶναι ὁ Σατανᾶς. Μᾶς ὑπαγορεύει νὰ κάνουμε τὴν ἁμαρτία καὶ ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας νὰ κάνουμε καὶ τὴν ἀδιαντροπιά. Ἐξαιτίας ἀκριβῶς αὐτῶν τῶν παγίδων τοῦ ἐχθροῦ, ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ ποίμνη τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλει νὰ εἶναι πρᾶος, καὶ νὰ ἀναζητεῖ τὰ πρόβατα μὲ πολλὴ ἀσφάλεια. Καὶ ὅταν βρεῖ αὐτὸν πού ἡμάρτησε, νὰ μὴ τὸν ἀποβάλει ἀμέσως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, γιὰ νὰ μὴ τὸν πάρει ὁ Σατανᾶς καὶ τὸν κάνει δικό του ἄνθρωπο. Διότι, ὅταν ἕνας ἄνθρωπος διωχθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀμέσως τὸν παραλαμβάνει ὁ Σατανᾶς καὶ μέχρι νὰ τὸν δεχθεῖ ὁ πρεσβύτερος, δὲ φεύγει ἀπὸ

50. Ἰω. 10, 11. 51. Ματθ. 5, 23-24.

σταται ἀπ' αὐτοῦ. Ὅταν γὰρ ἀφορισθῇ ἄνθρωπος, ἔξω τῶν ὄρων τῶν χριστιανικῶν εὐρίσκεται. Καὶ ὅσον ἂν χρόνον μένη ἀφορισμένος, ἐν ἐκείνῳ τῷ κόσμῳ μετὰ τῶν Ἑλλήνων κρίνεται. Λαβὼν οὖν αὐτὸν κατὰ μόνας, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, 5 νουθέτησον, οὐ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς. Καὶ εἰ μὲν ἐπήκουσέ σου, ἐκέρδησας αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι «ὁ ἐπιστρέψας ἄνθρωπον ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν». Ἐὰν δὲ μετὰ τὰς τρεῖς νουθεσίας παρακούσῃ καὶ μὴ διορθώσῃται, ἔκκοψον 10 αὐτὸν ἀπὸ σοῦ, καὶ τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ συνεσθίετε, ἕως ἂν διορθώσῃται ἑαυτὸν.

Τίτλος λ:— *Περὶ προσφυγίου καὶ τῶν προσφευγόντων ἐν ἱεροῖς τόποις, καὶ ὅτι χρὴ τοῖς μὲν ἀνευθύνους βοηθεῖν, τοὺς δὲ ὑπαιτίους ἀποπέμπεσθαι καὶ ἐκδιώκειν.*

15

κειν.

Ἐξ. 21, 14: «Ἐὰν ἐπίθηταί τις τῷ πλησίον αὐτοῦ ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλω, καὶ καταφεύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου λήψῃ αὐτὸν θανατῶσαι».

Παροιμ. 24(Μασ. 30), 10: «Μὴ παραδῶς οἰκέτην εἰς χεῖρας δεσπότου, μήποτε καταράσῃται σε καὶ ἀφανισθῆς».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΜΓ' Εἰς Βασίλειον: Ἐτυχὲ γυναικὰ τινα τῶν ἐπιφανῶν ἐξ ἀνδρὸς οὐ πρὸ πολλοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντος χηρεῦσαι. Ὁ δὲ τοῦ δικαστοῦ σύνεδρος ἐβιάζετο, πρὸς γάμον ἔλκων ἀπάξουσιν. Ἡ δὲ οὐκ ἔχουσα ὅπως διαφύγῃ 25 τὴν τυραννίδα, βουλὴν βουλεύεται οὐ τολμηρὰν μᾶλλον, ἢ συνετήν. Τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσφεύγει καὶ Θεὸν ποιεῖται προστάτην κατὰ τῆς ἐπηρείας. Τί οὖν ἔδει ποιεῖν, μὴ ὅτι τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τῶν τοιούτων ἅπασιν νομοθέτην, ἄλλον δὲ τινα τῶν πολὺ μετ' ἐκεῖνον, ἱερέα δὲ ὁμῶς οὐκ ἀντιποιεῖσθαι ἔδει; Οὐ χεῖ-

αὐτόν. Διότι, ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἀφορισθεῖ, βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ χριστιανικά ὄρια. Καὶ ὅσο χρονικὸ διάστημα μένει ἀφορισμένος, κρίνεται μ' ἐκεῖνο τὸν κόσμον μαζί με τοὺς ἔθνικούς. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν πάρεις ἰδιαιτέρως, μάλωσέ τον, παρακάλεσέ τον, συμβούλευσέ τον, ὄχι μόνο μὰ φορά, ἀλλὰ καὶ δύο καὶ τρεῖς. Καὶ ἂν σὲ ἀκούσει, κέρδισες τὴν ψυχὴ του, ὅπως λέει καὶ ἡ Γραφή· «ὅποιος ἐπαναφέρει ἓνα ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς πλάνης του, θὰ σώσει μὰ ψυχὴ ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ θὰ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν»⁵². Ἐὰν ὅμως ὕστερα ἀπὸ τὶς τρεῖς νουθεσίαι παρακούσει καὶ δὲν διορθωθεῖ, ἀποκοψέ τον ἀπὸ σένα, καὶ με αὐτὸν νὰ μὴ τρώτε μαζί του, μέχρι νὰ διορθωθεῖ.

Τίτλος 30.— **Γιὰ τὸ καταφύγιον (ἀσυλον) καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ καταφεύγουν στοὺς ἱερούς τόπους· καὶ ὅτι πρέπει ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀθῶοι νὰ τοὺς βοηθοῦμε, ἐνῶ τοὺς ἐνόχους νὰ τοὺς ἀπομακρύνουμε καὶ νὰ τοὺς διώχνουμε.**

Ἐξ. 21, 14: «Ἐὰν κάποιος βάλει με τὸν νοῦ του καὶ φονεύσει τὸν πλησίον του με δόλο καὶ καταφύγει στὸ θυσιαστήριον γιὰ νὰ σωθεῖ, νὰ τὸν πάρεις ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον καὶ νὰ τὸν σκοτώσεις».

Παροιμ. 24(Μασ. 30), 10: «Δούλον ποὺ προσέφυγε σὲ σένα νὰ μὴ τὸν παραδώσεις στὰ χέρια τοῦ κυρίου του, γιὰ νὰ μὴ σὲ καταραστεῖ καὶ καταστραφεῖς».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ἐγκωμαστικὸς εἰς τὸν Μ. Βασίλειον. Συνέβη νὰ χηρέψει κάποια γυναῖκα ἀπὸ τὶς ἐπιφανεῖς, ὅταν πέθανε ὁ ἄνδρας τῆς πρὶν ἀπὸ λίγο χρόνον, καὶ ὁ σύνεδρος τοῦ δικαστῆ τὴν πίεζε νὰ τὴν πατρευτεῖ. Ἐκείνη μὴ ξέροντας πῶς νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴ βασανιστικὴ πίεσίν του, πῆρε μὰ ἀπόφαση ὄχι τολμηρῆ, ἀλλὰ μᾶλλον συνετῆ. Κατέφυγε στὴ ἁγία τράπεζα καὶ ἔκανε προσάτη τῆς τὸν Θεὸ ἀπὸ τὴν ἐνόχλησίν του. Τί ἔπρεπε νὰ κάνει λοιπὸν ἀφοῦ δὲν μπορούσε νὰ ὑποκαταστήσει τὸ μέγα βασίλειον, τὸν νομοθέτη τῶν θεμάτων αὐτῶν γιὰ ὅλους, με κάποιον ἄλλον ἀπὸ

52. Ἰακ. 5, 20.

ρα ὀρέγειν Θεοῦ φιλανθρωπία, καὶ νόμῳ τῷ τετιμηκότι θυσια-
 στήρια; οὐ πάντα δρᾶσαι καὶ παθεῖν ἐθελῆσαι πρότερον, ἢ τι
 βουλευσασθαι κατ' αὐτῆς ἀπάνθρωπον; καὶ καθυβρίσαι μὲν τὴν
 ἱερὰν τράπεζαν, καθυβρίσαι δὲ τὴν πίστιν μεθ' ἧς ἰκέτευεν; Οὐ,
 5 φησὶν ὁ κενὸς δικαστὴς, ἀλλ' ἠττάσθαι χρὴ πάντας τῆς ἐμῆς δυ-
 ναστείας, καὶ προδότας γενέσθαι Χριστιανοὺς τῶν οἰκείων νό-
 μων. Ὁ μὴν ἐζήτει τὴν ἰκέτιν, ὁ δὲ εἶχετο κατὰ κράτος· ὁ δὲ ἐξε-
 μαίνεται, καὶ τέλος προπέμπει τινὰς τῶν ἐπ' ἐξουσίας, τὸν τοῦ
 ἀγίου κοιτωνίσκον ἐξερευνήσαντας, οὐ κατὰ χρεῖαν μᾶλλον ἢ
 10 ἀτιμίαν. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν παρεῖναι καὶ ἀπο-
 λογεῖσθαι κελεύει, ὡς ἓνα τῶν κατακρίτων. Ὁ δὲ παρῆν, ὁ δὲ
 προὐκάθητο γέμων θυμοῦ καὶ φρονήματος, καὶ τὰ λοιπά.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Πρὸς Εὐτρόπιον: Τίνος ἔνεκεν ἀγανα-
 κτεῖς, ἀγαπητέ, ἐπειδὴ εἰς Ἐκκλησίαν κατέφυγεν ὁ πολεμήσας
 15 αὐτὴν διηνεκῶς; Διὰ τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα δοξάζειν χρὴ τὸν
 Θεόν, ὅτι, ἦν αὐτὸς ἀπετειχίσεν καὶ ἀπεκώλυσε καταφυγεῖν
 γράμμασι καὶ νόμοις, αὐτὸς διὰ τῶν ἔργων ἠκύρωσε, μαθὼν
 ὅπερ ἐποίησε, καὶ τὸν νόμον ἔλυσε πρῶτος αὐτός, δι' ὧν ἔπαθεν,
 καὶ γέγονε τῆς οἰκουμένης θέατρον, καὶ σιγῶν ἐντεῦθεν ἀφήσι
 20 φωνὴν ἅπασι, παραινῶν καὶ λέγων, Μὴ ποιῆτε τοιαῦτα, ἵνα μὴ
 πάθητε τοιαῦτα, καὶ διδάσκαλος ἀνεφάνη διὰ τῆς συμφορᾶς.

Ἰωσήπου: Εἰ ἄγαλμα νεκρὸν τε καὶ ἄψυχον ἰκανὸν σώζειν
 τοὺς ἐπ' αὐτὸ καταφεύγοντας, δι' ἣν ἐξεικόνισται καὶ κεχαρα-
 κτήριται μορφήν, πόσῳ καὶ πλέον ἱερὸν Θεοῦ ἐνδιαίτημα πε-
 25 ριέπειν καὶ σκέπειν ὀφείλει τοὺς ἐπ' αὐτὸ καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπι-
 κουρίαν ἐνθέσμως προσφεύγοντας; Οὐ γὰρ θέμις μετὰ τυραννι-
 κοῦ φρυάγματος ἐπιβαίνειν κατατολμῶν τοῖς ἀβάτοις, καὶ χειρὶ

τούς καλύτερους μετά ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπως ἴσως ὅμως ἱερέα; Δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπλώσει τὸ χέρι τῆς στὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ νόμο ἐτίμησε τὰ θυσιαστήρια; Δὲν ἔπρεπε προηγουμένως νὰ θελήσει καὶ νὰ κάνει τὰ πάντα, παρὰ νὰ σκεφτεῖ ἐναντίον τῆς κάτι ἀπάνθρωπο, καὶ νὰ βεβηλώνει τὴν ἁγία τράπεζα καὶ τὴν πίστη μὲ τὴν ὁποία παρακαλοῦσε; Ὅχι, λέει ὁ μῶρος δικαστῆς, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσουν ὅλοι μπροστὰ στὴ δική μου ἐξουσία καὶ νὰ προδώσουν οἱ Χριστιανοὶ τοὺς νόμους τους. Ἐκεῖνος λοιπὸν ζητοῦσε αὐτὴν πού εἶχε καταφύγει παρακαλώντας, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀντιστεκόταν ὅσο μποροῦσε· καὶ ἐκεῖνος ἐξοργιζόταν, καὶ τελικὰ ἔστειλε μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς πού βρῖσκονται στὴν ἐξουσία, νὰ ἐξερευνήσουν τὸν μικρὸ κοιτῶνα τοῦ ἁγίου, ὄχι γιατί ἦταν ἀπαραίτητο, ἀλλὰ γιὰ ἐξευτελισμό. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ διέταξε νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς παρὼν στὴ δίκη καὶ νὰ ἀπολογηθεῖ, σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους. Καὶ ἐκεῖνος ἦταν παρὼν, ἐνῶ ὁ δικαστῆς καθόταν γεμάτος θυμὸ καὶ ὕφος, καὶ τὰ λοιπὰ.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Πρὸς Εὐτρόπιον: Γιὰ ποιὸν λόγο ἀγανακτεῖς, ἀγαπητέ, ἐπειδὴ κατέφυγε στὴν Ἐκκλησία αὐτὸς πού τὴν πολεμοῦσε διαρκῶς; Ἰσα ἴσα θὰ ἔπρεπε γι' αὐτὸ νὰ δοξάζεις τὸν Θεό, διότι αὐτὴν πού ὁ ἴδιος τὴν ἀπέκλεισε μὲ τεῖχος καὶ στὴν ὁποία ἀπαγόρευσε μὲ ἔγγραφα καὶ νόμους νὰ καταφεύγουν οἱ διωκόμενοι, αὐτὸς ὁ ἴδιος μὲ τὰ ἔργα του τὴν ἀκύρωσε, μαθαίνοντας αὐτὸ πού ἔκανε, καὶ κατάργησε τὸν νόμο αὐτὸς πρῶτος μὲ αὐτὰ πού ἔπαθε, καὶ ἔγινε θέατρο σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη, καὶ μολονότι σιωπᾶ ἐδῶ, φωνάζει πρὸς ὅλους συμβουλευόντας καὶ λέγοντας· Μὴ κάνετε τέτοια, γιὰ νὰ μὴ πάθετε τὰ ἴδια, καὶ μὲ τὴ συμφορὰ του ἀποδείχθηκε δάσκαλος.

Ἰωσήπου: Ἐὰν ἕνα ἀγάλμα νεκρὸ καὶ ἄψυχο θεωρεῖται ἱκανὸ νὰ σώζει ὅσους καταφεύγουν σ' αὐτό, ἐξαιτίας τῆς μορφῆς πού εἰκονίζει καὶ ἔχει χαραγμένη, πόσο πῶς πολὺ πρέπει νὰ φροντίζει καὶ νὰ προσπατεῦει ὁ ἱερός οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνους πού καταφεύγουν νόμιμα σ' αὐτὸν καὶ στὴν βοήθειά του; Διότι δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τολμᾷ νὰ μπαίνει στὰ ἄβατα μὲ τυραννικὴ ἔπαρση, καὶ μὲ τὸ δυνατὸ καὶ θρασὺ χέρι του νὰ προσπαθεῖ νὰ ἀποσπάσει μὲ βία, ὡς

κραταιᾷ καὶ θρασεῖα, καθάπερ ἐκ κόλπων, καὶ χειρὸς Κυρίου ἀποσπᾶν βιάζεσθαι τοὺς ἐπὶ τὸ σέβας ὑπεκδύσαντας· ἀλλὰ πρῶτον μὲν κᾶν αἱματος μετέχοιεν οὗτοι, χρῆ τὴν τιμὴν νέμειν τῷ τιμητῷ. Ἔπειτα δὲ πειρᾶσθαι ὁσίως καὶ δικαίως παραλα-
5 βεῖν τούτους, καὶ οὐ δι' ἑαυτῶν χειρώσασθαι, ἀλλὰ μᾶλλον παρὰ τῶν εἰς τοῦτο διεσταλμένων νεωκόρων.

Τίτλος λα'.—Περὶ πόλεως ἀσεβείας πεπληρωμένης καὶ κακίας.

Ψαλμ. 54,10: «Εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει».

10 Παροιμ. 28,12: «Ἐν τόποις ἀσεβῶν ἀναλίσκονται ἄνθρωποι».

Παροιμ. 29,8: «Ἴσχυροὶ ἀσεβεῖς ἐξέκαυσαν πόλιν».

Παροιμ. 29,18: «Οὐ μὴ ὑπάρξῃ ἐξηγητὴς ἔθνευ παρανόμου».

15 Ναοὺμ 3,1: «Ἰσραὴλ πόλις αἱμάτων, ὄλη ψευδῆς, πλήρης ἀδικίας!».

Σοφ. 2,15–16: «Ἰσραὴλ πόλις ἢ φαυλίστρια! ἢ κατοικοῦσα ἐπ' ἐλπίδι, ἢ λέγουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς: Ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἔσται μετ' ἐμὲ ἔτι. Πῶς ἐγενήθη εἰς ἀφανισμόν, νομὴ θηρίων; Πᾶς ὁ
20 διαπορευόμενος δι' αὐτῆς συριεῖ, καὶ κινήσει τὰς χεῖρας αὐτοῦ».

Ἰσοκράτης 6,8: «Ἰσραὴλ πόλις ἐργαζομένη μάταια!».

Ἠσ. 10,6: «Τὴν ὀργή μου εἰς ἔθνος ἀνομον ἀποστελῶ».

Ἠσ. 25,2: «Ἀσεβῶν πόλις, εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ οἰκοδομηθῆς».

25 Ἠσ. 1,21: «Πῶς ἐγένετο πόρνη, πόλις πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως, ἐν ἣ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί.».

Ἠσ. 47,8. Σοφ. 2,15: «Ἰσραὴλ ἀκουε ταῦτα ἢ τρυφερά, ἢ καθημένη, ἢ πεποιθυῖα, ἢ λέγουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, Ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἔσται μετ' ἐμοῦ ἔτι.— Πῶς ἐγενήθη εἰς ἀφανισμόν;».

ἀπὸ τὸν κόλπο καὶ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου, αὐτοὺς ποὺ κατέφυγαν σ' αὐτὸ ποὺ σέβονται καὶ λατρεύουν. Ἀντίθετα, κατὰ πρῶτον, καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι ἔνοχοι φόνου αὐτοί, πρέπει νὰ δίνουν τὴν τιμὴ στὸν δικαστή. Καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιχειρεῖ νὰ τοὺς πάρει μὲ τρόπο ἱερὸ καὶ δίκαιο, καὶ ὄχι νὰ τοὺς συλλάβει μὲ τοὺς δικούς του ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ τοὺς νεωκόρους ποὺ εἶναι ταγμένοι γιὰ τὸ ἔργο αὐτό.

Τίτλος 31.— Γιὰ τὴν πόλη ποὺ εἶναι γεμάτη ἀσεβεία καὶ κακία.

Ψαλμ. 54, 10: «Εἶδα νὰ ἐπικρατεῖ παρανομία καὶ ἀντιλογία στὴν πόλη».

Παροιμ. 28, 12: «Σὲ τόπους ὅπου κατοικοῦν ἀσεβεῖς, οἱ ἄνθρωποι καταστρέφονται».

Παροιμ. 29, 8: «Οἱ ἀσεβεῖς ἄνθρωποι πυρπολοῦν τὴν πόλη».

Παροιμ. 29, 18: «Μέσα σὲ ἔθνος παράνομο δὲν θὰ ὑπάρξει ἐρμηνευτὴς τῶν θείων λόγων».

Ναοὺμ 3, 1: «᾽Ω πόλη γεμάτη αἵματα, ψέματα καὶ ἀδικίες».

Σοφ. 2, 15-16: «Ἐλλοίμοно στὴ γεμάτη φαυλότητες πόλη, ποὺ κατοικοῦσε μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι εἶναι ἀπόρθητη καὶ ἔλεγε ἀπὸ μέσα της: Ἐγὼ εἶμαι καὶ δὲ θὰ ὑπάρξει μετὰ ἀπὸ μένα ἄλλη. Πῶς ἔξαφανίστηκε καὶ ἐγινε τόπος βοσκῆς θηρίων; Κάθε ἄνθρωπος ποὺ θὰ περνᾶει ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἐρείπιά της, θὰ σφυρίζει καὶ θὰ κουνάει τὰ χέρια του».

᾽Ωση 6, 8: «Ἐλλοίμοно σὲ σένα, πόλη, ποὺ ἀσχολεῖσαι μὲ μάταια πράγματα».

Ἦσ. 10, 6: «Θὰ στείλω τὴν ὀργή μου σὲ ἔθνος παράνομο».

Ἦσ. 25, 2: «Πόλη τῶν ἀσεβῶν, δὲ θὰ ἀνοικοδομηθεῖς ποτέ».

Ἦσ. 1, 21: «Πῶς κατάντησες πόρνη, ἢ πιστὴ πόλη Σιών, ἢ γεμάτη δικαιοκρισία, στὴν ὁποία ἐπικρατοῦσε δικαιοσύνη, ἐνῶ τώρα ἔχουν ἐγκατασταθεῖ φονιάδες!»

Ἦσ. 47, 8. Σοφ. 2, 15: «᾽Ακουσε τώρα αὐτὰ, σὺ ἡ τρυφερή, ποὺ κάθεται γεμάτη ἀντοπεποίθηση καὶ λὲς μέσα σου· Μόνο ἐγὼ ὑπάρχω καὶ δὲν θὰ ὑπάρξει μετὰ ἀπὸ μένα ἄλλη. Πῶς ἔξαφανίστηκε;

Τερ. 6,6-7: «Ὡ πόλις ψευδής, ὄλη καταδυναστεία ἐν αὐτῇ!
Ὡς ψύχει λάκκος ὕδωρ αὐτοῦ, οὕτω ψύχει κακία αὐτῆς. Ἀσέ-
βεια καὶ τλαιπωρία αὐτῆς ἀκουσθήσεται ἐν αὐτῇ διὰ παντός».

Τεζ. 22,7-8. 11-12: «Πατέρα καὶ μητέρα ἐκακολόγουν ἐν
5 σοί, καὶ πρὸς τὸν προσήλυτον ἐπιστρέφονται ἐν ἀδικίαις, ὄρφα-
νὸν καὶ χήραν κατεδυνάστευον ἐν σοί, καὶ τὰ ἁγιά μου ἐξουδένω-
σαν. Ἀνόσια ἐποίουν ἐν μέσῳ σοῦ. Ἐκαστος εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ
πλησίον αὐτοῦ ἠνόμησαν. Δῶρα ἐλάμβανον ἐν σοί, ὅπως ἐκχέω-
σιν αἷμα, τόκον καὶ πλεονασμὸν ἐλάμβανον ἐν σοί. Ἐμοῦ δὲ ἐπα-
10 λάθοντο, λέγει Κύριος».

Μ. Βασιλείου, Ἐξαήμερος, 4,1: Εἰσὶ πόλεις παντοδαποῖς
θεάμασι θαυματοποιῶν ἀπὸ βαθέος ὄρθρου μέχρι ἐσπέρας αὐ-
τῆς ἐστιῶσαι τὰς ὄψεις, καὶ μέντοι, καὶ μελῶν τινῶν κεκλασμέ-
νων καὶ διεφθαρμένων παντάπασι, πολλὴν ἀκολασίαν ταῖς ψυ-
15 χαῖς ἐντικτόντων, ὧν ἐπὶ πλεῖστον ἀκούοντες, οὐκ ἐμπίπλονται,
καὶ τοὺς τοιούτους δῆμους πολλοὶ μακαρίζουσιν, ὅτι, τὰς κατ'
ἀγορὰν ἐμπορείας ἢ τὰς ἐκ τῶν τεχνῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπινοίας κα-
ταλιπόντες, διὰ ραθυμίας πάσης καὶ ἡδονῆς τὸν τεταγμένον αὐ-
τοῖς τῆς ζωῆς χρόνον διαπερῶσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι ὀρχήστρα εὐ-
20 θηνουμένη θεάμασιν ἀκολάστοις, κοινὸν καὶ δημόσιον διδασκα-
λεῖον ἀσελγείας τοῖς συγκαθημένοις ἐστίν, καὶ τὰ παναρμόνια
τῶν αὐλῶν μέλη καὶ ἕσματα πορνικὰ ἐγκαθεζόμενα ταῖς τῶν
ἀκούοντων ψυχαῖς, οὐδὲν ἕτερον, ἢ πάντας ἀσχημονεῖν ἀναπεί-
θει, ἢ τὰ τῶν κιθαριστῶν αὐλητῶν κρούσματα μιμουμένους.
25 Ἦδη τινὲς τῶν ἵππομανούντων κατ' ὄναρ περὶ τῶν ἵππων μά-
χονται, ἄρματα μεταζευγνύντες καὶ ἠνιόχους μετατιθέντες, καὶ
ὄλως τῆς μεθημερινῆς ἀφροσύνης οὐδὲν ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαν-
τασίαις ἀφίστανται.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΜΓ' Εἰς Βασιλείου: Ἔστιν
30 ἰδεῖν περὶ τὰς ἀντιθέτους ἵπποδρομίας τοὺς φιλίππους τε καὶ φι-
λοθεάμονας· πηδῶσι, βοῶσιν, οὐρανῶ πέμπουσι κόνιν, ἠνιοχοῦ-

Ἱερ. 6, 6-7: «ὦ πόλι, γεμάτη ψέμα καὶ καταδυνάστευση! Ὅπως ὁ λάκκος διατηρεῖ κρύο τὸ νερό, ἔτσι κρυώνει καὶ ἡ κακία αὐτῆς. Ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ ταλαιπωρία τῆς θὰ κυριαρχοῦν γιὰ πάντα σ' αὐτήν».

Ἱεζ. 22, 7-8. 11-12: «Κακολογοῦσαν τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα τους οἱ πολῖτες σου, καὶ ἐπιστρέφουν στὸν προσήλυτο μὲ ἀδικίες. Καταδυνάστευαν τὸ ὄρφανὸ καὶ τὴ χήρα μέσα σὲ σένα, πόλι, καὶ ἐξευτέλιζαν τὰ ἱερά μου. Μέσα σὲ σένα ἔκαναν πράξεις ἀνόσιες. Ὁ καθένας παρανομοῦσε μὲ τὴ γυναίκα τοῦ πλησίον του. Οἱ κάτοικοί σου ἔπαιρναν δῶρα, γιὰ νὰ χύσουν αἷμα ἀθῶων ἔπαιρναν τόκο καὶ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἔπρεπε. Καὶ ἐμένα μὲ λησιμόνησαν, λέει ὁ Κύριος».

Μ. Βασιλείου, Ἑξαήμερος, 4, 1: Ὑπάρχουν πόλεις πού τρέφουν τὰ μάτια τῶν πολιτῶν μὲ κάθε εἶδος θεάματα θαυματοποιῶν, ἀπὸ τὰ θαθεῖα χαράματα μέχρι τὸ βράδυ, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ μερικὰ ἄσματα θλασμένα καὶ τελείως διεφθαρμένα, πού γεννοῦν στὶς ψυχές τους πολλὴ ἀκολασία, τὰ ὅποια, ἂν καὶ τὰ ἀκοῦνε πολλὲς φορές, δὲν χορταίνου. Τοὺς κατοίκους αὐτῶν τῶν πόλεων πολλοὶ τοὺς μακαρίζουν, ἐπειδὴ ἄφησαν τὴν ἐμπορικὴ κίνηση τῆς ἀγορᾶς, ἢ τίς ἐπινοήσεις τῶν τεχνασμάτων γιὰ τὴ ζωὴ, καὶ περνοῦν τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς τους μὲ κάθε ραθυμία καὶ ἡδονή· καὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι ἓνα χορευτικὸ συγκρότημα πλαισιωμένο μὲ ἀκόλαστα θεάματα, εἶναι γι' αὐτοὺς πού τὰ παρακολουθοῦν κοινὸ καὶ δημόσιο σχολεῖο ἀσέλγειας, καὶ ὅτι τὰ παναρομῶνια μέλη τῶν αὐλῶν καὶ τὰ πορνικὰ ἄσματα κατακαθίζουν στὶς ψυχές αὐτῶν πού τὰ ἀκοῦνε καὶ δὲν κάνουν ἄλλο τίποτε ἀπὸ τοῦ νὰ πείθουν ὅλους νὰ ἀσχημονοῦν, ἢ νὰ μιμοῦνται τὰ παιξίματα τῶν καθαριστῶν καὶ αὐλητῶν. Ὅρισμένοι πάλι πού ἔχουν μανία μὲ τὰ ἄλογα, ἀκόμα καὶ στὰ ὄνειρά τους μαλλώνουν γιὰ τὰ ἄλογα, ἀλλάζουν ἄρματα στὰ ἄλογα, μεταθέτουν τοὺς ἠνιόχους, καὶ γενικὰ δὲν παραλείπουν τίποτε ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἀνοησία στὰ ὄνειρα πού βλέπουν στὸν ὕπνο τους.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ἐγκωμ. εἰς τὸν Μ. Βασίλειον: Μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ στὶς ἀντίθετες ἵπποδρομίες καὶ τοὺς φιλίππους καὶ τοὺς θεατές, οἱ ὅποιοι πηδοῦν φωνάζουν, σκορποῦν

σι καθήμενοι, παίουσιν τὸν ἀέρα τοῖς δακτύλοις, ὡς μάστιξι, ζευγνύουσιν, μεταζευγνύουσιν, οὐδενὸς ὄντες κύριοι· ἀντιδιδάσκειν ἀλλήλοις ραδίως ἡνιόχους, ἵππους, ἵπποστασίας, στρατηγούς. Καὶ ταῦτα τίνες; Οἱ πένητες πολλάκις καὶ ἄποροι, καὶ μὴδ' ἂν εἰς μίαν ἡμέραν τροφῆς εὐπορήσοντες.

Εὐσεβίου: Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον περιμένουσι τὴν Κυριακὴν, ἵνα τὴν εὐχὴν τῷ Θεῷ ἀναπέμψωσιν, καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου ἀπολαύσωσιν. Οἱ δὲ ράθυμοι περιμένουσι τὴν Κυριακὴν, ἵνα, τοῦ ἔργου ἀπεχόμενοι, τοῖς κακοῖς σχολάσωσι. Καὶ ὅτι οὐ ψεύδομαι, μαρτυρεῖ τὰ πράγματα. Ἐξελθε ἐν τῇ μέσῃ εἰς ἄλλην ἡμέραν, καὶ οὐδένα εὕρισκεις· ἔξελθε ἐν τῇ Κυριακῇ, καὶ εὕρησεις, τοὺς μὲν κιθαρίζοντας, ἄλλους ἐπικροτοῦντας, ἑτέρους καθεζομένους, καὶ τοὺς πλησίον λοιδοροῦντας, ἄλλους παλαίοντας. Καλεῖ ὁ κήρυξ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πάντες ὡς ὑπὸ ὄκνον προβάλλονται. Γέγονε κιθάρας ἤχος ἢ αὐλοῦ, καὶ πάντες ὡς ὑπόπτεροι τρέχουσιν. Τὰ θεάματα τῆς Ἐκκλησίας ὁρῶμεν· τὸν Δεσπότην Χριστὸν ὁρῶμεν ἀνακειμένον ἐπὶ τῆς τραπέζης, τὰ Σεραφίμ τὸν τρισάγιον ὕμνον ᾄδοντα, εὐαγγελικὰς φωνάς, Πνεύματος ἁγίου παρουσίαν, τοὺς προφήτας κελεδοῦντας, τὸν τῶν ἀγγέλων ὕμνον τὸ Ἀλληλουῖα, ὅλα πνευματικά, ὅλα σωτηρίας ἄξια, ὅλα βασιλείας πρόξενα. Ταῦτα ἀκούει ὁ ἐρχόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τί δὲ θεωρεῖ ὁ τρέχων εἰς τὰ θέατρα; Ἄσματα διαβολικά· γυναῖκας ὀρχουμένας. Τί γὰρ ποιεῖ ἢ ὀρχουμένη; Γυμνοῖ τὴν κεφαλὴν ἀναισχύντως, ἣν παρήγγειλε Παῦλος ἀδιαλείπτως σκεπάζειν. Ἐκστρέφει τὸν τράχηλον, τὰς τρίχας ὡς δὲ κάκεϊ ἐκπετάζει. Ταῦτα ποιεῖ καὶ ἡ δαιμονῶσα. Ὁ δὲ κιθαρῳδὸς ὡσπερ δαίμων τῷ ξύλῳ προσμάχεται. Τοιοῦτον καὶ τὸ συμπόσιον τοῦ Ἡρώδου, καὶ εἰσελθοῦσα ὠρχήσατο Ἡρωδιάς, καὶ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἀπέτεμε, καὶ τὰ καταχθόνια τοῦ ἄδου ἐκκληρονόμησεν. Οἱ οὖν ἀγαπῶντες τὴν ὀρχησιν, μετ' αὐτῆς ἔχουσι τὴν μερίδα. Οὐαὶ τοῖς ἐν Κυριακῇ κιθαρίζουσιν ἢ ἐργαζομένοις. Εἰς ἀνάπαυσιν μισθίων καὶ δου-

σκόνη στὸν ἄερα, ἠνιοχοῦν καθισμένοι, χτυποῦν τὸν ἄερα μὲ τὰ δάχτυλά τους σὰν νὰ εἶναι μαστίγια, ζεύουν καὶ ξεζεύουν ἄλογα, χωρὶς νὰ εἶναι κύριοι κανενός· ἀνταλλάσσουν μεταξὺ τους εὐκολὰ ἠνιόχους, ἄλογα, στάβλους, κυβερνήτες. Καὶ αὐτὰ τὰ κάνουν ποιοί; Πολλὲς φορές οἱ φτωχοὶ καὶ ἄποροι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν οὔτε μᾶς ἡμέρας τροφή.

Εὐσεβίου: Ἐκεῖνοι ποὺ φοβοῦνται τὸν Κύριο περιμένουν τὴν Κυριακή, γιὰ νὰ προσευχηθοῦν στὸν Θεὸ καὶ νὰ κοινωνήσουν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. Ἀντίθετα οἱ ράθυμοι περιμένουν τὴν Κυριακή, γιὰ νὰ μὴ πᾶνε στὴ δουλειὰ καὶ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ κακά. Καὶ ὅτι δὲν λέω ψέματα, τὸ μαρτυροῦν τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Βγῆς στὸ κέντρο τῆς πόλεως μὰ ἄλλη μέρα καὶ δὲν θὰ βρεῖς κανένα. Βγῆς τὴν Κυριακή, καὶ θὰ βρεῖς ἄλλους νὰ παίζουν κιθάρα, ἄλλους νὰ χειροκροτοῦν, ἄλλους νὰ κάθονται καὶ τοὺς διπλανοὺς νὰ βρίζουν, ἄλλους νὰ παλεύουν. Προσκαλεῖ ὁ κήρυκας στὴν ἐκκλησία καὶ ὅλοι δείχνουν ἀπροθυμία. Ἀκούεται ἤχος κιθάρας ἢ αὐλοῦ, καὶ ὅλοι τρέχουν σὰν νὰ ἔχουν φτερά. Βλέπουμε τὰ θαύματα τῆς ἐκκλησίας· βλέπουμε τὸν Δεσπότη Χριστὸ ξαπλωμένον πάνω στὴν ἁγία τράπεζα, τὰ Σεραφίμ νὰ ψάλλουν τὸν τρισάγιο ὕμνο, τὰ λόγια τῶν εὐαγγελιστῶν, τὴν παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοὺς προφήτες νὰ κελαῖδουν, τὸν ὕμνο τῶν ἀγγέλων, τὸ ἀλληλούϊα, ὅλα εἶναι πνευματικά, ὅλα εἶναι ἄξια νὰ μᾶς σώσουν, ὅλα μᾶς προετοιμάζουν γιὰ τὴ βασιλεία. Αὐτὰ ἀκούει ὁποῖος ἔρχεται στὴν Ἐκκλησία. Καὶ τί βλέπει αὐτὸς ποὺ τρέχει στὰ θέατρα; Ἄσματα διαβολικά, γυναῖκες ποὺ χορεύουν. Καὶ τί κάνει ἡ χορεύτρια; Ξεσκεπάζει τὸ κεφάλι τῆς ἀδιάντροπα, αὐτὴ στὴν ὁποία ὁ Παῦλος παρήγγειλε νὰ τὸ ἔχει διαρκῶς σκεπασμένο. Περιστρέφει τὸν λαϊμὸ τῆς, πετάει τὰ μαλλιά τῆς ἐδῶ κι ἐκεῖ. Αὐτὰ κάνει καὶ ἡ δαιμονισμένη. Καὶ ὁ καθαρωδὸς σὰν δαίμονας ἀντιμάχεται μὲ τὸ ξύλο. Τέτοιο ἦταν καὶ τὸ συμπόσιο τοῦ Ἡρώδη, καὶ μπαίνοντας ἡ Ἡρωδιάδα χόρευε καὶ ἔκοψε τὸ κεφάλι τοῦ βαπτιστῆ Ἰωάννη, καὶ κληρονόμησε τὰ τάρταρα τοῦ ἄδη. Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ ἀγαποῦν τὸν χορὸ ἔχουν μερίδιο μαζι μ' αὐτόν. Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν Κυριακή παίζουν κιθάρα ἢ ἐργάζονται. Ἡ Κυριακή δόθηκε γιὰ νὰ ἀναπαύονται οἱ μισθωτοὶ

λων ἐδόθη. «Αὕτη γὰρ ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ». Εἰσέρχεται μίσθιος εἰς τὴν οἰκίαν σου, καὶ ὑποτίθησι τὸν ὦμον ἐν τοῖς ἔργοις σου. Συντριβεται ἐν ἰδρωτί καὶ καμάτῳ, καὶ οὐ συγχωρεῖς αὐτὸν ἀναπνεῦσαι.

Τίτλος λβ'.— Περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας.

Παροιμ. 25,10α: «Φύλασσε τὰς ὁδοὺς σου εὐσυναλλάκτως».

Ἰεζ. 7,12-13: «Ὁ κτώμενος μὴ χαιρέτω, καὶ ὁ πωλῶν μὴ θρηνεῖτω, διότι ὁ κτώμενος πρὸς τὸν πωλοῦντα οὐ μὴ ἐπιστρέψῃ».

Σοφ. Σειρ. 27,2: «Ἀνεμέσον πρατοῦ καὶ ἀγοραστοῦ συντριβήσεται ἀμαρτία».

Τίτλος λγ'.— Περὶ παιδείας Θεοῦ καὶ τῶν εὐγενῶς φερόντων τὰ ἐπερχόμενα καὶ μακροθύμως.

Δευτ. 8,5: «Γνώση τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι, ὡς εἶ τις παιδεύσει τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὕτω Κύριος ὁ Θεός σου παιδεύσει σε».

Δευτ. 32,39: «Ἴδετε, ἴδετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ. Ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω, καὶ ἐγὼ ἰάσομαι».

Α' Βασ. 2,6: : «Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ· κατάγει εἰς ᾄδου, καὶ ἀνάγει».

Ἰὼβ 1,20-21: «Ἀναστὰς Ἰὼβ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπεν αὐτός· Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελευσόμαι ἐκεῖ. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλατο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας».

καὶ οἱ δούλοι. Διότι λέει, «αὐτὴ τὴν ἡμέρα τὴν καθιέρωσε ὁ Κύριος· ἃς δοκιμάζουμε ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη κατ' αὐτήν»⁵³. Μπαίνει ὁ μισθωτὸς στὸ σπίτι σου καὶ βάζει τὸν ὦμο του στὰ ἔργα σου. Τσακίζεται στὸν ἰδρώτα καὶ τὴν κούραση, καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεις νὰ ἀναπνεύσει;

Τίτλος 32.— Γιά τὴν πώληση καὶ τὴν ἀγορά.

Παροιμ. 25, 10α: «Φύλαγε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς σου καὶ νὰ εἶσαι εὐδιάλλακτος».

Ἰεζ. 7, 12-13: «Αὐτὸς ποὺ ἀποκτᾶ νὰ μὴ χαίρεται, καὶ αὐτὸς ποὺ πωλεῖ νὰ μὴ κλαίει· διότι ὁ ἀγοραστὴς δὲν θὰ ξαναέρθει στὸν πωλητὴ».

Σοφ. Σειρ. 27, 2: «Ἀνάμεσα στὸν πωλητὴ καὶ τὸν ἀγοραστὴ σφηνώνεται ἡ ἁμαρτία».

Τίτλος 33.— Γιά τὴν παιδεία τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ ὑπομένουν μὲ εὐγένεια καὶ μακροθυμία ἐκεῖνα ποὺ τοὺς βρῖσκουν.

Δευτ. 8, 5: «Θὰ συνειδητοποιήσεις, ὅτι, ὅπως ἕνας πατέρας παιδαγωγεῖ τὸν γιό του μὲ δοκιμασίες, ἔτσι θὰ σὲ διαπαιδαγωγῆσει καὶ ὁ Κύριος καὶ Θεός σου».

Δευτ. 32, 39: «Προσέξτε καλά, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ πραγματικὸς Θεὸς καὶ δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα. Ἐγὼ θανατώνω καὶ ζωοποιῶ· ἐγὼ πατάσσω καὶ θεραπεύω».

Α' Βασ. 2, 6: «Ὁ Κύριος θανατώνει καὶ ζωοποιεῖ· ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στὸν ἄδη καὶ τοὺς ἐπαναφέρει στὴ ζωή».

Ἰώβ 1, 20-22: «Σηκώθηκε ὁ Ἰώβ, ἔσχισε τὰ ροῦχα του, ἔκοψε τὰ μαλλιά τοῦ κεφαλιοῦ του, καὶ πέφτοντας κάτω προσκύνησε τὸν Κύριο καὶ εἶπε· Ἐγὼ γυμνὸς βγήκα ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας μου, γυμνὸς θὰ φύγω καὶ θὰ πάω ἐκεῖ. Ὁ Κύριος μοῦ τὰ ἔδωσε, ὁ Κύριος μοῦ τὰ πήρε. Ὅπως φάνηκε ἀρεστὸ στὸν Κύριο, ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἄς εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δοξασμένο στοὺς αἰῶνες».

53. Ψαλμ. 117. 24.

Τὼβ 5,17-18: «Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἤλεγξεν ὁ Κύριος. Νοθετήμα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου. Αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν· ἐπαισε, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσσονται».

5 Ψαλμ. 2,12: «Δράξασθε παιδείας, μήποτε ὀργισθῆ Κύριος καὶ ἀπολεῖσθε».

Ψαλμ. 17,36: «Ἡ παιδεία σου ἀνόρθωσαί με εἰς τέλος, καὶ ἡ παιδεία σου».

Ψαλμ. 29,6: «Ὁργὴ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ, καὶ ζωὴ ἐν τῷ θε-
10 λήματι αὐτοῦ».

Ψαλμ. 38,12: «Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον».

Ψαλμ. 93,12: «Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσης, Κύριε».

15 Ψαλμ. 108,18: «Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος, καὶ θανάτω οὐ παρέδωκέ με».

Ψαλμ. 108,71: «Ἄγαθόν μοι, ὅτι ἐταπεινώσάς με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου».

Παροιμ. 3,11: «Υἱέ, μὴ ὀλιγόρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ
20 ἐκκλῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται».

«Ὁ δεχόμενος παιδείαν, ἐν ἀγαθοῖς ἔσται».

Σοφ. 3,7: «Φοβεῖσθέ με, καὶ δέξασθε παιδείαν, καὶ οὐ μὴ ἐξολοθρευθῆτε ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς γῆς».

25 Ἦσ. 6,10: «Ὅταν ὀργὴ θυμοῦ μου γένηται, πάλιν ἰάσσομαι».

Ἦσ. 50,5: «Ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει τὰ ὦτα».

Ἦσ. 57,17-18: «Δι' ἁμαρτίαν βραχὺ τι ἐλύπησα αὐτόν, καὶ ἐπάταξα αὐτόν, καὶ ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτοῦ· καὶ
30 ἐλυπήθη, καὶ ἐπορεύθη στυγνὸς ἐν τοῖς ὁδοῖς τῆς καρδίας αὐτοῦ».

Ίωβ 5, 17-18: «Εἶναι μακάριος ὁ ἄνθρωπος πού δέχθηκε ἐλέγχους ἀπό τόν Κύριο. Καί τή νουθεσία τοῦ Παντοκράτορα νά μὴν τὴν ἀπορρίψει. Διότι αὐτὸς μᾶς κάνει νά πονοῦμε, καὶ μᾶς ἐπαναφέρει πάλι στὴν ἀρχικὴ μας κατάσταση. Μᾶς χτυπάει, καὶ μετὰ τὰ χέρια του μᾶς θεραπεύει».

Ψαλμ. 2, 12: «Ἐγκολπωθεῖτε τῇ θείᾳ διδασκαλίᾳ, μήπως ὀργισθεῖ ὁ Κύριος ἐναντίον σας καὶ ἐξολοθρευθεῖτε».

Ψαλμ. 17, 36: «Ἡ διαπαιδαγώγησί σου μετὰ ἀνόρθωσε τελείως, καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ θὰ ἐξακολουθεῖ νά με διδάσκει».

Ψαλμ. 29, 6: «Ὁ θυμὸς του ἐκδηλώνεται μετὰ ὀργῆς, ἀλλὰ ἡ θέλησί του δίνει ζωὴ».

Ψαλμ. 38, 12: «Μὲ τιμωρίες γιὰ τὴν παρανομία του παιδαγωγεῖς τὸν ἄνθρωπο».

Ψαλμ. 93, 12: «Εἶναι μακάριος ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖο θὰ διαπαιδαγωγήσεις, Κύριε».

Ψαλμ. 117, 18: «Ὁ Κύριος μετὰ δοκιμασίες μετὰ διαπαιδαγώγησε, ὅμως δὲν με παρέδωσε στὸν θάνατο».

Ψαλμ. 118, 71: «Εἶναι καλὸ τὸ ὅτι μετὰ ταπεινώσεις, γιὰ νά γνωρίσω τίς ἐντολές σου».

Παροιμ. 3, 11: «Γιέ μου, νά μὴ δείχνεις ὀλιγωρία γιὰ τὴν παιδεία τοῦ Κυρίου, οὔτε νά λιποψυχεῖς ὅταν ἐπιτιμᾷσαι ἀπὸ αὐτόν. Διότι ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδεύει, καὶ μαστιγώνει μετὰ δοκιμασίες κάθε υἱὸ πού τὸ ἀναγνωρίζει ὡς δικό του».

Παροιμ. 16, 17: «Ἐκεῖνος πού δέχεται τὴν διαπαιδαγώγησι, θὰ ζήσει μέσα σὲ ἀγαθὰ».

Σοφ. 3, 7: «Νά με σέβετε καὶ νά δεχθεῖτε τὴν παιδαγωγία μου, καὶ δὲ θὰ ἐξολοθρευθεῖτε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς».

Ἦσ. 6, 10: «Ὅταν ἐκδηλωθεῖ ἡ ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου, ἐγὼ πάλι θὰ τοὺς θεραπεύσω».

Ἦσ. 50, 5: «Ἡ διαπαιδαγώγησι τοῦ Κυρίου μου ἀνοίγει τὰ αὐτιά».

Ἦσ. 57, 17-18: «Τὸν ἁμαρτωλὸ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας του τὸν λύπησα γιὰ λίγο καὶ τὸν χτύπησα καὶ γύρισα ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό μου ἀπὸ αὐτόν. Ἔτσι λυπήθηκε καὶ βάδισε θλιμμένος στὸ δρόμο

Τας ὁδοὺς αὐτοῦ ἐώρακα, καὶ ἰασάμην αὐτόν, καὶ παρεκάλεσα αὐτόν, καὶ ἔδωκα αὐτῷ παράκλησιν ἀληθινήν».

Ἦσ. 48,10: «Ἴδοὺ πέπρακά σε, οὐχ ἔνεκεν ἀργυρίου· ἐξελάμην δέ σε ἐκ καμίνου πτωχείας ἔνεκεν ἐμοῦ».

5 Ἱερ. 6,7-8: «Ἐν πόνῳ καὶ μάστιγι παιδεύθητι, Ἱερουσαλήμ, μήποτε ἀποστῆ ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ σοῦ· μὴ ποιήσω σε ἄβατον γῆν, ἢ τις οὐ κατοικηθήσεται».

Ἱερ. 10,24: «Παίδευσον ἡμᾶς, Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει, καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ἵνα μὴ ὀλίγους ἡμᾶς ποιήσης».

10 Βαροῦχ 4,25: «Τεκνία, μακροθυμήσατε ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ ὑμῖν ὀργῇ».

Σοφ. Σολ. 11,26: «Φεῖδῃ πάντων, ὅτι σά ἐστι, Δέσποτα φιλόψυχε».

Σοφ. Σολ. 12,2.22: «Καὶ διὰ τοῦτο τοὺς παραπίπτοντας
15 κατ' ὀλίγον ἐλέγχεις, καὶ ἐν οἷς ἀμαρτάνουσιν, ὑπομιμνήσκων νοουθετεῖς, ἵνα, ἀπαλλαγέντες τῆς κακίας αὐτῶν, πιστεῦσωσιν ἐπὶ σέ, Κύριε. Παιδεύων ἡμᾶς, τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐν μυριότητι μαστιγοῖς, ἵνα σου τὴν ἀγαθότητα μεριμνήσωμεν κρίνοντες· κρινόμενοι δὲ προσδοκῶμεν ἔλεος».

20 Σοφ. Σειρ. 18,13-14: «Ἔλεος Κυρίου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, ἐλέγχων καὶ παιδεύων καὶ διδάσκων καὶ ἐπιστρέφων ὡς ποιμὴν τὸ ποιμνιον αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐκδεχομένους παιδείαν ἐλεεῖ».

Σοφ. Σειρ. 32,14: «Ὁ φοβούμενος παιδείαν, ἐκδέξεται παιδείαν».

25 Σοφ. Σειρ. 16,11-12: «Ἔλεος καὶ ὀργὴ παρ' αὐτῷ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ ἐστίν».

Ἐβρ. 12,5-11: «Υἱέ, μὴ ὀλιγόρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκκλῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα τὸν υἱὸν ὃν παραδέχεται· εἰς παιδείαν ὑπομέ-
30 νετε· ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός. Τίς γὰρ ἐστὶν υἱός, ὃν οὐ

πού ἠθελε ἡ καρδιά του. Ἐγὼ εἶδα τὴ διαγωγή του καὶ τὸν θεράπευσα, τὸν παρηγόρησα καὶ τοῦ ἔδωσα πραγματικὴ ἀνακούφιση».

Ἦσ. 48, 10: «Σὲ πούλησα, ὄχι γιὰ χρήματα· σὲ ἀπάλλαξα ἀπὸ τὸ καμῖνι τῆς φτώχειας γιὰ μένα».

Ἰερ. 6, 7-8: «Μὲ πόνο καὶ μαστιγώσεις θὰ παιδευτεῖς, Ἰερουσαλήμ, γιὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθεῖ ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ σένα, γιὰ νὰ μὴ σὲ κάνω γῆ ἀδιάβατη, ἢ ὅποια δὲν θὰ κατοικηθεῖ στὸ ἔξῃς».

Ἰερ. 10, 24: «Παιδευσέ μας, Κύριε, ἀλλὰ μὲ δικαιοσύνη, καὶ ὄχι μὲ θυμὸ, γιὰ νὰ μὴ μᾶς κάνεις πῶς λίγους ἀπὸ ὅ,τι εἴμαστε».

Βαροὺχ 4, 25: «Παιδιά μου, δεῖξτε ὑπομονὴ γιὰ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ πού μᾶς βρῆκε».

Σοφ. Σολ. 11, 26: «Σπλαχνίζεσαι τὰ πάντα, διότι εἶναι δικά σου, Κύριε φιλεύσπλαγχνε».

Σοφ. Σολ. 12, 2. 22: «Γι' αὐτὸ ἐκείνους πού ἁμαρτάνουν τοὺς τιμωρεῖς γιὰ λίγο, καὶ ὑπενθυμίζοντάς τους τὶς ἁμαρτίες πού ἔκαναν, τοὺς νουθετεῖς, γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὶς κακίες τους καὶ νὰ πιστέψουν σὲ σένα, Κύριε. Ἐνῶ ἐμᾶς μᾶς τιμωρεῖς παιδαγωγικά, τοὺς ἐχθροὺς μας τοὺς μαστιγώνεις πολὺ περισσότερο, ὥστε νὰ ἐκτιμῆσουμε τὴν ἀγαθότητά σου ὅταν κρίνουμε τοὺς ἄλλους· ὅταν ὁμως κρίνομαστε ἐμεῖς, ἐλπίζουμε στὸ ἔλεός σου».

Σοφ. Σειρ. 18, 13-14: «Τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπλώνεται σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Κύριος ἐλέγχει, παιδεύει, διδάσκει καὶ σὰν καλὸς ποιμένας ἐπαναφέρει τὰ πρόβατά του στὴ μάντρα, καὶ ἐκείνους πού δέχονται τὴν παιδεία τοὺς ἔλεει».

Σοφ. Σειρ. 32, 14: «Ἐκεῖνος πού φοβᾶται τὴν παιδεία, θὰ δεχθεῖ ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου τὴ σωστὴ διαπαιδαγώγηση».

Σοφ. Σειρ. 16, 11-12: «Στὸν Κύριο ὑπάρχει εὐσπλαχνία καὶ ὀργὴ· ἀνάλογη πρὸς τὴν μεγάλῃ του εὐσπλαχνία εἶναι καὶ ἡ δίκαιη τιμωρία του».

Ἐβρ. 12,5-11: «Γιέ μου, νὰ μὴ περιφρονήσεις τὴ παιδαγωγία τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ μὴ λιποψυχήσεις ὅταν ἐλέγχεσαι ἀπὸ αὐτόν, διότι ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδεύει, καὶ μαστιγώνει κάθε υἱό του πού τὸν ἀποδέχεται. Ὑπομείνατε τὴ διαπαιδαγώγησή σας· ὁ Θεὸς σᾶς φέρεται σὰν νὰ εἴσατε παιδιά του. Διότι ποιό

παιδεύει πατήρ; Εἰ δὲ χωρὶς ἐστε παιδείας, ἄρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐχ υἱοί. Εἴτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἶχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων καὶ ζήσομεν; Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας
5 ἡμέρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαιδεύον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, ἐπὶ τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ παιδεία, πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηλικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης».

10 Μ. Βασιλείου, "Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός: Τὸ συμφέρον ἐκάστω ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης ἐπάγει. Πλοῦτον μὲν γὰρ ἀφαιρεῖται παρὰ τῶν κακῶς αὐτὸν κεκτημένων, τὸ πρὸς ἀδικίαν αὐτῶν ὄργανον διαφθείρων. Νόσον ἐπάγει, ὡς λωσιτελέστερον τὸ πεπεδηθῆσθαι τοῖς μέλεσιν, ἢ ἀκωλύτως ἔχει τὰς πρὸς τὸ ἁμαρ-
15 τάνειν ὀρμάς. Θάνατοι δὲ ἐπάγονται, τῶν ὄρων τῆς ζωῆς πληρωθέντων, οὓς ἐξ ἀρχῆς περὶ ἕκαστον ἡμῶν, τὸ συμφέρον προβλεπόμενος, ἐπήξατο. Λιμοὶ δὲ καὶ αὐχμοὶ καὶ ἐπομβρίαί, κοιναὶ τινές εἰσι πληγαὶ πόλεων καὶ ἐθνῶν, τοῦ κακοῦ τὴν ἀμε-
τρίαν κολάζουσαι. Ὡς οὖν εὐεργέτης ἰατρός, κἂν πόνους, κἂν
20 ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι, τῇ νόσῳ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι, οὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἐστὶ Θεός, ὁ τὴν σωτηρίαν πάντων διὰ μερικῶν κολάσεων διοικούμενος. Νόσοι πόλεων καὶ ἐθνῶν, ἀέρων αὐχμοὶ καὶ ἀφορίαι γῆς, καὶ αἱ κατὰ τὸν βίον ἐκάστου τραχύτεραι περιπτώσεις, τῆς κακίας τὴν αὔξησιν ἐπικόπτουσιν.
25 Ὡστε τὰ τοιαῦτα κακὰ παρὰ Θεοῦ γίνεται, τῶν ἀληθινῶν κακῶν τὴν γένεσιν ἐξαιροῦντα. Αἴ τε γὰρ κατὰ σῶμα κακώσεις καὶ τὰ ἐκτὸς ἐπίπονα, πρὸς ἀποχὴν τῆς ἁμαρτίας ἐπινενόηται.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία ἐν λιμῶ καὶ αὐχμῶ 2: Μάθωμεν, ὅτι δι' ἐπιστροφὴν καὶ ἀμέλειαν τὰς πληγὰς ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐνήσιν, οὐκ
30 ἐκτρίψαι ζητῶν, ἀλλ' ἐπανορθῶσαι σπουδάζων, κατὰ τοῦς

παιδι δὲν τὸ διαπαιδαγωγεῖ ὁ πατέρας του; Ἐὰν ὁμως δὲν ἔχετε ὑποστῆ διαπαιδαγώγησι, τότε εἴσαστε νόθοι καὶ ὄχι παιδιὰ γνήσια. Ἐπειτα, τοὺς μὲν πατέρες μας τοὺς εἶχαμε παιδαγωγούς καὶ τοὺς σεβόμασταν, δὲν πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ ὑποταχθοῦμε στὸν Πατέρα τῶν πνευμάτων καὶ νὰ ζήσουμε; Διότι ἐκεῖνοι μᾶς διαπαιδαγώγησαν, ὅπως νόμιζαν ὅτι ἦταν σωστό, γιὰ λίγες μόνο μέρες, ἐνῶ αὐτὸς γιὰ τὸ συμφέρον μας, γιὰ νὰ γίνουμε μέτοχοι τῆς ἀγιότητάς του. Κάθε διαπαιδαγώγησι στὴν ἀρχὴ δὲν φαίνεται νὰ προξενεῖ χαρὰ, ἀλλὰ λύπη, ἀργότερα ὁμως, σ' αὐτοὺς ποὺ γυμνάστηκαν μὲ αὐτήν, ἀποφέρει καρπὸ εἰρηνικὸ δικαιοσύνης».

Μ. Βασιλείου, Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός, 3, 5: Ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης δίνει στὸν καθένα αὐτὸ ποὺ τὸν συμφέρει. Διότι ἀφαιρεῖ τὸν πλοῦτο ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὸν χρησιμοποιοῦν κακῶς, καταστρέφοντας ἔτσι τὸ ὄργανο τῆς ἀδικίας τους. Στέλνει ἀρρώστια σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ὠφελιμότερο νὰ ἔχουν δεμένα τὰ μέλη τους, παρὰ νὰ ἔχουν ἀνεμπόδιστες τὶς ὁρμές τους νὰ ἁμαρτάνουν. Καὶ οἱ θάνατοι ἐπέρχονται, ὅταν συμπληρωθοῦν τὰ ὄρια ζωῆς, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὄρισε ἡ δίκαιη κρίσι τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν καθένα, προβλέποντας γιὰ τὸν καθένα μας τὸ συμφέρον του. Ἐπίσης πείνα, ξηρασίες, μεγάλες βροχές εἶναι κοινές πληγές ποὺ πλήττουν πόλεις καὶ ἔθνη, τιμωρώντας τὴν ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ. Ὅπως λοιπὸν ὁ γιατρὸς εἶναι εὐεργέτης, ἔστω καὶ ἂν προκαλεῖ πόνους ἢ ἄλγη στὸ σῶμα, ἐπειδὴ μάχεται κατὰ τῆς νόσου καὶ ὄχι ἐναντίον τοῦ ἀρρώστου, ἔτσι καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ οἰκονομεῖ τὴ σωτηρίαν ὅλων μὲ μερικὲς κολάσεις. Οἱ ἐπιδημίες τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐθνῶν, οἱ ξηρασίες τῶν ἀνέμων, οἱ ἀκαρπῖες τῆς γῆς, καὶ οἱ σκληρότερες περιπτώσεις ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ καθένας στὴ ζωὴ του, ἀνακόπτουν τὴν διάδοσι τῆς κακίας. Ὡστε τὰ κακὰ αὐτὰ γίνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ προλαβαίνοντας τὴ δημιουργία τῶν πραγματικῶν κακῶν. Διότι καὶ οἱ βλάβες τοῦ σώματος καὶ ὅλα τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ ὀδυνηρά, ἐπινοοῦνται πρὸς ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Μ. Βασιλείου, Ἐν λιμῶ καὶ ἀνύχμῳ, 2: Ἄς μάθουμε λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς δίνει αὐτὰ τὰ χτυπήματα ἕξαιτίας τῆς ἀπομάκρυνσῆς μας ἀπὸ αὐτὸν καὶ τῆς ἀμέλειάς μας. Δὲν ἐπιζητεῖ νὰ μᾶς συντρι-

χρηστούς τῶν πατέρων καὶ εἰς ἀμελεῖς τῶν τέκνων, οἱ θυμοῦνται κατὰ τῶν νέων καὶ διανίστανται, οὐ κακόν τι δοῦναι σπουδάζοντες, ἀλλ' ἐκ τῆς νηπιώδους ὀλιγορίας καὶ τῶν τῆς νεότητος ἀμαρτιῶν εἰς ἐπιμέλειαν ἀνάγοντες.

5 Πατάσεται σὰρξ, ἵνα ἰαθῇ ἡ ψυχὴ. Θανατοῦται δὲ ἡ ἀμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΙΣΤ'. Εἰς τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης: Ἄνω νεύομεν, ἀδελφοί, ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ περιστάσει πάσῃ προβαλλόμεθα τὴν καλὴν ἐλπίδα, μήτε ἐν ταῖς λύπαις 10 ἀποβάλλωμεν τὸν φόβον, μήτε ἐν τοῖς λυπηροῖς τὸ εὐελπι. Μνησθῶμεν καὶ ἐν εὐδία τῆς ζάλης, καὶ ἐν χειμῶνι τοῦ κυβερνήτου· μὴ ταῖς θλίψεσιν ἐκκακήσωμεν, μηδὲ γενώμεθα δοῦλοι κακοί, ἀγαθύνοντι μὲν ἐξομολούμενοι τῷ Δεσπότῃ, καὶ παιδεύοντι δὲ μὴ προσιέμενοι· καίτοι ποτὲ κρείσσων ὑγείας νόσος, καὶ 15 ὑπόμνησις ἀνέσεως, καὶ ἐπίσκεψις ἀμελείας, καὶ ἐπιστροφή συγχωρήσεως.

Τοῦ ἰδίου: Σωφρόνων ἀνδρῶν ὅτινες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς, καὶ ὡς χρυσὸς πυρὶ καθαιρόμενοι λέγουσιν, ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπεινώσας με· ὡς τικτούσης τῆς ταπεινώσεως τὸ γινώσκειν τὰ δικαιώματα, καὶ τὸν εὐεργέτην οἰκειοῦνται διὰ τῆς 20 θλίψεως. Ἐπειδὴ «κάμνουσα ψυχὴ ἐγγύς ἐστὶ Θεοῦ».

Πάντ' εὐχαρίστως τὰ ἐκ Θεοῦ δέχεσθαι χρή.

Γρηγορίου Θεολόγου: Ὅντως πληγὴ τοῖς εὐφρονοῦσιν παιδεύμα γίνεται, καὶ κρείττων εὐημερίας πολλακίς κακοπά- 25 θεια.

Οὐδὲν τοῦ πάσχειν εὐεργετικώτερον.

Γρηγορίου Νύσσης: Τῶν προσδοκωμένων ἢ θλίψεσις ἄνθος ἐστί. Διὰ οὖν τὸν καρπὸν, καὶ τὸ ἄνθος δρεψώμεθα.

Πρὸς ὄργην οὐδέν, πάντα δὲ πρὸς τὸ συμφέρον πραγματεύ- 30 εται καὶ ποιεῖ περὶ ἡμᾶς ὁ Θεός. Τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἐπαγόμε-

ψει, ἀλλὰ φροντίζει νὰ μᾶς ἐπανορθώσει, ὅπως κάνουν οἱ καλοὶ πατέρες, πού φροντίζουν γιὰ τὰ παιδιά τους, οἱ ὅποιοι θυμώνουν ἐναντίον τῶν νέων καὶ ἐξανίστανται, ὄχι ἐπειδὴ θέλουν νὰ τοὺς κάνουν κάποιο κακό, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἀπὸ τὴ νηπιακὴ ἀδιαφορία καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς νεότητος στὴν ἐπιμέλεια.

Πατάσεται ἡ σάρκα, γιὰ νὰ θεραπευθεῖ ἡ ψυχὴ. Καὶ θανατώνεται ἡ ἁμαρτία, γιὰ νὰ ζήσει ἡ δικαιοσύνη.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 16: Ἐὰν στρέφουμε τὸ βλέμμα μας ἐπάνω, ἀδελφοί, καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία καὶ κάθε περίσταση ἄς προβάλλουμε τὴν καλὴ ἐλπίδα· οὔτε στὶς λύπες νὰ ἀποβάλλουμε τὸν φόβο, οὔτε στὰ λυπηρὰ γεγονότα τὴν καλὴ ἐλπίδα. Ἐὰν θυμόμαστε καὶ ὅταν εἶναι καλοκαιρία τὴν τρικυμία, καὶ ὅταν εἶναι κακοκαιρία τὸν κυβερνήτη. Νὰ μὴ λιποψυχοῦμε, οὔτε νὰ γινόμαστε δοῦλοι κακοί, ὥστε ὅταν ὁ Δεσπότης μᾶς εὐεργετῆ νὰ τὸν δοξολογοῦμε, καὶ ὅταν μᾶς δοκιμάζει νὰ μὴ τὸν πλησιάζουμε· ἂν καὶ βέβαια ποτὲ ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὴν ὑγεία, οὔτε ἡ ὑπόμνησις ἀπὸ τὴν ἀνεσις, ὁ ἔλεγχος ἀπὸ τὴν ἀμέλεια καὶ ἡ ἐπιστροφή ἀπὸ τὴ συγχώρησις.

Τοῦ ἰδίου: Γνώρισμα τῶν συνετῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ ὅτι, ὅταν δοκιμάζονται μὲ συμφορὰς καὶ καθαρίζονται σὰν τὸ χρυσάφι στὴ φωτιά, λένε, «εἶναι καλὸ τὸ ὅτι μὲ ταπεινώσεις»⁵⁴, ἐπειδὴ ἡ ταπεινώσις γεννᾷ τὴ γνώση τῶν ἐντολῶν· ἔτσι μὲ τὴ θλίψη γίνονται φίλοι τοῦ Θεοῦ, διότι, ὅταν ἡ ψυχὴ ὑποφέρει, βρίσκειται κοντὰ στὸν Θεό.

Πρέπει ὅλα ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τὰ δεχόμεστε εὐχαρίστως.

Γρηγορίου Θεολόγου: Πραγματικὰ τὸ πλήγμα γιὰ τοὺς συνετοὺς γίνεται παιδαγωγία, καὶ ἡ κακοπάθεια πολλὰς φορὲς εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν εὐημερία.

Τίποτε δὲν εἶναι πρὸ εὐεργετικὸ ἀπὸ τὸ νὰ ὑποφέρει κανεὶς.

Γρηγορίου Νύσσης: Ἡ θλίψη εἶναι τὸ ἄνθος τῶν ἀγαθῶν πού περιμένουμε. Ἐξαιτίας τοῦ καρποῦ λοιπόν, ἄς δεχθοῦμε καὶ τὸ ἄνθος.

Τίποτε δὲν γίνεται γιὰ νὰ ὀργιζόμεστε, ἀλλὰ ὅλα ὁ Θεὸς τὰ οἰκονομεῖ καὶ τὰ κάνει γιὰ τὸ συμφέρον μας. Τὰ βάσανα πού μᾶς στέλ-

54. Ψαλμ. 118, 71.

να ἡμῖν παρὰ Θεοῦ κολαστήρια, τῶν ἐκεῖσε βασάνων ὑποτέμνεται μέρος οὐ μικρόν. Ὑπὲρ ὧν ἂν πάθωμεν κακῶς, ἢ ἀμαρτήματα διαλυόμεθα, ἢ λαμπροτέρους λαμβάνομεν τοὺς στεφάνους, ἂν μὴ ἀμαρτήματα τοιαῦτα ἔχωμεν.

5 Μ. Ἀθανασίου: Ἡ ἐντεῦθεν γινομένη παιδαγωγία, τὴν μετὰ ταῦτα κρίσιν ἐπικουφίζει, καίτοι οὐδὲ τὸ κολάζεσθαι κακόν, ἀλλὰ τὸ ἄξιον γενέσθαι κολάσεως.

Ἀγίου Διονυσίου: Μηδὲν τῶν συμβαινόντων χωρὶς ἂν γενέσθαι Θεοῦ πεπεισθαι χρή· εἶναι δὲ ἀγαθὰ παρ' αὐτοῦ πάντα,
10 κὰν ἀλγεινὰ ἦ.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΙΕ' Εἰς Μακαρβαίους: Σὺ χρηστός, ἀλλ' ἡμεῖς ἠνομήσαμεν. Σὺ μακρόθυμος, ἀλλ' ἡμεῖς πληγῶν ἄξιοι. Γινώσκομέν σου τὴν ἀγαθότητα, καίπερ ἀσυνετοῦντες. Ὀλίγα ὧν ἠμάρτομεν, μεμαστιγώμεθα. Σὺ φοβερὸς εἶ,
15 καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι; Τρόμος λήψεται ἀπὸ σοῦ ὄρη, τίς ἀντερρίσει; Ἐὰν κλείσῃς τὸν οὐρανόν, τίς ἀνοίξει; Καὶ εἰς λύσης τοὺς καταρράκτας, τίς συνέξει; Κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς σου πτωχεῦσαι ἢ πλουτίσαι, ζωῶσαι καὶ θανατῶσαι, καὶ τὸ θέλημά σου πρᾶξις ἐστὶ συντελεσμένη. «Σὺ ὠργίσθης, καὶ ἡμεῖς ἠμάρτομεν», λέγει
20 τις τῶν πάλαι ἀνθομολογούμενος. Ἐμοὶ δὲ καὶ τὸ ἐναντίον καιρὸς εἰπεῖν· Ἡμεῖς ἠμάρτομεν καὶ σὺ ὠργίσθης. Διὰ τοῦτο «ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν». Ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἀτιμίας ἐπλήσθημεν. Ἀλλὰ κόπασον, Κύριε, ἄνες, Κύριε, ἰλάσθητι, Κύριε. Μὴ παραδῶς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὰς
25 ἀνομίας ἡμῶν, μηδὲ διὰ τῶν ἡμετέρων παιδεύσης ἄλλους μαστίγων, ἐνὸν ἡμᾶς διὰ τῆς ἐτέρων βασάνου σωφρονησθῆναι. Τίνων τούτων; Ἐθνῶν, τῶν οὐ γινωσκόντων σε, καὶ βασιλειῶν, αἱ τῷ σῶ κράτει οὐχ ὑπετάγησαν. Ἡμεῖς δὲ λαός, Κύριε, καὶ ράβδος κληρονομίας σου· διὰ τοῦτο παίδευσον ἡμᾶς, πλὴν ἐν χρηστότη-
30 τι, καὶ μὴ ἐν θυμῷ σου, ἵνα μὴ ὀλιγοστοὺς ποιήσῃς ἡμᾶς, καὶ παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν ἐξουθένημα.

νει στή ζωὴ αὐτὴ ὁ Θεός, ἀφαιροῦν ἓνα ὄχι μικρὸ μέρος ἀπὸ τὰ βασανιστήρια πού μᾶς περιμένουν στήν ἄλλη ζωὴ. Μὲ αὐτά, ἂν κακοπάθουμε, ἢ σβήνουμε ἁμαρτίες, ἢ παίρνουμε πιὸ λαμπερὰ στεφάνια, ἔαν δὲν ἔχουμε τέτοιες ἁμαρτίες.

Μ. Ἐθνασιου: Ἡ δοκιμασία πού μᾶς γίνεται ἐδῶ, ἀνακουφίζει τὴν κρίση πού θὰ γίνει μετὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτή, ἂν καὶ οὔτε ἡ τιμωρία εἶναι κακὸ, ἀλλὰ τὸ νὰ γίνει κανεὶς ἄξιος τιμωρίας.

Διονυσίου: Τίποτε ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν δὲν πρέπει νὰ νομίζουμε ὅτι τὸ παθαίνουμε χωρὶς τὸν Θεό· καὶ εἶναι ὅλα ὅσα δεχόμεστε ἀπὸ αὐτὸν ἀγαθὰ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὀδυνηρά.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 15: Ἐσὺ εἶσαι ἀγαθός, ἀλλὰ ἔμεῖς ἁμαρτήσαμε. Ἐσὺ εἶσαι μακρόθυμος, ἐνῶ ἔμεῖς ἄξιοι τιμωριῶν. Γνωρίζουμε τὴν ἀγαθότητά σου, ἂν καὶ εἴμαστε ἀσύνητοι. Εἶναι λίγα αὐτὰ πού ὑφίστάμεθα σὲ σχέση μὲ τίς ἁμαρτίες πού κάναμε. Ἐσὺ εἶσαι φοβερός, καὶ ποιός μπορεῖ νὰ σοῦ ἀντισταθεῖ; Τρόμος κυριεῦει τὰ βουνὰ ἀπὸ σένα, καὶ ποιός μπορεῖ νὰ σὲ ἀνταγωνιστεῖ; Ἐὰν κλείσεις τὸν οὐρανό, ὥστε νὰ μὴ βρέχει, ποιός θὰ τὸν ἀνοίξει; Καὶ ἔαν ἀφήσεις ἐλεύθερους τοὺς καταρράκτες τοῦ οὐρανοῦ, ποιός θὰ τοὺς συγκρατήσῃ; Εἶναι εὐκόλο σὲ σένα νὰ κάνεις κάποιον φτωχὸ ἢ πλούσιον, νὰ ζωντανέψῃς κάποιον ἢ νὰ τὸν θανατώσῃς, καὶ τὸ θέλημά σου εἶναι πράξη ἄμεσα ἐκτελεστή. Σὺ ὀργίστηκες καὶ ἔμεῖς ἁμαρτήσαμε, λέει κάποιος ἀπὸ τοὺς παλιούς ἐξομολογούμενος. Ἐγὼ ὅμως εἶναι καιρὸς νὰ πῶ καὶ τὸ ἀντίθετο· ὅτι ἔμεῖς ἁμαρτήσαμε καὶ σὺ ὀργίστηκες. Γι' αὐτὸ γίναμε ντροπὴ τοὺς γείτονές μας. Γυρίζεις τὸ πρόσωπό σου ἀλλοῦ, καὶ γεμίζουμε ἀτιμία. Ὁμως, Κύριε, ἠρέμησε, συγχώρησε, Κύριε, σπλαγχνίσου μας, Κύριε. Μὴ μᾶς ἀποτελειώσῃς ἕξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, οὔτε νὰ τιμωρήσῃς ἄλλους μὲ τίς δικές μας ἁμαρτίες, ἀφοῦ εἶναι δυνατὸ νὰ σωφρονισθοῦμε ἔμεῖς μὲ τίς δοκιμασίες τῶν ἄλλων. Ποιοὶ εἶναι αὐτοί; Εἶναι τὰ ἔθνη καὶ οἱ βασιλεῖς πού δὲν σὲ γνωρίζουν, οἱ ὁποῖοι δὲν ὑποτάχθησαν στὴ δύναμή σου. Ἐμεῖς ὅμως, Κύριε, εἴμαστε λαός σου καὶ μέρος τῆς κληρονομίας σου· γι' αὐτὸ παιδευσέ μας, ἀλλὰ μὲ καλωσύνη καὶ ὄχι μὲ τὸν θυμό σου, γιὰ νὰ μὴ μᾶς κάνεις πιὸ λίγους ἀπὸ ὅ,τι εἴμαστε, καὶ ἄξιους περιφρόνησης ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς.

Τοῦ ἰδίου, *δπ. π.*: : *Οἶδα στιλβομένην ρομφαίαν, καὶ μεθύουσαν μάχαιραν ἐν τῷ οὐρανῷ, σφάζειν καὶ ἐξουθενεῖν καὶ ἀτεκνοῦν. Οἶδα ὡς ἄρκτον ἀπορουμένην τὸν ἀπαθῆ, καὶ ὡς πάρδαλιν ἀπαντῶντα κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀσσυρίων· οἶδα ἐκτιναγμὸν καὶ ἀνατιναγμὸν καὶ βρασμὸν, καρδίας θραυσμὸν καὶ παράλυσιν γονάτων, τοιαῦτα ὄντα τὰ τῶν ἀσεβῶν ἐπιτίμια, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καὶ καθαρθῆναι, ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι.*

Εὐσεβίου: *Τοὺς οἰκείους αὐτῷ καὶ προσφιλεῖς ἐντεῦθεν ἤδη κατὰ τόνδε τὸν βίον μετέρχεται παιδεύων ὁ Θεός, ἐν οἷς δ' ἂν ποτε δεηθεῖεν κολάσεως, ὡς ἂν διὰ τῆς προσκαιροῦ παιδείας τὴν αἰώνιον ἐν τῇ καθόλου κρίσει διαδράναι δυνηθεῖεν κόλασιν.*

Θεοτίμου: *Οὐ τὸ παθεῖν τι τῶν τραχυτέρων δεινόν, ἀλλὰ τὸ δικαίως παθεῖν.*

Διδύμου: *Οὐκ ἀμυνόμενος, ἀλλὰ ἰατρικῶς καὶ πρὸς ὑγίαν ψυχῆς ἐπάγει τὰς θλίψεις ὁ Θεός.*

Ὁ δημιουργήσας τὸν κόσμον Θεός, προνοούμενος αὐτοῦ πάντα πρὸς λυσιτέλειαν ποιεῖ, κἄν ἤδη σκυθρωπὰ τὰ ἐπιφερόμενα τυγχάνῃ.

Εἰ καὶ πικρὰ καὶ ἐπίπονος ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλά γε, θεραπευτικῆ οὐσα, εἰς ἀγαθὸν τοὺς πειρασθέντας αὐτῆς ἀναβιβάζει.

Ὅντινα βούλεται σῶσαι ὁ Θεός, φοβήσεται αὐτόν, τινάζει αὐτὸν ποικίλως, λυπήσει αὐτόν, ὅπως μὴ ἔχοι καιρὸν διεγείρεσθαι πρὸς ὑπερηφανίαν, καὶ τοῖς ἐτέρων πάθεσιν ἀνθρωποὶ διδάσκωνται σωφρονεῖν.

Φίλωνος: *Μακαρία φύσις, ἢ ἐπὶ παντὶ χαίρουσα καὶ μηδενὶ δυσαρεστοῦσα τὸ παράπαν, ἀλλ' εὐαρεστοῦσα τοῖς γενομένοις, ὡς καλῶς καὶ συμφερόντως γενομένοις.*

Τίτλος λδ':— Περὶ παιδείας Θεοῦ, καὶ μὴ δεχομένων αὐτῆν, καὶ ὅτι οἱ μὴ σωφρονιζόμενοι ἐνταῦθα, τῇ αἰωνία κολάσει παραπέμπονται.

Ἀγγαῖος 2, 17: «Ἐπάταξα ὑμᾶς ἐν ἀφορία καὶ ἐν ἀνεμοφθο-

Τοῦ ἰδίου, ὄπ. π.: Γνωρίζω ὅτι γυαλισμένο ξίφος καὶ μεθυσμένο μαχαίρι σπὸν οὐρανὸ σφάζει καὶ ἀφανίζει καὶ προκαλεῖ στείρωσι. Γνωρίζω ὅτι ὁ ἀπαθὴς εἶναι σὰν ἀρκούδα πού βρίσκεται σὲ ἀμμηχανία, καὶ σὰν νὰ συνάντησε λεοπάρδαλη στὸ δρόμο τῶν Ἀσσυρίων· γνωρίζω ὅτι ἡ ἐκτίναξη καὶ ἀνατίναξη καὶ ὁ θρασμός καὶ τὸ σπάσιμο τῆς καρδιάς καὶ ἡ παράλυση τῶν γονάτων, ὅλα αὐτὰ εἶναι τὰ ἐπιτίμια τῶν ἀσεβῶν, διότι εἶναι προτιμότερο νὰ παιδευτεῖ κανεὶς ἐδῶ καὶ νὰ καθαρισεῖ, παρὰ νὰ παραπεμφθεῖ στὰ ἑκεῖ βασιανιστήρια.

Εὐσεβίου: Τοὺς φίλους του καὶ ἀγαπημένους, ἤδη σ' αὐτὴ ἐδῶ τῇ ζωῇ τοὺς παιδεύει ὁ Θεός, γιὰ ὅσα χρειάζονται τιμωρία, ὥστε μὲ τὴν προσωρινὴν δοκιμασία νὰ μπορέσουν νὰ ξεπεράσουν τὴν αἰώνια κόλαση κατὰ τὴ γενικὴ κρίση.

Θεοτίμου: Τὸ νὰ πάθει κανεὶς κάτι· δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κακά, ἀλλὰ τὸ νὰ τὸ πάθει δίκαια.

Διδύμου: Ὁ Θεὸς στέλνει τίς θλίψεις ὄχι ἐκδικητικά, ἀλλὰ θεραπευτικά καὶ πρὸς ὑγεία τῆς ψυχῆς.

Ὁ Θεὸς πού δημιούργησε τὸν κόσμον, προνοώντας γι' αὐτόν, τὰ κάνει ὅλα πρὸς τὸ συμφέρον του, ἔστω καὶ ἂν πρὸς τὸ παρὸν αὐτὰ πού στέλνει εἶναι δυσάρεστα.

Ἄν καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι πικρὴ καὶ ὀδυνηρὴ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι θεραπευτικὴ ἀνεβάζει τοὺς δοκιμαζόμενους στὸ καλὸ.

Ἐκεῖνον πού θέλει ὁ Θεὸς νὰ τὸν σώσει, τὸν φοβερίζει, τὸν ὀδηγεῖ κατὰ τρόπο ποικίλον, τὸν στενοχωρεῖ, γιὰ νὰ μὴ ἔχει εὐκαιρία νὰ γίνῃ ὑπερήφανος, καὶ μὲ τὰ παθήματα τῶν ἄλλων οἱ ἄνθρωποι διδάσκονται νὰ εἶναι σώφρονες.

Φίλωνος: Εἶναι μακάρια ἡ ὑπαρξὴ πού χαίρεται γιὰ τὸ κάθε τι καὶ μὲ τίποτε δὲν δυσαρεστεῖται καθόλου, ἀλλ' εὐχαριστεῖται μὲ ὅσα συμβαίνουν, σὰν νὰ γίνονται κατὰ τρόπο καλὸ καὶ συμφέροντα.

Τίτλος 34.— Γιὰ τὴν παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκείνους πού δὲν τὴ δέχονται, καὶ ὅτι ὅσοι δὲν συνειτίζονται ἐδῶ, παραπέμπονται στὴν αἰώνια κόλαση.

Ἄγγ. 2, 17: «Σᾶς τιμώρησα μὲ ἀφορία καὶ μὲ καταστροφικούς

ρία καὶ ἐν χαλάζῃ, πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐπεστρέψατε πρὸς με, λέγει Κύριος».

Ἱερ. 5,3: «Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς πίστιν. Ἐμαστίγωσας αὐτούς, καὶ οὐκ ἐπόνεσαν. Συντετέλεσας αὐτούς, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἐπιστραφῆναι».

Ἱερ. 2,30: «Μάτην ἐπάταξα τὰ τέκνα ὑμῶν καὶ παιδεῖαν οὐκ ἐδέξασθε».

Μ. Βασιλείου: Μὴ ποίει τὰ τῶν ἀνοήτων παίδων, ἄνθρωπε, οἱ, παρὰ διδασκάλων ἐπιτιμηθέντες, δέλτους ἐκείνων καταρρηγνύουσι· πατὴρ δὲ δι' ὠφέλειαν τὴν τροφὴν ὑπερτιθεμένου, τὴν ἐσθῆτα κατασπαράσσουσιν, ἢ τὸ τῆς μητρὸς πρόσωπον καταξαίνουσιν.

Τοῦ ἰδίου, Περὶ νηστείας 1: Οὐδεὶς ἀθυμῶν στεφανοῦται· οὐδεὶς συγγάζων τρόπαιον ἴστησιν. Μὴ σκυθρωπάσης θεραπευόμενος· ἄτοπον μὴ χαίρειν ἐπὶ ὑγείᾳ ψυχῆς.

Οὐ πληγῆναι χαλεπὸν, ἀλλὰ μὴ σωφρονίζεσθαι τῇ πληγῇ χαλεπώτερον.

Ἰω. Χρυσόστομος: Τὸ μὴδὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνταῦθα παθεῖν, ἐφόδιον γίνεται μείζονος τῆς ἐκεῖσε τιμωρίας. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «νῦν δὲ κρινόμενοι ὑπὸ Κυρίου, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν». Τὰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα νουθεσίας, τὰ δὲ ἐκεῖσε, τιμωρίας ἐστίν.

Οἱ πολλὰ πταίοντες καὶ μὴ κολαζόμενοι, φοβεῖσθαι καὶ δεδοικέναι ὀφείλουσιν. Αὔξεται γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς τιμωρίας διὰ τῆς ἀτιμωρησίας.

Ὅταν εὐημερίας ἀπολαύωμεν ἐν πονηρίᾳ ζῶντες, τότε μάλιστα ἀλγῶμεν. Ἄει μὲν γὰρ ἀμαρτάνοντες δεδοικέναι χρή, καὶ μάλιστα δὲ ὅταν μὴδὲν πάσχωμεν δεινόν. Ὅτε μὲν γὰρ κατὰ μέρος ἀπαιτεῖ τὰς τιμωρίας ὁ Θεός, κούφην ἡμῖν ποιεῖ τὴν ὑπὲρ τούτων ἔκτισιν.

Οἱ τελείως δυσκάθαρτοι, εὔξασθε ἂν κολασθῆναι μᾶλλον, ἢ

άνεμους· με χαλάζι κατέστρεψα ὅλα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας, καὶ σεῖς δὲν ἐπιστρέψατε σὲ μένα, λέει ὁ Κύριος».

Ἱερ. 5, 3: «Κύριε, τὰ μάτια σου στρέφονται στὴν ἀξιοπιστία τῶν ἀνθρώπων. Τοὺς μαστίγωσες καὶ δὲν πόνεσας, τοὺς κατέστρεψες καὶ δὲ θέλησας νὰ ἐπιστρέψουν».

Ἱερ. 2, 30: «Ἄδικα τιμώρησα τὰ παιδιά σας· δὲ δεχθήκατε τὴν παιδαγωγικὴ αὐτὴ δοκιμασία μου».

Μ. Βασιλείου: Ἄνθρωπε, μὴ κάνεις αὐτὰ ποὺ κάνουν τὰ ἀνόητα παιδιά, τὰ ὁποῖα ὅταν τιμωροῦνται ἀπὸ τοὺς δασκάλους ξεσχίζουν τὰ βιβλία τους, καὶ ὅταν ὁ πατέρας τους αὐξάνει τὴν τροφή γιὰ τὸ καλὸ τους, ἐκεῖνα κομματιάζουν τὸ φῶρεμα τους, ἢ ξεσχίζουν τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας τους.

Τοῦ ἰδίου, Περί νηστείας 1: Ὅποιος λιποψυχεῖ δὲν στεφανώνεται· ὁποιος φοβᾶται νὰ κάνει κάτι, δὲν στήνει τροπαιο. Νὰ μὴ σκῦθροπάξεις ὅταν θεραπεύεσαι· δὲν εἶναι σωστὸ νὰ μὴ χαιρέσαι γιὰ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς σου.

Δὲν εἶναι κακὸ τὸ νὰ δεχθεῖς πλήγμα, ἀλλὰ πιὸ φοβερὸ εἶναι τὸ νὰ μὴ συνετίζεσαι μὲ τὸ πλήγμα.

Ἱω. Χρυσοστόμου: Τὸ νὰ μὴ πάθουν τίποτε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ αὐτοὶ ποὺ ἀμαρτάνουν, γίνεται αἰτία γιὰ μεγαλύτερη τιμωρία τους στὸν ἄλλο κόσμο. Κι αὐτὸ γιὰ νὰ δηλώσει ὁ Παῦλος ἔλεγε· «κρινόμενοι τώρα ἀπὸ τὸν Κύριο, δοκιμαζόμεστε, γιὰ νὰ μὴ καταδικαστοῦμε μαζὶ μὲ τὸν κόσμο»⁵⁵. Διότι ὅλα τὰ ἐδῶ εἶναι νουθεσίες, ἐνῶ ἐκεῖ θὰ εἶναι τιμωρίες.

Ὅσοι πέφτουν σὲ πολλὰ παραπτώματα καὶ δὲν τιμωροῦνται, πρέπει νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ τρέμουν· διότι αὐξάνονται οἱ λόγοι τῆς τιμωρίας τους μὲ τὴν ἀτιμωρησία τους.

Ὅταν ἔχουμε εὐημερία, ἐνῶ ζοῦμε μέσα στὴν κακία, τότε νὰ πονᾶμε περισσότερο. Διότι πάντοτε βέβαια ὅταν ἀμαρτάνουμε πρέπει νὰ φοβοῦμαστε, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν δὲν παθαίνουμε κανένα κακὸ. Διότι, ὅταν ὁ Θεὸς μᾶς ἐπιβάλλει τὶς τιμωρίες λίγες λίγες, κάνει γιὰ μᾶς πιὸ εὐκόλη τὴν ἔκπυσή τους.

Αὐτοὶ ποὺ εἶναι τελείως ἀκάθαρτοι, νὰ παρακαλεῖτε νὰ τι-

55. Α΄ Κορ. 11, 32.

ἀφεθῆναι. Ἡ μὲν γὰρ ἄφεις αὐτούς, ὥσπερ ἀνερμάτιστα πλοῖα, ῥῆστα ἀνατρέψει, ἡ δὲ κόλασις ἐπανορθώσεται. Ἴκετεύωμεν οὖν τὸν Θεόν, οἱ συνειδήσει τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων ἐλεγχόμενοι, κολάσαι μᾶλλον ἡμᾶς, ἢ παρεῖναι.

5 **Τίτλος λε': -Περὶ παιδείας Θεοῦ, κατὰ δοκιμὴν καὶ πείραν γενομένης.**

Γεν. 12,1-2: «Ἐγένετο μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Καὶ εἶπεν· Ἴδου ἐγώ. Καὶ εἶπεν· Λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπη-
10 σας, τὸν Ἰσαάκ, καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν, καὶ ἀνενεγκαι αὐτὸν εἰς ὄλοκάρπωσιν ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων, ὧν ἂν σοι εἴπω».

Δευτ. 8,2.3: «Μνήσθητι πᾶσαν τὴν ὁδόν, ἣν ἠγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅπως ἂν κακώσῃ σε καὶ πειράσῃ
15 σε, καὶ διαγνῶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, εἰ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἢ οὐ. Καὶ ἐκάκωσέ σε, καὶ ἐλιμαγχόνησέ σε, καὶ ἐσώμισέ σε τὸ μάννα, ὃ οὐκ ἤδεισαν οἱ πατέρες σου, ἵνα ἀναγγείλῃ σοι, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος αὐτοῦ ζήσεται ἄνθρωπος».

20 Δευτ. 13,4: «Πειράζει Κύριος ὁ Θεός ὑμᾶς, εἰδέναι εἰ ἀγαπᾶτε Κύριον τὸν Θεόν».

Ἰὼβ 40,8: «Μὴ ἀποποιουῦμαι τὸ κρῖμα; Οἶε δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;».

Ψαλμ. 65,10-12: «Ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός, ἐπύρωσας
25 ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. Εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα, ἔθου θλίψεις ἐπὶ τῶν νώτων ἡμῶν, ἐπιβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν».

Ἰακ. 1,12: «Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ὑπομένει πειρασμόν.

μωρηθοῦν μᾶλλον, παρὰ νὰ συγχωρηθοῦν. Διότι ἡ συγχώρηση θὰ τοὺς ἀνατρέψει πολὺ εὐκόλα σὰν πλοῖα πού δὲν ἔχουν ἔρμα (βάρος), ἐνῶ ἡ τιμωρία θὰ τοὺς ἐπανορθώσει. Ἄς παρακαλοῦμε λοιπὸν τὸν Θεὸ ὅσοι ἐλεγχόμαστε ἀπὸ τῆ συνείδηση τῶν ἀμαρτημάτων μας, νὰ μᾶς τιμωρήσει μᾶλλον, παρὰ νὰ τὰ ἀφήνει νὰ μένουν.

Τίτλος 35.— Γιὰ τὴν παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία γίνεται γιὰ νὰ δοκιμασθοῦμε.

Γεν. 22, 1-2: «Μετὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω λόγια ὁ Θεὸς δοκιμάζοντας τὸν Ἀβραάμ τοῦ εἶπε· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Καὶ ἐκεῖνος εἶπε· Ἐδῶ εἶμαι. Τοῦ εἶπε ὁ Θεός· Πάρε τὸν γιό σου τὸν ἀγαπητό, τὸν Ἰσαάκ, πού τόσο πολὺ ἀγαπᾷς, καὶ πήγαινε σὲ μέρος ψηλὸ καὶ πρόσφερε τὸν ἐκεῖ θυσία, σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνὰ πού θὰ σοῦ πῶ».

Δευτ. 8, 2-3: «Νὰ θυμᾶστε ὅλη τὴν πορεία μέσα στὴν ἔρημο κατὰ τὴν ὁποία σᾶς ὀδηγοῦσε ὁ Κύριος, γιὰ νὰ σᾶς βασανίσει καὶ νὰ σᾶς δοκιμάσει, καὶ νὰ γνωρίσει αὐτὰ πού ἔχετε στὴν καρδιά σας, ἐὰν δηλαδή θὰ τηρήσετε τίς ἐντολές του ἢ ὄχι. Σᾶς βασάνισε, σᾶς ἔκανε νὰ πεινάσετε, καὶ σᾶς ἔδωσε ὡς ψωμὶ τὸ μάννα, πού δὲν τὸ γνῶριζαν οἱ πατέρες σας, γιὰ νὰ σᾶς δείξει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ζεῖ μόνο μὲ ψωμὶ, ἀλλὰ μὲ κάθε λόγο πού θγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ».

Δευτ. 13, 4: «Σᾶς δοκιμάζει ὁ Θεός, γιὰ νὰ δεῖ ἂν ἀγαπᾶτε τὸν Κύριο καὶ Θεό σας».

Ἰωβ 40, 8: «Μήπως ἀποφεύγω τὴ δίκαιη κρίση; Καὶ νομίζεις ὅτι γιὰ ἄλλον λόγο σὲ μεταχειρίστηκα ἔτσι, καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖς δίκαιος;».

Ψαλμ. 65, 10-12: «Μᾶς δοκίμασες, Θεέ, μᾶς πέρασες μέσα ἀπὸ φωτιὰ ὅπως τὸ ἀσῆμι στὸ χωνευτήρι. Μᾶς ἔκανες νὰ πέσουμε στὴν παγίδα, φόρτωσες θλίψεις στὴν πλάτη μας, ἐπέτρεψες νὰ ἀνεβοῦν ἄνθρωποι πάνω στὰ κεφάλια μας. Περάσαμε μέσα ἀπὸ φωτιὰ κ' ἀπὸ νερό, ἀλλὰ στὸ τέλος μᾶς ἔβγαλεις σὲ τόπο ἀναψυχῆς».

Ἰακ. 1, 12: «Εἶναι εὐτυχισμένος ὁ ἄνθρωπος πού ὑπομένει

ὅτι, δόκιμος γενόμενος, λήψεται τὸν στέφανον, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν».

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ἀκούσας Ἀβραὰμ τὴν φωνὴν τοῦ Πλάστου, «Λάβε τὸν υἱόν σου, καὶ ἐπὶ ἐν τῶν ὀρέων σφαῖζόν μου», μετὰ πολλῆς προθυμίας τὸ ἔργον ἐπλήρου. Καὶ γὰρ τὴν σύζυγον Σάρραν ἔκρυψεν, καὶ τοὺς παῖδας ἔλαθεν, καὶ μόνον τὸ παιδάριον λαβὼν, ἀνίει ἐπὶ τὸ ὄρος, μὴ ἐκκακῶν, μηδὲ ραθυμῶν. Ἐνόησον τίς ἦν ὁ μακάριος ἐκεῖνος τότε, ποῖα δὲ σπλάγχνα ἦν ἐνδεδυμένος, μόνος μόνῳ διαλεγόμενος τῷ παιδαρίῳ. Τότε γὰρ πλεῖον τὰ σπλάγχνα διαθερμαίνονται καὶ πλεῖον τὸ φίλτρον ἐξάπτεται. Ποῖος λόγος παραστῆσαι δυνήσεται τὴν ἀνδρείαν τοῦ γέροντος; Πῶς δήσας αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας ἐπάνω τῶν ξύλων ἐπέθηκεν, ὡς δὲ ἔμελλεν ἐμβάπτειν τῷ λαιμῷ τοῦ παιδίου τὸ σιδήριον, διπλῆν φωνὴν ἀφῆκεν ὁ εὐσπλαγχνος: Ἀύσον τὸ παιδάριον; Πῶς οὐκ ἐνάρκησεν ἡ χεὶρ; πῶς οὐκ ἐξελύθη τὰ νεῦρα; πῶς οὐ κατέπεσε θεωρῶν τὴν ὄψιν τοῦ παιδαρίου; Ἴδετε ἀνδρείαν τοῦ γέροντος. Καὶ γὰρ ἔσφαξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, εἰ μὴ τῇ χειρὶ, ἀλλὰ τῇ προθυμίᾳ.

Διδύμου: Οὐ πᾶς ὁ κάμνων αἰτίαν ἔχει τῆς νόσου ἀμαρτίαν. Εἰσὶ γὰρ ὑπὲρ τοῦ δόκιμοι ἀναφανῆναι, ἢ καὶ ἄλλως συμφερόντων κακώσεσιν ὑποβαλλόμενοι.

Ἐπεὶ συμπτώματα τὰ αὐτὰ ἀμαρτωλοῖς καὶ δικαίοις συμβαίνει, μὴ πάντας τοὺς περιστατικοῖς ὑποβαλλομένους ἠγοῦμεθα καὶ παραλαβούσης πονηρίας ὑπομεμενηκέναι τὰ πονηρά.

25 **Τίτλος λς:—** Περὶ παραμονῆς, καὶ ὅτι ἡ παραμονὴ ἔργον ἀνύει.

«Ρανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν».

Λουκᾶ 11,5-8: «Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον καὶ πορεύεται

δοκιμασία, διότι ὅταν ἀποδειχθεῖ δόκιμος, θὰ πάρει τὸ στεφάνι πού ὑποσχέθηκε ὁ Θεὸς σὲ ὄσους τὸν ἀγαποῦν».

Ἰω. Χρυσοστόμου: Μόλις ὁ Ἀβραάμ ἄκουσε τὴ φωνὴ τοῦ Δημουργοῦ, «Πάρε τὸ γιό σου καὶ θυσιάσε μου τον σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνά»⁵⁶, ἐκτέλεσε τὴν ἐντολὴν μὲ μεγάλη προθυμία. Τὸ ἔκρυβε ὁμως ἀπὸ τὴν γυναῖκα του Σάρα καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες, καὶ παίρνοντας μόνο τὸν γιό του ἀνέβηκε στὸ βουνό, χωρὶς νὰ λιποψυχεῖ, οὔτε νὰ καθυστερεῖ. Σκέφτεσαι πῶς ἦταν τὴ στιγμή ἐκείνη ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἄνδρας; Τί σπλάχνα εἶχε, μιλώντας μόνος μὲ μόνο τὸ παιδάκι του; Διότι τότε τὰ σπλάχνα ἀνάβουν περισσότερο καὶ ἡ πατρικὴ ἀγάπη ἐξεγείρεται περισσότερο. Ποιὸς λόγος μπορεῖ νὰ παραστήσει τὴν ἀνδρεία τοῦ γέροντα; Πῶς ἔδεσε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τοῦ παιδιοῦ του καὶ τὸ τοποθέτησε πάνω στὰ ξύλα; Μόλις ὁμως ἐπρόκειτο νὰ θυθῆσαι τὸ μαχαίρι στὸν λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ, δυὸ λέξεις εἶπε ὁ εὐσπλαγγχος· «ᾤ Αἴφησε ἐλεύθερο τὸ παιδί». Πῶς δὲν μούδιασε τὸ χέρι του; πῶς δὲν διαλύθηκαν τὰ νεῦρα του; πῶς δὲν ἔπεσε κάτω βλέποντας τὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ του; Βλέπετε τὴν ἀνδρεία τοῦ γέροντα; Διότι ἔσφαξε τὸν γιό του, ἂν ὄχι μὲ τὸ χέρι του, ὅπως ὅποτε ὁμως μὲ τὴν προθυμία του.

Διδύμου: Καθένας πού πάσχει δὲν ἔχει αἰτία τῆς ἀρρώστιας του τὴν ἁμαρτία. Διότι ὑπάρχουν πολλοὶ πού ὑποβάλλονται σὲ κακώσεις γιὰ νὰ δειχθεῖ ἡ πίστη τους, ἢ καὶ διότι αὐτὸ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον τους.

Ἐπειδὴ συμβαίνουν τὰ ἴδια συμπτώματα σὲ ἁμαρτωλοὺς καὶ δικαίους, νὰ μὴ νομίζουμε, ὅτι ὅλοι ὅσοι ὑποβάλλονται σὲ δοκιμασίες ὑφίστανται τὰ κακὰ ἐπειδὴ τοὺς κατέλαβε ἡ κακία.

Τίτλος 36.— Γιὰ τὴν ἐπιμονή, καὶ ὅτι ἡ ἐπιμονὴ φέρνει εἰς πέρας τὸ ἔργο.

Σταγόνα πού πέφτει συνεχῶς κοιλαίνει τὴν πέτρα.

Λουκᾶ 11, 5-8: «Ποιὸς ἀπὸ σᾶς πού ἔχει ἓνα φίλο καὶ πηγαίνει

πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτόν, Φίλε, χρῆσόν μοι
 τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μοι παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ καὶ οὐκ ἔχω ὃ
 παραθήσω αὐτῷ, ἀποκριθεὶς δὲ ἔσωθεν εἶπη αὐτῷ, Μή μοι κό-
 5 πους πάρεχε· ἰδοὺ ἡ θύρα κέκλεισται καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ
 ἔστιν ἐν τῇ κοίτῃ· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι; Λέγω ὑμῖν· Εἰ
 καὶ οὐ δώσει αὐτῷ διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, ἀλλὰ γε διὰ τὴν
 ἀναίδειαν αὐτοῦ ἀναστὰς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήζῃ».

Λουκᾶ 18, —8: «Κριτῆς τις ἦν ἐν τινι πόλει τὸν Θεὸν μὴ φο-
 βούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος· χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πό-
 10 λει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα, Ἐκδίκασόν με ἀπὸ
 τοῦ ἀντιδίκου μου, καὶ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. Μετὰ δὲ ταῦτα εἶ-
 πεν ἐν ἑαυτῷ· Εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ
 ἐντρέπομαι, διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκ-
 δικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. Εἶπε δὲ
 15 Κύριος· Ἀκούσατε τί ὁ κριτῆς τῆς ἀδικίας λέγει; Ὁ δὲ Θεὸς οὐ
 μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων
 πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτούς; Ναί,
 λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει».

20 **Τίτλος λζ'.—** *Περὶ πιστοῦ, καὶ ὅτι σπάνιον τὸ εὐρεῖν
 ἄνδρα πιστόν.*

Παροιμ. 20,6: «Ἐν ἄνδρα πιστόν, ἔργον εὐρεῖν».

Παροιμ. 28,20: «Ἀνὴρ ἀξιόπιστος πολλὰ εὐλογηθήσεται».

Διδύμου: Σπάνιον ἀληθῶς, ὁ ἅμα τῷ φρονίμῳ τὸ πιστόν
 25 ἔχων.

Τίτλος λη'.— *Περὶ τῶν πεποιθότων εἰς κενὰ καὶ μά-
 ταια, καὶ εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων προστασίας, καὶ μὴ
 εἰς Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἐχόντων καὶ τὴν πεποίθησιν, καὶ
 ὅτι χρῆ αὐτῷ ἀνακεῖσθαι διὰ παντὸς ὄλον δι' ὅλης ψυ-
 30 χῆς τε καὶ καρδίας.*

Ἰωβ 6,20: «Αἰσχύνῃν ὀφλήσουσιν οἱ ἐν πόλεσι καὶ χρήμασι

σ' αὐτὸν τὰ μεσάνυχτα καὶ τοῦ λέει, Φίλε, δάνεισέ μου τρία ψωμιά, ἐπειδὴ μοῦ ἤρθε ἓνας φίλος ἀπὸ ταξίδι καὶ δὲν ἔχω τί νὰ τοῦ βάλω νὰ φάει, καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ μέσα θὰ τοῦ ἀπαντήσῃ, Μὴ μὲ ἐνοχλεῖς· γιατί τώρα ἔχει κλείσει ἡ πόρτα καὶ τὰ παιδιὰ μου εἶναι μαζί μου στὸ κρεββάτι, καὶ δὲν μπορῶ νὰ σηκωθῶ νὰ σοῦ δώσω; Σᾶς λέω ὅτι, καὶ ἂν δὲν τοῦ δώσει ἐπειδὴ εἶναι φίλος του, ἀλλ' ὅμως γιὰ τὴν ἀναίδειά του θὰ σηκωθεῖ καὶ θὰ τοῦ δώσει ὅσα χρειάζεται».

Λουκᾶ 18,2-8: «Σὲ κάποια πόλη ὑπῆρχε ἓνας κριτῆς ποῦ οὔτε τὸν Θεὸ φοβόταν οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ντρέποταν. Στὴ πόλη αὐτὴ ὑπῆρχε καὶ μιὰ χήρα ποῦ πῆγαινε σ' αὐτὸν καὶ τοῦ ἔλεγε· Δώσε μου τὸ δίκαιό μου ἀπέναντι στὸν ἀντίδικό μου. Γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα αὐτὸς ἀρνιόταν. Ἐπειτα ὅμως εἶπε μέσα του· Ἄν καὶ δὲν φοβᾶμαι τὸν Θεὸ καὶ δὲν ντρέπομαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ὅμως ἡ χήρα αὐτὴ μὲ ἐνοχλεῖ, θὰ τὴν δικαιώσω, γιὰ νὰ μὴ ἔρχεται συνέχεια καὶ μὲ ταλαιπωρεῖ. Καὶ ὁ Κύριος εἶπε· Ἀκούσατε τί εἶπε ὁ ἄδικος κριτῆς; Καὶ ὁ Θεὸς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀποδώσει τὸ δίκαιο στοὺς ἐκλεκτοὺς του ποῦ φωνάζουν μέρα καὶ νύχτα πρὸς αὐτόν, ἂν καὶ δείχνει ὑπομονή; Σᾶς βεβαιώνω ὅτι θὰ ἀποδώσει τὸ δίκαιό τους γρήγορα».

Τίτλος 37.— Γιὰ τὸν πιστό, καὶ ὅτι εἶναι σπάνιο νὰ βρεῖ κανεὶς πιστὸν ἄνδρα.

Παροιμ. 20, 6: «Εἶναι δύσκολο νὰ βρεῖς ἄνθρωπο πιστόν».

Παροιμ. 28, 20: «Ὁ ἀξίопιστος ἄνθρωπος θὰ ἔχει πολλὰ εὐλογίης».

Διδύμου: Εἶναι πραγματικὰ σπάνιο αὐτὸς ποῦ εἶναι συνετὸς νὰ ἔχει καὶ πίστη.

Τίτλος 38.— Γιὰ ἐκείνους ποῦ πιστεύουν σὲ ἄσκοπα καὶ μάταια πράγματα καὶ στὴν προστασία τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲ στηρίζουν τὴν ἐλπίδ καὶ ἐμπιστοσύνη τους στὸν Θεὸ.

Ἰωβ 6, 20: «Ἐκεῖνοι ποῦ ἐμπιστεύονται σὶς πόλεις καὶ στὰ

πεποιθότες».

Ψαλμ. 51,8: «Ὅψονται δίκαιοι καὶ φοβηθήσονται», καὶ τὰ λοιπά.

Παροιμ. 11,28: «Ὁ πεποιθὼς ἐν τῷ πλούτῳ, οὗτος πεσεῖ-
5 ται».

Παροιμ. 14,16: «Ὁ ἄφρων ἐαυτῷ πεποιθὼς, μίγνυται ἀνόμῳ».

Ὡσηὲ 10,13–14: «Ὅτι ἤλπισας ἐν τοῖς ἄρμασί σου καὶ ἐν
πλήθει δυνάμεώς σου, ἐξαναστήσεται ἀπώλεια τῷ λαῷ σου, καὶ
10 πάντα τὰ τετειχισμένα σου ἀφανισθήσεται, καθὼς ἠφανίσθη ἄρ-
χων Σαλμὼν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, καὶ μητέρα ἐπὶ τέκνοις ἐδάφι-
σαν».

«Ἐξεδίκησας μετὰ δυνάμεώς σου τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν
ἀμαρτωλῶν, τοὺς πεποιθότας ἐν τῇ αὐθαδεῖᾳ αὐτῶν».

15 Ὁβδιού 3: «Οὐαὶ ὁ λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Τίς με κατὰ-
ξει ἐπὶ τὴν γῆν;».

Ἦσ. 30,15–16: «Ματαία ἡ ἰσχὺς ὑμῶν ἐγενήθη, καὶ οὐκ
ἠβούλεσθε ἀκούειν, ἀλλ' εἶπατε, Ἐφ' ἵππων φευξόμεθα».

Ἱερ. 17,5: «Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει
20 ἐπ' ἄνθρωπον καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν,
καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστελεῖ καρδίαν αὐτοῦ».

Σοφ. Σειρ. 5,2–3.1: «Μὴ ἐξακολουθεῖ τῇ ψυχῇ σου καὶ τῇ
ἰσχύϊ σου, καὶ μὴ εἴηρς, Τίς με δυναστεύσει; Ὁ γὰρ Κύριος ἐκδι-
κῶν ἐκδικήσει. Μὴ ἐπίχαιρε ἐπὶ τοῖς χρήμασί σου».

25 Μ. Βασιλείου, Ἐἰς ΞΑ' Ψαλμὸν 5: Ὁ τὸν ἐξ ἀδικίας ἠθροι-
σμένον πλοῦτον ἐαυτῷ πρὸς ἰσχὺν καὶ τοῦ κρατεῖν ἀφορμὴν εἶ-
ναι κρίνων, ὁμοίος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος ἀρρώστῳ ἐν τῇ περιουσίᾳ
νόσου τὴν εὐεξίαν τιθεμένῳ.

Τοῦ ἰδίου, Ὅροι κατὰ πλάτος, ἐρώτ. 42: Ὁ ἐλπίζων εἰς
30 ἐαυτόν, κίνδυνον ἔχει ὑποπεσεῖν ἐν τῇ κατάρᾳ τῇ λεγούσῃ, «ἐπι-
κατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ
στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ», τοῦ Λόγου τὸ ἐφ' ἐαυτῷ πε-

χρήματα, θὰ πληρώσουν τὴν πεποίθησή τους αὐτὴ μὲ καταντροπιασμό».

Ψαλμ. 51, 8: «Οἱ δίκαιοι θὰ δοῦν καὶ θὰ φοβηθοῦν».

Παροιμ. 11, 28: «Ὅποιος στηρίζει τις ἐλπίδες του στὸν πλοῦτο, θὰ καταστραφεῖ».

Παροιμ. 14, 16: «Ὁ ἀσύνετος, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του, ἀναμινύεται μὲ τὸ παράνομο».

ᾠσὴ 10, 13-14: «Ἐπειδὴ στήριξες τις ἐλπίδες σου στὰ ἄρματα σου καὶ στὴ μεγάλη σου δύναμη, θὰ ἐπέλθει καταστροφή στὸν λαό σου, καὶ ὅλα τὰ τείχη σου θὰ ἐξαφανιστοῦν, ὅπως ἐξαφανίστηκε καὶ ὁ ἄρχοντας Σαλμὼν τὴν ἡμέρα τοῦ πολέμου, καὶ ἔπεσαν στὸ ἔδαφος μητέρες πάνω στὰ παιδιά τους».

Ἐκδικήθηκες μὲ τὴ δύναμή σου τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἁμαρτωλῶν, οἱ ὅποιοι στήριξαν τις ἐλπίδες τους στὴν αὐθάδειά τους.

Ὁδιδιὺ 3: «Ἀλλοίμονο σ' αὐτὸν ποὺ λέει μέσα του: Ποιὸς θὰ μὲ κατεβάσει στὴ γῆ».

Ἦσ. 30, 15-16: «Ἡ δύναμη σας ἀχρηστεύθηκε καὶ δὲν θέλατε νὰ ἀκούσετε, ἀλλ' εἶπατε: Θὰ φύγουμε ἐπάνω στὰ ἄλογα».

Ἰερ. 17, 5: «Ἐπικατάρατος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ στηρίζει τις ἐλπίδες του σὲ ἄνθρωπο καὶ στηρίζει τὸν βραχίονά του πάνω σ' αὐτόν, καὶ ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἡ καρδιά του ἀπὸ τὸν Κύριο».

Σοφ. Σειρ. 5, 2-3. 1: «Μὴ ἀκολουθεῖς τις ἁμαρτωλὲς ἐπιθυμίες τῆς ψυχῆς σου, οὔτε νὰ στηρίζεσαι στὴ δύναμή σου, καὶ νὰ μὴ λές: Ποιὸς θὰ μὲ ἐξουσιάσει; Διότι ὁ Κύριος θὰ σὲ τιμωρήσει αὐστηρὰ. Νὰ μὴ χαιρέσαι γιὰ τὰ χρήματά σου».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὸν 61ον Ψαλμόν, 5: «Ἐκεῖνος ποὺ νομίζει ὅτι ὁ πλοῦτος ποὺ συγκέντρωσε ἀπὸ ἀδικία εἶναι ἱκανὴ ἀφορμὴ γιὰ τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ ὑπερισχύσει καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ, μοιάζει μὲ ἄρρωστον, ὁ ὅποιος τὴ μεγάλη ἀρρώστια του τὴ θεωρεῖ εὐξία».

Τοῦ ἰδίου, Ὁροι κατὰ πλάτος, ἐρωτ. 42: Αὐτὸς ποὺ στηρίζεται στὸν ἑαυτό του κινδυνεύει νὰ ὑποπέσει στὴν κατάρα ποὺ λέει: «Εἶναι καταραμένος ὁ ἄνθρωπος ποὺ στηρίζει τις ἐλπίδες του σὲ ἄλλον ἄνθρωπο, καὶ στηρίζεται στὸν βραχίονά του»⁵⁷. Ὁ θεῖος λόγος

57. Ἰερ. 17, 5.

ποιθέναι ἀπαγορευόντος, ἐκάτερον δὲ αὐτῶν ἀποστασίαν ἀπὸ Κυρίου ὀνομάζοντος. Καὶ τὸ τέλος ἀμφοτέρων ἔσται ὡς ἀγριο-
μυρική ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐκ ὄψονται ἀγαθά.

Ὅς πορεύεται ἐπὶ χειρῶν, ἀκάθαρτος. Ἐπὶ χειρῶν δὲ πο-
ρεύεται ὁ ταῖς χερσὶν ἐπερειδόμενος καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐταῖς ἔχων
τὴν πεποίθησιν.

Οὐδείς τῶν μὴ ἐλπίζόντων εἰς Θεὸν λογικῆς ἐστὶ φύσεως,
ὅτι μόνος ὁ εὐελπίς ἄνθρωπος. Ὡστε κατὰ τὰ ἐναντία, δύσελπίς
οὐκ ἄνθρωπος.

ἀπαγορεύει νὰ στηρίζεται κανείς στόν ἑαυτό του⁵⁸, καί ὀνομάζει καί τὰ δύο αὐτὰ ἀπομάκρυνση ἀπό τόν Κύριο. Καί τὸ τέλος καί τῶν δύο θὰ εἶναι σάν τήν ἄγρια μυρική στήν ἔρημο, καί δέ θὰ δοῦν ἀγαθά.

“Ὅποιος βαδίζει μέ τὰ χέρια του εἶναι ἀκάθαρτος. Καί μέ τὰ χέρια του βαδίζει, ἐκεῖνος πού στηρίζεται στὰ χέρια του καί στηρίζει ὅλες τίς ἐλπίδες του σ’ αὐτά.

Κανένας ἀπό αὐτούς πού δέν ἐλπίζουν στόν Θεό δέν ἀνήκει στή λογική φύση, διότι μόνο αὐτός πού ἔχει ἀγαθές ἐλπίδες εἶναι ἄνθρωπος.” Ἐτσι, ἀντίθετα, ὁ ἀπελπισμένος δέν εἶναι ἄνθρωπος.

58. Δ' Βασ. 18, 21.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ Ρ

Τίτλος α':— *Περὶ ρεμβομένων τῆ διανοίᾳ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς.*

Ἦσ. 56,10–11: «Ἴδετε, ὅτι πάντες ἐκτετύφλωνται καὶ οὐκ ἔγνωσαν φρόνησιν. Πάντες οὖν οὗτοι, κύνες ἔννεοί, οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν. Ἐνυπνιαζόμενοι κοίτη, φιλοῦντες νυσταγμόν· καὶ κύνες ἀναιδεῖς καὶ οὐκ εἰδότες πλησμονήν· καὶ εἰσὶ πονηροὶ καὶ οὐκ εἰδότες σύνεσιν· πάντες ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν ἐπορεύθησαν, ἕκαστος κατὰ τὸ ἑαυτοῦ πλεονέκτημα».

Σοφ. Σολ. 4,12: *Ρεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον*».

Παροιμ. 29,15: «Υἱὸς πεπλανημένος αἰσχύνει μητέρα αὐτοῦ».

Μ. Βασιλείου: Ἴδιον τοῦτο ἀρρώστημα ἀργῆς καὶ ραθυμοῦ ψυχῆς, ἐνύπνια βλέπειν ἐγρηγορότος τοῦ σώματος.

ΣΤΟΙΧΕΙΟ Ρ

Τίτλος 1.— Για εκείνους που ρεμβάζουν με τη σκέψη και
τά μάτια.

Ήσ. 56, 10-11: «Κοιτάξετε ότι όλοι έχουν τυφλωθεί και δέν γνωρίζουν τη σύνεση. Όλοι λοιπόν αυτοί είναι σκυλιά άφωνα και δέν μπορούν να γαυγίσουν. Κοιμούνται και βλέπουν όνειρα, και αγαπούν τον ύπνο. Και είναι σκυλιά άναιδη, που δέν γνωρίζουν χορτασμό. Είναι και πονηροί και δέν γνωρίζουν τή σύνεση. Όλοι έξακολουθούν να βαδίζουν τον δρόμο τους, και ό καθένας σύμφωνα με τό συμφέρον του».

Σοφ. Σολ. 4, 12: «Η έλξη και ή μαγεία τής κακής επιθυμίας επισκοτίζει τον άκακο νοϋ».

Παροιμ. 29, 15: «Ο γιός που περιπλανάται κατατροπιάζει τη μητέρα του».

Μ. Βασιλείου: Είναι χαρακτηριστική άρρώστια τής άργόσχολης και ράθυμης ψυχής, να βλέπει όνειρα ενώ τό σώμα είναι ξυπνητό.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ Σ

Τίτλος α'.— *Περὶ συμπαθείας καὶ εὐσπλαγχνίας καὶ ἐλεημοσύνης.*

Παροιμ. 17,5: «Ὁ σπλαγχνιζόμενος ἐλεηθήσεται».

Ἱερ. 9,1: «Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρῶν, καὶ κλαύσομεν τὸν λαὸν τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός, τοὺς τετραυματισμένους θυγατρὸς λαοῦ μου;».

Λουκᾶ 6,36: «Γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν».

Μ. Βασιλείου: Ὁ ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας θερμὸν ἀποστάξας δάκρυον, ἑαυτὸν ἐξιάσατο, δι' ὃ τὸν ἀδελφὸν ἀπωδύρατο.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΙΕ' εἰς Μακαββαίους: Φέρει παραμυθίαν ὀδυνωμένοις ἢ κοινωνία τῶν στεναγμῶν.

Μέγα τῷ ἀτυχοῦντι φάρμακον ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερόμενος, καὶ τὸ συναλγεῖν γνησίως πολὺ τι κουφίζει τῆς συμφορᾶς.

Μέγα τὸ παρὰ τῶν συναλγούντων φάρμακον.

Τὸ συναλγεῖν ἰκανὸν εἰς παραμυθίαν.

Διδύμου: Τὰς συμφορὰς ἐλεεῖν, οὐ μισεῖν προσῆκεν.

Μεμαθήκαμεν, ἄνθρωποι ὄντες, ἄνθρωποπαθεῖν.

20 **Τίτλος β'.—** *Περὶ συμμέτρου καταστάσεως καὶ τοῦ μηδένα λυπεῖν.*

Παροιμ. 25,27: «Ἐσθίειν μέλι πολὺ, οὐ καλόν».

ΣΤΟΙΧΕΙΟ Σ

Τίτλος 1.— Για τὴ συμπάθεια, τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν ἔλεημοσύνη.

Παροιμ. 17, 5: «Ὁ σπλαχνικὸς θὰ ἐλεηθεῖ».

Ἰερ. 9, 1: «Ποιὸς θὰ δώσει στὸ κεφάλι μου νερὸ καὶ στὰ μάτια μου πηγὴ δακρῶν, γιὰ νὰ κλάψω τὸν λαὸ αὐτὸ μέρα καὶ νύχτα, δηλαδὴ τοὺς τραυματισμένους τῆς θυγατέρας τοῦ λαοῦ μου;».

Λουκᾶ 6, 36: «Νὰ εἴστε λοιπὸν φιλεύσπλαγχοι, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας σας εἶναι φιλεύσπλαγχνος».

Μ. Βασιλείου: Ἐκεῖνος ποὺ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ πλησίον του ἔχυσε θερμὸ δάκρυ, θεράπευσε τὸν ἑαυτό του, ἐπειδὴ ἔκλαψε γιὰ τὸν ἀδελφὸ του.

Γρηγορίου Θεολ., Λόγος 15 Εἰς Μακαρβαίους: Φέρνει παρηγοριά σ' ἐκείνους ποὺ πονοῦν ἢ συμμετοχὴ στοὺς στεναγμούς τους.

Εἶναι μεγάλο φάρμακο γιὰ ἐκεῖνον ποὺ δυστυχεῖ ἢ εὐσπλαχνία ποὺ προσφέρεται μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ, καὶ τὸ νὰ συμπονεῖ κανεὶς ἐλκρινὰ μαζὶ του ἀπαλύνει κατὰ πολὺ τὴ συμφορὰ.

Ἡ συμπόνια εἶναι ἱκανὴ γιὰ παρηγοριά.

Διδύμου: Τίς συμφορὲς πρέπει νὰ τίς συμπονοῦμε καὶ ὄχι νὰ τίς μισοῦμε.

Ἐχομε μάθει, σὰν ἄνθρωποι ποὺ εἴμαστε, νὰ συμπάσχουμε μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Τίτλος 2.— Για τὴ μετρημένη κατάστασιν, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ λυποθμε κανένα

Παροιμ. 25, 27: «Νὰ τρώει κανεὶς πολὺ μέλι δὲν εἶναι καλό».

Ἐκκλ. 7,16-17: «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ, καὶ μὴ σοφίζου περισσά, μήποτε ἐκπλαγῆς, καὶ μὴ ἀσεβήσης πολὺ. Καὶ μὴ γίνου σκληρός, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν τῷ καιρῷ σου».

Σοφ. Σειρ. 13,2: «Βάρος ὑπὲρ σὲ μὴ ἄρῃς».

5 Ἰακ. 3,1: «Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΚΣΤ': Μηδεὶς ἔστω πλέον ἢ καλῶς ἔχει σοφός, μηδὲ τοῦ νόμου νομιμώτερος, μήτε τοῦ κανόνος εὐθύτερος, μήτε τῆς ἐντολῆς ὑψηλότερος.

10 Τοῦ ἰδίου, ὁπ. π.: Σοφία καὶ τὸ γινώσκειν ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ ὑπερεπαίρεσθαι, μηδὲ ταυτὸν ταῖς φωναῖς πάσχειν, αἱ παντελῶς ἐκλείπουσιν, ἐὰν ὑπερφωνῶνται δι' ἀμετρίαν.

Τοῦ ἰδίου, ὁπ. π.: Τοῦτο εἰδότες, ἀδελφοί, μήτε νωθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλόν, ἀλλὰ τῷ πνεύματι ζέωμεν, μήποτε ὑπνώ-
 15 σωμεν κατ' ὀλίγον εἰς θάνατον, ἢ καθεύδουσιν ἡμῖν ἐπισπείρη τὰ πονηρὰ σπέρματα ὁ ἐχθρός· νωθεία γὰρ ὑπνου σύζυγος. Μήτε δὲ διάπυροι, μηδὲ τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ ἐξω πίπτωμεν, ἐν γέ τι πάντως πταίοντες, ἢ κέντρου δεόμενοι διὰ τὴν νωθειάν, ἢ χαλινοῦ διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὸ μὴ κρημνίζεσθαι. Ἀμφοτέρων δὲ
 20 ὅσον χρησιμὸν ἐστὶ λαμβάνοντες, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον, ἀμφοτέρων ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὀκνον, τῆς δὲ τὸ θράσος, ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντι ὦμεν ἄκαρποι, μήτε τῷ περιττεύοντι κινδυνεύωμεν. Ὅμοίως γὰρ ἀχρηστα, καὶ νωθρότης ἀπρακτος, καὶ θερμότης ἀπαιδευτος· ἢ μὲν οὐκ ἐγγί-
 25 ζουσα τῷ καλῷ, ἢ δὲ ὑπερπίπτουσα καὶ τοῦ δεξιοῦ ποιουμένη τι δεξιώτερον.

Ἐκκλ. 7, 16-17: «Μὴ γίνεσαι πάρα πολὺ δίκαιος καὶ μὴ κάνεις πολὺ τὸν σοφόν, γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖς πρὸ ἐκπλήξεων. Οὐτε νὰ γίνεις πολὺ ἀσεβής, οὔτε πολὺ σκληρὸς, γιὰ νὰ μὴ πεθάνεις πάνω στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας σου».

Σοφ. Σειρ. 13, 2: «Νὰ μὴ σηκώσεις στοὺς ὤμους βάρος ἀνώτερο ἀπὸ τίς δυνάμεις σου».

Ἰακ. 3, 1: «Νὰ μὴ γίνονται πολλοὶ ἀπὸ σᾶς δάσκαλοι, γνωρίζοντας ὅτι θὰ κριθοῦμε αὐστηρότερα, διότι ὅλοι φταῖμε πολὺ».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 26 Εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν λαόν: Κανένας νὰ μὴ γίνεται περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει σοφός, παρὰ νὰ εἶναι καλός οὔτε νὰ εἶναι πιὸ νομοταγῆς ἀπὸ τὸν νόμο, οὔτε πιὸ εὐθύς ἀπὸ τὸν κανόνα, οὔτε ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ἐντολή.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Σοφία εἶναι τὸ νὰ γνωρίζει κανεὶς τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται, οὔτε νὰ παθαίνει αὐτὸ πού παθαίνουν οἱ φωνές, οἱ ὁποῖες χάνονται τελείως, ὅταν εἶναι περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει δυνατές, ἐξαιτίας τῆς ἀμετρίας τους.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Γνωρίζοντάς το αὐτό, ἀδελφοί, νὰ μὴ γινόμαστε νωθροὶ ὡς πρὸς τὸ ὥραϊο, ἀλλὰ νὰ εἴμαστε θερμοὶ στοῦ πνεῦμα, γιὰ νὰ μὴ μᾶς πάρει σιγὰ σιγὰ ὁ ὕπνος τοῦ θανάτου, ἢ ἐνῶ θὰ κοιμόμαστε νὰ μὴ σπείρει ὁ ἐχθρὸς τοὺς κακοὺς σπόρους. Διότι ἡ νωθρότητα εἶναι ταῖρι τοῦ ὕπνου. Οὔτε πάλι νὰ εἴμαστε πολὺ θερμοὶ, οὔτε νὰ πέφτουμε ἔξω ἀπὸ τὴ βασιλικὴ ὁδὸ, ὅποτε ὀπωσδήποτε φταῖμε σὲ ἓνα πράγμα· ἢ ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ κεντρί νὰ μᾶς κεντρίξει ἐξαιτίας τῆς νωθρότητάς μας, ἢ χρειαζόμαστε χαλινάρι νὰ μᾶς συγκρατεῖ, ἐξαιτίας τῆς θερμῆς ιδιοσυγκρασίας μας, γιὰ νὰ μὴ γκρεμιστοῦμε. Ἀντίθετα, καὶ ἀπὸ τίς δύο νὰ παίρνομε ὅ,τι εἶναι χρήσιμο, ἀπὸ τὴ νωθρότητα τὴν ἡρεμία, καὶ ἀπὸ τὴ θερμότητα τὸν ζῆλο, καὶ νὰ ἀποφεύγομε καὶ ἀπὸ τίς δύο ὅ,τι εἶναι βλαβερὸ, ἀπὸ τὴ νωθρότητα τὴν ὀκηρία καὶ ἀπὸ τὴ θερμότητα τὸ θράσος, ὥστε οὔτε ἄκαρποι νὰ εἴμαστε ὡς πρὸς αὐτὸ πού μᾶς λείπει, οὔτε πάλι νὰ κινδυνεύομε ἀπὸ αὐτὸ πού μᾶς περισσεύει. Διότι ἐξίσου ἄχρηστα εἶναι καὶ ἡ ἀπρακτὴ νωθρότητα, καὶ ἡ ἀχαλίνωτη θερμότητα· ἢ πρώτη ἐπειδὴ δὲν πλησιάζει τὸ καλόν, καὶ ἡ ἄλλη ἐπειδὴ τὸ ξεπερνάει, καὶ κάνει κάτι πιὸ δεξιὸ ἀπὸ τὸ δεξιόν.

Κρείσσον τὸ κατὰ δύναμιν εἰσενεγκεῖν, ἢ τὸ πᾶν ἐλλίπειν. Οὐ γὰρ ὁ μὴ δυνηθεὶς τὰ τοιαῦτα ὑπεύθυνος, ἀλλ' ὁ μὴ βουλευθεὶς ὑπαίτιος, κἂν θείοις ὁμοίως, κἂν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν.

5 Οὐτε νωθρότερον εἶναι τοῦ μετρίου καλόν, οὐδὲ θερμότερον, ὡς ἢ δι' εὐκολίαν πᾶσι συμφέρεσθαι, ἢ δι' ἀταξίαν πάντων ἀποστατεῖν. Ὅμοίως γὰρ καὶ τὸ νῶθες ἀπρακτον, καὶ τὸ εὐκίνητον ἀκοινωνητον.

Πᾶν μέτρον ἄριστον.

10 Ἰω. Χρυσοστόμου: Τοιαύτη ἡ τοῦ Χριστοῦ σοφία, μῆτε ἐλλειπῶς, μῆτε περιττῶς ἀγωνίζεσθαι συγχωροῦσα, πανταχοῦ δὲ τὴν συμμετρίαν φυλάττουσα.

Σύμμετρος ἔστω τῆς ἀρετῆς ὁ πόνος, ἵνα μὴ ἄμετρος γένηται τῆς μεταβολῆς ὁ τρόπος.

15 **Τίτλος γ'.**— *Περὶ σοφῶν καὶ συνετῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι χρὴ αὐτοὺς ἐτοιμοὺς εἶναι εἰς ὠφέλειαν παντὶ πάντοτε.*

Σοφ. Σολ. 7,13: «Ἀδόλως ἔμαθον, ἀφθόνως μεταδίδωμι. Τὸ πλοῦτον αὐτῆς οὐκ ἀποκρύπτομαι».

Σοφ. Σολ. 6,24: «Πλήθος σοφῶν, σωτηρία κόσμου».

20 Σοφ. Σειρ. 41,15: «Κρείσσων ἀνθρωπος ἀποκρύπτων τὴν μωρίαν αὐτοῦ, ἢ ἀνθρωπος ἀποκρύπτων τὴν σοφίαν αὐτοῦ».

Σοφ. Σειρ. 20,30: «Σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανῆς τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις;».

Ματθ. 10,8: «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε».

25 Α' Πέτρ. 3,15–16: «Ἔτοιμοι πρὸς ἀπολογία πάντι τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος, ἀλλὰ μετὰ πραότητος καὶ φόβου καὶ συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν».

Εἶναι προτιμότερο νὰ προσφέρει κανεὶς ὅ,τι μπορεῖ, παρὰ νὰ μὴ προσφέρει τίποτε. Διότι δὲν εἶναι ἔνοχος ἐκεῖνος πού δὲν μπόρεσε νὰ τὰ κάνει αὐτά, ἀλλ' ἔνοχος εἶναι ἐκεῖνος πού δὲ θέλησε νὰ τὰ κάνει, καθ' ὅμοιο τρόπο εἴτε πρόκειται γιὰ ὑποθέσεις θεϊκῆς, εἴτε γιὰ ἀνθρώπινες.

Οὔτε τὸ νὰ εἶναι κανεὶς νωθρότερος τοῦ μετρίου εἶναι καλό, οὔτε τὸ νὰ εἶναι θερμότερος, ὅπως τὸ νὰ συμπεριφέρεται νωθρὰ σὲ ὅλα χάριν εὐκολίας, ἢ νὰ ἀρνεῖται τὰ πάντα ἐξαιτίας τῆς ἀταξίας του. Διότι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ νωθρότητα εἶναι ἀπραξία, καὶ ἡ εὐκνησία ἀκοινωνησία.

Κάθε μέτρο εἶναι ἄριστο.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ἡ σοφία τοῦ Χριστοῦ εἶναι τέτοια, πού δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀγωνιζόμαστε οὔτε λιγότερο οὔτε περισσότερο ἀπ' ὅσο πρέπει, ἀλλὰ σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις τηρεῖ τὴν συμμετρίαν.

Ὁ κόπος τῆς ἀρετῆς νὰ εἶναι μετρημένος, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀσύμμετρος ὁ τρόπος τῆς ἀλλαγῆς.

Τίτλος 3.— Γιὰ τοὺς σοφοὺς καὶ συνετοὺς ἀνθρώπους,
καὶ ὅτι πρέπει αὐτοὶ νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι γιὰ ὠφέ-
λεια.

Σοφ. Σολ. 7, 13: «Τῆ σοφία τὴν ἔμαθα χωρὶς δόλο καὶ τὴ μεταδίδω μὲ ἀπλοχεριά. Δὲν κρύβω τὸν πλοῦτον της».

Σοφ. Σολ. 6, 24: «Τὸ πλῆθος τῶν σοφῶν εἶναι σωτηρία γιὰ τὸν κόσμον».

Σοφ. Σειρ. 41, 15: «Εἶναι προτιμότερος ὁ ἄνθρωπος πού κρύβει τὴ μωρία του, παρὰ ὁ ἄνθρωπος πού κρύβει τὴ σοφία του».

Σοφ. Σειρ. 20, 30: «Σοφία κρυμμένη καὶ θησαυρὸς θαμμένος, ποιά ὠφέλεια μποροῦν νὰ προσφέρουν καὶ τὰ δύο».

Ματθ. 10, 8: «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δίνετε».

Α'. Πέτρ. 3, 15-16: «Νὰ εἴστε πάντοτε ἔτοιμοι νὰ ἀπολογηθεῖτε στὸν καθένα πού θὰ σᾶς ζητήσῃ λόγο γιὰ τὴν ἐλπίδα πού ἔχετε μέσα σας, ἀλλὰ νὰ τὸ κάνετε μὲ ἡρεμία καὶ σεβασμό, καὶ νὰ ἔχετε συνείδηση ἀγαθῆ».

Μ. Βασιλείου, Επιστολή Β': Κίνδυνος προδοσίας ἐν τῷ μὴ προχειρῶς ἀποδιδόναι τὰς περὶ Θεοῦ ἀποκρίσεις τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν Κύριον.

Τίτλος δ':— Περὶ συνηθείας.

5 Σοφ. Σολ. 14,16: «Ἐν χρόνῳ κρατηθὲν τὸ ἀσεβὲς ἔθος, ὡς νόμος ἐφυλάχθη».

Σοφ. Σειρ. 23,15: «Ἄνθρωπος συνεπιζόμενος ἐν λόγοις ὀνειδισμοῦ, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ οὐ μὴ παιδευθῆ».

Μ. Βασιλείου: Πολλοὶ ἀρχαίῳ ἔθει κεκρατημένοι, τὸ μυσαρὸν τῶν γινομένων οὐ διακρίνουσιν.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὴν Ἰουλίτταν: Ἔθους χωρισμὸς καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐστὶ δυσφορώτατος. Καὶ ποτε εἶδον ἐγὼ βοῦν ἐπὶ φάτνης δακρύνοντα τοῦ συννόμου αὐτοῦ καὶ ὁμοζύγου τελευτήσαντος. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀλόγων σφοδρῶς τῆς συνηθείας ἐστὶν
15 ἀντεχόμενα.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸν Α' Ψαλμὸν: Τὸ φιλοπόνως προσδιατρίβειν ταῖς ἀμαρτίαις, ἐξὶν τινὰ δυσκίνητον ταῖς ψυχαῖς ἐμποιεῖ. Παλαιωθὲν γὰρ ἔθος ψυχῆς καὶ κακοῦ μελέτη χρόνῳ βεβαιωθείσα, δυσιάτος ἐστὶν ἢ καὶ παντελοῦς ἀνιάτος, εἰς φύσιν ὡς τὰ
20 πολλὰ τοῦ ἔθους μεθισταμένον.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία πρὸς τοὺς νέους: Ἡ πρὸς τοὺς φαύλους τῶν λόγων συνηθεια ὁδὸς ἐστὶν ἐπὶ τὰ πράγματα.

Ἔθος διὰ μακροῦ χρόνου βεβαιωθὲν, φύσεως ἀρχὴν λαμβάνει.

25 Τὰ χρόνῳ κρατηθέντα πάθη, χρόνῳ δεῖται πρὸς διόρθωσιν.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΛΔ' εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας: Χρόνῳ τὸ ἔθος βεβαιωθὲν, ἐνομίσθη νόμος.

Οὐ ράστη τῶν ἐν ἔθει καὶ μακρῷ χρόνῳ τετιμημένων ἢ με-
30 τάθεσις.

Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 2η: Ὑπάρχει κίνδυνος προδοσίας, ὅταν δὲν ἀπαντᾶμε ἀμέσως στὶς ἐρωτήσεις γιὰ τὸν Θεὸ ὃ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν Κύριο καὶ Θεό.

Τίτλος 4.— Γιὰ τὴ συνήθεια.

Σοφ. Σολ. 14, 16: «Ἀφοῦ κράτησε γιὰ χρόνια ἡ ἀσεβῆς συνήθεια, φυλάχθηκε μετὰ ὡς νόμος».

Σοφ. Σειρ. 23, 15: «Ἄνθρωπος ποὺ συνηθίζει νὰ βρίζει, ὃ ὅλη του τὴ ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκπαιδευτεῖ νὰ μὴ βρίζει».

Μ. Βασιλείου: Πολλοί, ἀκολουθώντας παλιὰ συνήθεια, δὲν μποροῦν νὰ διακρίνουν πόσο σιχαμερὰ εἶναι αὐτὰ ποὺ γίνονται.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὴν Ἰουλίτταν: Ὁ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ μὰ συνήθεια εἶναι πάρα πολὺ βαρὺς ἀκόμα καὶ στὰ ἄλογα ζῶα. Ἐγὼ εἶδα κάποτε βόδι στὸ παχνὶ νὰ δακρύζει ἐπειδὴ εἶχε πεθάνει αὐτὸ ποὺ ἔβοσκε μαζί του καὶ ἦταν ζεμένο στὸν ἴδιο ζυγό. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα ἄλογα ζῶα κρατοῦνται γερά ἀπὸ τὴ συνήθεια.

Τοῦ ἰδίου, εἰς τὸν 1ον Ψαλμὸν: Ἡ ἐπίμονη ἑνασχόληση μὲ τὶς ἁμαρτίες δημιουργεῖ στὴν ψυχὴ κάποια συνήθεια ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ μεταβληθεῖ. Διότι, ὅταν μὰ συνήθεια τῆς ψυχῆς παλιώσει, καὶ ἡ μελέτη τοῦ κακοῦ σταθεροποιηθεῖ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, εἶναι δύσκολο νὰ θεραπευθεῖ, ἢ εἶναι τελείως ἀθεράπευτη, ἐπειδὴ ἡ συνήθεια μετατρέπεται τὶς περισσότερες φορὲς σὲ δευτέρη φύση.

Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία πρὸς τοὺς νέους: Ἡ συνήθεια στὰ ἄσχημα λόγια γίνεται δρόμος πρὸς τὴν πραγματοποίησίν της.

Συνήθεια ποὺ σταθεροποιεῖται ἐπὶ πολὺ χρόνον, μεταβάλλεται σὲ δευτέρη φύση.

Τὰ πάθη ποὺ δυνάμωσαν μὲ τὸν χρόνον, χρειάζονται χρόνον πολὺν γιὰ νὰ διορθωθοῦν.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγ. 34, Εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας: Ὅταν ἡ συνήθεια σταθεροποιεῖται μὲ τὸν χρόνον, τότε θεωρεῖται νόμος.

Δὲν εἶναι εὐκόλη ἡ μεταβολὴ αὐτῶν ποὺ διατηρήθηκαν ὡς συνήθεια ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Ἴω. Χρυσοστόμου: Ἡ συνήθεια τῶν ἀμαρτημάτων ἐπὶ τὸ χεῖρον ἄγει τὴν ἐμπεσοῦσαν ψυχὴν.

Ἀγίου Νείλου: Δεινὸν ἢ συνήθεια κατασχεῖν πρὸς ἑαυτήν, καὶ μὴ συγχωρῆσαι πάλιν ἐπὶ τὴν πρώτην ἐξιν διαναστῆναι τῆς ἀρετῆς. Ἐξίς μὲν γὰρ ἀπὸ συνηθείας, ἀπὸ δὲ ἔξωθεν φύσις ἐγγίνεται. Φύσιν δὲ μετακινῆσαι καὶ μεταβαλεῖν χαλεπὸν.

Χρόνῳ πλείστῳ μελετηθέντα, δυσδιόρθωτα λοιπὸν ἢ καὶ ἀδιόρθωτα νοσήματα γίνεται.

Οὐκ εὐχερὲς ὑπὸ πλάνης κατεχομένην μεταπεῖσαι ψυχὴν.

10 Φίλωνος: Αἱ πάντων ἀθρώως πρὸς τὰ ἐναντία μεταβολαὶ σκληρόταται, καὶ μάλιστα ὅταν μήκει χρόνου αἱ ὑποῦσαι στηριχθῶσι δυνάμεις.

Τίτλος ε'.— *Περὶ τῶν συμβουλῶν δεχομένων.*

Ἐξ. 18,14-23: «Ἴδὼν Ἰθὼρ πάντα ὅσα ἐποίει Μωσῆς τῷ
15 λαῷ, λέγει: Τί τὸ ρῆμα τοῦτο σὺ ποιεῖς τῷ λαῷ; Διὰ τί σὺ κάθησαι μόνος, καὶ πᾶς ὁ λαὸς παρέστηκε σοὶ ἀπὸ πρῶν ἕως δείλης; Καὶ λέγει Μωσῆς τῷ πενθερῷ αὐτοῦ, ὅτι Παραγίνεται πᾶς ὁ λαὸς ἐκζητῆσαι κρίσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν γίνεται αὐτοῖς ἀντιλογία καὶ ἔλθωσι πρὸς με, διακρίνω ἕκαστον καὶ συμβιβάζω αὐτοὺς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ. Εἶπε
20 δὲ ὁ πενθερὸς Μωσῆ πρὸς αὐτόν: Οὐκ ὀρθῶς τὸ ρῆμα τοῦτο, ὃ σὺ ποιεῖς: φθορᾶ καταφθαρῆση ἀνυπομονήτῳ καὶ σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος, ὃς ἐστι μετὰ σοῦ. Βαρύ σοι τὸ ρῆμα τοῦτο: οὐ δυνήσῃ ποιεῖν σὺ μόνος. Νῦν οὖν ἄκουσόν μου καὶ συμβουλεύσω σοι,
25 καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ. Σκέψαι ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἄνδρας δυνατοὺς, θεοσεβεῖς, δικαίους, μισοῦντας ὑπερηφανίαν, καὶ καταστήσεις αὐτοὺς ἐπὶ τὸν λαὸν χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους καὶ δεκάρχους, κρινοῦσι τὸν λαὸν πᾶσαν τὴν ὥραν. Τὸ δὲ ρῆμα τὸ ὑπέρογκον ἀνιοῦσιν ἐπὶ σέ, τὰ δὲ βρα-
30 χέα τῶν κριμάτων κρινοῦσιν αὐτοί, καὶ κουφιοῦσιν ἀπὸ σοῦ καὶ συναντιλήψονται σοι. Ἐὰν τὸ ρῆμα τοῦτο ποιήσης καὶ κατισχύ-

Ἰω. Χρυσοστόμου: Ἡ συνήθεια τῶν ἁμαρτημάτων ὁδηγεῖ στο χειρότερο τὴν ψυχὴ πού θὰ πέσει σ' αὐτά.

Ἄγ. Νείλου: Εἶναι φοβερό ἡ συνήθεια νὰ μᾶς κρατᾶ δυνατὰ στὸν ἑαυτὸ της καὶ νὰ μὴ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐπιστρέψουμε πάλι στὴν πρώτη μας ἔξη τῆς ἀρετῆς. Διότι ἡ ἔξη προέρχεται ἀπὸ τὴ συνήθεια, καὶ ἀπὸ τὴν ἔξη δημιουργεῖται ἡ φύση· γιὰ νὰ μετακινήσει ἢ νὰ ἀλλάξει κανεὶς τὴ φύση εἶναι πολὺ δύσκολο.

Τὰ ἐλαττώματα πού ἔχουμε ἐπὶ πολλὰ χρόνια, διορθώνονται δύσκολα, ἢ εἶναι τελείως ἀδιόρθωτα.

Δὲν εἶναι εὐκολο νὰ μεταπείσεις μὰ ψυχὴ πού κατέχεται ἀπὸ πλάνη.

Φίλωνος: Οἱ μεταβολές ὄλων μαζὶ πρὸς τὰ ἀντίθετα εἶναι πάρα πολὺ δύσκολες, ἰδιαίτερα ὅταν μὲ τὸν πολὺν χρόνο παγιωθοῦν οἱ δυνάμεις πού κρύβονται κάτω ἀπὸ αὐτά.

Τίτλος 5.— Γιὰ ἐκείνους πού δέχονται συμβουλή.

Ἐξ. 18, 14-23: «Βλέποντας ὁ Ἰσθῶρ ὅλα ὅσα ἔκανε ὁ Μωυσῆς στὸν λαό, τοῦ εἶπε· Τί εἶναι αὐτὸ πού κάνεις στὸν λαό; Γιατί κάθεσαι καὶ δικάζεις μόνος καὶ ὅλος ὁ λαὸς στέκεται ὄρθιος μπροστά σου ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ; Καὶ ὁ Μωυσῆς εἶπε στὸν πεθερό του· Ἐπειδὴ ἔρχεται ὅλος ὁ λαὸς νὰ ζητήσῃ τὸ δίκιο του ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅταν ἔχουν διαφορὰς μεταξὺ τους καὶ ἔρχονται σὲ μένα, ἀνακρίνω τὸν καθένα καὶ τοὺς διδάσκω τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νόμο του. Καὶ ὁ πεθερὸς τοῦ Μωυσῆ τοῦ εἶπε· Δὲν εἶναι σωστὸ αὐτὸ πού κάνεις· ἔτσι θὰ φθαρεῖς μὲ μεγάλη φθορὰ καὶ σὺ καὶ ὅλος ὁ λαὸς πού εἶναι μαζί σου. Εἶναι βαρὺ γιὰ σένα τὸ ἔργο αὐτό· δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάνεις μόνος. Ἄκουσέ με λοιπὸν τώρα· θὰ σὲ συμβουλευσω καὶ ὁ Θεὸς θὰ εἶναι μαζί σου. Διάλεξε ἀπὸ ὅλο τὸν λαὸ ἄνδρες ἱκανούς, θεοσεβεῖς, δίκαιους, πού μισοῦν τὴν ὑπερηφάνεια, καὶ διόρισέ τους στὸν λαὸ χιλιάρχους, ἑκατοντάρχους, πεντηκοντάρχους καὶ δεκάρχους, νὰ δικάζουν τὸν λαὸ κάθε ὥρα, ἀναφέροντας τὶς σοβαρὲς ὑποθέσεις σὲ σένα, ἐνῶ τὰ μικρὰ πλημμελήματα θὰ τὰ δικάζουν αὐτοί. Ἔτσι θὰ σὲ ἀνακουφίσουν καὶ θὰ σὲ βοηθήσουν. Ἐὰν τὸ κάνεις αὐτὸ τὸ πρῶγμα καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ ἐνισχύσει, καὶ σὺ

σει σε ὁ Θεὸς καὶ δυνήσῃ παραστῆναι, καὶ πᾶς ὁ λαὸς εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἤξει μετ' εἰρήνης».

Α' Βασ. 9,5-6: «Εἶπε Σαοὺλ τῷ παιδαρίῳ τῷ μετ' αὐτοῦ Δεῦρο, ἀναστρέψωμεν. Καὶ εἶπεν αὐτῷ τὸ παιδάριον· Ἴδου δὴ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐνδοξος, καὶ πᾶν ὃ ἐὰν λαλήσῃ ἔσται, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἡμῶν».

Γ' Βασ. 1,11-15: «Ἦλθε Νάθαν πρὸς Βηρσαβεέ, μητέρα Σολομῶντος, λέγων· Οὐκ ἤκουσας ὅτι ἐβασίλευσεν Ὀρνίας υἱὸς Γεθθί, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν οὐκ ἔγνω; Καὶ νῦν δὴ συμβουλευσὼ σοι, καὶ σώσεις τὴν ψυχὴν σου καὶ τὴν ψυχὴν Σολομῶντος τοῦ υἱοῦ σου. Καὶ δεῦρο εἰσελθε πρὸς τὸν βασιλέα Δαβίδ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· Οὐχὶ σὺ, βασιλεῦ, ὤμοσας τῇ δούλῃ σου κατὰ τοῦ Κυρίου Θεοῦ, λέγων, ὅτι Σολομῶν ὁ υἱός σου βασιλεύει μετ' ἐμέ, καὶ αὐτὸς καθήσεται ἐπὶ τοῦ θρόνου μου; Ὅτι ἐβασίλευσεν Ὀρνίας. Καὶ ἔτι σου λαλούσης μετὰ τοῦ βασιλέως, κάγῳ εἰσελεύσομαι μετὰ σέ, καὶ πληρώσω τὴν χεῖρα σου. Καὶ εἰσηλθε Βηρσαβεέ πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὸν κοιτῶνα».

Παροιμ. 16,17: «Οὐς ἀκοῦον ἐλέγχους ζωῆς, ἐν μέσῳ σοφῶν ἀύλισθήσεται».

20 Παροιμ. 12,15: «Εἰσακούει συμβουλίας σοφός».

Παροιμ. 13,18: «Ὁ φυλάττων ἐλέγχους δοξασθήσεται».

Παροιμ. 15,32: «Ὁ τηρῶν ἐλέγχους ἀγαπᾷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ».

Παροιμ. 16,17: «Ὁ φυλάττων ἐλέγχους σοφισθήσεται».

25 Παροιμ. 19,25: «Ἐὰν ἐλέγξῃς ἄνδρα φρόνιμον, εὐρήσεις αἰσθησιν».

Μ. Βασιλείου: Οὐ πρέπει ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν τῶν ἐλέγχων στῆσαι λόγον· τοιοῦτο γὰρ ἡμισὺ τί ἐστὶν ἰατρείας. Τὸ γὰρ δεῖξαι αὐτῷ κάμνοντι τῆς νόσου τὸ μέγεθος, ὥστε ἀξίαν ποιῆσαι αὐτῷ τοῦ κακοῦ τὴν φροντίδα, χρήσιμον μὲν, τὸ δὲ ἄχρι τούτου κατα-

θά μπορέσεις νὰ κρατηθεῖς, καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ λαὸς θὰ ἐπιστρέψει εἰρηνικὰ στὸν τόπο του».

Α'. Βασ. 9, 5-6: «Εἶπε ὁ Σαοὺλ στὸν δοῦλο πού εἶχε μαζί του Ἐλα νὰ ἐπιστρέψουμε. Καὶ ὁ δοῦλος τοῦ εἶπε: Νὰ στὴν πόλη αὐτὴ ὑπάρχει ἓνας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μὲ πολλὴ φήμη καὶ ὅλα ὅσα λέει γίνονται· αὐτὸς θὰ μᾶς πεί κι ἐμᾶς πῶς πρέπει νὰ φερθοῦμε».

Γ'. Βασ. 1, 11-15: «Ἦρθε ὁ Νάθαν στὴ Βηρσαβεέ, τὴν μητέρα τοῦ Σολομώντα, καὶ τῆς εἶπε: Δὲν ἄκουσες ὅτι ὁ Ὁρνίας, ὁ γιὸς τοῦ Γεθθί, ἀνακηρύχθηκε βασιλιάς, καὶ ὁ κύριός μας δὲν τὸ γνωρίζει; Καὶ τώρα θὰ σοῦ δώσω συμβουλή, γιὰ νὰ σώσεις τὴ ζωὴ σου καὶ τὴ ζωὴ τοῦ γιοῦ σου Σολομώντα. Πήγαινε στὸν βασιλιά Δαβὶδ καὶ πές του: Ἐσύ, βασιλιά μου, δὲν ὀρκίστηκες σὲ μένα τὴ δούλη σου, μπροστὰ στὸν Θεό, λέγοντας ὅτι ὁ γιὸς σου Σολομώντας θὰ βασιλεύσει μετὰ ἀπὸ μένα, καὶ αὐτὸς θὰ καθήσει στὸν θρόνο μου; Γιατί βασιλεύσε ὁ Ὁρνίας; Καὶ ἐνῶ ἀκόμα θὰ μιᾶς ἐσύ μὲ τὸν βασιλιά, θὰ μῶ κι ἐγὼ μετὰ ἀπὸ σένα καὶ θὰ τὰ ἐπιβεβαιώσω μὲ τὸ χέρι μου. Καὶ μπῆκε ἡ Βηρσαβεέ στὸν βασιλιά μέσα στὸν κοιτῶνα».

Παροιμ. 16, 2: «Ἀὐτὶ πού ἀκούει τοὺς ἐλέγχους τῆς ζωῆς, θὰ ἔχει θέση ἀνάμεσα στοὺς σοφοὺς».

Παροιμ. 12, 15: «Ὁ σοφὸς ἀκούει τὶς συμβουλὲς τῶν ἄλλων».

Παροιμ. 13, 18: «Ἐκεῖνος πού συμμορφώνεται μὲ τὶς ὑποδείξεις θὰ δοξαστεῖ».

Παροιμ. 15, 32: «Ἐκεῖνος πού ἀκούει καὶ τηρεῖ τοὺς ἐλέγχους, ἀγαπάει τὴν ψυχὴ του».

Παροιμ. 16, 17: «Ἐκεῖνος πού ἀκούει καὶ τηρεῖ τοὺς ἐλέγχους, θὰ γίνῃ σοφός».

Παροιμ. 19, 25: «Ἐὰν ἐλέγξεις ἄνθρωπο συνετὸν θὰ συναισθανθεῖ τὸ σφάλμα του καὶ θὰ διορθωθεῖ».

Μ. Βασιλείου: Δὲν πρέπει νὰ ἀπευθύνεις τὸν ἐλεγκτικὸ λόγο στὴν καρδιά· διότι κάτι τέτοιο εἶναι τὸ μισὸ τῆς θεραπείας· ἐνῶ τὸ νὰ τοῦ δείξεις, ὅταν εἶναι ἄρρωστος, τὸ μέγεθος τῆς νόσου πού ἔχει, ὥστε νὰ τὸν πείσεις ὅτι ἀξίζει ἢ φροντίδα γιὰ τὸν κακὸ πού τὸν βρῆκε, εἶναι ὀπωσδήποτε χρήσιμο· τὸ νὰ τὸν ἀφήσεις ὅμως σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ νὰ μὴ τὸν ὀδηγήσεις στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ

λιπεῖν καὶ μὴ πρὸς τὴν ὑγείαν χειραγωγῆσαι, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἔκδοτον ἀφεῖναι τῇ ἀρρωστίᾳ τὸν κάμνοντα.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχον 46:

Βλέπων ὀφθαλμὸς τὰ ἄλλα, ἑαυτὸν οὐ βλέπει.

5 Τούτου χάριν σύμβουλον εἰς πάντα ἔχε.

Καὶ γὰρ χειρὸς χεῖρ, καὶ ποδὸς ποδὸς ἐνδεής.

Ἔστι γὰρ τοῦτο ἀνδρὸς μεγαλόφρονος, φίλων ἀποδέχεσθα μᾶλλον ἐλευθερίαν, ἢ ἐχθρῶν κολακείαν.

Τίτλος ζ'.— Περὶ τῶν συμβουλήν μὴ δεχομένων καὶ μισούντων ἐλέγχους.

10

Α' Παραλ. 21,2-3: «Εἶπε Δαβὶδ πρὸς Ἰωάβ καὶ πρὸς τοὺς ἀρχοντας τῆς δυνάμεως· Πορεύθητε καὶ ἀριθμήσατε τὸν Ἰσραήλ. Καὶ εἶπε Ἰωάβ· Ἴνα τί ζητεῖ ὁ κύριός μου τοῦτο; ἵνα μὴ γένηται εἰς ἀμαρτίαν τῷ Ἰσραήλ», καὶ τὰ λοιπά.

15 Σχόλιον· Ἰστέον, ὡς Δαβίδ, μὴ δεξάμενος τὴν βουλήν, ο' χιλιάδας ἀπώλεσεν.

Παροιμ. 9,8: «Μὴ ἔλεγε κακοῦς, ἵνα μὴ μισῶσί σε».

Παροιμ. 12,1: «Οἱ ἔλεγχοι τῷ ἀσεβεῖ, μώλωπες αὐτῷ».

Παροιμ. 12,1: «Ὁ μισῶν ἐλέγχους, ἄφρων».

20 Παροιμ. 9,7: «Ὁ δὲ ἐλέγχων τὸν ἀσεβῆ, μωμῆσεται ἑαυτόν».

Παροιμ. 15,10: «Οἱ μισοῦντες ἐλέγχους, τελευτήσουσιν αἰσχρῶς— Οὐκ ἀγαπήσει ἀπαίδευτος τοὺς ἐλέγχοντας αὐτόν».

Παροιμ. 23,9: «Εἰς ὧτα ἄφρονος μηδὲν λέγε, μήποτε μωκτηρίση τοὺς συνετούς σου λόγους».

Ἄμως 5,10: «Εμίσησαν ἐν πύλαις ἐλέγχοντας».

Ἦσ. 29,21: «Πάντας τοὺς ἐλέγχοντας ἐν πύλαις πρόσκομμα θήσουσιν».

θεραπευθεῖ, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ σὰν νὰ παραδίνεις τὸν ἄρρωστο στὴν ἀρρώστια του.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχο 46.

Βλέποντας τὸ μάτι τὰ ἄλλα, δὲν βλέπει τὸν ἑαυτό του.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ ἔχεις σὲ ὅλα σύμβουλο.

Διότι καὶ τὸ χέρι ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χέρι, καὶ τὸ πόδι ἀπὸ πόδι.

Αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα τοῦ μεγαλόψυχου ἀνδρα, νὰ δέχεται τὴν ἔλευθερία τῶν φίλων του μᾶλλον, παρὰ τὴν κολακεία τῶν ἐχθρῶν του.

Τίτλος 6.— Γιά ἐκείνους πού δὲ δέχονται συμβουλή και μισοῦν τοὺς ἐλέγχους.

Α' Παραλ. 21, 2-3: «Εἶπε ὁ Δαβὶδ στὸν Ἰωάβ καὶ στοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ· Πηγαίνετε καὶ ἀριθμῆστε τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό. Καὶ ὁ Ἰωάβ ἀπάντησε· Γιατί ὁ κύριός μου τὸ θέλει αὐτό; Για νὰ μὴ ἁμαρτήσῃ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός». κ.λ.π.

Σχόλιο: Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ δὲ δέχθηκε τὴ συμβολὴ τοῦ Θεοῦ, ἔχασε ἑβδομήντα χιλιάδες Ἰσραηλίτες.

Παροιμ. 9, 8: «Νὰ μὴ ἐλέγχεις κακούς, γιὰ νὰ μὴ σὲ μισήσουν».

Παροιμ. 12, 1: «Οἱ ἐλεγχοὶ γιὰ τὸν ἀσεβῆ εἶναι μελάνιασμα».

Παροιμ. 12, 1: «Ὅποιος μισεῖ τοὺς ἐλέγχους εἶναι ἀνόητος».

Παροιμ. 9, 7: «Ἐκεῖνος πού ἐλέγχει τὸν ἀσεβῆ, θὰ ἐξευτελιστεῖ».

Παροιμ. 15, 10: «Αὐτοὶ πού μισοῦν τοὺς ἐλέγχους θὰ πεθάνουν κατὰ τρόπον ἐξευτελιστικό. Ὁ ἀπαίδευτος δὲν ἀγαπάει ἐκείνους πού τὸν ἐλέγχουν».

Παροιμ. 23, 9: «Στὰ αὐτιά τοῦ ἀνόητου μὴ λές τίποτε, μὴ τυχόν καὶ περιφρονήσῃ τὰ σοφὰ λόγια σου».

Ἄμώς 5, 10: «Μίσησαν αὐτοὺς πού στὶς πύλες ἀπέδιδαν δικαιοσύνη».

Ἦσ. 29,21: «Θέτουν ἐμπόδια σὲ ὄλους ὅσους δικάζουν στὶς πύλες τῶν πόλεων».

Ματθ. 14,12: «Ἐὰν ἀμάρτη εἰς σὲ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἓτι ἓνα καὶ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν 5 σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἶπε τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης».

Μ. Βασιλείου: Ἀσυμβούλευτος ἄνθρωπος πλοῖόν ἐστιν ἀκυβέρνητον.

10 Ὁ μὴ δεχόμενος τὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ θεραπείαν προσαγομένην αὐτῷ, ἀσύμφωνος αὐτὸς ἑαυτῷ.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΙΕ': Ψυχὴ πᾶσα ἀνουθέτητος, ἀθεράπευτος.

Τοῦ ἰδίου, Λόγος Α': Ὡς τῆς παραπληξίας! ἢ εἴ τι ἄλλο τῷ 15 τοιοῦτῳ πάθει κυριώτερον ὄνομα· ὅτι οὗς ἀγαπᾶν ὡς εὐεργέτας ἐχρῆν, τούτους ὡς ἐχθροὺς ἀμυνόμεθα, μισοῦντες ἐν πύλαις ἐλέγχοντας, καὶ λόγον ὅσιον βδελυσσόμενοι. Καὶ οἴόμεθα μᾶλλον πολεμήσειν τοὺς ἡμῖν εὐνοῦς, ἂν ὅτι πλεῖστα ἡμᾶς αὐτοὺς 20 κακὰ δράσωμεν· ὡσπερ οἱ τῶν ἰδίων σαρκῶν ἀπτόμενοι, τὰς τῷ πέλας δαπανᾶν νομίζουσι.

Τίτλος ζ'.— Περὶ σωφρονισμοῦ, καὶ ὅτι χρῆ ἡμᾶς διὰ τῶν ἀλλοτρίων κακῶν σωφρονίζεσθαι.

Δευτ. 19,19–20: «Ἐξέρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀκούσαντες φοβηθήσονται».

25 Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Κ', Περὶ δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων: Νουθετεῖσθαι δεῖ τῇ τῶν πλησίων πληγῇ, καὶ διὰ τῶν ἀλλοτρίων κακῶν τὰ οἰκεία εὖ τίθεσθαι.

Ματθ. 18,15-17: «Ἐάν ὁ ἀδελφός σου κάνει ἁμαρτία εἰς βάρος σου, πήγαινε καὶ ἔλεγξέ τον, ὅταν θὰ εἴσαστε ἐσὺ καὶ αὐτὸς μόνου. Ἐάν σὲ ἀκούσει, κέρδησες τὸν ἀδελφόν σου. Ἐάν ὅμως δὲν σὲ ἀκούσει, τότε πάρε μαζί σου ἀκόμα ἓνα ἢ δύο, ὥστε νὰ πιστοποιηθεῖ κάθε λόγος ἀπὸ τὸ στόμα δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Ἐάν ὅμως δὲν τοὺς ἀκούσει, τότε νὰ τὸ πεῖς στὴν Ἐκκλησία. Καὶ ἂν δὲν ἀκούσει οὔτε τὴν Ἐκκλησία, τότε νὰ εἶναι γιὰ σένα σὰν ἔθνικὸς καὶ τελώνης».

Μ. Βασιλείου: Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν δέχεται συμβουλές, μοιάζει μὲ πλοῖο ἀκυβέρνητο.

Ἐκεῖνος ποὺ δὲ δέχεται τὴ θεραπεία ποὺ τοῦ προσφέρει ὁ ἀδελφός του, ἀντιφάσκει πρὸς τὸν ἑαυτό του.

Γρηγόριο Θεολόγου, Λόγος 15 Εἰς τοὺς Μακαρδαίους: Κάθε ψυχὴ ποὺ δὲν δέχεται νοθεσίες, εἶναι ἀθεράπευτη.

Τοῦ ἰδίου, Λόγος 1 Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα: Ἀλλοίμονο στὴν παραφροσύνη μας, ἢ ὅποιος ἄλλος χαρακτηρισμὸς ταιριάζει σ' αὐτὸ τὸ πάθος· διότι ἐκείνους ποὺ ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀγαπᾶμε ὡς εὐεργέτες, αὐτοὺς τοὺς ἀντιμετωπίζουμε ὡς ἐχθροὺς· μισοῦμε αὐτοὺς ποὺ ἐλέγχουν σὺς πύλες καὶ σιχαινόμαστε τὸν θεϊκὸ λόγον, καὶ νομίζουμε ὅτι θὰ πολεμήσουμε περισσότερο αὐτοὺς ποὺ εἶναι εὐνοϊκοὶ ἀπέναντί μας, ἂν κάνουμε ὅσο περισσότερο κακὰ μποροῦμε στοὺς ἑαυτοὺς μας· σὰν ἐκείνους ποὺ τρῶνε τὶς σάρκες τους, νομίζοντας ὅτι τρῶνε τὶς σάρκες τῶν πλησίων τους.

Τίτλος 7.— Γιὰ τὸν σωφρονισμό. καὶ ὅτι πρέπει ἡμεῖς νὰ παραδειγματιζόμαστε ἀπὸ τὰ κακὰ τῶν ἄλλων.

Δευτ. 19, 19-20: «Βγᾶλτε τὸν κακὸ ἀπὸ σᾶς, καὶ τότε οἱ ὑπόλοιποι ποὺ θὰ τὸ ἀκούσουν θὰ φοβηθοῦν».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 20, Περί δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων: Πρέπει νὰ νοθετεῖστε μὲ τὶς πληγὲς τῶν πλησίων, καὶ νὰ διορθῶνετε τὰ δικά σας κακὰ μέσω τῶν κακῶν τῶν ἄλλων.

Ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς τὰ οἰκεῖα εὖ τίθεσθαι χρή.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Βελτίων ἔσο, σωφρονιζόμενος τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.

Φίλωνος: Χρήσιμον καὶ ταῖς ἐτέρων ἀτυχίαις σωφρονίζε-
5 σθαι.

Τοῦ ἰδίου: Ἡ κόλασις νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει, πολλάκις μὲν καὶ ἀμαρτάνοντας· εἰ δὲ μή, πάντως γοῦν τοὺς πλησιάζοντας. Αἱ γὰρ ἐτέρων τιμωρίαι βελτιοῦσι τοὺς πολλοὺς φόβῳ τοῦ μὴ παραπλήσια παθεῖν.

10 **Τίτλος η'.**— **Περὶ σπουδῆς, καὶ ὅτι ἀνόνητος πᾶσα σπουδή, μὴ βουλομένου Θεοῦ.**

Ψαλμ. 36,23: «Παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώπου κατευθύνεται».

Ψαλμ. 126,1: «Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μά-
15 την ἔκοπίασαν».

Παροιμ. 20,24: «Παρὰ Κυρίου κατευθύνεται τὰ διαβήματα ἀνδρὶ. Θνητὸς δὲ πῶς ἂν νοήσῃ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ;».

Παροιμ. 21,31: «Ἴππος ἐτοιμάζεται ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια».

20 Ἱερ. 10,23: «Οἶδα, Κύριε, ὅτι οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, οὐδὲ ἀνὴρ πορεύσεται καὶ κατορθώσεται πορείαν αὐτοῦ».

Σοφ. Σειρ. 11,11–13: Ἔστι κοπιῶν καὶ πονῶν καὶ σπεύδων, καὶ τόσῳ μᾶλλον ὑστερεῖται· καὶ ἔστι νωθρὸς προσδεόμενος ἀντιλήψεως, ὑστερῶν ἰσχυῖ καὶ πτωχεῖα περισσεύων, καὶ
25 ὀφθαλμὸς Κυρίου ἐπέβλεψεν ἐπ' αὐτῷ εἰς ἀγαθὰ, καὶ ἀνώρθωσεν αὐτὸν ἐκ ταπεινώσεως αὐτοῦ καὶ ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ πολλοί».

Μὲ τις συμφορὲς τῶν ἄλλων πρέπει νὰ διορθῶνεται τὰ δικά σας.

Ἰω. Χρυσοστόμου: Νά γίνεσαι καλύτερος, διδασκόμενος ἀπὸ τὰ ξένα κακά.

Φίλωνος: Εἶναι χρήσιμο νὰ παραδειγματιζόμεσθε μὲ τὰ κακὰ τῶν ἄλλων.

Τοῦ ἰδίου: Ἡ τιμωρία νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει πολλές φορὲς καὶ αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν· ἂν ὄχι αὐτούς, ὅπωςδῆποτε ὅμως ἐκείνους ποὺ πλησιάζουν νὰ ἁμαρτήσουν. Διότι οἱ τιμωρίες τῶν ἄλλων βελτιώνουν τοὺς πιὸ πολλοὺς μὲ τὸν φόβο μήπως πάθουν τὰ ἴδια.

Τίτλος 8.— Γιά τὴ διασύνη, καὶ ὅτι εἶναι ἀνώφελη κάθε διασύνη, ἂν δὲν θέλει ὁ Θεός.

Ψαλμ. 36, 23: «Τὰ βήματα τοῦ ἀνθρώπου κατευθύνονται ἀπὸ τὸν Κύριο».

Ψαλμ. 126, 1: «Ἐὰν δὲν οἰκοδομήσει ὁ Κύριος ἓνα σπίτι, ἄδικα κοπιάζουν αὐτοὶ ποὺ τὸ κτίζουν».

Παροιμ. 20, 24: «Ἀπὸ τὸν Κύριο κατευθύνονται τὰ βήματα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ θνητὸς ὅμως ἄνθρωπος πῶς μπορεῖ νὰ καταλάβει τοὺς δρόμους τῆς ζωῆς του;».

Παροιμ. 21, 31: «Γιὰ τὴν ἡμέρα τοῦ πολέμου ἐτοιμάζονται τὰ ἄλογα, ἢ βοήθεια ὅμως γιὰ τὴν νίκη ἔρχεται ἀπὸ τὸν Κύριο».

Ἰερ. 10, 23: «Γνωρίζω, Κύριε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι κύριος τῆς ζωῆς του, οὔτε ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ βαδίσει τὸ δρόμο του ἀπὸ μόνος του, γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὴν πορεία τῆς ζωῆς του».

Σοφ. Σειρ. 11, 11-13: «Υπάρχει ἄνθρωπος ποὺ κοπιάζει καὶ μοχθεῖ καὶ τρέχει καὶ στερεῖται ἀκόμη πιὸ πολύ, καὶ ὑπάρχει νωθρός, ποὺ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια, ποὺ ὑστερεῖ σὲ δύναμη καὶ δρίσκεται σὲ μεγάλη φτώχεια· ὅμως στρέφει ὁ Κύριος σ' αὐτὸν τὸ βλέμμα του μὲ εὐμένεια καὶ τὸν ἀνορθώνει ἀπὸ τὴν ταπεινὴ του θέση, σηκώνει τὸ κεφάλι του, καὶ κάνει πολλοὺς νὰ τὸν θαυμάζουν».

Ρωμ. 9,16: «Οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ».

Μ. Βασιλείου, Εἰς Α' κεφ. Ἡσαΐα: Χωρὶς τῆς παρὰ Θεοῦ ἀφέσεως, ἐπιδιδόναι τινὰ ἑαυτὸν τῷ κατ' ἀρετὴν βίῳ ἀμήχανον.

5 Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ΚΗ': Τὸ ἐλέσθαι τὰ κάλλιστα, καὶ βουληθῆναι καὶ σπουδάσαι καὶ πάντα ἀπομεῖναι πόνον, τῆς ἡμετέρας ἐστὶ προθέσεως· τὸ δὲ εἰς τέλος ἀγαγεῖν αὐτὰ καὶ μὴ συγχωρῆσαι διαπεσεῖν καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ πέρας ἐλθεῖν τῶν κατορθωμάτων, τῆς ἄνωθὲν ἐστὶ χάριτος. Ἐμερίσατο γὰρ πρὸς
10 ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν ὁ Θεός, καὶ οὔτε ἐφ' ἡμῖν ἀφῆκεν εἶναι τὸ πᾶν, ἵνα μὴ εἰς ἀπόνοιαν ἐπαιρώμεθα, οὔτε αὐτὸς πᾶν ἔλαβεν, ἵνα μὴ εἰς ἀπόνοιαν ἀποκλίνωμεν, ἀλλ', ὀλίγον ἀφείς ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις πόνοις, τὸ πλεον αὐτὸς κατορθοῖ.

Πάσης ἀγαθῆς ἢ καταρχῇ πράξεως ἐν τῇ ἡμετέρα βουλῇ
15 τὴν ὑπόστασιν κέκτεται, τὸ δὲ συμπέρασμα ἐν Θεῷ.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος: Βουλομέναις μὲν ὁ Θεὸς ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς συνεπιπνεῖ, εἰ δὲ ἀποσταῖεν τῆς προθυμίας, καὶ τὸ δοθεὲν ἐκ Θεοῦ πνεῦμα συνεστάλη.

20 Διδύμου: Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ τῶν κυρίως ὠφελίμων καὶ ἀληθῶς ἐπαινετῶν, ὃ μὴ ἐκ Θεοῦ δέδοται.

Τίτλος θ'.— Περὶ σοφίας κοσμικῆς.

Ὁβδιοῦ 8: «Ἀπολῶ σοφοὺς ἐν τῇ Ἰδουαμαίᾳ, λέγει Κύριος».

25 Ἡσ. 29,14: «Ἀπολῶ σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω».

Ἱερ. 8,9: «Ἡσχύνθησαν σοφοὶ καὶ ἐπορεύθησαν καὶ ἐάλωσαν, ὅτι λόγον Κυρίου ἀπεδοκίμασαν».

Βαροῦχ 3,23–24: «Καὶ υἱοὶ Ἄγαρ ἐκζητοῦντες τὴν σύνεσιν

Ρωμ. 9, 16: «Δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆ θέληση ἢ τὴν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὸ 1ον κεφ. Ἡσαΐα: Χωρὶς τὴν παραχώρηση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀφιερῶσει κανεὶς τὸν ἑαυτό του στὴν ἐνάρετη ζωή.

Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία 28: Τὸ νὰ ἐπιλέξουμε τὰ καλύτερα καὶ νὰ τὰ θελήσουμε καὶ νὰ τρέξουμε καὶ νὰ ὑπομείνουμε κάθε κόπο, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δική μας πρόθεση· ὅμως τὸ νὰ τὰ ὀδηγήσουμε αὐτὰ σὲ αἴσιο πέρας καὶ νὰ μὴ τὰ ἀφήσουμε νὰ πέσουν καὶ νὰ φτάσουμε στὸ τέρμα τῶν ἀρετῶν, αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεὸς μοίρασε σὲ μᾶς τὴν ἀρετή, ἀλλὰ δὲν ἄφησε νὰ ἐξαρτῶνται ὅλα ἀπὸ μᾶς, γιὰ νὰ μὴ φτάνουμε σὲ ἀλαζονεία· οὔτε ὅμως καὶ ὁ ἴδιος ἀνέλαβε τὰ πάντα, γιὰ νὰ μὴ πέφτουμε σὲ ἀπογοήτευση, ἀλλ', ἀφήνοντας μικρὸ μέρος στοὺς δικούς μας κόπους, κάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος αὐτὸς.

Ἡ ἀρχὴ κάθε ἀγαθῆς πράξεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δική μας θέληση, τὸ ἀποτέλεσμά της ὅμως θρίσκειται στὸν Θεό.

Κλήμενος Ἀλεξανδρέως, Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος: Ὅταν οἱ ψυχές μας θέλουν ὁ Θεὸς τίς βοηθάει. Ὅταν ὅμως παύει ἢ προθυμία τους, τότε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πού τοὺς δόθηκε ὑποχωρεῖ.

Διδύμου: Στους ἀνθρώπους δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπὸ τὰ πραγματικὰ ὠφέλιμα καὶ ἐπαινετά, τὸ ὁποῖο νὰ μὴ ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό.

Τίτλος 9.— Γιὰ τὴν κοσμικὴ σοφία.

Ὁδδίου 8: «Θὰ ἐξαφανίσω τοὺς σοφοὺς ἀπὸ τὴν Ἰδουμαία, λέει ὁ Κύριος».

Ἡσ. 29, 14: «Θὰ καταργήσω τὴ σοφία τῶν σοφῶν καὶ τὴ σύνεση τῶν συνετῶν θὰ τὴν ἐξαφανίσω».

Ἱερ. 8, 9: «Καταντροσιάσθησαν οἱ σοφοί, καὶ πανικοβλήθησαν καὶ κυριεύθησαν, ἐπειδὴ ἀποδοκίμασαν τὸν λόγο τοῦ Κυρίου».

Βαρουχ 3, 23-24: «Καὶ οἱ ἀπόγονοι τῆς Ἄγαρ, ἀναζητώντας τὴ

τὴν ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ μυθολόγοι καὶ ἐκζητηταὶ τῆς συνέσεως, ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ ἐμνήσθησαν τῶν τρίβων αὐτῆς».

Σοφ. Σολ. 13,6–10: «Πλανῶνται Θεὸν ζητοῦντες καὶ θέλοντες εὐρεῖν. Ἐν γὰρ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀναστρεφόμενοι διερευνῶσι, καὶ γὰρ πείθονται τῇ ὄψει ὅτι καλὰ τὰ βλεπόμενα. Πάλιν δὲ οὐδὲ αὐτοὶ συγγνωστέοι. Εἰ γὰρ τοσοῦτον ἴσχυσαν εἰδέναί, ἵνα δύνωνται στοχάσασθαι τὸν αἰῶνα, τὸν τούτου Δεσπότην πῶς τάχιον οὐχ εὔρον; Ταλαίπωροι, καὶ ἐν νεκροῖς αἱ ἐλπίδες αὐτῶν».

Ἄ' Κορ. 1,19–21: «Γέγραπται, Ἄπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας».

Ἰακ. 3,14–18: «Εἰ ζῆλον πικρὸν καὶ ἐρίθειαν ἔχετε ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε τῇ ἀληθείᾳ. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία, ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, καὶ δαιμονιώδης. Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπιεικὴς, εὐπειθής, μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος, ἀνυπόκριτος· καρπὸς δὲ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν: Ρητορικὴ καὶ ποιητικὴ καὶ ἡ τῶν σοφισμάτων εὗρεσις πολλοὺς ἀπησχόλησεν, ὧν ὅλη τὸ ψεδδός ἐστίν. Οὐτε γὰρ ποιητικὴ συστήναι δύναται ἄνευ τοῦ μύθου, οὔτε ρητορικὴ ἄνευ τῆς ἐν τῷ λέγειν τέχνης, οὔτε σοφιστικὴ ἄνευ τῶν παραλογισμῶν.

Τοῦ ἰδίου: Ἡ περιουσία τῆς τοῦ κόσμου σοφίας προσθήκη

σοφία τῆς γῆς, οἱ μυθολόγοι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀναζητοῦν τὴν σύνεση, δὲν ἔμαθαν τὸν δρόμο τῆς σοφίας, οὔτε θυμῆθησαν τοὺς δρόμους τῆς».

Σοφ. Σολ. 13, 6-10: «Πλανῶνται ἀναζητῶντας τὸν Θεὸ καὶ θέλοντας νὰ τὸν βροῦν. Διότι, ἐνῶ ζοῦν ἀνάμεσα στὰ ἔργα του, τὰ ἐρευνοῦν καὶ πείθονται μὲ τὰ μάτια τους ὅτι εἶναι καλὰ αὐτὰ ποὺ βλέπονται. Ὅμως οὔτε καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι συγχωρήσεως. Διότι, ἂν καὶ κατόρθωσαν νὰ γνωρίσουν τόσο πολλὰ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ γνωρίσουν τὸν κόσμον, πῶς δὲν βρῆκαν ἀμέσως τὸν Δημιουργό του; Εἶναι ταλαίπωροι καὶ οἱ ἐλπίδες τους στηρίζονται σὲ νεκρὰ εἶδωλα».

Α΄ Κορ. 1, 19-21: «Εἶναι γραμμένο· Θὰ ἔξαφανίσω τὴ σοφία τῶν σοφῶν καὶ θὰ ἐκμηδενίσω τὴ σύνεση τῶν συνετῶν. Ποῦ εἶναι ὁ σοφός; ποῦ ὁ γραμματέας; ποῦ ὁ συζητητῆς τοῦ κόσμου αὐτοῦ; Δὲν ἐμώρανε ὁ Θεὸς τὴ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ; Διότι, ἀφοῦ κατὰ τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ δὲν γνώρισε ὁ κόσμος μὲ τὴ σοφία του τὸν Θεό, εὐδόκησε ὁ Θεὸς μὲ τὴ μωρία τοῦ κηρύγματος νὰ σώσει ἐκείνους ποὺ πιστεύουν».

Ἰακ. 3, 14-18: «Ἐὰν ἔχετε στὴν καρδιά σας πικρὴ ζηλοτυπία καὶ ἐριστικὴ διάθεση, νὰ μὴ καυχίεστε καὶ ψεύδεστε ἐναντίον τῆς ἀληθείας. Ἡ σοφία αὐτὴ δὲν κατεβαίνει ἀπὸ πάνω, ἀλλ' εἶναι σοφία γήϊνη, κοσμικὴ καὶ δαιμονικὴ. Διότι, ὅπου ὑπάρχει ζηλοτυπία καὶ διάθεση ἐριστικὴ, ἐκεῖ ὑπάρχει ἀκαταστασία καὶ κάθε φαῦλο πρᾶγμα. Ἐνῶ ἡ σοφία ποὺ ἔρχεται ἀπὸ πάνω εἶναι πρῶτα ἀγνή, ἔπειτα ἁρμονικὴ, ἐπεικεῖς, πειθαρχικὴ, γεμάτη εὐσπλαγχνία καὶ καρποὺς ἀγαθοῦς, ἀμερόληπτη καὶ εἰλικρινής. Ὁ δὲ καρπὸς τῆς δικαιοσύνης σπείρεται εἰρηνικὰ σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι εἰρηνοποιοί».

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν: Ἡ ρητορικὴ, ἡ ποίηση καὶ ἡ σοφιστικὴ τέχνη, ποὺ ἀπασχόλησαν πολλοὺς, ἔχουν σὰν ὑλικὸ τους τὸ ψέμα. Διότι οὔτε ἡ ποίηση μπορεῖ νὰ ὑπάρξει χωρὶς τὸν μῦθο, οὔτε ἡ ρητορικὴ χωρὶς τὴν τέχνη τοῦ λόγου, οὔτε ἡ σοφιστικὴ χωρὶς τοὺς παραλογισμοὺς.

Τοῦ ἰδίου: Τὸ περιεχόμενο τῆς κοσμικῆς σοφίας θὰ αὐξήσει τὴ

αὐτοῖς οἶσει τῆς χαλεπῆς κατακρίσεως· ὅτι οὕτως ὄξυ περι τὰ μάταια βλέποντες, ἐκόντες περι τὴν σύνεσιν τῆς ἀληθείας ἀπετυφλώθησαν.

Τοῦ ἰδίου, Ἐξαήμερος, ὁμιλία Η': Ἐοίκασι τοῖς ὄμμασι τῆς
5 γλαυκὸς οἱ περι τὴν ματαίαν σοφίαν ἡσυχοληκότες. Καὶ γὰρ ἐκείνης αἱ ὄψεις νυκτὸς μὲν ἔρρωνται, ἡλίου δὲ λάμψαντος ἀμαυροῦνται· καὶ τούτων ἡ διάνοια ὄξυτάτη μὲν ἐστι πρὸς τὴν τῆς ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατανόησιν ἐξημαύρωνται.

10 Γρηγορίου Θεολόγου: Σοφία πρῶτη, σοφίας ὑπερορᾶν τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ στροφαιῖς λέξεων καὶ ταῖς κιβδήλοις καὶ περιτταῖς ἀντιθέσεσιν. Ἐμοὶ γὰρ γένοιτο πέντε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ λαλῆσαι μετὰ συνέσεως, ἢ μυρίους ἐν γλώσση καὶ φωνῇ σάλπιγγος ἀσήμῳ. Ταύτην ἐπαινῶ τὴν σοφίαν· ἐγὼ ταύτην
15 ἀσπάζομαι, δι' ἧς ἀγενεῖς ἐδοξάσθησαν καὶ εἰς ἣν ἐξουδενούμενοι προετιμήθησαν, καὶ μεθ' ἧς ἀλειῖς τὴν οἰκουμένην ὄλην τοῖς τοῦ Εὐαγγελίου δεσμοῖς ἐσαγήνευσαν, τῷ συντεταλμένῳ καὶ συντετημένῳ λόγῳ τὴν καταργουμένην σοφίαν νικήσαντες. Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς οὗτος ἐμοὶ σοφός, οὐδὲ ὅστις γλώσσαν μὲν
20 εὐστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον· ὥσπερ τῶν τάφων ὅσοι τὰ ἐξῶθεν ὄντες εὐπρεπεῖς καὶ ὠραῖοι, μυδῶσι νεκροῖς τὰ ἔνδον καὶ πολλὴν δυσωδίαν περικαλύπτουσιν· ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περι ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ οἷς ἐνεργεῖ παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῶν λόγων διὰ τοῦ βίου προστίθησιν. Κρεῖσσον
25 ἐμοὶ εὐμορφία θεωρουμένη, λόγῳ ζωγραφουμένης, καὶ πλουτοῦ ὃν αἱ χεῖρες ἔχουσιν, ἢ ὃν οἱ ὄνειροι πλάττουσιν, καὶ σοφία οὐχ ἡ λόγῳ λαμπруνομένη, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν λόγων ἐλεγχόμενη. Φρόνησις γὰρ ἀγαθὴ τοῖς ποιοῦσιν αὐτὴν, οὐ τοῖς κηρύσσουσιν.

Τοῦ ἰδίου: Οἱ περι λόγους, μὴ σφόδρα τοῖς λόγοις θαρρεῖτε,
30 μηδὲ σωφρονίζεσθε περισσὰ καὶ ὑπὲρ τὸν λόγον. Οἱ σοφοὶ καὶ

δεινη καταδίκη τους, ἐπειδὴ, ἐνῶ βλέπουν τόσο ἔντονα τὰ μάτια πράγματα, τυφλώθηκαν θεληματικά ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴ σοφία.

Τοῦ ἰδίου, Ἑξαήμερος, Ὁμλ. 8: Ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κενὴ φιλοσοφία, μοιάζουν μὲ τὰ μάτια τῆς κουκουβάγιας. Διότι τὰ μάτια ἐκείνης δυναμώνουν τὴ νύχτα, ἐνῶ ὅταν ἀνατέλλει ὁ ἥλιος σκοτεινιάζουν. Καὶ αὐτῶν ὁ νοῦς εἶναι πολὺ ἰσχυρὸς γιὰ νὰ κατανοεῖ τὴ ματαιότητα, ἐνῶ γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς εἶναι τελείως ἔξασθενημένος.

Γρηγορίου Θεολόγου: Πρῶτη σοφία εἶναι τὸ νὰ παραβλέπει κανεὶς τὴ σοφία ποὺ περιορίζεται σὰ λόγια καὶ στὶς περιστροφές τῶν λέξεων καὶ στὶς νόθες καὶ περιττὲς ἀντιθέσεις. Γιὰ μένα εἶναι προτιμότερο νὰ πῶ στὴν ἐκκλησία πέντε λόγια μὲ σύνεση, παρὰ μυριάδες μὲ γλώσσα καὶ φωνὴ σάλπιγγας ἀκατάληπτη. Αὐτὴ τὴ σοφία ἐπαινῶ· ἐγὼ ἀσπάζομαι τὴ σοφία ἐκείνη, μὲ τὴν ὁποία ἀσημαντοὶ δοξάστηκαν, καὶ στὴν ὁποία προτιμῆθηκαν ταπεινοί, καὶ μὲ τὴν ὁποία ψαράδες σαγγήνεψαν ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀφοῦ νίκησαν μὲ τὸ ἐπαληθευμένο καὶ σύντομο κήρυγμά τους τὴ σοφία ποὺ βρισκόταν σὲ κατάσταση κατάργησης. Διότι σοφὸς γιὰ μένα δὲν εἶναι ὁ σοφὸς στὸν λόγο, οὔτε αὐτὸς ποὺ ἔχει εὐστροφή γλώσσα, ἀλλὰ ψυχὴ ἀκαλλιέργητη, ποὺ μοιάζει μὲ τοὺς τάφους, οἱ ὁποῖοι ἀπ' ἔξω εἶναι περιποιημένοι καὶ ὠραῖοι, ἐνῶ μέσα περιέχουν λείψανα νεκρῶν καὶ ἀποπνέουν πολλὴ δυσωδία· ἀλλ' εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος λέει λίγα λόγια γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ δείχνει πολλὰ μὲ αὐτὰ ποὺ κάνει, καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀξιοπιστία τῶν λόγων του μὲ τὴ ζωὴ του. Εἶναι προτιμότερη γιὰ μένα ἢ ὁμορφιά ποὺ φαίνεται καὶ περιγράφεται μὲ τὸν λόγο, καὶ ὁ πλοῦτος ποὺ κρατοῦν τὰ χέρια, παρὰ αὐτὸς τὸν ὁποῖο φαντάζονται οἱ ὄνειροπόλοι, καὶ ἡ σοφία, ὅχι αὐτὴ ποὺ ἔξωραϊζεται μὲ τὸν λόγο, ἀλλὰ ἐκείνη ποὺ ἐλέγχεται μὲ τὰ λόγια. Διότι «ἢ σύνεση εἶναι καλὴ γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐφαρμόζουν»⁶⁰ καὶ ὄχι γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν κηρύττουν.

Τοῦ ἰδίου: Ὅσοι ἀσχολεῖσθε μὲ τοὺς λόγους, μὴν ἔχετε ἐμπιστοσύνη πολλὴ στοὺς λόγους, οὔτε νὰ συνετίζεσθε ἀπ' αὐτοὺς

60. Ψαλμ. 110, 10.

γραμματισταί, πῶς ἂν σοφοὶ κληθεῖητε, τὸν πρῶτον λόγον οὐκ ἔχοντες;

Διδύμου: Ἐνεστί ποτε πρὸς ὀλίγον θίγοντα διὰ τὸ χρήσιμον ἀλλοτρίας διδασκαλίας, πάλιν τῆς ἰδίας εὐθέως ἔχεσθαι ὅσον, γραμματικὴ ἀλλοτρία γυνὴ τυγχάνει. Ταύτη πάλιν καλὸν πρὸς ὀλίγον ἐγγίσει διὰ τὸ τεχνικὸν καὶ ὄξυ τῆς ἀναγνώσεως. Ὅμοίως ρητορικὴν διὰ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀκολουθίαν· ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίαν διὰ τὸ εὐαπόδεικτον τῶν φαινομένων ἐναντίων. Μετὰ δὲ τοῦτο, ὡς ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας Ἴαγαρ τεκνώσαντες, παιδίσκης οὐσης τῆς ἐλευθέρας Σάρρας, τῆς ἀρχούσης καὶ αὐτοσοφίας οὐσης, πάλιν εἰς τὴν ἐκ νεότητος τραπῶμεν σοφίαν, ἣτις καὶ θεόδοτός ἐστιν, ὅπως καὶ ἐξ αὐτῆς τεκνώσωμεν, οὐκέτι ὡς ἀπὸ δούλης αἰσθητὰ μαθήματα, ἀλλ' ὡς ἐξ ἐλευθέρας καὶ τελείας, σοφίας φρόνησιν.

15 **Τίτλος ι'.**— **Περὶ σκανδάλων, καὶ ὅτι χρὴ φεύγειν τὰ σκάνδαλα.**

Ψαλμ. 49,19: «Τὸ στόμά σου ἐπλεόνασε κακίαν. Καθήμενος».

Ψαλμ. 140,9: «Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος ἧς συνεστήσαντό μοι».

Ματθ. 18,7-9: «Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. Ἀνάγκη γάρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. Οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ ποῦς σου σκανδαλίζη σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. Καλὸν σοί ἐστι εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίξει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. Καλὸν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός».

παράλογα. Ὅσοι εἶστε σοφοὶ καὶ ἐγγράμματοι, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομάζεσθε σοφοί, ἀφοῦ δὲν ἔχετε τὸ πρῶτο λόγο;

Διδύμου: Εἶναι δυνατόν κάποτε, ἀφοῦ γιὰ λίγο ἀσχοληθεῖς μὲ κάποια ξένη διδασκαλία ἐπειδὴ εἶναι χρήσιμη, νὰ ἀφοσιωθεῖς καὶ πάλι στὴ δική σου· π.χ. ἡ γραμματικὴ εἶναι ξένη γυναίκα. Εἶναι καλὸ ὅμως νὰ ἀσχοληθεῖ κανεὶς γιὰ λίγο μὲ αὐτήν, γιὰ τὴν τεχνικὴ καὶ τὴν ὀρθότητα τῆς ἀνάγνωσις. Τὸ ἴδιο καὶ τῆ ρητορικῆ, ἐπειδὴ διδάσκει τὴ δύναμη τοῦ λόγου καὶ τὴν συνέπεια· ἀλλὰ καὶ τὴ φιλοσοφία, ἐπειδὴ διδάσκει τὴν ἀπόδειξιν αὐτῶν ποὺ φαίνονται ἀντίθετα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ὅμως, σὰν νὰ ἀποκτήσαμε παιδί μὲ τὴν αἰγυπτία Ἄγαρ, ποὺ εἶναι δούλη τῆς ἐλεύθερης Σάρρας, ποὺ συμβολίζει τὴν κυρίαρχη καὶ τὴν αὐτοσοφία, ἃς ἐπιστρέψουμε πάλι στὴ σοφία ποὺ ἀπὸ τὴ νεότητά μας διδαχθήκαμε, ἢ ὅποια εἶναι καὶ δοσμένη ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ ν' ἀποκτήσουμε παιδί, δηλαδὴ σύνεση σοφίας, ὄχι πὰ μὲ τὴ δούλη, ποὺ εἶναι τὰ αἰσθητὰ μαθήματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη καὶ τέλεια σοφία.

Τίτλος 10.— Γιὰ τὰ σκάνδαλα, καὶ ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγουμε τὰ σκάνδαλα.

Ψαλμ. 49, 19: «Τὸ στόμα σου ξεχειλίζει ἀπὸ κακία. Ὅταν κάθῃσαι» κ.λ.π.

Ψαλμ. 140, 9: «Φύλαξέ με ἀπὸ τὴν παγίδα ποὺ μοῦ ἔχουν στήσιν».

Ματθ. 18, 7-9: «Ἄλλοίμονο στὸν κόσμον ἀπὸ τὰ σκάνδαλα. Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔρθουν τὰ σκάνδαλα. Ὅμως ἄλλοίμονο στὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνο διὰ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τὸ σκάνδαλο. Ἐὰν σὲ σκανδαλίζει τὸ χέρι σου ἢ τὸ πόδι σου, βγάλε το καὶ ρίξε το μακριά σου. Εἶναι προτιμότερο γιὰ σένα νὰ μπεῖς στὴ ζωὴ κουτσός ἢ κουλός, παρὰ νὰ ἔχῃς δύο χέρια ἢ δύο πόδια καὶ νὰ ριχτεῖς στὸ αἰώνιον πῦρ. Καὶ ἔὰν τὸ μάτι σου σὲ σκανδαλίζει, βγάλε το καὶ ρίξε το μακριά σου. Εἶναι προτιμότερο γιὰ σένα νὰ μπεῖς μονόφθαλμος στὴ ζωὴ, παρὰ νὰ ἔχῃς δυὸ μάτια καὶ νὰ ριχτεῖς στὴ γέεννα τοῦ πυρός».

Λουκᾶ 17,1-2: «Εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἐνδεκτόν ἐστι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὀνικὸς περικείται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίση ἓνα τῶν 5 μικρῶν τούτων».

Α' Κορ. 8,9.13: «Βλέπετε μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὐτῇ πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. Εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

10 Α' Κορ. 10,32-33. 11,1: «Ἀπρόσκοποι γίνεσθε Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ γὰρ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.— Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ».

15 Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Α': Καλὸν μῆτε ἀμαρτάνοντα, μῆτε ὑπονοούμενον τιθέναι σκάνδαλον ἢ πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς, εἴπερ καὶ τοῖς ἓνα τῶν μικρῶν σκανδαλίσασιν, ἴσμεν, ὅπως ἀπαραίτητος καὶ βαρυτάτη παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς τιμωρία.

Τίτλος ια'.— Περὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων.

20 Γεν. 6,3: Εἶπε Κύριος ὁ Θεός· Οὐ μὴ καταμεῖνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. Ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη».

Ἰω. 3,6. 31: «Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκός, σὰρξ ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστὶ καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ».

25 Γαλ. 5,16-21: «Πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. Φανερά ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἃτινά ἐστι πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἐχθραὶ, ἔρεις, ζῆλος, θυμός, ἐριθειᾶι, διχοστασίαι, αἰρέσεις,

Λουκᾶ 17, 1-2: «Εἶπε ὁ Κύριος τοὺς μαθητὲς του· Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ ἔρθουν τὰ σκάνδαλα· ἀλλοίμονο ὅμως σ' ἐκεῖνον διὰ τοῦ ὁποίου ἔρχονται. Τὸν συμφέρει νὰ κρεμασθεῖ μὰ μυλόπετρα γύρω ἀπὸ τὸν λαμὸ τοῦ καὶ νὰ ριχθεῖ στὴ θάλασσα, παρὰ νὰ σκανδαλίσει ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους».

Α' Κορ. 8, 9, 13: «Προσέχετε μήπως ἡ ἐλευθερία σας αὐτὴ γίνῃ ἐμπόδιο τοὺς ὀλιγόπιστους. Γι' αὐτό, ἐὰν τὸ φαγητὸ σκανδαλίζει τὸν ἀδελφὸ μου, δὲν θὰ φάω κρέας ποτέ, γιὰ νὰ μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφὸ μου».

Α' Κορ. 10, 32-33 καὶ 11, 1: «Μὴ γίνεσθε ἐμπόδιο οὔτε τοὺς Ἰουδαίους, οὔτε τοὺς ἔθνικούς, οὔτε στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἐγὼ ἀρέσω σὲ ὅλους σὲ ὅλα, καὶ δὲν ζητῶ τὸ δικό μου συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, γιὰ νὰ σωθοῦν.— Γίνεστε μιμητὲς μου, ὅπως καὶ ἐγὼ εἶμαι μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 1 Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα: Εἶναι καλὸ οὔτε ἀμαρτάνοντας, οὔτε ἀφήνοντας νὰ ἐννοεῖται κάτι τέτοιο, νὰ προκαλοῦμε σκάνδαλο ἢ ἐμπόδιο τοὺς πολλοὺς, ἐφόσον γνωρίζουμε ὅτι καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ σκανδάλισαν ἔστω καὶ ἕναν ἀσήμαντο, θὰ ἐπιβληθεῖ αὐστηρότατη τιμωρία ἀπὸ τὸν ἀψευδῆ Θεό.

Τίτλος 11.— Γιὰ τοὺς σαρκικούς ἀνθρώπους.

Γέν. 6, 3: «Εἶπε ὁ Κύριος καὶ Θεός· Δὲ θὰ ἀναπαυθεῖ τὸ γεῦμα μου ποτὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, διότι εἶναι σαρκικοί, καὶ οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς τους θὰ φτάνουν μόνο τὰ ἑκατὸν εἴκοσι χρόνια».

Ἰω. 3, 6, 11: «Ἐκεῖνο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ σάρκα, εἶναι σάρκα. Ἐκεῖνος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ γῆ, κατάγεται ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ μιλάει γῆινα».

Γαλ. 5, 16-21: «Νὰ καθοδηγεῖστε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ τότε δὲν θὰ ἐκτελεῖτε τίς ἐπιθυμίες τῆς σάρκας. Διότι ἡ σάρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ Πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴ σάρκα. Τὰ ἔργα τῆς σάρκας εἶναι φανερά καὶ εἶναι· πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀκολασία, εἰδωλολατρία, μαγεία, ἔχθρα, φιλονεικίες, ζηλοτυπίες, θυμοί, ραδιουργίες, διχόνοιες, αἰρέσεις, φόνοι, μέθες, ἀσωτίες καὶ

φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν».

Α' Κορ. 15,50: «Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονο-
5 μῆσαι οὐ δύνανται».

Ρωμ. 8,5-7: «Οἱ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρο-
νοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος. Τὸ γὰρ φρόνημα
τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰ-
ρήνη. Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν· τὸ γὰρ νόμω
10 τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται. Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ
δύνανται».

Ἰγνατίου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους: Οἱ σαρκικοί τὰ πνευ-
ματικά πράσσειν οὐ δύνανται, οὔτε οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά.

Μ. Βασιλείου: Ὁ σαρκικός ἄνθρωπος, ἀγύμναστον ἔχων
15 πρὸς θεωρίαν τὸν νοῦν, μᾶλλον δὲ ὡσπερ ἐν βορβόρῳ τῷ φρο-
νήματι τῆς σαρκὸς κατορωργυμένον φέρων, ἀδύνατός ἐστι πρὸς
τὸ πνευματικὸν φῶς τῆς ἀληθείας ἀναβλέψαι.

Τοῦ ἰδίου: Ἀμαθεῖς ἄνθρωποι καὶ φιλόκοσμοι, ἀγνοοῦντες
τοῦ ἀγαθοῦ τὴν φύσιν, μακαρίζουσι τὰ μηδενὸς ἄξια, πλοῦτον
20 καὶ ὑγείαν, περιφάνειαν βίου, ὧν οὐδέν ἐστιν ἀγαθὸν τῇ ἑαυτοῦ
φύσει, οὐ μόνον καθότι ραδίαν τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν
ἔχει, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθοὺς δύναται τοὺς κεκτημένους ἀποτε-
λεῖν. Τίς γὰρ δίκαιος διὰ τὰ χρήματα; τίς σώφρων δι' ὑγείαν;
Τούναντίον μὲν οὖν καὶ ὑπηρεσία πολλάκις πρὸς ἁμαρτίαν τοῖς
25 κακῶς χρωμένοις τούτων ἕκαστον γίνεται.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Ἀπολογητικός: Τίς ἀναβήσε-
ται εἰς τὸν οὐρανὸν τῶν ἐρριμμένων τῇ ἁμαρτίᾳ; Τίς, περικείμε-
νος ἔτι τὸν κάτω ζόφον καὶ τῆς σαρκὸς τὴν παχύτητα, ὄλω νοῖ
καθαρῶς ἐποπτεύσῃ νοῦν ὄλον καὶ μιγήσεται τοῖς ἐστῶσιν καὶ
30 ἀοράτοις, ἐν τοῖς οὐχ ἐστῶσι καὶ ὀρωμένοις; Μόλις γὰρ ἂν τις

τὰ ὅμοια μὲ αὐτά, γιὰ τὰ ὁποῖα σᾶς προειδοποιῶ, ὅπως σᾶς εἶπα καὶ ἄλλοτε, ὅτι ἐκεῖνοι πού κάνουν τέτοια πράγματα, δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

Α' Κορ. 15, 50: «Σάρκα καὶ αἷμα δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

Ρωμ. 8, 5-8: «Ἐκεῖνοι πού βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς σάρκας, φρονοῦν αὐτὰ πού ἀνήκουν στὴ σάρκα, ἐνῶ οἱ πνευματικοὶ φρονοῦν τὰ πνευματικά. Τὸ σαρκικὸ φρόνημα εἶναι θάνατος, καὶ τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος εἶναι ζωὴ καὶ εἰρήνη. Διότι τὸ σαρκικὸ φρόνημα εἶναι ἐχθρικό πρὸς τὸν Θεό, ἀφοῦ δὲν ὑποτάσσεται στὸν νόμο τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι πού εἶναι σαρκικοὶ δὲν μποροῦν νὰ ἀρέσουν στὸν Θεό».

Ἄγ. Ἰγνατίου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους: Οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τὰ πνευματικὰ ἔργα, οὔτε οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά.

Μ. Βασιλείου: Ὁ σαρκικός ἄνθρωπος ἔχοντας τὸν νοῦ του ἀγύμναστον νὰ βλέπει τὰ πνευματικά, ἢ καλύτερα ἔχοντας τὸν βουτηγμένον στὸ φρόνημα τῆς σάρκας σὰν σὲ βουρκο, εἶναι ἀνήμπορος νὰ κοιτάξει πρὸς τὸ πνευματικὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.

Τοῦ ἰδίου: Οἱ ἄνθρωποι πού εἶναι ἀμαθεῖς καὶ ἀγαποῦν τὸν κόσμον, ἀγνοώντας τὴ φύση τοῦ ἀγαθοῦ, μακαρίζουν ἐκεῖνα πού δὲν ἔχουν καμμιά ἀξία, τὸν πλοῦτο, τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἐντυπωσιακὴ ζωὴ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κανένα δὲν εἶναι ἀγαθὸ ἀπὸ τὴ φύση του, ὅχι μόνο ἐπειδὴ εὐκόλα μεταβάλλονται πρὸς τὰ ἀντίθετα, ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε καὶ αὐτοὺς πού τὰ ἔχουν μποροῦν νὰ τοὺς κάνουν ἀγαθοῦς. Διότι ποιός εἶναι δίκαιος ἐπειδὴ ἔχει χρήματα; Ποιός εἶναι συνετὸς ἐπειδὴ ἔχει ὑγεία; Ἀντίθετα μάλιστα πολλὰ φορὲς τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ βοηθᾶει στὴν ἁμαρτία ἐκείνους πού τὰ χρησιμοποιοῦν κακῶς.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 2ος, Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς Πόντον φυγῆς: Ποιός ἀπὸ αὐτοὺς πού εἶναι βουτηγμένοι στὴν ἁμαρτία θὰ ἀνεβῆ στὸν οὐρανὸ; Ποιός περιβαλλόμενος ἀκόμα τὸ σκοτάδι τοῦ κάτω κόσμου καὶ τὴν παχυλότητα τῆς σάρκας, μπορεῖ μὲ ὅλο τὸν νοῦ του νὰ παρακολουθῆσει ὅλον τὸν νοῦ καὶ νὰ ἀναμυχθεῖ μ' αὐτοὺς πού εἶναι παρόντες ἀλλὰ δὲν φαίνονται, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς

ἐνταῦθα τῶν σφόδρα κεκαθαρμένων εἰδῶλον τοῦ καλοῦ θεωρήσειεν, ὡσπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐν τοῖς ὕδασιν.

Ἄγιου Νείλου: Οἱ τῆς ψυχῆς ἀμελοῦντες, ἐπιμελόμενοι δὲ τοῦ σώματος, ὅμοιοι τυγχάνουσιν ἀνθρώπῳ, βορβόρῳ μὲν καὶ
5 πληρῶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καταχρίοντι, ὕδατι δὲ καθαρῶ τοὺς οἰκείους ἀναπλύνοντι πόδας.

Διδύμου: Τῶν ἀνθρώπων πάντων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐχόντων ψυχῆς φύσιν καὶ μὴν καὶ τὴν αὐτὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν, οἱ μὲν λέγονται σαρκικοί, οἱ δὲ δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας· οἱ δὲ ἐλεύ-
10 θεροὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, οἱ δὲ ἐν σαρκί, οἱ δὲ οὐκ ἐν σαρκί, σάρκα ἔχοντες, ἀλλ' ἐν πνεύματι· οἱ δὲ ζῶντες μὲν ἐν Χριστῶ, ἁμαρτάνοντες δὲ τῇ ἁμαρτίᾳ, οἱ δὲ ζῶντες μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποθανόντες δὲ τῷ Χριστῶ. Καὶ παλιν οἱ μὲν ἀλόγων ζώων ἔσχον ὀνόματα, ἢ ἡμέρων ἢ τοῦναντίον ἀγριωτάτων, κατὰ τὴν τοῦ ἠθους αὐ-
0102 15 τῶν κατασκευήν.

Τίτλος ιβ'.— **Περὶ σπάνεως καὶ ἀφορίας χρηστῶν ἀνδρῶν.**

Ψαλμ. 11,1: «Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὄσιος, ὅτι ὠλιγώθησαν».

20 Ψαλμ. 13,2: «Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν».

Ὡσηέ 9,10: «Ὡς σταφυλὴν ἐν ἐρήμῳ εὔρον τὸν Ἰσραήλ, καὶ ὡς σκοπὸν ἐν συκῇ πρῶϊμον».

25 Μιχ. 7,2: «Οἶμοι, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβῆς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστιν».

Ἱερ. 29,7: «Οὐκ ἔστι σοφία ἐν Θεμαῖν, ἀπώλετο βουλή ἐκ συννετῶν, ὦχετο σοφία αὐτῶν, ἠπατήθη ὁ τόπος αὐτῶν».

Ἐσταλμένον καὶ σπάνιον τὸ ἀγαθόν.

πού δὲν εἶναι παρόντες ἀλλὰ φαίνονται; Διότι μόλις καὶ μετὰ βίας κάποιος ἀπὸ τοὺς πολὺ καθαρὺς θά μποροῦσε ἐδῶ νὰ δεῖ τὸ εἶδωλο τοῦ καλοῦ, σὰν αὐτοὺς πού βλέπουν τὸν ἥλιο μέσα στὰ νερά.

Ἄγ. Νείλου: Ὅσοι παραμελοῦν τὴν ψυχὴ τους καὶ φροντίζουν τὸ σῶμα τους, μοιάζουν μὲ ἄνθρωπο ὃ ὁποῖος χρεῖε τὰ μάτια του μὲ βοῦρκο καὶ πηλό, καὶ πλένει μὲ καθαρὸ νερὸ τὰ πόδια του.

Διδύμου: Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἴδια φύση τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἴδια οὐσία τῆς σάρκας, ἐντούτοις ἄλλοι λέγονται σαρκικοί, καὶ ἄλλοι δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας· ἄλλοι εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἄλλοι σαρκικοί, ἐνῶ ἄλλοι δὲν εἶναι σαρκικοί ἀν καὶ ἔχουν σάρκα, ἀλλὰ πνευματικοί· ἄλλοι πάλι ζοῦν βέβαια κατὰ Χριστόν, ἀλλὰ ὑποπίπτουν σὲ ἁμαρτία, καὶ ἄλλοι ζοῦν στὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ πεθαίνουν ἐνωμένοι μὲ τὸν Χριστό. Ἄλλοι πάλι εἶχαν ὀνόματα ἀλόγων ζώων, ἢ ἡμέρων ἢ ἀντίθετα πολὺ ἀγρίων, ἀνάλογα μὲ τὴ διαμόρφωση τοῦ ἥθους τους.

Τίτλος 12.— Γιά τὸ ὅτι εἶναι σπάνιοι καὶ λείπουν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες

Ψαλμ. 11, 1: «Σῶσε με, Κύριε, διότι δὲν ὑπάρχει ἐνάρετος ἄνθρωπος, λιγὸςτεψαν».

Ψαλμ. 13, 2: «Ὁ Κύριος ἔσκυψε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἔρριξε τὸ βλέμμα του στοὺς ἀνθρώπους γιά νὰ δεῖ ὑπάρχει κανεὶς πού νὰ καταλαβαίνει ἢ νὰ ἀναζητᾷ τὸν Θεό».

ᾠσῆ 9, 10: «Βρῆκα τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ σὰν σταφύλι στὴν ἔρημο καὶ σὰν πρῶιμο ὄριμο καρπὸ σὲ σικιά».

Μιχ. 7, 2: «Ἀλλοίμονο, χάθηκε ὃ εὐσεβὴς ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ γῆ καὶ δὲν ὑπάρχει ἐνάρετος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων».

Ἱερ. 29, 7: «Δὲν ὑπάρχει πιά σοφία στὴ Θαιμάν, χάθηκε ἢ συμβουλή τῶν συνετῶν, ἔφυγε ἢ σοφία τους, ὃ τόπος βυθίστηκε στὴν ἀπάτη».

Τὸ ἀγαθὸ εἶναι περιορισμένο καὶ σπάνιο.

Τίτλος ιγ'.— *Περὶ συνεδρίου, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ἐν συνεδρίῳ ἀκροάσεως γενομένης διαλέγεσθαι.*

Παροιμ. 22,10: «Ἐκβαλε λοιμὸν ἐκ συνεδρίου, καὶ συνεισελεύσεται αὐτῷ νεῖκος. Ὅταν γὰρ καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ, πάντας ἀτιμάζει».

Παροιμ. 15,22-23: «Ὑπερτίθενται λογισμοὺς οἱ μὴ τιμῶντες συνέδρια, ἐν δὲ καρδίαις βουλευομένων μένει βουλή. Οὐ μὴ ὑπακούσῃ ὁ κακὸς αὐτῇ, οὐδ' οὐ μὴ εἶπῃ καιρίον τι καὶ καλὸν τῷ καιρῷ».

10 Σοφ. Σειρ. 32,9. 4: «Ἐτέρου λέγοντος, μὴ πολλάκις ἀδολέσχει. Ὅπου ἀκρόαμα, μὴ ἐκχέῃς λαλίαν».

Τίτλος ιδ'.— *Περὶ τῶν συμβαινόντων καὶ ἐμπιπτόντων ἐκ παραλόγου.*

15 Σοφ. Σειρ. 20,9-12: «Ἔστιν εὐδοκία ἐν κακοῖς ἀνδρί, καὶ ἔστιν εὐρημα εἰς ἐλάττωσιν. Ἔστι δόσις ἢ οὐ λυσιτελέσει σοι, καὶ ἔστιν ἐλάττωσις ἐνεκεν δόξης, καὶ ἔστιν ὃς ἀπὸ ταπεινώσεως ἤρε κεφαλὴν. Ἔστιν ἀγοράζων πολλὰ ὀλίγου, καὶ ἔστιν ἀποτιννύων αὐτὰ ἑπταπλάσια».

Τίτλος ιε'.— *Περὶ στρατιωτῶν.*

20 Λουκᾶ 3,14: «Ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ στρατευόμενοι λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσωμεν; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδένα διασεῖσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὄψωνίοις ὑμῶν».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Στηλιτευτικὸς κατὰ Ἰουλιανῶν: Ἀρκεῖσθε τοῖς ἰδίοις ὄψωνίοις, οἱ στρατιῶται, καὶ μηδὲν

Τίτλος 13.— Γιά τὸ συνέδριο, καὶ ὅτι δὲν πρέπει στὸ συνέδριο ὅταν γίνεται ἀκρόαση νὰ συζητοῦμε.

Παροιμ. 22, 10: «Διῶξε ἀπὸ τὸ συνέδριο τὸν ἐριστικό, γιατί μαζί μ' αὐτὸν θὰ μπεῖ καὶ ἡ φιλονεικία. Διότι ὅταν αὐτὸς καθίσει σὲ συνέδριο θὰ τοὺς ἀναστατώσει ὅλους».

Παροιμ. 15, 22-23: «Αὐτοὶ ποὺ ὑποτιμοῦν τὰ συνέδρια ἀναβάλλουν τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀποφάσεών τους, ἐνῶ στὶς καρδιές τῶν συνέδρων γίνεται δεκτὴ ἡ ἀπόφαση. Ὁ κακὸς δὲν πειθαρχεῖ σ' αὐτὴν, οὔτε καὶ λείει τίποτε τὸ ἀξιόλογο καὶ καλὸ γιὰ τὴν περίστασι».

Σοφ. Σειρ. 32, 9, 4: «Ὅταν μιλάει ἄλλος, νὰ μὴ φλυαρεῖς πολλὰς φορές. Ὅταν ἀκούεται μουσική, ἐσὺ νὰ μὴ θγάξεις λαλιά».

Τίτλος 14.— Γιά ὅσα παράλογα συμβαίνουν.

Σοφ. Σειρ. 20, 9-12: «Εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξει σὲ κάποιον ἐπιτυχία καὶ εὐδὼση στὸ ἔργο του, ἐνῶ βρίσκεται σὲ δύσκολες περιστάσεις, καὶ εἶναι δυνατὸ κάποιο εὖρημα νὰ τοῦ χειροτερέψει τὴν κατάστασι. Ὑπάρχει εὐεργεσία ἡ ὁποία δὲν σὲ ὠφελεῖ σὲ τίποτε, καὶ ταπείνωσι ποὺ ἔρχεται σὰν ἀποτέλεσμα δόξας, ἐνῶ ἄλλος ἀπὸ τὴν κατάστασι ταπείνωσις ποὺ βρίσκεται δοξάζεται. Ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ ἀγοράζει πολλὰ πράγματα μὲ λίγα χρήματα, καὶ ὑπάρχει ἄλλος ποὺ αὐτὰ τὰ πληρώνει ἑπταπλάσι».

Τίτλος 15.— Γιά τοὺς στρατιῶτες.

Λουκᾶ 3, 14-15: «Τὸν ρωτοῦσαν οἱ στρατιωτικοὶ καὶ τοῦ ἔλεγον Καὶ ἐμεῖς τί νὰ κάνουμε; Καὶ εἶπε σ' αὐτούς· Νὰ μὴ ἐκδιάσετε οὔτε νὰ συκοφαντήσετε κανέναν, καὶ νὰ ἀρκεῖσθε στὸν μισθὸ σας».

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Σημιτευτικὸς κατὰ Ἰουλιανού: Οἱ στρατιῶτες νὰ ἀρκεῖσθε στὸν μισθὸ σας καὶ νὰ μὴ ζητᾶτε τίποτε

ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον ἀπαιτεῖτε. Ταῦτα ὑμῖν διακελεύεται μεθ' ἡμῶν Ἰωάννης ὁ πᾶνυ. Τί λέγω ὀψώνιον; Τὸ βασιλικὸν σιτηρέσιον δηλονότι καὶ τὰς ὑπαρχούσας ἐκ νόμου τοῖς ἀξιώμασι δωρεάς. Τὸ δὲ περισσόν, τίνος; Ἐγὼ μὲν ὀκνῶ λέγειν τὸ βλά-
5 σφημον, ὑμεῖς δὲ οἶδα ὅτι συνίετε.

Τῷ στρατιώτῃ οὐδὲν δεῖ ἔξω τῶν κατὰ τὴν στρατείαν περιεργάζεσθαι, ἀλλὰ μεμνήσθαι αἰεὶ, ὅτι τέτακται τὴν εἰρήνην φυλάττειν.

Τίτλος ις'.— *Περὶ συνδιαγωγῆς χρηστῶν ἀνδρῶν, καὶ*
10 *ὅτι χρὴ ἀρίστοις ἀνδράσι κολλᾶσθαι καὶ μὴ πονηροῖς.*
Ἐξομοιοῦται γὰρ τις μεθ' ὧν τὰς διατριβὰς ποιεῖται.

Γ' Βασ. 10,6-8: «Βασίλισσα Σαβᾶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα Σολομῶντα: Ἀληθινὸς ὁ λόγος, ὃν ἤκουσα ἐν τῇ γῆ μου περὶ τοῦ λόγου σου καὶ τῆς φρονήσεώς σου. Καὶ οὐκ ἐπίστευσα τοῖς λα-
15 λήσασί μοι, ἕως οὗ παρεγενόμην καὶ ἐωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί μου· καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστιν ἡμισυ καθὼς ἀπήγγειλάν μοι. Προστέθηκας ἀγαθὰ ἐπὶ πᾶσαν ἀκοὴν ἣν ἤκουσα ἐν τῇ γῆ μου. Μακαρίαὶ αἱ γυναῖκές σου· μακάριοι οἱ παῖδες σου οὗτοι, οἱ παρεστηκότες ἐνώπιόν σου δι' ὄλου, οἱ ἀκούοντες τὴν φρόνησίν σου πᾶ-
20 σαν».

Δ' Βασ. 2,2-6. 9-10: «Εἶπεν Ἡλίας τῷ Ἐλισσαιέ· Κάθου δὴ ἐνταῦθα, ὅτι Κύριος ἀπέσταλκέ με ἕως Βεθὴλ. Καὶ εἶπεν Ἐλισσαιέ· Ζῆ Κύριος καὶ ζῆ ἡ ψυχὴ σου, εἰ ἐγκαταλείψω σε. Καὶ εἰσέρχονται εἰς Βεθὴλ· καὶ προσῆλθον οἱ προφῆται οἱ ἐν Βε-
25 θὴλ τῷ Ἐλισσαιέ καὶ εἶπαν αὐτῷ· Εἰ οἶδας ὅτι σήμερον λαμβάνειν Κύριος τὸν κύριόν σου ἐπάνωθεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς σου; Καὶ εἶπεν· Κἀγὼ οἶδα, σιωπᾶτε. Καὶ εἶπεν Ἡλίας πρὸς Ἐλισσαιέ· Κάθου δὴ ἐνταῦθα, ὅτι Κύριος ἀπέσταλκέ με ἕως Ἱεριχῶ. Καὶ

περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ ποῦ ἔχει ὀριστεῖ. Αὐτὰ σᾶς παραγγέλλει μαζὶ μὲ μένα καὶ ὁ πολὺς Ἰωάννης. Τί ἐννοῶ λέγοντας μισθόν; Τὸν μισθὸ ποῦ σᾶς δίνει ὁ βασιλιάς γιὰ τὴν καθημερινή τροφή σας, καθὼς καὶ τὶς χορηγίες ποῦ ὀρίζει ὁ νόμος γιὰ τὰ ἀξιώματα. Καὶ αὐτὸ ποῦ περισσεύει σὲ ποιὸν ἀνήκει; Ἐγὼ βέβαια διατάζω νὰ πῶ τὴ βλάσφημη λέξη, ξέρω ὅμως ὅτι ἔσεῖς καταλαβαίνετε τί θέλω νὰ πῶ.

Ὁ στρατιώτης δὲν πρέπει νὰ ἀσχολεῖται μὲ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν του ὑπηρεσίαν, καὶ νὰ θυμᾶται διαρκῶς ὅτι ἔχει ταχθεῖ νὰ φυλάγει τὴν εἰρήνην.

Τίτλος 16.— Γιὰ τὶς συναθροίσεις ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι πρέπει νὰ συναναστρεφόμεσθε ἀνθρώπους ἐνάρετους καὶ ὄχι κακοῦς. Διότι ἐξομοιώνεται κανεὶς μὲ ἐκείνους ποῦ συναναστρέφεται.

Γ' Βασ. 10, 6-8: «Εἶπε ἡ βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ στὸν βασιλιὰ Σολομῶντα· Ἦταν ἀληθινὴ ἡ φήμη ποῦ ἄκουσα στὴ χώρα μου σχετικὰ μὲ τὸν λόγο καὶ τὴ σοφία σου. Καὶ δὲν πίστεψα σ' αὐτοὺς ποῦ μοῦ τὸ εἶπαν, μέχρι ποῦ ἦρθα καὶ τὰ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. Καὶ δὲν εἶναι οὔτε τὰ μισὰ αὐτὰ ποῦ μοῦ εἶπαν. Διαπίστωσα ὅτι τὰ προτερήματά σου εἶναι περισσότερα ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα ποῦ ἄκουσα στὴ χώρα μου. Εὐτυχισμένες οἱ γυναῖκες σου· εὐτυχισμένοι καὶ οἱ δούλοι σου αὐτοὶ ποῦ παραστέκονται διαρκῶς κοντὰ σου καὶ ἀκοῦνε ὅλη τὴ σοφία σου».

Δ'. Βασ. 2, 2-6, 9-10: «Εἶπε ὁ Ἠλίας στὸν Ἐλισσαῖο· Κάθησε ἐδῶ, σὲ παρακαλῶ, διότι ὁ Κύριος μὲ ἔστειλε μέχρι τὴ Βεθὴλ. Καὶ ὁ Ἐλισσαῖος εἶπε· Ὁρκίζομαι στὸν ζωντανὸ Κύριο καὶ στὴ ζωὴ σου, ὅτι δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψω. Ἔτσι πῆγαν στὴ Βεθὴλ. Ἐκεῖ, οἱ προφῆτες ποῦ ὑπῆρχαν στὴ Βεθὴλ πλησίασαν τὸν Ἐλισσαῖο καὶ τοῦ εἶπαν· Γνωρίζεις ὅτι σήμερον ὁ Κύριος θὰ πάρει τὸν κύριό σου πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σου; Κι αὐτὸς ἀπάντησε· Κι ἐγὼ τὸ ξέρω, ἀλλὰ μὴ μιλᾶτε.— Εἶπε ὁ Ἠλίας στὸν Ἐλισσαῖο· Κάθησε ἐδῶ, διότι ὁ Κύριος

εἶπεν· Ζῆ Κύριος καὶ ζῆ ἡ ψυχὴ σου, εἰ ἐγκαταλείψω σε». Καὶ μετ' ὀλίγα· «Εἶπεν Ἡλίας τῷ Ἐλισσαιέ· Αἴτησόν με, τί ποιήσω σοι πρὶν ἢ ἀναληφθῆναι με ἀπὸ σοῦ. Καὶ εἶπεν Ἐλισσαιέ· Γενθήτω δὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐπὶ σὲ δισσωῶς ἐπ' ἐμέ. Καὶ εἶπεν· Ἐσκλη-
5 ρυνας τοῦ αἰτήσασθαι· πλὴν ἐὰν ἴδῃς με ἀναλαμβανόμενον ἀπὸ σοῦ, ἔσται σοι οὕτως. Ἐὰν δὲ μὴ ἴδῃς, οὐ μὴ γένηται».

Σχόλιον· Ἐντεῦθεν παιδευόμεθα μηδαμῶς τοὺς ἀρίστους καταλιμπάνειν ἄνδρας, κἂν ἐκεῖνοι βούλωνται. Πολλὴν γὰρ ὄνη-
σιν ἔχει ἢ μετ' αὐτῶν συνουσία. Καὶ μάρτυς Ἐλισσαιέ, ἄχρι τέ-
10 λους προσκαρτερήσας τῷ Ἡλίῳ, καὶ διπλῆς τῆς ἐπ' αὐτῷ ἀξίας τετυχηκώς».

Παροιμ. 13,20: «Συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἔσται».
«Λαλεῖτε ἀνθρώποις δικαίοις».

Παροιμ. 22,17: «Λόγοις σοφῶν παράλαβε σὸν οὖς».

15 Παροιμ. 20,21: «Νεανίσκος μετὰ ὀσίου, καὶ εὐθεῖα ἡ ὁδὸς αὐτοῦ».

Σοφ. Σειρ. 6,36: «Ἐὰν ἴδῃς συνετόν, ὀρθριζε πρὸς αὐτόν, καὶ σταθμοὺς αὐτοῦ ἐκτριβέτω ὁ ποῦς σου».

Σοφ. Σειρ. 6,34: «Ἐν πλήθει πρεσβυτέρων στῆθι, καὶ εἴ-
20 τις σοφός, προσκολλήθητι αὐτῷ».

Σοφ. Σειρ. 8,8: «Μὴ παρίδῃς διήγημα σοφῶν, καὶ ἐν πα-
ροιμίαις αὐτῶν ἀναστρέφου».

Σοφ. Σειρ. 9,16: «Ἄνδρες δίκαιοι ἔστωσαν οἱ σύνδειπνοί σου».

25 Σοφ. Σειρ. 37,12: «Μετὰ ἀνδρὸς εὐσεβοῦς ἐνδελέχιζε. Ὅν ἂν ἴδῃς συντηροῦντα ἐντολάς, δὸς ἐν τῇ ψυχῇ σου κατὰ τὴν ψυ-
χὴν αὐτοῦ, καὶ ἐὰν πταίσης, συναλγήσει σοι».

Σοφ. Σειρ. 27,9: «Πετεῖνὰ πρὸς τὰ ὁμοια καταλύει».

Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ Α': Ὡσπερ οἱ ζωγράφοι, ὅταν

μέ ἔστειλε νὰ πάω στήν Ἱεριχώ. Καί ὁ Ἐλισσαῖος τοῦ εἶπε· Ὁρκίζομαι στόν ζωντανό Κύριο καί στή ζωή σου, ὅτι δέ θά σ' ἐγκαταλείψω». Καί ἔπειτα ἀπό λίγα· «Εἶπε ὁ Ἥλιος στόν Ἐλισσαῖο· Ζήτησέ μου τί θέλεις νὰ κάνω γιά σένα πρὶν ἀναληφθῶ ἀπό σένα. Καί ὁ Ἐλισσαῖος εἶπε· Δώσε, σέ παρακαλῶ, διπλή σέ μένα τή χάρη πού ὑπάρχει σέ σένα. Καί ὁ Ἥλιος ἀπάντησε· Βαρὺ πρᾶγμα μοῦ ζήτησες· ὥστόσο, ὅταν μέ δεῖς νὰ φεύγω ἀπό σένα καί ν' ἀνεβαίνω στόν οὐρανό, θά γίνει αὐτό πού ζήτησες. Ἐάν ὁμως δέν μέ δεῖς, δέν θά πραγματοποιηθεῖ».

Σχόλιο. Ἐδῶ διδασκόμαστε νὰ μὴ ἐγκαταλείπουμε μέ κανένα τρόπο τοὺς ἐνάρετους ἄνδρες, ἀκόμα καί ὅταν ἐκείνοι τὸ θέλουν. Διότι μεγάλη ὠφέλεια μᾶς παρέχει ἡ συναναστροφή μέ αὐτούς. Καί μάρτυρας αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἐλισσαῖος, ὁ ὁποῖος, μένοντας μέ καρτερία κοντά στόν Ἥλία, δέχθηκε διπλὴ τὴν ἀξία ἐκείνου.

Παροιμ. 13, 20: «Ἐκεῖνος πού συναναστρέφεται μέ σοφούς, θά γίνε σοφός».

«Νὰ μιλάτε μέ ἄνθρώπους δίκαιους».

Παροιμ. 22, 17: «Τέντωσε τὰ αὐτί σου νὰ ἀκούσεις λόγια σοφῶν».

Παροιμ. 20, 11: «Ἐάν ὁ νέος συναναστρέφεται ὄσιον, θά εἶναι εὐθύς ὁ δρόμος τῆς ζωῆς του».

Σοφ. Σειρ. 6, 36: «Ἐάν δεῖς ἄνθρωπο συνετό, πήγαινε ἀπὸ πολὺ πρῶι κοντά του καί τὰ πόδια σου νὰ τρίβουν τὸ κατώφλι του.

Σοφ. Σειρ. 6, 34: Ὅπου δεῖς πολλοὺς μεγαλυτέρους σου στάσου, καί ἐάν ὑπάρχει κάποιος σοφὸς προσκολλήσου σ' αὐτόν».

Σοφ. Σειρ. 8, 8: «Νὰ μὴ παριφρονήσεις τίς διδασκαλίες τῶν σοφῶν, καί νὰ ἀπασχολεῖσαι μέ τὰ σοφὰ γνωμικά τους».

Σοφ. Σειρ. 9, 16: «Οἱ δίκαιοι ἄνδρες νὰ εἶναι συνδαιτυμόνες σου».

Σοφ. Σειρ. 37, 12: «Νὰ συνομιλεῖς μέ ἄνδρα εὐσεβῆ. Κι ἂν δεῖς κάποιον πού τηρεῖ τίς ἐντολές, δώσε του τὴν ὁμοία μέ τὴ δική του ψυχὴ σου, καί ἂν παίσεις σέ πταῖσμα θά σέ συμπονέσει».

Σοφ. Σειρ. 27, 9: «Τὰ πτηνὰ συγκατοικοῦν μέ τὰ ὁμοιά τους».

Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 1: Ὅπως οἱ ζωγράφοι, ὅταν ἀντιγρά-

ἀπὸ εἰκόνων εἰκόνας γράφωσιν, πυκνὰ πρὸς τὸ παράδειγμα βλέποντες, τῶν εἰκόνων τῶν ἐκείνων χαρακτῆρα πρὸς τὸ ἑαυτῶ σπουδάζουσι μεταθεῖναι φιλοτέχνημα, οὕτω δεῖ καὶ τὸν ἐσπουδακότα ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς μέρεσι τῆς ἀρετῆς ἀπεργάζεσθαι τέλειον· οἶονεὶ πρὸς ἀγάλματά τινα κινούμενά τε καὶ ἔμπρακτα, τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀποβλέπειν χρῆ καὶ τὸ ἐκείνων ἀγαθὸν οἰκεῖον ποιεῖσθαι διὰ μιμησεως.

Τοῦ ἰδίου, Ἐξαήμερος 5: Ἐὰν ἴδῃς ἔθνικὸν βίου σώφρονος καὶ τῆς λοιπῆς κατὰ τὸ ἦθος εὐταξίας ἐπιμελούμενον, πλέον σε-
10 αυτοῦ τὸ σπουδαῖον ἐπίτεινον, ἵνα γένη παραπλήσιος τῇ καρποφόρῳ συκῆ, ἐκ τῆς τῶν ἀγρίων παρουσίας συναθροίζουση τὴν δύναμιν, καὶ τὴν μὲν ρύσιν ἐπεχούση, ἐπιμελέστερον δὲ τοὺς καρποὺς ἐκτρεφούση.

Γρηγορίου Θεολόγου: Σοφῶν θύρας ἐκτριβε, πλουσίων δὲ
15 μῆ.

Τίτλος ιζ'.— **Περὶ συνδιαγωγῆς κακῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι χρῆ φεύγειν τὰς τῶν μοχθηρῶν ἐταιρίας ὡς ὄλεθρον προξενούσας.**

Ἄριθμ. 16,25–27: «Ἀνέστη Μωσῆς καὶ ἐπορεύθη πρὸς
20 Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν καὶ συνεπορεύθησαν μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ· καὶ ἐλάλησε πρὸς τὴν συναγωγὴν λέγων· Ἀποσχίσθητε ἀπὸ τῶν σκηνῶν τῶν ἀνθρώπων τούτων τῶν σκληρῶν, καὶ μὴ ἄπτεσθε ἀπὸ πάντων ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς. Καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς συναγωγῆς Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν».

25 Δευτ. 13,6: «Ἀφανιεῖτε τὸν πονηρὸν ἀφ' ὑμῶν αὐτῶν».

Ἰησ. Ναυῆ. 23,13: «Ἐξολοθρευσατε τὰ ἔθνη ταῦτα ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, καὶ οὐκ ἔσονται ὑμῖν εἰς παγίδα καὶ εἰς σκάνδαλα, καὶ εἰς ἤλους ἐν ταῖς πτέρναις ὑμῶν, καὶ εἰς βολίδα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν».

30 Α' Βασ. 15,6–7: «Εἶπε Σαοὺλ πρὸς τὸν Κιναῖον· Ἐπελθε

φουν εἰκόνες ἀπὸ ἄλλες εἰκόνες, βλέπουν συχνὰ πρὸς τὰ πρότυπα, προσπαθώντας νὰ μεταφέρουν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν εἰκόνων ἐκείνων στὸ δικό τους ἔργο, ἔτσι πρέπει νὰ κάνει καὶ αὐτὸς ποὺ προσπαθεῖ νὰ κάνει τὸν ἑαυτό του τέλειον ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὰς τῆς ἀρετῆς· πρέπει νὰ προσέχει τοὺς βίους τῶν ἁγίων, σὰν νὰ εἶναι ἀ-γάλλματα κινούμενα καὶ ἀληθινὰ, καὶ νὰ κάνει δικό του τὸ ἀγαθὸ ἐκείνων μὲ τὴ μίμηση.

Τοῦ ἰδίου, Ἑξαήμερος 5: Ἄν δεῖς κάποιον ἔθνικὸ ποὺ φροντίζει νὰ ἔχει ζωὴ ἐγκρατῆ καὶ νὰ προσέχει νὰ εἶναι καὶ στὰ ὑπόλοιπα ἠθικὰ θέματα ἐν τάξει, φρόντισε περισσότερο νὰ πλησιάσεις αὐτὴ τὴν καρποφόρο συκιά, ἢ ὁποῖα ἀντλεῖ δύναμη ἀπὸ τὰ ἄγρια σῦκα, καὶ ἔτσι συγκρατεῖ τὸ πέσιμο τῶν σύκων τῆς καὶ τρέφει μὲ περισσότερη ἐπιμέλεια τὸν καρπὸ τῆς».

Γρηγορίου Θεολόγου, Ἄπὸ τοὺς ἰάμβους: Τὶς πόρτες τῶν σοφῶν νὰ τὶς τρίβεις μπαινοδγαίνοντας, τῶν πλουσιῶν ὅμως ὄχι.

Τίτλος 17.— Γιὰ τὴν συναναστροφή μὲ ἀνθρώπους κακοῦς, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὶς φιλικὲς σχέσεις μὲ μοχθηροὺς ἐπειδὴ εἶναι ὀλέθριες.

Ἄριθμ. 16, 25-27: «Σηκώθηκε ὁ Μωυσῆς καὶ πῆγε στὸν Δαθὰν καὶ Ἄδειρῶν, πῆγαν δὲ μαζί του καὶ ὅλοι οἱ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Μίλησε τότε ὁ Μωυσῆς στὴ συνάθροιση καὶ εἶπε: Ἄπομακρυνθεῖτε ἀπὸ τὶς σκηνὲς τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν ἀνθρώπων καὶ μὴ ἀγγίξετε τίποτε ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτούς. Καὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴ συγκέντρωση τοῦ Κορέ, τοῦ Δαθὰν καὶ τοῦ Ἄδειρῶν».

Δευτ. 13, 6: «Νὰ ἐξαφανίσετε τὸν κακὸ ἀπὸ ἀνάμεσά σας».

Ἰησ. Ναυῆ 23, 13: «Ἐξολοθρεύετε τὰ ἔθνη αὐτὰ ἀπὸ μπροστά σας, γιὰ νὰ μὴ εἶναι γιὰ σᾶς παγίδα καὶ σκάνδαλο καὶ καρφιά στὶς φτέρνες σας καὶ καρφὶ στὰ μάτια σας».

Α'. Βασ. 15, 6-7: «Εἶπε ὁ Σαοὺλ στὸν Κιναῖο· Φύγε καὶ ἀπομακρύνσου ἀπὸ τοὺς Ἀμαληκῖτες, νὰ μὴ συμπεριλάβω καὶ σένα μαζί

καὶ ἔκκλινον ἐκ μέσου τοῦ Ἀμαλεκίτου, μὴ προσθῶ σε μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἐξέκλινεν ὁ Κιναῖος, καὶ ἐπάταξε Σαοὺλ τὸν Ἀμαλήκ».

Ἰωβ. 28,28: «Τὸ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν, ἔστιν ἐπιστήμη».

Ψαλμ. 1,1: «Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή
5 ἀσεβῶν».

Ψαλμ. 25,4: «Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος».

Ψαλμ. 63,3: «Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονηρευομένων».

Ψαλμ. 96,10: «Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονη-
10 ρά».

Παροιμ. 1,10. 15–16: «Υἱέ, μὴ σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μηδὲ πορευθῆς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν. Ἐκκλινον δὲ τὸν πόδα σου ἐκ τῶν τρίβων αὐτῶν. Οἱ γὰρ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσιν».

15 Παροιμ. 4,14–16. 14: «Μὴ ζηλώσης ὁδοὺς παρανόμων· ἐν ᾧ ἂν τόπῳ στρατοπεδεύσωσι, μὴ ἐπέλθῃς ἐκεῖ. Ἐκκλινον ἀπ' αὐτῶν, καὶ παράλλαξον. Οὐ γὰρ μὴ ὑπνώσωσιν, εἰ μὴ κακοποιήσωσιν. Ὅδοὺς ἀσεβῶν μὴ ἐπέλθῃς, μηδὲ ζητήσης ὁδοὺς παρανόμων».

20 Παροιμ. 22,5: «Τρίβολοι καὶ παγίδες ἐν ὁδοῖς σκολιαῖς, ὃ δὲ φυλάττων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἀφέξεται ἀπ' αὐτῶν».

Παροιμ. 24,1–2: «Υἱέ, μὴ ζηλώσης κακοὺς ἄνδρας, μηδὲ ἐπιθυμήσης εἶναι μετ' αὐτῶν. Ψεύδη γὰρ μελετᾷ ἡ καρδιά αὐτῶν, καὶ πόνους τὰ χεῖλη αὐτῶν λαλεῖ».

25 Παροιμ. 22,24–25: «Μὴ ἴσθι ἐταῖρος ἀνδρὶ θυμῷδει· φίλω δὲ ὀργίλω μὴ συναυλίζου, μήποτε μάθῃς τῶν ὁδῶν αὐτοῦ καὶ λάβῃς βρόχον τῆ σῆ ψυχῆ».

Ἦσ. 52,11: «Ἀπόστητε, ἐξέλθετε ἐκεῖθεν, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε. Ἐξέλθετε ἐκ μέσου, ἀφορίσθητε, οἱ φέροντες τὰ
30 σκεύη Κυρίου».

Ἦσ. 54,14: «Ἀπέχου ἀπὸ ἀδίκου, καὶ οὐ φοβηθήσῃ, καὶ τρόμος οὐκ ἐγγιεῖ σοι».

μ' αὐτοῦς. Ἀπομακρύνθηκε ὁ Κιναῖος καὶ κατειτρόπωσε ὁ Σαοὺλ τοὺς Ἀμαληκῆτες.

Ἰώβ 28, 28: «Τὸ νὰ ἀπέχει κανεὶς ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἐπιστήμη».

Ψαλμ. 1, 1: «Εἶναι εὐτυχὴς ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δὲν πορεύθηκε σὲ συμβούλιο ἀσεβῶν».

Ψαλμ. 25, 4: «Δὲν πῆρα μέρος σὲ συνέδρια μάταια».

Ψαλμ. 63, 3: «Προστάτεψέ με ἀπὸ τὶς ἐπιβουλὰς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων».

Ψαλμ. 96, 10: «Ὅσοι ἀγαπᾶτε τὸν Κύριο, μισεῖτε τὰ κακά».

Παροιμ. 1, 10. 15-16: «Γιέ μου, νὰ μὴ σὲ παραπλανήσουν ἄνθρωποι ἀσεβεῖς οὔτε νὰ βαδίσεις στὸν δρόμο μαζί τους. Ἀπόσυρε τὰ πόδια σου ἀπὸ τοὺς δρόμους αὐτῶν, διότι τὰ πόδια τους τρέχουν στὴν κακία».

Παροιμ. 4, 16. 14: «Νὰ μὴ ζηλέψεις τὸν τρόπο ζωῆς τῶν παρανόμων. Νὰ μὴ πᾶς στὸν τόπο πού αὐτοὶ κατασκηνώνουν. Φύγε ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἄλλαξε τὸν τρόπο ζωῆς σου. Διότι αὐτοὶ δὲν θὰ κλείσουν μάτι ἂν δὲ κάνουν κακό. Σὲ δρόμους ἀσεβῶν νὰ μὴ πᾶς, οὔτε νὰ ζητήσεις τοὺς δρόμους τῶν παρανόμων».

Παροιμ. 22, 5: «Τριβόλια καὶ παγίδες ὑπάρχουν στοὺς δρόμους τῶν διεστραμμένων, καὶ ὁποῖος φυλάγει τὴν ψυχὴ του, φεύγει μακριὰ ἀπὸ αὐτοὺς».

Παροιμ. 24, 1-2: «Γιέ μου, μὴ ζηλέψεις τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, οὔτε νὰ ἐπιθυμήσεις νὰ βρῖσκεσαι μαζί τους. Διότι ἡ καρδιά τους σκέφτεται ψέματα καὶ τὰ χεῖλια τους λένε λόγια πού προκαλοῦν στεναχώρια».

Παροιμ. 22, 24-25: «Μὴ γίνεσαι σύντροφος μὲ ἄνθρωπο θυμώδη, καὶ μὲ φίλο εὐέξαπτον μὴ συγκατοικεῖς, μὴ τυχὸν συνηθίσεις καὶ σὺ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του καὶ βάλεις θηλειὰ στὴν ψυχὴ σου».

Ἦσ. 52, 11: «Ἀπομακρυνθεῖτε, θγεῖτε ἀπὸ ἐκεῖ καὶ μὴ ἀγγίζετε τίποτε τὸ ἀκάθαρτο. Βγεῖτε μέσα ἀπὸ αὐτὴν, ξεχωρίσετε σεῖς πού μεταφέρετε τὰ σκεύη τοῦ Κυρίου».

Ἦσ. 54, 14: «Μεῖνε μακριὰ ἀπὸ κάθε ἄδικο καὶ μὴ φοβᾶσαι. Δὲν θὰ σὲ πλησιάσει ποτὲ τρόμος».

Σοφ. Σειρ. 13,1: «Ὁ ἀπτόμενος πίσεως μολυνθήσεται, καὶ ὁ κοινωνῶν ὑπερηφάνῳ ὁμοιωθήσεται αὐτῷ».

Ρωμ. 16,17-18: «Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ μὴ δουλεύσωσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων».

Α' Κορ. 5,11: «Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πλεονέκτης ἢ πόρνος ἢ εἰδωλολάτρης ἢ λοιδορὸς ἢ μέθυσος ἢ ἄρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν».

Β' Θεσσ. 3,6: «Παραγγέλλομεν ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν πα-
15 ρέλαβον ἐξ ἡμῶν».

Μ. Βασιλείου, Ὅτι οὐκ ἔστι αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός: Βλαβεραὶ αἱ πρὸς τοὺς κακοὺς συνουσίαι, ἐπειδὴ νόμος αὐτοῦ φιλίας, δι' ὁμοιότητος πεφυκέναι τοῖς συναπτομένοις ἐγγίνεσθαι. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς νοσοποιοῖς χωρίοις, ὁ κατὰ μέρος ἀνα-
20 πεμπόμενος ἀήρ, λανθάνουσαν νόσον ταῖς ἐνδαιτωμένοις ἐναποτίθεται, οὕτως ἢ πρὸς τοὺς φαύλους συνήθεια μεγάλα κακὰ ταῖς ψυχαῖς ἐναφήσιν, κἂν τὴν παραυτίκα αἰσθησιν τὸ βλαβερόν διαφεύγη.

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸν Α' Ψαλμόν: Φασὶ τὸν λοιμόν, οἱ περὶ
25 ταῦτα δεινοί, ἐπειδὴν ἐνὸς ἀνθρώπου ἢ κτήνους ἄψηται, κατανέμεσθαι ἐπὶ πάντας τοὺς ἐγγίζοντας. Φύσιν γὰρ εἶναι τῆς νόσου ταύτης, τὸ ἐξ ἀλλήλων πάντας ἀναπιμπλάναι τῆς ἀρρωστίας. Τοιοῦτοι δὴ τινὲς εἰσι καὶ οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. Ἄλλος γὰρ ἄλλῳ τῆς νόσου μεταδιδόντες, συννοσοῦσιν ἀλλήλοις καὶ συνα-
30 πόλλυνται.

Φεῦγε τὰς μιμήσεις τῶν κατεγνωσμένων.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Ἀπολογητικός: Ρᾶον κακίας

Σοφ. Σειρ. 13, 1: «Ὅποιος ἀγγίξει τὴν πίσσα μολύνεται, καὶ ὅποιος συναναστρέφεται μὲ ἄνθρωπο ὑπερήφανον, θὰ γίνῃ ὁμοῖος μὲ αὐτόν».

Ρωμ. 16, 17-18: «Σὰς παρακαλῶ, ἀδελφοί, νὰ προσέχετε ἐκείνους πού δημιουργοῦν τὶς διχόνοιες καὶ τὰ σκάνδαλα, ἀντίθετα πρὸς αὐτὰ πού διδαχθήκατε, καὶ ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ αὐτούς. Διότι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν εἶναι δοῦλοι τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τῆς κοιλιᾶς τους, καὶ μὲ τὰ καλὰ καὶ γλυκὰ τους λόγια ἐξαπατοῦν τὶς καρδιές τῶν ἁκακῶν ἀνθρώπων».

Α'. Κορ. 5, 11: «Ἐὰν κάποιος, πού ὀνομάζεται ἀδελφός, εἶναι πλεονέκτης ἢ πόρνος ἢ εἰδωλολάτρης ἢ ὑβριστὴς ἢ μέθυσος ἢ ἀρπαγας, μὲ αὐτόν νὰ μὴ τρῶτε μαζί».

Β'. Θεσσ. 3, 6: «Σὰς παραγγέλλουμε, ἀδελφοί, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ν' ἀποφεύγετε κάθε ἀδελφὸ πού φέρεται ἄτακτα καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, αὐτὴ πού ἔλαβαν ἀπὸ μᾶς».

Μ. Βασιλείου, «Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός: Οἱ συναναστροφές μὲ τοὺς κακοὺς εἶναι βλαβερές, ἐπειδὴ, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς φιλίας, αὐτοὶ ἀπὸ τῆ φύση τους λόγῳ ὁμοιότητος συνδέονται μὲ αὐτούς πού συναναστρέφονται. Διότι, ὅπως στὶς νοσογόνες περιοχές ὁ ἀέρας πού κυκλοφορεῖ κατὰ τόπους μεταδίδει σ' αὐτούς πού ζοῦν ἐκεῖ, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν, τὴν ἀρρώστια, ἔτσι καὶ ἡ συναναστροφή μὲ τοὺς κακοὺς ἀφήνει μεγάλα κακὰ στὴν ψυχὴ, ἔστω καὶ ἂν ἡ βλάβη δὲν γίνεται τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ ἀντιληπτῇ».

Τοῦ ἰδίου, Εἰς τὸν 1ον Ψαλμόν: Αὐτοὶ πού εἶναι εἰδικοί λένε ὅτι ἡ μολυσματικὴ ἀσθένεια, ὅταν κολλήσῃ σὲ ἓνα ἄνθρωπο ἢ κτῆνος, μεταδίδεται σὲ ὅλους ὅσους ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μαζί του. Διότι εἶναι στὴ φύση τῆς ἀρρώστιας αὐτῆς νὰ μολύνονται, ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὅλοι ἀπὸ τὴν ἀρρώστια. Τέτοιοι λοιπὸν εἶναι καὶ ὅσοι κάνουν ἀδικίες. Διότι, μεταδίδοντας ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὴν ἀρρώστια, ἀρρωσταίνουν ὅλοι μεταξύ τους καὶ χάνονται ὅλοι μαζί.

Ἐπομένως ἀποφεύγετε τὶς μιμήσεις τῶν ἀπελπισμένων.

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγ. Β' Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς: Εἶναι εὐκολότερο νὰ δεχθεῖς τὴν κακία, παρὰ νὰ μετα-

μεταλαβεῖν, ἢ ἀρετῆς μεταδοῦναι· ἐπεὶ καὶ νόσου μετασχεῖν μᾶλλον ἢ ὑγίαν χαρίσασθαι.

Γρηγορίου Θεολόγου, τετράστιχα 17–48:

Κηρῶ τὰ ὠτα φράσσε πρὸς φαύλους λόγους,

5 ὠδῶν τε τερπνῶν ἐκμελῆ λυγίσματα,

τοῖς δ' αὖ καλοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς αἰεὶ δίδου.

Εἰπεῖν, ἀκοῦσαι, καὶ δρᾶσαι μικρὸν μέσον.

Ἄει προτίμα τοὺς καλοὺς τῶν μὴ καλῶν.

Κακοῖς δ' ὀμιλῶν, καὶ κακὸς πάντως ἔσῃ.

10 *Μ. Ἀθανασίου:* Δεῖ μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας ἀποστρέφεσθαι.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Τὸ συνεῖναι τοῖς φαύλοις ἀπηγόρευτο τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, νόμου τοῦ διὰ Μωσέως καὶ τοῦτο θεσπίζοντος. Προσέταττε γὰρ ἐναργῶς τῶν ἐν φαυλότητι καὶ ἀκαθαρ-
15 σία ζωῆς ἀποφοιτῶν ἐπέιγεσθαι τοὺς ἡγιασμένους.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ σωτηρία ἐστὶ ψυχῆς.

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὸν Α' Ψαλμόν: Τρία προέβαλεν ἡμῖν τὰ φυλακῆς ἄξια· μὴ πορευθῆναι ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, μὴ στήναι ἐν
20 βουλῇ ἁμαρτωλῶν, καὶ μὴ καθεσθῆναι ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Μὴ καθεσθῆς ἐπὶ τῆς καθέδρας τῶν λοιμῶν. Ἐξέτασον τίνας ὠνόμασε, ἐξέτασον τίνας τοὺς λοιμοὺς, ἢ δῆλον τοὺς μεταδιδόντας ἀλλήλους τοῦ πάθους. Ἡ οὐχ ὀρᾶς τοὺς πόρνους, τοὺς ἐπὶ ἀγορᾶς καθημένους καὶ καταγελῶντας
25 τῶν σωφρονούντων καὶ διηγουμένους ἑαυτῶν τὰ τῆς αἰσχύνης ἔργα, τὰ τοῦ σκότους ἐπιτηδεύματα, καὶ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας ἐξαριθμουμένους, ὡς ἀριστείας ἢ τίνας ἄλλας ἀνδραγαθίας; Οὐτοί εἰσιν οἱ λοιμοί, οἱ τὸ ἴδιον κακὸν ἐπὶ πάντας ἀγειν φιλονεικοῦντες.

30 *Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.:* Τὸ τῆς πορνείας πνεῦμα οὐκ ἀνέχεται ἐν

δώσεις τὴν ἀρετὴν ὅπως εἶναι εὐκολότερο νὰ κολλήσεις μιὰ ἀρρώστια, παρὰ νὰ χαρίσεις τὴν ὑγεία.

Τοῦ ἰδίου, τετράστιχο 17-48:

Νὰ φράσεις μὲ κερὶ τὰ αὐτιά σου στοὺς κακοὺς λόγους,
καὶ σὶς ἀπρεπεῖς στροφές τῶν εὐχάριστων τραγουδιῶν
στοὺς καλοὺς ὅμως καὶ ἀγαθοὺς δίνε τὴν εὐκαιρία νὰ ποῦν,
νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ κάνουν κάτι ἐνδιαμέσως.

Πάντοτε νὰ προτιμᾷς τοὺς καλοὺς ἀπὸ τοὺς μὴ καλοὺς.

Ἄν συναναστρέφῃσαι μὲ κακοὺς, ὅπως οἷός ποτε θὰ γίνῃς κακός.

Μ. Ἀθανασίου: Πρέπει ὄχι μόνο νὰ μένουμε μακριὰ ἀπὸ τὰ κακά, ἀλλὰ νὰ ἀποστρεφόμεσθε καὶ αὐτοὺς ποὺ τὰ κάνουν.

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Τὸ νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς κακοὺς εἶχε ἀπαγορευθεῖ στοὺς Ἰσραηλίτες μὲ νόμο τοῦ Μωυσῆ ποὺ τὸ θέσπιζε αὐτό. Διότι διέτασσε μὲ σαφήνεια νὰ φροντίζουν οἱ ἐκλεκτοὶ νὰ ἀπομακρύνονται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν φαύλη καὶ ἀκάθαρτη ζωὴ.

Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως: Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ κακά εἶναι σωτηρία τῆς ψυχῆς.

Μ. Βασιλείου, Εἰς τὸν 1ον Ψαλμὸν: Τρία πράγματα πρόβαλε σέ μᾶς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀξίζει νὰ φυλαγόμεσθε· νὰ μὴ πηγαίνουμε σὲ συναθροίσεις ἀσεβῶν, νὰ μὴ στεκόμαστε σὲ συναθροίσεις ἁμαρτωλῶν, καὶ νὰ μὴ καθόμαστε σὲ κάθισμα διεφθαρμένων.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: «Νὰ μὴ καθήσεις σὲ κάθισμα διεφθαρμένων»⁶⁰. Πρόσεξε ποιὺς ὀνόμασε, πρόσεξε ποιοὶ εἶναι οἱ λοιμῶδες, ποὺ εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι αὐτοὶ ποὺ μεταδίδουν τὸ πάθος ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Ἡ δὲν βλέπεις τοὺς πόρνους ποὺ κάθονται στὴν ἀγορὰ καὶ εἰρωνεύονται τοὺς συνετοὺς καὶ διηγοῦνται τὰ ἔργα τῆς ντροπῆς τους καὶ τίς πράξεις ποὺ κάνουν στὸ σκοτάδι, καὶ ἀπαριθμοῦν τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας ὡς κατορθώματα ἢ κάποιες ἄλλες ἀνδραγαθίες; Αὐτοὶ εἶναι ὁ «λοιμῶς», οἱ ὁποῖοι συναγωνίζονται νὰ μεταδώσουν τὸ δικό τους κακὸ σὲ ὅλους.

Τοῦ ἰδίου, ὅπ. π.: Τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας δὲν ἀνέχεται νὰ στα-

60. Ψαλμ. 1,1.

τῶ ἐνὶ στῆναι τὴν ἀνομίαν, ἀλλ' εὐθὺς ἡλικιωῖται, κῶμοι, καὶ μέ-
θαι, καὶ αἰσχρὰ διηγήματα, ἑταῖρα συμπίνουσα, τούτῳ προσμη-
διῶσα, κάκεινον διερεθίζουσα. ἼΑρα μικρὸς ὁ λοιμὸς οὗτος, ἢ
μικρὰ ἢ διάδοσις τοῦ κακοῦ;

5 Ἀγίου Νείλου: Φύγωμεν τὰς τῶν ἀνωφελῶν ἀνδρῶν θιά-
σους, μόνωσιν ἀσπαζόμενοι. Ἐπιβλαβὴς γὰρ καὶ τῆς εἰρηνικῆς
καταστάσεως φθοροποιὸς ἢ μετὰ τῶν σκαιωτέρων συνδιαίτησις.
Ὡς γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῶ γενόμενοι πάντως νοσοῦσιν, οὕτως οἱ
ἐν ἀνθρώποις ἀδιαφόροις διάγοντες, μεταλαμβάνουσι τῆς ἐκεί-
10 νων κακίας.

Παροιμ. 20,22: Τὰς στάσεις καὶ τὰς φιλονεικίας γεννῶσιν
αἱ τῶν συνδιατριβόντων κακοήθειαι, κἂν ὧσιν οὗτοι χρηστοί,
τηροῦσι τὰς στοργάς.

Φίλωνος: Βλαβεραὶ αἱ τῶν ἀνοήτων συνουσίαι· καὶ ἄκου-
15 σα πολλάκις ἢ ψυχὴ τῆς ἐκείνων φρενοβλαβείας ἀπομάττεται τὰ
εἶδωλα.

Τίτλος ιη'.— *Περὶ σοφίας καὶ παιδείας καὶ συνέσε-
ως καὶ φρονήσεως.*

Παροιμ. 1,20–21: «Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλα-
20 τεύειαι παρρησίαν ἄγει· ἐπ' ἄκρων δὲ τειχέων κηρύσσεται, ἐν δὲ
πλατεύειαι δυναστῶν παρεδρεῦει, ἐν δὲ πύλαις πόλεως θαρροῦσα
λέγει».

Παροιμ. 16,20: «Συνετὸς ἐν πράγματι εὐρετῆς ἀγαθῶν».

Παροιμ. 10,13: «Ὅς ἐκ χειλέων προσφέρει σοφίαν,
25 ράβδῳ τύπτει ἄνδρα ἀκάρδιον».

Παροιμ. 7,4: «Τὴν φρόνησιν γνῶριμον ποίησον σεαυτῶ».

Παροιμ. 3,35: «Δόξαν σοφοὶ κληρονομήσουσι».

Παροιμ. 3,13–15: Μακάριος ἄνθρωπος ὃς εὗρε σοφίαν,
καὶ θνητὸς ὃς εὗρε φρόνησιν. Κρεῖσσον γὰρ αὐτὴν ἐμπορεῦε-

ματήσει ἢ ἀνομία σέ ἕναν, ἀλλ' ἀμέσως παίρνει μαζί του τοὺς συνομηλίκους του γλέντια καὶ μέθες καὶ αἰσχρὲς διηγήσεις, ἐνῶ κάποια ἑταίρα πού πίνει μαζί τους στὸν ἕνα μειδιᾶ, ἐκείνον τὸν ἐρεθίζει, καὶ ὅλους μαζί τοὺς φλογίζει πρὸς τὴ δική της ἀμαρτία. Εἶναι ἄραγε μικρὸς ὁ λοιμὸς αὐτός, ἢ εἶναι μικρὴ ἢ μετάδοση τοῦ κακοῦ;

Ἄγ. Νείλου: Ἄς ἀποφύγουμε τοὺς ὀμίλους τῶν ἀνωφελῶν ἀνθρώπων, καὶ ἄς ἀσπασθοῦμε τὴ μοναχικὴ ζωὴ. Διότι εἶναι βλαβερὴ καὶ φθείρει τὴν εἰρηνικὴ ψυχικὴ κατάσταση ἢ συμβίωση μ' ἐκείνους πού εἶναι ἐπιβλαβεῖς. Ὅπως δηλαδή ἐκείνοι πού πηγαίνουν σὲ ἀτμόσφαιρα πού ὑπάρχει ἐπιδημία, ὅπως δὴποτε ἀρρωσταίνουν, εἶτσι καὶ ἐκείνοι πού ζοῦν μὲ ἀνθρώπους ἀδιάφορους δέχονται τὴν κακία ἐκείνων.

Ἰωσήπου: Τὶς ἐξεγέρσεις καὶ τὶς φιλονεικίες τὶς προκαλοῦν οἱ κακοήθειες αὐτῶν πού ζοῦν μαζί μας. Ἄν ὅμως αὐτοὶ εἶναι καλοὶ, τηροῦν τὴν στοργή.

Φίλωνος: Εἶναι βλαβερὲς οἱ συναναστροφές μὲ τοὺς ἀνόητους: διότι ἀκόμα καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει πολλὰς φορὲς ἡ ψυχὴ ἀποτυπώνει τὰ εἰδῶλα τῆς φρενοβλάβειάς τους.

Τίτλος 18.— Γιά τὴ σοφία, τὴν παιδεία, τὴ σύνεση καὶ τὴ φρόνηση.

Παροιμ. 1, 20-21: «Ἡ σοφία ἐξυμνεῖται στοὺς δρόμους καὶ στὶς πλατεῖες ἀκούεται μὲ παρηρησία. Κηρύσσεται ἀπὸ τὶς ἐπάλλξεις τῶν τειχῶν, ἔχει θέση στὶς πύλες τῶν ἀρχόντων, καὶ στὶς πύλες τῆς πόλεως ὀμιλεῖ μὲ θάρρος».

Παροιμ. 16, 20: «Ὅποιος εἶναι συνετὸς στὶς ὑποθέσεις τῆς ζωῆς, θὰ βρεῖ τὴν εὐτυχία».

Παροιμ. 10, 13: «Ὅποιος βγάζει ἀπὸ τὰ χεῖλη του σοφὰ λόγια, χτυπάει μὲ ραβδί τὸν ἄκαρδο ἄνθρωπο».

Παροιμ. 7, 4: «Κάνε τὴ σύνεση γνωστὴ στὸν ἑαυτό σου».

Παροιμ. 3, 35: «Οἱ σοφοὶ θὰ ἀποκτήσουν δόξα».

Παροιμ. 3, 13-15: Εἶναι εὐτυχισμένος ὁ ἄνθρωπος πού βρῆκε σοφία, καὶ ὁ θνητὸς πού βρῆκε σύνεση. Διότι εἶναι προτιμότερο νὰ

σθαι, ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυρούς. Τιμιώτερα δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν· οὐκ ἀντιτάσσεται αὐτῇ οὐδὲν πονηρόν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν».

Παροιμ. 16,16: «Νοσοιαὶ φρονήσεως αἰρετώτεραι ὑπὲρ
5 ἄργυρον».

Παροιμ. 3,17–18: «Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὁδοὶ καλαί, καὶ πᾶσαι αἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ. Ξύλον ζωῆς ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς».

Παροιμ. 4,6.9.4: «Κτῆσαι σοφίαν, κτῆσαι σύνεσιν· μὴ ἐπι-
10 λάθῃ, ἵνα δῶ τῇ σῆ κεφαλῇ στέφανον χαρίτων».

Παροιμ. 8,10–11: «Λάβετε παιδείαν, καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γνῶσιν ὑπὲρ χρυσίου δεδοκιμασμένον. Κρείσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν».

Παροιμ. 9,12: «Υἱέ, ἐὰν σοφὸς γένη σεαυτῷ, ἔση καὶ τῷ
15 πλησίον».

Παροιμ. 8,20: «Ἐν ὁδοῖς δικαιοσύνης περιπατῶ, καὶ ἀναμέσον ὁδῶν δικαιοσύνης ἀναστρέφομαι, φησὶν ἡ Σοφία».

Παροιμ. 12,23: «Ἄνῆρ συνετός, θρόνος αἰσθήσεως».

Παροιμ. 24,3: «Μετὰ σοφίας οἰκοδομεῖται οἶκος, καὶ μετὰ
20 συνέσεως ἀνορθοῦται».

Παροιμ. 29,3: «Ἄνδρὸς φιλοῦντος σοφίαν, εὐφραίνεται ὁ πατήρ».

Ἐκκλ. 4,13: «Ἄγαθὸς παῖς πένης καὶ σοφός, ὑπὲρ βασιλέα πρεσβύτερον καὶ ἄφρονα».

25 Βαροῦχ 4,2: «Πορεύθητι πρὸς λάμπιν τῆς σοφίας, κατέναντι τοῦ φωτὸς αὐτῆς».

Βαροῦχ 3,29–32: «Τίς ἀνέβη εἰς οὐρανὸν καὶ ἔλαβεν αὐτὴν καὶ κατεβίβασεν αὐτὴν ἐκ τῶν νεφελῶν; Τίς διέβη πέραν τῆς θαλάσσης καὶ εὗρεν αὐτήν; Οὐκ ἔστιν ὁ γινώσκων τὴν ὁδὸν αὐ-
30 τῆς, οὐδὲ ὁ ἐνθυμούμενος τὴν τρίβον αὐτῆς, ἀλλ' ὁ εἰδὼς τὰ πάντα, γινώσκει αὐτήν, ἐξεῦρεν αὐτήν τῇ συνέσει αὐτοῦ».

ἀποταμιεύει αὐτήν, παρὰ θησαυρούς χρυσοῦ καὶ ἀσημιοῦ. Αὐτὴ εἶναι πῶς πολύτιμη ἀπὸ τὰ πολύτιμα πετράδια, δὲν ἀντιστέκεται σ' αὐτὴν κανένα κακὸ, καὶ κάθε πολύτιμο πράγμα δὲν εἶναι ἄξιό της».

Παροιμ. 16,16: «Οἱ φωλιές τῆς σύνεσης εἶναι πολυτιμότερες ἀπὸ τὸ ἀσημι».

Παροιμ. 3,17-18: «Οἱ δρόμοι τῆς σοφίας εἶναι καλοὶ καὶ ὅλα τὰ μονοπάτια τῆς εἰρηνικά. Γιὰ ὅλους ἐκείνους πὺ εἶναι προσηλωμένοι σ' αὐτὴν εἶναι τὸ δένδρο τῆς ζωῆς».

Παροιμ. 4, 6. 9. 4. «Ἀπόκτησε σοφία καὶ σύνεση· μὴ τὴν λησμονήσεις, γιὰ νὰ χαρίσει στὸ κεφάλι σου στεφάνι ἀπὸ χάριτες».

Παροιμ. 8, 10-11: «Λάβετε παιδεία καὶ ὄχι ἀσημι, καὶ γνώση πὺ εἶναι ἀνώτερι ἀπὸ τὸ δοκιμασμένο χρυσάφι. Διότι ἡ σοφία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὰ πολύτιμα πετράδια, καὶ κάθε τί ἄλλο πολύτιμο δὲν εἶναι ἰσάξιό της».

Παροιμ. 9, 12: «Γιέ μου, ἂν γίνεις σοφὸς γιὰ τὸν ἑαυτό σου, θὰ εἶσαι καὶ γιὰ τὸν πλησίον σου».

Παροιμ. 8, 20: «Περπατῶ πάντοτε στοὺς δρόμους τῆς δικαιοσύνης καὶ περιφέρομαι στοὺς δρόμους τῆς δικαιοσύνης, λέει ἡ Σοφία».

Παροιμ. 12, 23: «Ὁ συνετὸς ἄνθρωπος εἶναι σὰν θρόνος ὀρθῆς διακρίσεως».

Παροιμ. 24, 3: «Μέ τῆ σοφία κτίζεται ἓνα σπίτι, καὶ με τῆ σύνεση ἀνυψώνεται».

Παροιμ. 29, 3: «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τῆ σοφία, εὐφραίνεται ὁ πατέρας του».

Ἐκκλ. 4, 13: «Εἶναι ἀνώτερος ἓνας νέος φτωχὸς καὶ σοφὸς, ἀπὸ ἓνα βασιλιὰ γέροντα καὶ ἄμωλον».

Βαρουχ 4, 2: «Πήγαινε στὴ λάμψη τῆς σοφίας, μέσα στὸ φῶς αὐτῆς».

Βαρουχ 3, 29-32: «Ποιὸς ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ καὶ ἔλαβε τῆ σοφία καὶ τὴν κατέβασε ἀπὸ τὰ σύννεφα; Ποιὸς διέσχισε τὴ θάλασσα καὶ τὴν βρῆκε; Δὲν ὑπάρχει κανεὶς πὺ νὰ γνωρίζει τὸ δρόμο τῆς καὶ νὰ κατανοεῖ τὰ μονοπάτια τῆς· ἐκεῖνος ὅμως πὺ τὰ ξέρει ὅλα, τὴν γνωρίζει· τὴν ἔχει διερευνήσει με τῆ σύνεσή του».

Σοφ. Σολ. 6,12: «Λαμπρὰ καὶ ἀμάραντός ἐστιν ἡ σοφία, εὐχερῶς θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀγαπώντων αὐτήν.

Σοφ. Σολ. 6,24: Πλήθος σοφῶν σωτηρία κόσμου».

Σοφ. Σολ. 7,8–9.11: «Πλοῦτον οὐδὲν ἠγησάμην ἐν συγκρί-
5 σει αὐτῆς· ὅτι πᾶς χρυσὸς ἐνώπιον αὐτῆς ὡς ψάμμος ὀλίγη.
Ἦλθε δέ μοι ἀγαθὰ ὁμοῦ πάντα μετ' αὐτῆς».

Σοφ. Σολ. 9,4: «Δός μοι, Δέσποτα, τὴν τοῦ σοῦ θρόνου πά-
ρεδρον σοφίαν».

Σοφ. Σειρ. 1,9: «Κύριος αὐτὸς ἔκτισε τὴν σοφίαν, καὶ εἶδε
10 καὶ ἐξαρίθμησεν αὐτήν».

Σοφ. Σολ. 7,28: «Οὐδὲν ἀγαπᾷ ὁ Θεός, εἰ μὴ τὸν σοφία συ-
ζῶντα. Σοφίας οὐ κατισχύει κακία».

Σοφ. Σολ. 8,5. 16: «Εἰ πλοῦτός ἐστι κτῆμα ἐπιθυμητὸν ἐν
βίῳ, τί σοφίας πλουσιώτερον, τῆς πάντα ἐργαζομένης; Οὐκ ἔχει
15 πικρίαν ἢ ἀναστροφή αὐτῆς, οὐδὲ ὀδύνην ἢ συμβίωσις αὐτῆς,
ἀλλ' εὐφροσύνην καὶ χαράν».

Σοφ. Σειρ. 4,11–15: «Ἡ σοφία υἱὸς αὐτῆς ἀνύψωσεν. Ὁ
ἀγαπῶν αὐτήν, ἀγαπᾷ ζωὴν, καὶ οἱ ὀρθρίζοντες πρὸς αὐτήν, ἐμ-
πλησθήσονται εὐφροσύνης. Ὁ κρατῶν αὐτῆς κληρονομήσει δό-
20 ξαν, καὶ οὐ εἰσπορεύεται, εὐλογεῖ Κύριος, καὶ τοὺς ἀγαπῶντας
αὐτήν ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Ὁ ὑπακούων αὐτῆς, κρινεῖ ἔθνη, καὶ ὁ
προστρέχων αὐτῇ, κατασκηνώσει πεποιθώς».

Σοφ. Σειρ. 6,18–19: «Τέκνον, ἐν νεότησί σου ἐπίλεξαι παι-
δείαν, καὶ ὡς ἀροτριῶν καὶ σπειρῶν, πρόσελθε αὐτῷ».

25 Σοφ. Σειρ. 8,8: «Μὴ παρίδης διήγημα σοφῶν, καὶ ἐν ταῖς
παροιμίαις αὐτῶν ἀναστρέφου».

Σοφ. Σειρ. 9,14–15: «Μετὰ σοφῶν συμβουλεύου, καὶ μετὰ
σοφῶν ἔστωσαν οἱ διαλογισμοί σου».

Σοφ. Σειρ. 11,1: «Σοφία ταπεινοῦ ἀνυψώσει τὴν κεφαλὴν
30 αὐτοῦ, καὶ ἐν μέσῳ μεγιστάνων καθίσει αὐτόν».

Σ. Σειρ. 16,4: «Ἀπὸ ἐνὸς συνετοῦ συνοικισθήσεται πόλις».

Σοφ. Σολ. 6, 12: «Ἡ σοφία εἶναι λαμπερή καὶ ἀμάραντη καὶ γίνεται εὐκόλα ἀντιληπτὴ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀγαποῦν.

Σοφ. Σολ. 6, 24: Τὸ σύνολο τῶν σοφῶν εἶναι σωτηρία τοῦ κόσμου».

Σοφ. Σολ. 7, 8-9.11: «Σὲ σύγκριση μ' αὐτὴν τὸν πλοῦτο τὸν θεώρησα σὰν κάτι τὸ τιποτένιο· διότι ὅλο τὸ χρυσάφι μπροστὰ σ' αὐτὴν εἶναι σὰν λίγη ἄμμος. Μαζὶ μὲ τὴ σοφία μου ἦρθαν ὅλα καλὰ».

Σοφ. Σολ. 9, 4: «Κύριε, δώσε μου τὴ σοφία ποὺ κάθεται δίπλα στὸν θρόνο σου».

Σοφ. Σειρ. 1, 9: «Ὁ Κύριος ὁ ἴδιος δημιούργησε τὴ σοφία, τὴν εἶδε καὶ τὴν ἐξερεύνησε».

Σοφ. Σολ. 7, 28: «Τίποτε δὲν ἀγαπᾷ ὁ Θεός, παρὰ μόνο ἐκεῖνον ποὺ ζεῖ μὲ τὴ σοφία. Τὴν σοφία δὲν μπορεῖ νὰ τὴν νικήσει ἢ κακία».

Σοφ. Σολ. 8, 5. 16: «Ἐὰν ὁ πλοῦτος εἶναι ἀπόκτημα ἐπιθυμητὸ στὴ ζωὴ, τί εἶναι πρὸ πλούσιο ἀπὸ τὴ σοφία, ἢ ὅποια κάνει τὰ πάντα; Ἡ συναναστροφή μὲ αὐτὴν δὲν ἔχει πακρία, οὔτε ἢ συμβίωση μαζὶ τῆς πόνου, ἀλλὰ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ».

Σοφ. Σειρ. 4, 11-15: «Ἡ σοφία ἐξυψώνει τὰ παιδιά της. Ὅποιος τὴν ἀγαπᾷ, ἀγαπᾷ τὴ ζωὴ, καὶ ὅσοι ξυπνοῦν τὸ πρωὶ γιὰ νὰ πᾶνε σ' αὐτὴν, θὰ γεμίσουν χαρὰ. Ἐκεῖνος ποὺ κατέχει τὴν σοφία, θὰ ἀποκτήσει δόξα, καὶ ὅπου πηγαίνει θὰ τὸν εὐλογεῖ ὁ Κύριος, καὶ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀγαποῦν τοὺς ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Ὅποιος πειθαρχεῖ σ' αὐτὴν θὰ κρίνει ἔθνη, καὶ ὅποιος προστρέχει σ' αὐτὴν, θὰ κατοικεῖ στὸ σπίτι του ἀσφαλῆς».

Σοφ. Σειρ. 6, 18-19: «Παῖδί μου, ἀπὸ τὴ νεαρή σου ἡλικία διάλεξε τὴν παιδεία, καὶ πήγαινε σ' αὐτὴν ὅπως ἐκεῖνος ποὺ ὀργώνει καὶ σπέρνει».

Σοφ. Σειρ. 8, 8: «Νὰ μὴ ἀδιαφορεῖς γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν σοφῶν, καὶ νὰ ἀσχολεῖσαι μὲ τὰ σοφὰ γνωμικά τους».

Σοφ. Σειρ. 9, 14-15: «Νὰ συσκέπτεσαι μὲ σοφοὺς, καὶ νὰ συνομιλεῖς μὲ ἀνθρώπους συνετοὺς».

Σοφ. Σειρ. 11,1: «Ἡ σοφία ἀνυψώνει τὸ κεφάλι τοῦ ταπεινοῦ καὶ τοῦ δίνει θέση ἀνάμεσα σὲ ἐπίσημους ἀνθρώπους».

Σοφ. Σειρ. 16,4: «Ἀπὸ ἓνα συνετὸν ἄνθρωπο θὰ γεμίσει ὁλόκληρη πόλη».